A 4308

J. C. Raft

Sõna õigel ajal

E. Y. R. Eesti Lit Tallinnas

Sõna õigel ajal

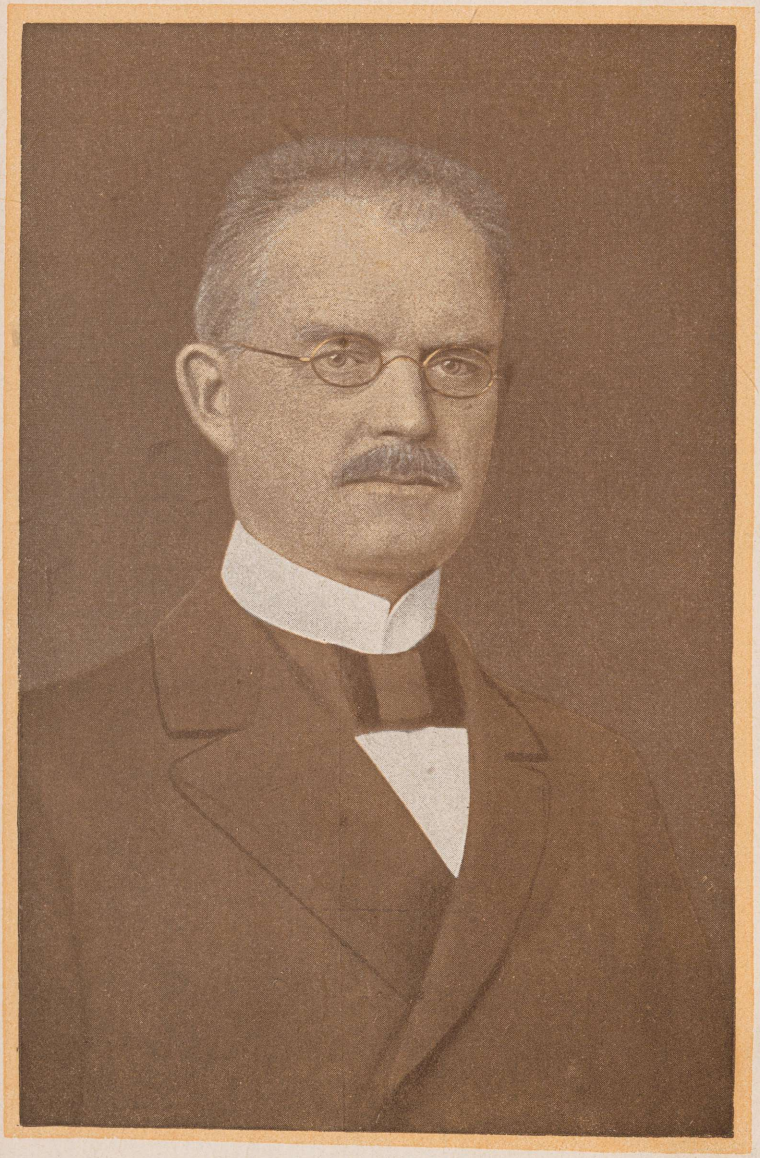

J. C. Raft

J. C. Raft

Sõna õigel ajal

9807

S. P. A. Eesti Liit
Tallinnas, Merepuiestee 14-c.

2

Bibliotheca
universitatis
Dorpatensis
64691

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk tän. 2.

A-4348

Eessõna.

Meie elame tõsisel ja kriitilisel ajal. Hirmsad olukorrad, missuguseid möödunud ilmasõda tekitanud, on rahwa seas enneolemata mõisted elusse kutsunud ja pannud käima rewolutsioonilise liikumise, mida näib olewat raske peatada.

Pea kõik, mis siiamaale arwati kindel ja püsiw olewat, näib enda alustel kõikuma lööwat. Käesolewad seisukorrad ja nende lahendamine seisab seni selgitamata keerdküsimusena kõikide ees. Suur ühiskondline organism on wankumas ning hirmunult küsib nii mõnigi mõtleja mees: „Mis on nende asjade wiimane lugu?" „Rahwal on ahastus", ja „inimesed on ilma nõuta", ja „lähewad rammutumaks kartuse ja asjade ootamise pärast, mis maailma peale peawad tulema."

Ainult wähesed näiwad teadwat, et kõik see, mis meie ajal poliitilisel, sotsiaalsel ja religioonsel alal üleloomulisena ja erakordsena näib, on maailmkonna käigus ette nähtud ja selleks tarwilik, et maailm kord temale määratud astmele jõuaks. Kuidas ja mil ajal see lõppaste kord esile ilmub, selle küsimuse peale püüab „Sõna õigel ajal" jõudu mööda wastust leida, toetades selleks püha Kirja prohwetlistele ennustustele ja ajaloolistele tõeasjadele, kui ka elukäpsete teadusemeeste lõppotsustele. Loodan, et see, kes raamatu: „Sõna õigel ajal", omandab, nii mõnegi ajakohase küsimuse kohta selgusele jõuab, leides, et selle sisu wastab raamatu pealkirjale.

„Minu õpetus ei ole mitte minu, waid selle, kes mind on läkitanud. Kui keegi tema tahtmise järele tahab teha, see tunneb, kas see õpetus Jumalast on, wõi kas mina iseeneseest räägin."

J. C. Raft.

Bernis, 1. juunil 1923.

Eksitawad trükiwead.

Lhk. 60 rida 20 ülew. on: ei saa, peab olema: saab.

Sisu.

Lhk.

1. Ilmasõda ja selle põhjused 9
2. Tulewikutwäljawaated prohweti kuulutuse walgusel 23
3. Loomise jutustus wastolus arenemisõpetusega 35
4. Püha kiri 48
5. Kristuse tagasitulek 62
6. Ajamärgid 72
7. Kinnipitseeritud raamat awatud 88
8. Selget keelt rääkiwad tunnistused 102
9. Kristusewastane wõim 113
10. Kohtupäew 127
11. Prohwetikuulutus ja ewangeelium 136
12. Suur Kristuse wastane 148
13. Kristuse wastane wõidab ära kristliku maailma 162
14. Kristuse wastase jälgedes 175
15. Hingamisepäew Uues Seaduses 190
16. Pühapäew (nädala esimene päew) puhkepäewana 203
17. 144.000. Ilm. 14, 1—5 216
18. Üks kuulutus kõigi rahwastele 226
19. Wiimane suur wiletsus 238
20. Kristus ja käsk, wabadus ja orjus 247
21. Rist ja wari 259
22. Israeliriigi uuesti ülesehitamine 272
23. Tuhandeaastane riik 282
24. Gabriel ja Taniel 292
25. Prohwetlik aeg 304
26. Elias ja Issanda päew 321
27. Usk ja sõnakuulmine 332
28. Surma mõistatus 343
29. Surnute riigis 354
30. Elu sealpool hauda 364
31. Wastused wastuwäidetele 378
32. Kas on surnutega wõimalik kõneleda? 391
33. Auline ülestõusmishommik 404
34. Jumalakartmatute nuhtlus 415
35. Nuhtlusepaik ja patu täielik häwitus 424

Pildid.

Lhk.

1. Sõda on riisunud neilt kõige parema 11
2. Wend wenna wastu 13
3. Naistööline Inglise sõjamoonawabrikus 15
4. Käekiri seinal 17
5. Nüüdisaja lahingulaew põlemas 19
6. Armeenia soost naised ja lapsed põgenemas 25
7. Rahuloss Haagis 27
8. Sõjariistu sepitsemas 29
9. Walmis tarwitamiseks 31
10. Loomine 37
11. Misjonär Carry tõlgib Piiblit 49
12. Egiptuse waremed 55
13. Ninewe asupaik 57
14. Kristus tõotab tagasi tulla 65
15. Tung warandusse kogumiseks 69
16. Jeesus nutab Jerusalema pärast 75
17. Kristus wastab jüngrite küsimustele 79
18. Jeerusalema piiramine 81
19. Abi palumas 91
20. Edusammud teadusliisel alal 93
21. Gutenbergi trükipress 95
22. Franklini trükipress 97
23. Hoe kahekordne rotatsioonpress 99
24. Rahuwürst 121
25. Waldustased mägestikus 125
26. Katakombid Rooma lähedusses 141
27. Paawst kandetoolil 152
28. Kristuse surm ristil 267
29. Artasasta lubab juutidele tagasi minna 309
30. Lõhkikäristenud wahetekk 315
31. Kristlik ema julgustab tütart surma minema tõe eest 325
32. Kuningas Saul ja surnute wäljakutsuja Endoris 399
33. Saadana esimene wale 401

1. loeng.

Ilmasõda ja tema põhjus.

Miks saime ilmasõja paljudest oodatud ilmarahu asemel?

„Sest needsinatsed on kättemaksmise päewad, et kõik peab tõeks saama, mis on kirjutatud.“ Luuk. 21, 22.

„Kättemaksmise päewad“, mille peale meie Õnnistegija siin tähelepanu juhib, tõdenesid Jerusalema häwitamisel, aastal 70. p. Kr. Kättemaksmine wõi nuhtlus, mis siis juute tabas, oli ainult olude arenemise loogiline järeldus seespool juutide kogudust. Nagu looduskäsust üleastumine toob enesega kaasa mõõdapääsemata karistuse, nõnda on ka usulisest käsust ja seadusest üleastumisel tagajärjeks mõõdapääsemata nuhtlus. Issand andis oma käsud seks, et nad olekšid meile kasuks ja õnnistuseks. Sõnakuulmatuse järeldus on sellewastu häwitus ja hukatus.

Issand katsus kord-korralt juute tagasi wiia sõnakuulmise teele, kuid nemad ei tahtnud. „Ja Jehoowa, nende wanemate Jumal, läkitas sõna nende juure oma käskude läbi, wara hilja; sest ta andis armu oma rahwale ja oma majale. Aga nemad hirwitasid Jumala käskusid ja ei pannud nende sõnu mikski ja eksitasid iseendid ära tema prohwetid pilgates, senni kui Jehoowa tuline wiha oma rahwa peale tõusis, nõnda et ei olnud parandamist.“ 2. Aja r. 36, 15. 16.

Niisugune oli Juudamaal olukord, kui kaldealaste kuningas oma sõjawägedega juutide peale tungis ja nad Babiloni wangi wiis. Salm 17. Samasugune olukord walitses juutide keskel ka siis, kui Jeesus awaldas need kurwastusrikkad sõnad: „Kui mitu korda olen mina sinu lapsed tahtnud koguda, otsekui kana kokku kogub oma pojad tiibade alla, ja teie ep pole mitte tahtnud!“ Sellepärast pidi paratamatult tõdenema ettekuulutus: „Waata, teie koda peab tühjaks jäetama.“ Matt. 23, 37. 38.

Juudid tõid ise häwituse wõi „kättemaksmise päewad“ oma linna üle. Suure apostli sõnad: „Ärge eksige mitte, Jumal ei anna ennast mitte pilgata; sest mis inimene iial külwab, seda tema ka lõikab“ (Kal. 6,7) maksawad ka siin. Mis rahwad külwawad, seda nemad ka kindlasti lõikawad.

Jeruſalema häwituse juures läks täpselt tõeks kõik, mis piibli-ettekuulutused selle sündmuste kohta öelnud. Pange tähele Õnnistegija sõnu: „Kõik peab tõeks minema, mis on kirjutud.“ Kui nüüd Jumal nii ükſikasjaliselt oli ette kuulutanud Jeruſalema häwituse, mis puudutas ainult üht wäikest maad ja ükſikut rahwast, siis ei peaks see kedagi imestama panema, et niisugune ilmasõda, nagu see 1914. a. lahti puhkes ja millesse kisti peaaegu terwe maailm, ka Piiblis kõneainena esineb ja ettekuulutud on.

See hirmus sõjamaru, mis siis lahti pääsis, tuli kui waras öösel maaelanikkude peale. Suurem jagu inimesi uskus, et meie läheme wastu auliſele ajale ja pole karta mingit hädaohtu. Rahukõnede järele otsustades, mida tihti nii paljudes maades peeti, oli ka põhjust uskumiseks, nagu seisaks meie otse tuhandeaastase rahuriigi läwel. Mõnedel oli isegi julgust tõendamiseks, et see tuhandeaastane riik olewat juba peale alganud. Pealiskaudselt waadates töötasid ju kõik rahu kasuks. Sõjad taheti hoopis ära kaodata, selles oli suurem hulk ühel meelel. Ja kes ei soowiks rahu? Kes

ei tahaks nõusolekut awaldada sõdade ärakaotamiseks? Kuid siiski tõusis hirmus sõda, mida ükski inimlik wõim ei suutnud peatada.

Neil, kes Jeremia ajal rahu kuulutasid, oli kindlasti ka oma hea mõte, ja nende rahukõned leidsid rahwa keskel wastukaja. Oli ju palju meeldiwam kuulata niisuguseid rahukõnesid

Sõja koleduse tagajärjed.

kui Jeremia ettekuulutusi sõjast, millele pidi järgnema wangipõli. Rahukõned suigutasid rahwa unele. Jeremias paljastas aga sellewastu rahwa pattusid, seletades, et nende möödapääsemstu tagajärjed on — sõda ja häwitus.

Tolleaja rahukõnede kohta ütleb Issand: „Ja parandawad mu tütre haawa kerge wiisiga, ja ütlewad: Rahu, rahu! ja ep ole mitte rahu.“ Jer. 8, 11. On hoopis mõttetu rääkida eelolewast üleilmlisest rahust, seistes otse suure ilmasõja läwel. Kui kusagil on tulekahju lahti puhkenud, siis on

see kõige suurem heategu, kui selleſt majaelanikkudele enne teatatakse, kui see liig hilja on. Issand teab, mis tulewik enda rüpes kannab; oma suures armus ilmutab ta „oma salaja nõu oma sulastele, prohwetitele," ammu enne sündmuste tulekut. Amos 3, 7 ja Matt. 24, 25. Keegi ei wõi ilma tõsiste tagajärgedeta põlata sel wiisil antud Issanda õpetust.

Ülceelatud ilmasõja põhjus.

Ühes ettekandes, mille pidas tuntud (nüüd juba surnud) Norra pangadirektor Kjelland-Torkildsen 1913. aasta oktoobri algul — seega üks aasta enne sõda — Kristianias, ütles kõneleja muu seas:

See on kokkukõlas tõeliste olukordadega, nagu nad praegu wälja on arenenud. Ja see käib ka kokku Jumala sõnaga 2. Tim. 3, 1—5, kus loeme: „Aga see olgu sulle teada, et wiimsil päiwil hirmsad ajad peawad olema. Seſt siis on inimesi, kes iseenesteſt palju lugu peawad, kes rahaahned, hooplikud, suureliſed, teotajad, wanemate sõna põlgajad, tänamata, pühitsemata on, kes omakseid ei armasta, lepituserikkujad, laitjad, prassijad, waljud, kes head ei armasta, petiſed äraandjad, kes on äkitse meelega, uhked, kes lihahimusid enam armastawad kui Jumalat, kellel on jumalakartuse nägu, aga selle wäe salgawad nemad ära."

Siin kirjeldab Issand seisukorda „wiimsil päiwil". Siin näeme ka nende meeltheitwate ja hirmsate olukordade põhjust, millesse kogu maailm nüüd on paisatud. Kristlik maailm on järk-järgult kaugele läinud Issanda sõnast. Patud, mis apostli ettekuulutuse järele iseäranis „wiimsil päiwil" pidid walitsema, on aegade keſtwusel külwatud seeme, wili — selle tagajärg, mis Pauluse umbes 1850. aasta eest antud ettekuulutuse järele pidi tulema ja mille eest ta hoiatas. Ap. t. 20, 28—30.

Wend wenna wastu. Üks wiimase sõja traagilisemaist juhtumisist, kus wend wangiwõtmisel oma wenna leidis.

See on õigus, et Kristus igale kahetsewale patusele andeks annab, kuid samuti on õigus, et tema ei wõi andeks anda neile, kes ilma kahetsemata ja ümberpöörmata üleastumise teed edasi käiwad. Teeks ta seda, siis tooks see ainult kahju niihästi patusele kui ta ümbruskonnale. „Ehk õel inimene küll armu saab, siiski ei õpi tema mitte õigust; ka õiguse maal teeb ta kõwerust; ja ei saa mitte Jehoowa kõrgust näha." Jes. 25, 10. Aga kui Issanda „nuhtlused maa peal on, siis õpiwad õigust need, kes maailmas elawad." 9. salm.

Poliitiline seisukord.

Umbes 1800 aasta eest ilmutas Issand oma sulase Johanneselе meieaja poliitilist seisukorda. Nõnda loeme: „Ja paganad on wihaseks saanud, ja sinu wiha on tulnud; ja surnute aeg, et nende peale peab kohut mõistetama, ja et sa palga annad prohwetitele, oma sulastele ja pühadele, ja neile, kes sinu nime kardawad, pisukestele ja suurtele; ja et sa neid ära rikud, kes maad rikuwad." Ilm. 11, 18.

Et wiimane suur sõda oli selle prohwetikuulutuse tõdenemine, oleks ülearune tähendada. Wõib tõega öelda, et „paganad", ehk nagu teised piiblitõlked ütlewad, „rahwad" on „wihaseks saanud" ja Issanda nuhtlused wõi „wiha on tulnud." Wiimane sõda on küpsetanud maailma hukatuseks, millele ta jõudsatel sammudel wastu läheb. Maailm on niiwõrd hukka läinud, et teda waewalt päästa suudetakse. Issand hukkab ära warsti need, kes „maad rikuwad".

Umbes 538. aastal enne Kristust istus kuningas Belsatsar, ümbritsetuna würstidest, oma lossis, juues wiina „kuldriistadest, mis nemad Jumala koja templist, mis Jerusalemas, olid wälja toonud." „Selsamal tunnil tulid inimese käe sõrmed wälja ja kirjutasid kuningliku hoone lubjatud seinale küünlajala kohal; ja kuningas nägi käe osa, mis kirjutas."

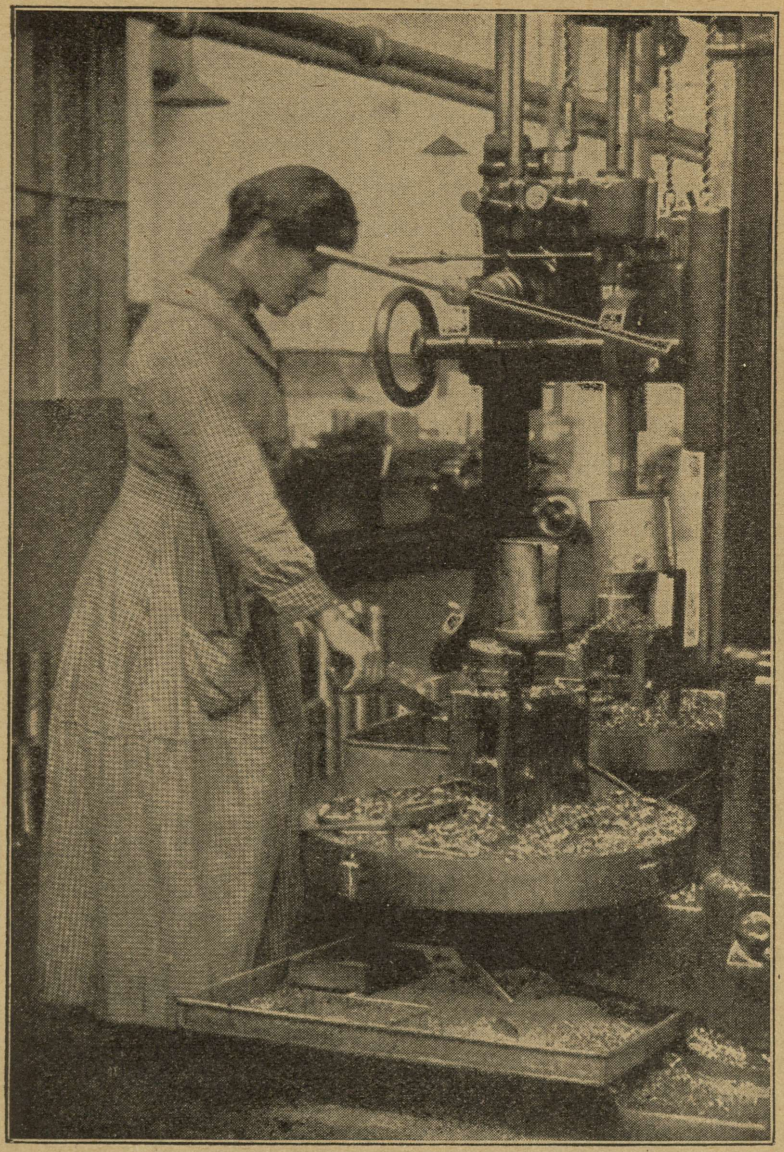

Naisterahwas töötab Inglise sõjariistade wabrikus.

Kuningas kahwatas; tema „mõtted tegid temale ehmatust"; ei tema ega ta würstid wõinud seda kirja seletada. Siis pööras ta Babiloni „tarkade" poole, kuid asjata: ka nemad ei wõinud talle selle kirja tähendust teatada.

Targad ei wõinud kirja lugeda (seda wõisid nad üldse wäga harwa) ega kuningale teada anda, mis see tähendas. Kuninganna nõuandmisel lasi siis kuningas Tanieli enese juure kutsuda. Ta ütles Tanielile, et, nagu ta kuulnud, olewat temal Jumala Waim ja „wäga suur tarkus", ja palus teda seda kirja lugeda ja selle tähendust temale teatada. Taniel tegi, nagu kuningas soowis ja teatas talle, et nuhtlus, mis on tulemas tema ja ta riigi peale, on tema patuse elu järeldus, missugust elu ta kõige parema teadmisega elanud. Siis järgnes kirja seletus: „Mene," Jumal on sinu kuningriigi päewad üles arwanud ja seda ära lõpetanud; „tekel", sind on waetud waekausidel ja liig kerge leitud; „feres" (uwarsin), su riik on ära jagatud ja antud meedalastele ja perslastele. Samal ööl tapeti kuningas Beltsatsar ära. Tan. 5. peatükk.

Samasugune häwitus, mille osalisteks said Belsatsari riik ja teised sellele järgnewad ilmariigid, tabab ka praegusaja suurriike; kõikide saatus on ühine selle pooleşt, et nad mõõga läbi häwinewad. Põhjus on üks ja seesama: enesеülendamine „üle taewa Jumala", kõrwaleminek Issanda sõnast ja käskudest. Toon siin näiteks ainult paar prohweti kuulutust, mis kirjeldawad meie aega ja nende sündmuste põhjust, mille tunnistaja meie aeg olnud.

Prohwet Jeremias kirjeldab oma 25. peatükis sündmuste käiku kõige wiimase ajani. Jutustades peatüki esimeses osas oma tihti korratud katsetest wiia Israeli lapsi tagasi tõelisele jumalateenistusele, pöörab Issand tähelepanu selle peale, et nemad ise süüdi on neid warsti tabawas „õnnetuses". Tema seletab, et „kõik, mis kirjutatud on sinna raa-

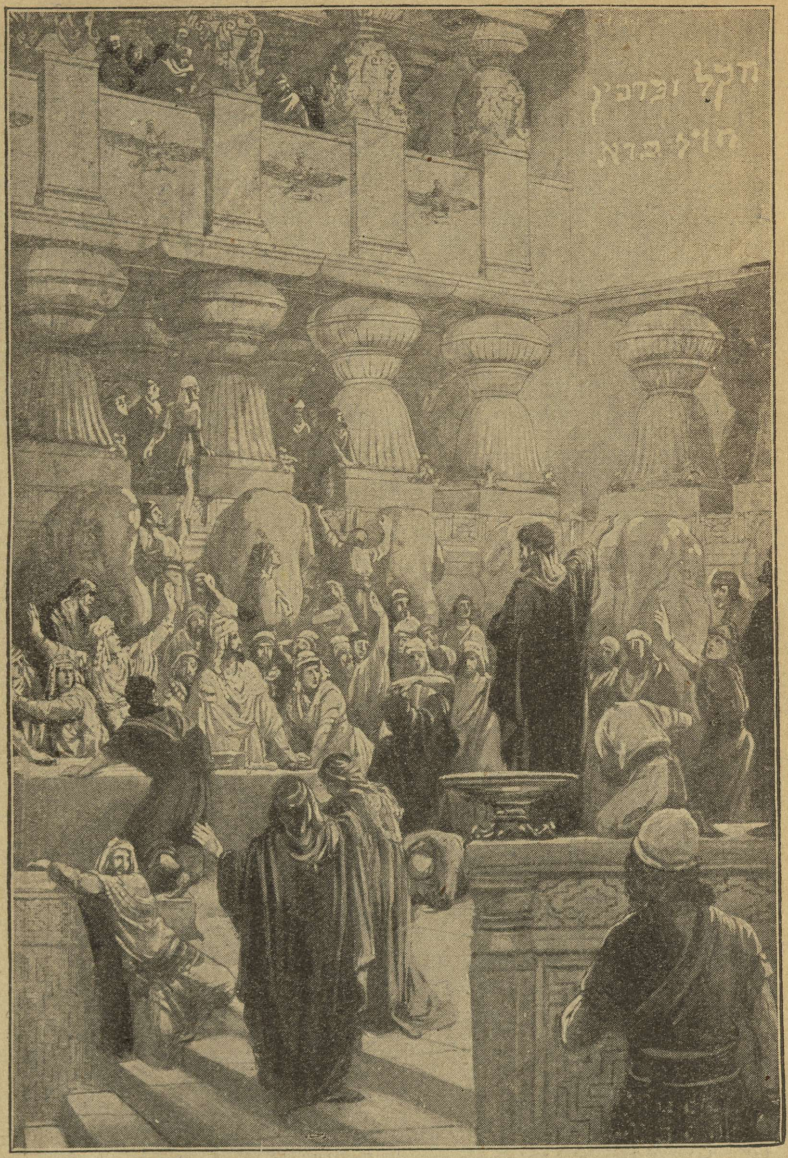

Käsikiri seinal. „Su kuningriik on ära jagatud ja antud Meeda ja Persia meeste kätte." Dan. 5, 28.

matusse, mis Jeremia prohweti wiisil rääkinud paganate wastu", läheb tõeks.

Nagu näha, maksab see prohwetikuulutus mitte ainult Israelile, waid „kõigi rahwastele". Ta wiib meid läbi kõigist ajajärkudest meieajani ja edasi Issanda suure päewani. 18.—26. salmides nimetatakse rida maid ja lõpuks „kõiki riike, mis maa peal on." Mis peab siis prohwet ütlema riikidele? Kuulge: „Ja sa pead neile ütlema: Nõnda ütleb wägede Jehoowa, Israeli Jumal: Jooge ja saage joobnuks ja oksendage ja langege maha ja ärge tõuske üles mõõga pärast, mis mina tahan teie sekka läkitada." 27. salm. Sõda wõi mõõk, milleşt siin räägitakse, tabab „kõiki riike, mis maa peal on." Wiin, mida prohwet siin kirjeldab, ei ole loomulik wiin, waid aja keştwusel Issanda sõna asemele pandud waleõpetuste tähenduskuju. Selle punkti juure tulen ma ühes edaspidises loengus weel kord tagasi.

29. salmis pöörab Issand eriti kõigi „maailmaelanikkude" poole, kuulutades neile nende nuhtlust. Ta ütleb: „Seşt waata, linnale (Jerusalemale), kelle peale mu nimi pandud, hakkan ma kurja tegema, ja teie peaksite koguni ilma süüta jääma? ei teie pea mitte ilma süüta jääma; seşt mina kutsun mõõga kõikide peale, kes maa peal elawad, ütleb wägede Jehoowa." Kaks korda on Issand häwitanud Jerusalema oma rahwa uskmatuse tõttu, ja nüüd küsib ta meilt, kas meie usume, et meie sessamas asjas süüdi olles, ilmsüütaks jääme ja ära pääseme.

Kas wõis Issand seda selgemini ütelda, ja kas ei ole see täpselt tõdenenud? Keegi, kes otsekohene tahab olla, ei saa kahelda selle prohwetikuulutuse tõdenemises. Wiimane ilmasõda on wast, kui tarwitada Jeesuse sõnu Matt. 24, 8, „suure waewa hakatus." Järgnew, weel werisem ilmasõda, mis jõuab oma kõrguse tipuni seitsmenda nuhtluse ajal (Ilm. 16, 12—16), ei lase kaua enese järele oodata.

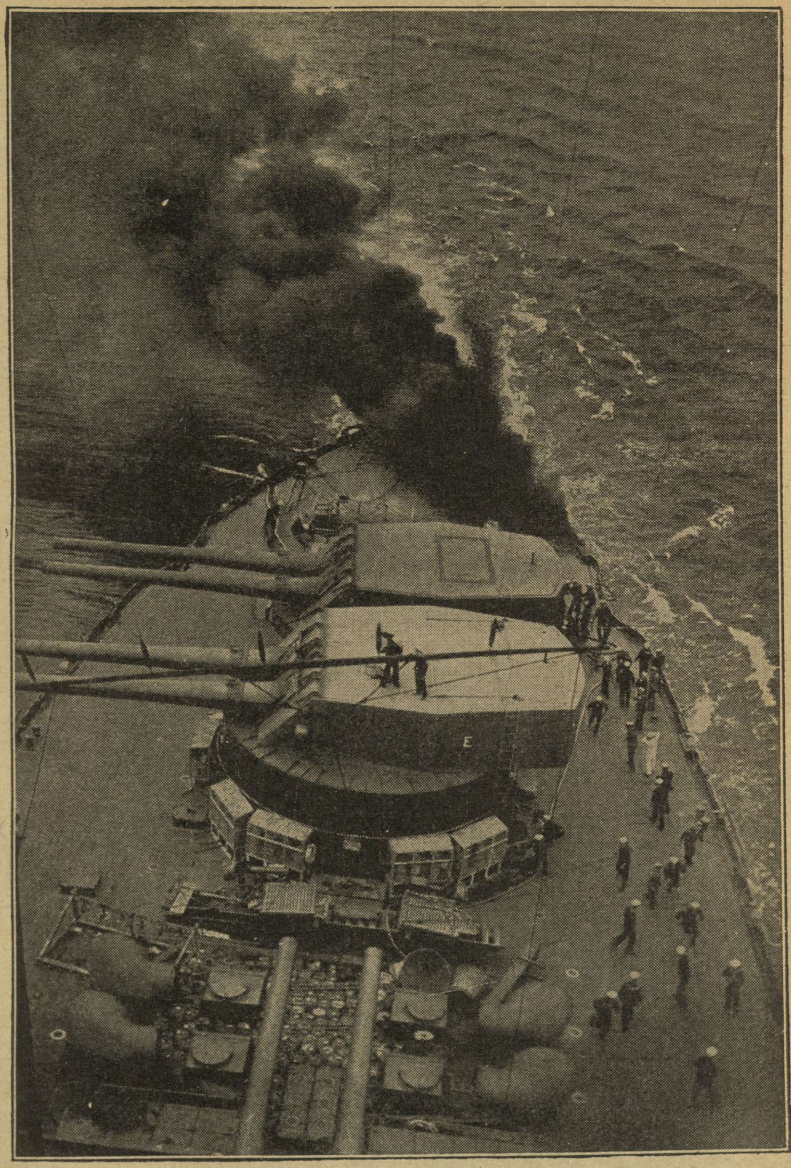

Tulikahi sõjalaeval.

Kui Issand üles tõuseb „kõigi wastu, kes maa peal elawad," tuleb „mürin" „maaotsani" ja „õnnetus ühest rahwast teise," ning mahalööduid on sel päewal „teisešt maa otsast teise." Jer. 25, 30—33. Enneolematu tapmine!

Prohwet nimetab kahte klassi inimesi, keda peab eriti tabama see hirmus tapmise-wiha, nimelt „karjased" ja „maaülemad". Salmid 34—36. „Karjased" wõi usulised juhid on wõinud sama wähe lugeda ajamärke kui targad Tanieli ajal wõisid lugeda käekirja seinal; rahwas on hoitud pimeduses nende tõsiste ja tähtsate asjade üle. Kui siis kohutawad sündmused tulewad, walab rahwas oma wiha „karjaste" peale. „Karja ülemad" — rikkad ja wägewad — peawad ka kannatama. Nende „päewad on täis tapmiseks" ja nad peawad „katki langema kui kallis riist."

Nende sündmuste tõdenemise hakatust oleme juba näinud. Kommunistid Wenes, punawäelased Soomes (rääkimata sarnastest liikumistest Ungaris, osalt ka Saksamaal ja Bulgaarias) on näidanud teed. Lühikese aja jooksul on walitsewad wõimukandjad keskriikide leeris pidanud oma kroonid maha panema. Kes oleks seda 1914. aastal uskunud? Troonid on ümber lükatud ja riikide walitsejad on pidanud maapakku põgenema; silmas hoides, et see on wast „suure waewa hakatus", teame meie, mis on oodata.

Teine prohwetikuulutus, mille peale peab tähelepanu juhtima, on leida 46. Taaweti Laulus. See laul kirjeldab usklikkude kindlat usku Jumalasse wiimases läbikatsumises. 7. salm räägib neljast üksteisele järgnewast sündmusest, mis on ühenduses Issanda päewaga: 1) „Paganad (rahwad) möllawad", 2) „kuningriigid kõiguwad", 3) Issand „teeb häält", 4) „maa sulab". Kahe esimese sündmuse tõeksminekut oleme näinud oma silmadega, kaks teist sündmust järgnewad pea.

Ainult wähesed aimawad, kui täpselt Piibli ettekuulu-

tuseb meie ajal tõepooleſt tõdenewad. Juba wanasti kirjutas Issanda prohwet: „Otsige Jehoowa raamatuſt ja lugege, et ühteainuſt neiſt ei ole waja, nemad ei leia ei üht ega teiſt puuduwat; seſt minu suu on käskinud, ja selle waim saadab nad kokku.“ Jes. 34,16. Prohwetid ja apostlid, jah, Onnistegija ise on maalinud pildi meie ajast sama täpipealsusega ja sama sisuga, kui oleks ta maalitud 1918. aastal. Tõesti, need on „kättemaksmise päewad“, et kõik peab tõeks saama, mis on kirjutatud.“

„Ja nüüd olen mina teile ütelnud, enne kui see sünnib, et teie usute, kui see sünnib.“ Joan. 14, 29. Issand on need asjad meile ette öelnud meie usu kinnituseks tema ja ta sõna sisse, ja et meie teaks, kus meie selle maailma ajaloos elame ja ette walmistaks selle wastu, mis warsti sünnib. Eneseſt mõista, ei ole Jumal sõja algataja, ega ole ta ka süüdi kõiges meid ümbritsewas wiletsuses. Lubataks temal rahwaid juhtida, siis poleks kunagi tarwis sõda karta. Kuid tema on annud igaühele waba tahte walida oma heaksarwamist mööda. See hirmus sõda oli, nagu tuntud Norra sõjakirjanik kapten Nörregaard kirjutas omas teoses: „Suur Sõda“ ajalooline arenemise loogiline järeldus, nende jõudude tagajärg, mis meie aega juhiwad.

Kes oma usu ja lootuse Issanda peale rajawad, temalt jõudu wastu wõttes, neil ei tarwitse karta midagi, seſt Jumal on nende warjupaik ja kindel linn. Neile ütleb Issand: „Ära karda mitte, seſt mina olen sind lunastanud ja nime järele sind kutsunud; sa oled minu päralt. Kui sa weest läbi lähed, olen mina sinuga, ja kui sa jõgedest läbi lähed, ei pea nemad mitte ära uputama; kui sa tules käid, ei pea sa ära põlema, ja tuleleek ei pea sind mitte kõrwetama.“ Jes. 43, 1. 2.

Issand armastab meid, seepärast räägib ta meie wastu õrnalt ja armsasti. Tema ei taha ühegi patuse surma. See-

sus andis oma elu, et meid päästa patust ja tuua igawesti kestwat rahu — rahu, mida kõik põhimõtteliselt igatsewad ja mida maailmale nii wäga tarwis.

Õnnelik on see, kes siis saab osa sellest riigist, mis meie Õnnistegija üles ehitab, kui praegusaja maailma riigid hä-winewad!

2. loeng.

Tulewiku wäljawaated prohwetikuulutuse walguſel.

Kuidas ja millal kaodatakſe ära ſõjad! Kas kestew rahu wõi weel hirmſam ilmaſõda.

„Endiſed asjad", mis juba on ſündinud ja kuuluwad minewikku, on, nagu meie ſeda eelmiſes loengus nägime, täpſelt tõdenenud. Et need ſündmuſed, mis kuuluwad tulewikku, ſama täpſelt ja kiiresti tõdenewad, on kindel.

Küſimuste hulgas, mis eriti tähtſad igale mõtlejale inimeſele, on nimelt üks, mis enam kui iga teine küſimus meie tähelepanu wäärib. See küſimus puudutab tulewiku ſõda: igaüht huwitab nimelt teada, kas üleelatud ſuur ſõda ſääb wiimaſeks wõi läheme weel hirmſamale ilmaſõjale wastu.

Eelmiſe kirjakoha ſõnad õigustawad meid uskuma, et piibli-ettekuulutuſed wiimſete päewade ſündmuste kohta annawad kindla ja lahendawa wastuſe eeltähendatud küſimuſele. Nagu edaspidi näeme, on ſee oletus õige.

Millal ja kuidawiiſi kaodatakſe ära ſõda?

Sõjaga on lugu ſamaſugune kui, näiteks, piſielukaga — temal on oma põhjus, oma eeltingimiſed. Seda wõime öelda ka eneſte olemaſolu kohta. Ja niikaua kui walitſeb ſõja eeltingimine, on ſõda, nii ſees- kui wäljaſpool kriſtlaſte ilma, mööda pääſematu. Sõdade kõrwaldamiſeks ei aita iluſad rahukõned ega rahuloſs Haagis — ſeda on wiimane

sõda meile küllalt näidanud. Kunagi ei ole rohkem räägitud ja kirjutatud sõja ärakaotamisest kui viimaste 25 aasta jooksul. On asutatud rahuühingud ja korraldatud rahukonverentse j. m., millel kõigil eessihiks sõja ärakaotamine. Riigi- ja poliitikamehed on kinnitanud, sõda meie haridusliſel ajal olevat võimatu nähtus. Selle väite toetuseks toodi esile andmeid teaduse ja kultuuri alalt ning juhiti tähelepanu suurte sotsiaalsete — nii rahvusliste kui rahvusvaheliste — ühingute peale, kes, moodustades kokkuliidetult vastukaalu sõjale, seda suutvat küllaldaselt takistada. Kui peaks aga siiski sõda lahti puhkema, kestvat see kõige rohkem kolm kuud, sest ükski rahvas ei suutvat kanda hiigla kulusid, mis praegusaja sõda nõuab. Nii usuti ja räägiti enne 1914. aastat. Kuid sõda tuli siiski — pealegi halastamatu ja kauakestev sõda. Ja mil põhjusel? Sel lihtsal põhjusel, et tema eeltingimised kogu aeg jõudsasti kasvasid.

Sõja tõeline põhjus on patt, ja niikaua kui see on olemas, on maailmas sõda; need mõlemad on üksteisest lahutamatud ja käivad alati käsikäes. Sõda algas patulangemisega — selle perekonnaga, kelle läbi saadan patu maailma tõi. Kain tappis oma venna, ja sellest ajast peale on teostatud lugemata arvul tapmisi ja peetud hulga sõdasid. Ja kuna meie aja kristlik maailm on jõudnud omas kurjuses 2. Tim. 3, 1—3 kirjeldatud arenemisastmeni, on ainult loomulik, et viimane suur sõda oli kõige hirmsam, misugust maailm kunagi näinud. Kuid järgmine sõda saab olema, nagu saame näha Issanda sõnadest, veel hirmsam.

„Kes pattu teeb, see on kuradist; sest kurat teeb pattu algusest; seks on Jumala Poeg avalikuks saanud, et tema kuradi teod pidi ära rikkuma.“ 1. Joan. 3, 8. Kristus andis oma elu, et päästa inimest patust ja „rikkuda kuradi teod“; kui see on sündinud, siis vast lõpeb sõda, aga mitte ennem. Küsimus jääb siis: Millal see kõik sünnib? Siis, kui saadanalt võim ära võetakse, nii et ta enam ei saa

„eksitada paganaid" wõi rahwaid. Kuid see sünnib alles Kristuse tagasitulekul; sest siis wast wõtab Kristus oma kätte „walitsuse", ja siis põletatakse ära weres weeretud riided... Et tema suur walitsus ja rahu oleks ilma otsata Taaweti aujärje peal ja tema kuningriigi peal, et ta seda kinnitaks ja toetaks kohtu ja õigusega; sest ajast ja igawesti

Armeenia naised ja lapsed põgenewad Kaukaasiasse.

tahab Jehoowa püha wiha seda teha." Jes. 9, 4—6. (Elberfeldi ja Daanikeelse teksti järele).

Selleststamast asjast räägitakse ka 46. laulu 10. salmis. Nagu juba eelmises loengus nägime, wiib meid 7. salm kõige wiimase aja wiimaste sündmuste juure. Kümnes salm räägib sõjajumala häwinemisest. Issand „lõpetab sõdimised maa otsani; ta murrab ammu katki ja raiub piigi otsast ära, sõjawankrid põletab ta ära tulega."

Kas üleelatud sõda jääb wiimaseks?

Wiimase sõja kestwusel katsusid sõdiwad riigid tihtilugu awalikku arwamist uskuma panna, et idee, mille eest nad wõitlesid, olnud kestwa rahu toomine ja sarnase wõi weel werisema sõja kordumise takistus. Et wiimane sõda igatsust üleilmlise rahu järele paljugi on suurendanud, on ju üsna loomulik. Sõja koledusi ja inetusi on ju küllalt selgitatud ja kindlasti ei puudu siis ka kihutusainet rahu liikumise kasuks, mis nüüd eneest mõista suuremat hoogu wõtab kui kunagi enne, kuna paljud sellega ühinewad. Kuid sellega ei ole weel sõda ära kaodatud.

Niisugust üleilmlist rahuliikumist, mille eessiht rahuriigi ülesseadmine, on Issand juba aastasajad ette kuulutanud. Nii siis, olles üks ajamärkidest, äratab see nähtus ka sel määral meie tähelpanu. Prohwet Jesaja kirjutab sellest järgmist: „Aga wiimsel päewade ajal peab see sündima: Jehowa koja mägi peab kindel olema teiste mägede otsas, ja peab kõrgem olema kui mäekünkad, et kõik paganad senna kokku jookseWad, et palju rahwast lähewad ja ütlewad: Tulge ja mingem üles Jehoowa mäele, Jakobi Jumala kotta; et ta meile wõtaks õpetada oma teed, ja et meie wõiksime käia tema teeradadel; sest käsuõpetus peab Sionist wälja tulema, ja Jehoowa sõna Jerusalemast. Ja ta wõtab kohut mõista paganate keskel ja märku anda mitme rahwale; siis taowad nemad oma mõõgad kaabliteks ja oma piigid sirpideks; rahwas ei tõsta mõõka teise rahwa wastu ja ei õpi enam sõdima." Jes. 2, 2—4.

Nii tõesti kui Issand on rääkinud, leiab niisugune rahuliikumine ka aset „wiimsel päewade ajal", ja „palju rahwast" ehk rahwaid ühinewad sellega. Selle prohweti-kuulutuse järele moodustawad riigid rahwaste liidu sõja täieliku kaotamise eesmärgiga. Nende hüüdsõna on: „Rahwas ei tõsta mõõka teise wastu ja ei õpi enam sõdima."

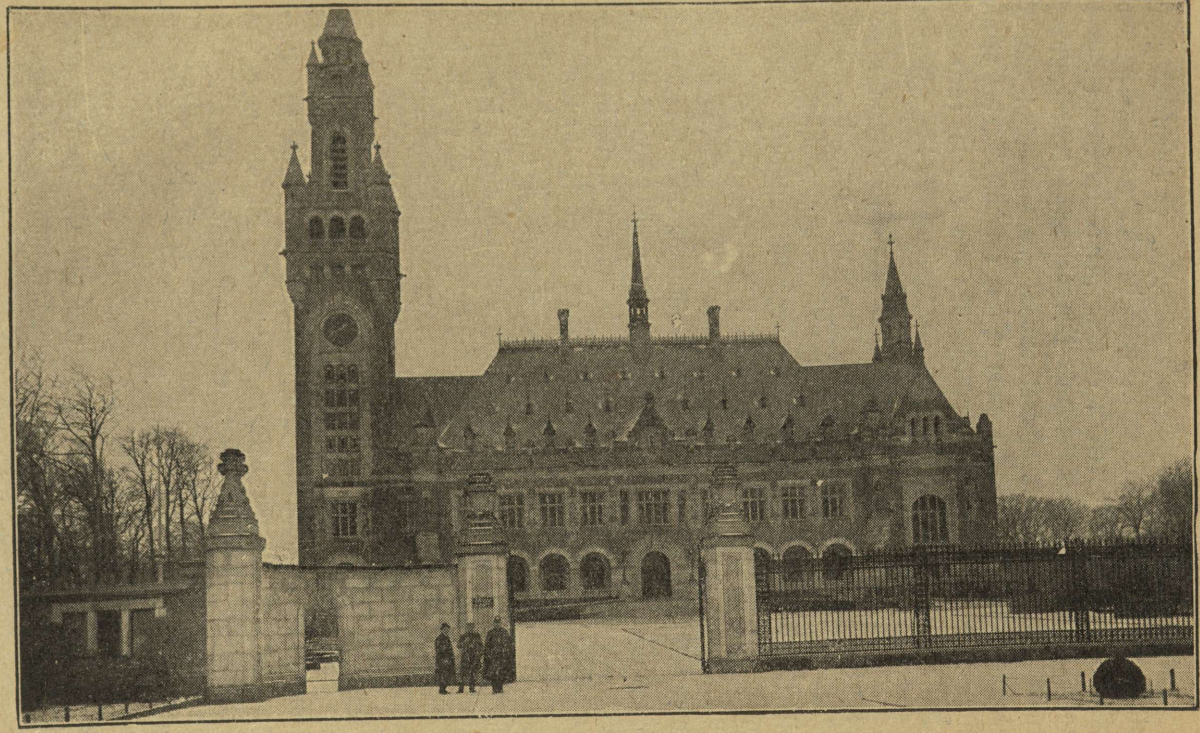

Rahu loss, Haagis.

Need „palju rahwast“ wõi rahwad, kes kutsuwad kõiki niisugusele rahukonwerentsile, teewad seda ettekäändel „õppida“ seal Jumala „teesid“, et käia „tema teeradadel“. Sarnaseid awaldusi oleme wiimase sõja kestwusel tihti kuulnud. Need rahwad jutustawad, et Jumal „wõtab kohut mõista paganate wahel ja märku anda mitme rahwale.“ Kas ei ole Rahwaste Liidu püüetel, millest üks on rahwa enesemääramise õigus, sama eessiht?

Imekspandaw selle prohwetikuulutuse juures on nimelt see, et Issand siin awaldab just seda, mis rahwad „wiimsel päewade ajal“ ütlewad. Ja nende mõtteawaldused on ju nii ilusad ja meeldiwad, kuid prohwetikuulutuse walgusel waadatuna kujunewad nad hoopis teisiti wälja. See on ainult pettus, mida juhib suur peawaenlane. Seega katsub saadan terwet maailma magama uinutada ja sel teel warjata wiimast hädaohtu, mis meid ähwardab. Wõimalik on, et meie lühikest aega mõnesugusel määral üleilmlise rahu saame, kuid, nagu eelpool näeme, ei kesta see kaua.

Ma toonitan siin asjaolu, et Issand ei ütle, et meie kestwa üleilmlise rahu saame; tema awaldab ainult seda, mis rahwad ütlewad. Ja et need rahwad õigust ei räägi, seda näeme küllalt selgesti asjaolust, et neid 6. salmis esitatakse Jumalast mahajäetuna, sest „nemad on täidetud ebausuga päewatõusu poolt ja on pilwest lausujad kui wilistid; ja wõõra maa rahwas on nende meele pärast.“ Rikkuse kogumine on päewakorral ja hobuseid ning sõjawankreid (seega siis sõjawarustusi) on ülearu palju. Salm 7. Ei ole puudu ka ebajumalaist. Selle asemel, et kummardada „waimus ja tões“ elawat Jumalat, kummardawad nad „selle ette, mis nende sõrmed teinud.“ Salm 8.

Kirjeldades peatüki lõpuosas wiimseid nuhtlusi, mis inimeste pattude tagajärjel üle maailma tulewad, hoiatab prohwet uskumast seda, mis need rahwad räägiwad. Nii loeme:

„Seepäraſt ſeiske eemal inimeſeſt, kelle ninas õhk on; ſeſt misſuguſeks tuleb teda arwata.“ Salm 22.

Seda tõſiſt hoiatuſt ſilmas hoides waatame nüüd, kuidas Iſſand kirjeldab meie eeltulewat aega. Prohwet Joel, ette kuulutades ſama „wiimſe päewade aja“ ſündmuſi, ei awalda mitte ſeda, mis „palju rahwaſt“ ütleb, waid mis

Sõjariiſtu ſepitſemas. „Taguge oma kaablid mõõgaks ja oma ſirbid piigiks, kes wõimetu ſee õelgu: Mina olen wägew.“ Joel 4, 10.

Jehoowa „on rääkinud“. Joel 4, 8. „Kuulutage ſeda paganate ſeas, walmiſtage wiiſi päraſt ſõda, äratage üles need, kes wägewad mehed; tulgu ligi ja mingu üles kõik ſõjamehed. Taguge oma kaablid mõõgaks ja oma ſirbid piigiks.“ Salmid 9, 10.

Need, kes räägiwad mõõkade ja piikide ümbertegemiſeſt kaabliteks ja ſirpideks — wõib olla ongi mõned ſeda

juba teinud — leiawad end kord raskelt petetud, seſt 12. ſalmis öeldakſe: „Saagu rahwas üles äratatud ja mingu üles Joſawati orgu.“ Seal peetakſe ka ſee hiigla wõitlus, milleſt oſa wõtawad kõik maailma rahwad.

Prohwet Joel ennustab õige ſelgesti, et rahwaste katſe keſtwat üleilmliſt rahu üles ſeada nurja läheb ja et ſelle nurjamineku põhjuſeks on asjaolu, et nemad elawa Jumala maha jätnud ja inimeste peale lootnud.

Peale prohwetite on aeg-ajalt üles tõusnud tähtſaid mehi ſamaſihiliste awaldustega kui Joeli prohwetikuulutus. Siin toon wäljawõtte üheſt artikliſt, mis profeſſor Fridtjof Nanſen 1917. ja 1918. aastal Ameerikas wiibides kirjutas ſealſes lehes: „The American-Scandinavian Review's“. — Pealkirja all „Wäikeste riikide ülesanded päraſt ſõda“, ütleb profeſſor muu ſeas:

„Käesolewat ſõda peetakſe kõige elementaarſemate õiguſe põhimõtete päraſt, misſuguſed peakſid olema eneſeſt mõistetawad. Ja ſiiski ei uſu ma, et ſee ſõda wiimaſeks jääb, ſeſt ma kardan, et ſelleſt tekkinud wiha tuha all edaſi hõõgub, ſeni kui ta ükskord uuesti lahti puhkeb.“ — Sama kirjutus ſeiſis ka 25. weebruaril 1918. a. Kopenhageni lehes „Dagens Nyheder'is“.

See Joeliſt kirjeldud ſõda on wiimane maailma ajaloos. See on hirmus ilmaſõda, mille tagajärg on kõigi rahwaste häwinemine. Selles ſõjas, mis ka tuleb päraſt ſeda, kui rahwad palju ſõjawägede kaotamiſeſt rääkinud (wõrdle Jeſ. 2, 4 ja Joel 4, 9), lamawad oſawõtjad tapetult „teiſeſt maa otſaſt teiſe“. Jer. 25, 33. Wõrreldes Joel 4, 9—11 ja Jer. 25, 20—33 teine teiſega, paistab kohe ſilma, et mõlemad kirjakohad kirjeldawad ſama ſündmuſi. Joel ütleb: „Jehoowa möirab Sioniſt ja annab oma healt Jeruſalemaſt kuulda, ja taewas ja maa wäriſewad“ ja Jeremias jutuſtab: „Jehoowa möirab ülewalt, ja omaſt püha ſt hooneſt annab ta oma healt kuulda“.

Et need prohwetikuulutuſed kõige wiimaſe aja peale näitawad, ſelgub paljudeſt kirjakohtadeſt. Nii loeme Agg.

2, 6: „Seſt nõnda ütleb wägede Jehowa: Weel üks natuke senna, siis panen ma taewa ja maa ja mere ja kuiwa wärisema." Eebrea raamatu järele tähendab sama prohwetikuulutus maa hukkaminemist, mil „need, mida raputatakse, peab ümber muudetama." Waata Eebrea 12, 25—27. Sõna „wärisema" Joel 4, 11 näitab sama aja ja sama sündmuse peale.

Walmis tarwitamiseks.

Eeltähendatud prohwetikuulutustes kirjeldud sõda saab palju metsikum ja hirmsam hiljuti üleelatud ilmasõjast. Siis inimesed „käiwad kui pimedad, seſt nemad on Jehowa wastu pattu teinud; ja nende weri peab ära walatama kui põrm ja nende toiduse rammu kui wäljaheide." Sew. 1, 17. Ja otse selle eelnimetud maru lahtipuhkemise eel kuulutakse weel: „Rahu on ja pole ühtegi häda!" 1. Tess. 5, 3.

Kus peetakse seda viimast suurt võitlust?

Millal ja kus eelolew ilmasõda aset leiab, seda näitab meile Ilm. 16, 12—16. Joannes näeb „kolm roojast vaimu", kes on „kurja vaimude vaimud". Need „lähewad välja maa ja kõige maailma kuningate juure, neid kõigewägewama Jumala suureks päewaks sõtta koguma". See sõda leiab aset seitsme viimse nuhtluse ajal, ja lõpuvõitlus peetakse „Armageddonis", ehk, nagu Joel ütleb, „Josafati orus". Seega siis Palestiinas.

Üks teine tähelpandaw sündmus on asjaolu, et „suur Vrati jõgi (Eufrat) kuiwab ära", et kuningate tee, kes päewatõusmise pool on, oleks walmistatud". 12. salm. See võiks tähendada sõjapidamist Hommiku- ja Õhtumaa kuningate wahel. Siin võime välja minna seisukohast, et „Vrati" ehk „Eufrati" jõge tarwitatakse piltlikult.

Ingli seletuse järele tähendab järgnewas peatükis kirjeldud „wesi", „hulk rahwast, paganaid ja keeli". Ilm. 17,15. Samasuguse seletuse leiame Jes. 8. peat. 7. ja 8. salmis, kus Vrati (Eufrati) „weed" tähendawad „Assiiria kuningat" — seega siis tol ajal Eufrati kallastel asuwat rahwast. Kui kinni pidada sellest seletusest — ja kindlasti on see õige —, peab „Vratt" (Eufrat) tähendama praegusel ajal Eufrati mail elawaid rahwaid — nii siis Türgi suguharusid. Järeldawasti peab Türgi võim järk-järgult kaduma, otsekui jõgi, mis ära kuiwab.

Eufrati jõgi iseenesest ei võiks suures ilmasõjas mingisugust osa etendada, selleks on nüüdisaja sõjatehnika liiga kõrgele arenenud. Sellewastu on saanud tõsiasjaks, et Türgi võim juba kauemat aega on olnud tugewasti kahanemas. Euroopa Türgimaast on järele jäänud ainult tähtsuseta osa, ja Aasias ei ole lugu parem; on ainult ajaküsimus, millal see ükskord nii wägew riik waatepiirilt täiesti kaob. Ütelus „kuiwas ära" kujutab siin seisukorda hästi tabawalt, ja

Türgi täielik lagunemine walmistabki tee „kuningatele, kes päewatõusmise poolt on", see on Hiinale ja Jaapanile.

Eelolew ilmasõda on tähtis lüli prohwetikuulutuse tõdenemises.

Nagu Ilm. 16. peat. 14. ja 16. salmist selgub, wõtawad „Armageddonis" peetawast sõjast osa kõik maailma riigid. Wiimane üleelatud sõda on seks mõjukalt kaasa aitanud, et see tõesti wõib nii sündida. Näituseks on Inglismaa ja Ameerika selle tõttu tarwilikuks pidanud alalist hästi warustatud maawäge ülewal pidada, kuna ennem neil suurriikidel maawäge ei olnud. Inglismaa suurendas wiie aasta jooksul oma maawäge mitme miljoni wõrra, ja Ameerika talitas samuti. Kõik teised riigid teewad selle eeskuju järele, ja kui eelolew ilmasõda lahti puhkeb, seisab terwe maailm hammasteni sõjariistus.

Wiimane üleelatud sõda on ka rahwaid õpetanud teadust ja leidusi tarwitusele wõtma. Lennumasinaid, weealuseid paate, kihwtiseid gaase, miine j. t. täiendatakse kahtlemata igakülgselt ja mõeldakse wälja, nendele lisaks, weel uusi hirmsamaid tapariistu. Seda kõik tehakse häwitamise ja tapmise eesmärgiga, sest — pane tähele! — prohwet ütleb: „Nende weri peab ära walatama kui põrm." Nii kohutawalt suur on siis tapetute arw, et nad lamawad „ühest maa otsast teise".

Wiimase sõja ajal lugesin ajalehest, missuguseid abinõusid wõtawad tarwitusele sõdiwad maad sõjamoona muretsemiseks. Siin toon wäljawõtte ühest ajalehe-artiklist, mis järgmine on:

„Omas armus kinkis armas Jumal inimestele keemia. Kuid saadan oli see, kes õpetas tema tarwitamist. Igalpool üle terwe maailma istuwad mees- ja naistöölised pikkade laudade ääres ja sulatawad waiku rauapuru peale. Montewideost kuni Arhangelini töötawad mees- ja naistöölised wäärwli ja hapnikuga. Ning õpetlased, keemikud töötawad wahetpidamata. Nende retordid on täide-

tud hapnikkude ja sooladega. Hõõgum tuli põleb alatasa nende ääsil, ja uued wormulaarid täidawad nende protokolle. Mis on dünamiit ja laskepuuwill? Lapse toit! Antagu talle alandlik koht mõnes käsiraamatus, mis õpetab laste mängu liiwas. Nitrotsellu-loos ja nitroluool on need, mida maailm nüüd tarwitab. Wääwli-hape on see, mis jookseb hiigla lasketorudest. Ja sõjawägede eel, kes, köik enda teel maha niites, häwitades, purustades, wiha-hullustuses kokku põrkawad, käiwad mugawalt keemikute salgad, olles riietatud nagu muudki sõdurid ja kandes märki H_2SO_4. Nemad on wälja kutsunud elu elutuist asjust häwituse ja surma laialilaotamiseks. Mis oli mõeldud õnnistusena, on saanud need-miseks."

Nagu wanasti, nii küsitakse ka nüüd: „Wahimees, ons weel palju ööd?" Wahimees wastab: „Hommiku on tul-nud ja öö ka; kui teie tahate otsida, otsige suure hoolega, pöörake ümber, tulge!" Jes. 21, 11, 12. Mis meie näinud ja kuulnud wiimase sõja kestwusel, see ei ole weel midagi wõrreldes seega, mis tulemas; selles mõttes on öö pime. Kuid „hommik koidab" (daanikeelne tõlge). Kristus tuleb warsti ja lõpetab pimeda öö — kaotab ära köik patu, sõja ja wiletsuse.

Kindlasti on weel „öö", ja rahwastel on „ahastus ilma nõuta"; nad „lähewad rammutumaks kartuse ja asjade ootamise pärast, mis maailma peale peawad tulema." See aga, kes usub suure Õpetajasse, tema järel käies, näeb kõi-ges selles märki, et auline „hommik on tulnud" ja kuuleb seeläbi tema sõnu: „Aga kui see köik hakkab sündima, siis waadake üles ja tõstke oma pead üles, seepärast, et teie ära-lunastamine ligi tuleb." Luk. 21, 25—28.

„Kui tahate otsida, otsige suure hoolega, pöörake üm-ber, tulge".

3. loeng.

Loomiſe õpetus waſtolus arenemisõpetuſega.

„Mina olen teinud maa, inimeſed ja lojukſed, mis maa peal, oma ſuure rammu läbi ja oma ſirutatud käewarre läbi, ja annan ſeda ſellele, kes mu meeleſt õige on.“ Jer. 27, 5.

Selle aſemel, et uskuda Jsſandat ja olla rajatud tema kindlale aluſele, Jumala ſõnale, katſutakſe teiſel teel wälja uurida, kuidas maakera, taime- ja loomariik tekkinud — mil kombel ſee kõik oma olemasolemiſe ſaanud. Sealjuures peetakſe rumaluſeks uskuda Jsſanda ſõna: „Kui tema ütleb, ſiis ſee ſünnib; kui tema käſib, ſiis ſee ſeiſab walmis“. Laul 33, 9.

Kuna Piibli jutustus loomiſeſt kokkukõlas ei ole nüüdisaja arenemisõpetuſega, tuleb walida emba-kumba, ja ma ei ütle wiſt küll liiga palju, tähendades, et ſuurem hulk omandab wiimaſt — arenemisõpetuſt. Ülejäänuid wõib jällegi liigitada. Oſa nendeſt hoiab mõlema poole — nad tahakſid hea meelega uskuda Püha Kirja, kuid teiſeſt küljeſt tahakſid nad ka hea meelega olla ajakohaſe waadetega, ja kuna arenemisõpetus ſamuti kui kurjatundmiſe puu teeb „ſilmadele himu“, olles „armas“ ja, piiblikeeles öeldud, „targakstegew“, haarab ſuurem hulk himukalt tema wilja, mis ſaab meie „haritud“ ajal ſuurema lugupidamiſe oſaliſeks kui lihtſad Piibli ſõnad. Ainult wäheſed uſuwad täielikult 1. Mooſ. 1. peatükis üleskirjutud loomiſejutuſtuſt.

Inimese saamine.

Arenemise õpetus läheb välja seisukohalt, et kõik, mis olemas, on arenemise teel välja kujunenud üheštainsamast väikesest kakukesest või mingisugusest õhutaolisest massist, kuna maakera jõudnud oma praeguse arenemisastmeni alles päras pikki ajajärkusid. Kaua, lõpmata kaua aega tagasi, kauges minewikus, tulid esile kõige lihtsamad taimete-seltsid, mis järk-järgult ja wäga pikkamisi wälja arenesid, kuni nad wiimaks ette astusid oma praeguses ehtes. Seesama on ka maksew loomariigi kohta.

Kord arwati, et inimene olewat ahwist põlwenenud. Aja kestwusel edasi arenedes saanud ahw täielikumaks olewuseks. Siis kadunud korraga ta saba, ja — inimene olnudki saadud! Sel-õpetusel ei näi olewat püsiwust ega suurt poolehoidu. Ta kaob ikka rohkem waatepiirilt ja ongi wistist nüüd surmawoodil, kui ta juba hingusele pole läinudki.

Mõte, et inimene on ahwist põlwenenud, ei ole iseeneseşt meeldiw, kuid ta on wäga tähelpandaw, näidates, kui kaugele wõib inimene minna, kui ta Püha Kirja ära salgab. Kui õiged on küll need Issanda sõnad: „Targad on häbisse saanud, nemad on ära ehmatanud ja kinni wõetud; waata, nemad on Jehoowa sõna ära põlanud, ja mis asja tarkus peaks neil olema?“ Jer. 8, 9. Siin wõiks olla kohane tuua paar salmi üheşt luuletuseşt, mis Hoştrup ahwiteooria puhul luuletanud. Pealkirja all: „Uhe looduseuurija suguwõsa-register“ ütleb ta muu seas:

Mu isa oli isaahw,
Tal händ oli muidugi,
Ja neli kätt ka — ta oli wahw,
Teda austaks ma praegugi;
Rohkem hännaşt on minul kahju:
Seega erinen taşt, lähen lahku,
Kuid siiski on kindel — ja, ja!
Oma isaga sarnanen ma.

Kolmes järgnewas salmis kirjeldab luuletaja oma „isa-isa“ „rästikuna“, oma „isa-isaisa“ „weerooſina“ ja oma „isa-isa-isaisa“ „kõntsana“ ja lõpetab 5. salmis oma „isa-isa-isaisa“ isat järgmiste tabawate sõnadega:

Loomine. „Kui tema ütleb, siis see sünnib; kui tema käsib, siis see seisab walmis.“ Laul 38, 9.

Ta isa poln'd mitte midagi,
Ummargune ilus null,
See annab küll mõtelda alati,
Kuid asi jääb tumedaks mul,
Siis juurdlemast loobun — las' jääda,
Null nulliks jääb — lugu tast pean ma,
Sest tarkuse terwena
Isa-nullilt ju pärinud ma.

Asjaolu, et ahwi ja inimese kondikawad teineteisega sarnanewad, wõiks sama suure, ja weel suurema, õigusega olla tõenduseks, et ahw on põlwenenud inimesest, aga mitte

ümberpöördult. Paganad Kanaanimaal olid kombeliſelt nii ſügawale langenud, et nad loomadega ſuguliſt ühenduſt pidaſid. Nii loeme ſelleſt: „Ja ſa ei pea ühegi lojukſega ühte pidama... Arge tehke endid roojaſeks ühegi niiſuguſe asjaga; ſeſt kõige niiſuguſe asjaga on paganad endid roojaſeks teinud, mis ma teie eeſt tahan ära ajada.“ 3. Mooſ. 18, 23. 24. Nii ſiis tegid juba tol ajal paganad end ſüüdlasteks ſelle „häbitööga“. Kuigi bastardid (inimeſe ja looma ühenduſeſt ſündinud lapſed) üldiſelt wõttes on, wähemalt omakeskis, ſigimatud, ſiiski ei tee ſee wõimatuks asjaolu, et ahw wõib põlweneda inimeſeſt.

Piibel ja teadus.

Nüüdisaja arenemisõpetus ei ole eneſeſt mõista Püha Kirjaga kokkukõlas. „Kas Piibel ja teadus lähewad lahku?“ küſitakſe tihti. Tõeline teadus peab olema alati kokkukõlas Püha Kirjaga, ſeſt mõlemad ſaawad alguſe Jumalalt. Oſa ſelleſt, mis eſineb meile teaduſe nime all, ei ole aga ſugugi „tõeline teadus“. Apostel Paulus manitſeb meid hoiduma „wastuokſa õpetuſiſt, mis pahaste tarkuſeks nimetatakſe“, mis meid ekſiteele wiib. 1. Tim. 6, 20. 21. Lugege ka Kol. 2, 8!

Minu loengul ei ole eesſihiks kõige wähemalgi määral warju teaduſe peale heita, ſeks wõlgneme temale liiga palju. Kuid ſeewastu tunnistan awalikult, et ma ei uſu kõike, mis mõned ükſikud teaduſemehed õpetawad. Enam kui üks kord on teaduſemehed oma arwamistes juba ekſinud, ja tihti on ka nende eneste wahel olnud lahkmõtteid. Mõnikord on nad pidanud omawahel ägedaid waidluſi, lahinguid, ja ajuti on ägeduſelaened õige kõrgele tõusnud. Kopernikus ja Brahe ei olnud ühel meelel iſekeskis. Nad olid mõlemad wäljapaiſtwad mehed, kelle nimedele ajaloos alati aukoht määratud, aga nemad ei olnud täielikud, mõlemad tegid wigu.

Kui teadus rohkem oleks koos töötanud Püha Kirjaga, siis oleks ta mõnikord palju rutem edenenud kui lugu tõepooleşt oli. Palju teadusemehi ei usu Piiblit koguni Jumala sõnana. See tuleb enamasti sellest, et nad seda ei loe; kuid peapõhjuseks on kindlasti see meeleheitlik võitlus, mis nii mõnigi teadusemees on pidanud läbi tegema Keskaja kiriku vastu. Mõnikord on neid mehi ka ähvardatud surmanuhtlusega, sest et nende teadusliseд tõestused mitte kokkukõlas ei olnud tolleaja preesterkonna usu ja õpetusega.

Selle tõenduseks, et teadus, koostöötades Piibliga, oleks teinud kiiremaid ja suuremaid edusamme, nimetan ainult paar näitust paljude hulgast, mis seda kinnitawad. Meie oleme kõik, üks enam teine wähem, tuttawad asjaoluga, millist õnnistusrikast wilja on kannud meie aja bakterioloogia õpetus. Mõtelge, kui seda oleks tuntud Keskajal, siis oleks kindlasti palju wiletsust wõidud ära hoida. Jumalast Israeli rahwale antud terwishoiu-eeskirjad wastawad täielikult meie aja teadusliseле terwishoiule. Ma juhin siin tähelepanu ühe loengule, mis dr. Suchard pidas Lausannes, Schweitsis, 1890. aastal, aine üle: „Mooses terwishoidlasena" ja mille pastor Fred. Stahlfest-Möller 1894. aastal wälja andis. Nende Piibli eeskirjade kohta ütleb dr. Suchard muu seas:

„Need seadused sisaldawad nimelt imestamisväärilisi põhiõpetusi kombelise terwisehoiu jaoks... ja mitte wähem imekspandawaid põhimõtteid arstiteadusliseле terwishoiu suhtes, mille eesmärk on takistada rahwa kombelist langemist ja haiguse tekkimist ning põlwenemist." — Lehek. 16.

Nii siis on need seadused läbi ja läbi teaduslikud. Miks ei ole siis teadus juba aastasadade eest neid seadusi omandanud? Selles ei wõi olla Piibel süüdi. Nende seaduste täitmine juutide poolt kandis nende juures õnnistusrikast wilja. Jumal oli öelnud, et kui nad tema eeskirju täpselt tähele panewad, siis hoitakse neilt ära tõwed, mis paganate keskel

möllasid. 2. Mooſ. 15, 26. Ja Jumal on pidanud, mis ta tõotanud.

Pealkirja all: „Kas juudid elawad kauemini kui teiſed inimeſed?“ kirjutas Kopenhageni leht „Social-Demokraten“ 10. detſembril 1913. a. järgmiſt:

„See on wana tuttaw elukogemus, et ſuurte taudide ajal ſureb wõrdlemiſi wähe juute ja juutidel wiſam elu kui teistel Indoeuroopa rahwastel on.

Kahtlemata tuleb ſee asjaoluſt, et juudid tänini tähele panewad neid ſuuri Mooſeſe läbi antud terwishoiu-põhiõpetuſi. Nende eeskirjade järele elamine teeb juudid päew-päewalt wõrdlemiſi terweks ja tugewaks rahwaks.

Et ſee ſuurem elujõud juutides tõepooleſt on olemas, ſelgub muuſeas Preiſi walitſuſe poolt wäljaantud ſtatiſtiliſteſt andmeteſt, kuſt näeme, et ſurewus juutide keskel on ainult 15,99 1000 pealt, kuna ſee, üldiſelt wõetud, teiſte rahwaſte juures ulatab 23,44-ni.

Selleſt ſelgub, et juudid elawad märkſa kauemini kui teiſed inimeſed.“

Teine näitus Piibli kokkukõlaſt teaduſega: Umbes 1500 aastat enne Kr. kirjutas Job, et maa ripub ei ühegi asja küljes. Nii loeme: „Kes põhjakaare wenitab tühja peale, kes maa üles pannud rippuma ei ühegi asja külge“. Job. 26, 7. See läheb kõigiti kokku meieaja raskuſeſeaduſe-teaduſega. Siiski leidſid teaduſemehed ſelle raskuſeſeaduſe alles kahe ja poole aastaſaja eeſt. Need, kes tõendawad, et Piibel takiſtanud teaduſe edukäiku, on Piiblit waewalt küll põhjalikult uurinud.

Arenemisõpetus-maakera tekkimiſe üle.

Arenemisõpetuſe poolehoidjad wiskawad ette meile, et meie, uskudes muu ſeas ka 1. Mooſ. 1. peat. kirjeldud loomiſt, kõik ainuükſi uſule rajame. Pealiskaudſelt waadates näib niiſugune etteheide mõneſuguſel määral ka põhjendud olewat; aga wõrreldes ſeda arenemisõpetuſe eneſe wäidetega, kujuneb ſee etteheide wõi tõendus peaaegu naeruwääriliſeks.

Meie kinnitame asjaolu, et vana hea kirikline õpetus loomise üle tõelisele usule rajaneb; kuid see usk on rajatud Jumala sõnale. Ja mina ei pea mõistlikuks Jumala sõnale rajatud usu ümbervahetust millegi vastu, mis seisab nõrkadel jalgadel, nagu arenemisõpetus tõepoolest on. Arenemisõpetuse peanurgakivi põhjeneb ju ka, teatud mõttes, usule, see tähendab, inimeste arvamistele, oletustele. Selle tõenduseks toon siin arenemisõpetuse ühe kõige ägedama poolehoidja, prof. Huxley, teoseist: „Oletus „olluste tekkimisest", järgmise väljavõtte:

„Suurte mõtteteadusliste mõistatuste suhtes seisab inimsugu pärast Darwini just samal kohal, kus seisid inimsoo lülid enne teda. Kuid praegu elaval inimsool on paremus selles, et tal on tarvitada paremad abinõud enese vabastamiseks teatud ebalahendustest. Kõik, mis tuttav, on piiratud, tundmatu on piiramatu. Vaimliselt rääkides seisame mäekingul kesk seda selgitamatut, ääretut merd."

Pange tähele professori avaldust: „Need mõistatused on ja jäävad lahendamatuks" ja „vaimliselt rääkides seisame mäekingul kesk seda selgitamatut, ääretut merd." Aga kuhu jäävad siis tõestused, selgitused ja tõsiasjad? Siiski usutakse midagi selgitamatut, mõistatusi, mida keegi ei saa lahendada, sattudes niiviisi „mäekingule kesk selgitamatut, ääretut merd". See ei kõla iseäranis meeldivalt ega veenduvalt. Selleist pean paremaks seismist apostlite ja prohvetite rajal, kuni mõistatused lahendatud ja avaneb jälle võimalus maale minemiseks. Sest ei või olla meeldiv seista ümber kobades „mäekingul kesk selgitamatut, ääretut merd".

Oma raamatus „Maakera arenemise ajalugu" kirjutab riigigeoloog Victor Madsen muuseas järgmist:

„Meie päikese-süsteemis liiguvad planeedid samal teel ümber päikese, samal teel pöörlevad päike oma telje ja planeedid oma telgede ümber, ja samal teel liiguvad ka kuud oma planeetide ümber. Planeetide teed ei kaldu palju päikese ekvaatorist läbiminevaa tasapinna poole. Selle asjaolu selgitamiseks seadsid üles

Kant ja Laplace, rippumatult üksteisest, nimetatud Kant-Laplace hüpoteesi. Selle järele oli meie päikesesüsteem esialgu õhukujuline mass, mis pikkamisi iseeneste ümber pöörles samal teel, mida mööda käiwad nüüd päike ja planeedid. Esialgu ulatas see mass kõige äärmisema planeedi teest kaugele wäljapoole, kuid wähehaawal tõmbus ta kokku, misläbi tema soojus suurenes. Kokkutõmbumisel eraldusid, igaüks omal ajal, tema ekwaatori ümber rõngad, kuna keskmass seespool neid rõngaid kokkutõmbumist jatkas. Wähehaawal tõmbusid ka rõngad kokku, murdusid ja kogunesid kuulitaolisteks massideks, mis jällegi eneste ümber rõngaid sünnitasid ja, wähehaawal tihenedes, planeetideks said. Nende rõngad murdusid samuti, kogunesid ja muutusid kuudeks. Keskmass sai aga, pikkamisi tihenedes, päikeseks, mille ümber planeedid enda pöörlemist jatkasid. See Kant-Laplace hüpotees, kuigi juba üle saja aasta wana, püsib ikka weel hüpoteesina, mis selgitab kõige rahuloldawamalt meie päikesesüsteemi arenemist. Tõestada seda muidugi ei saa..." Lehek. 18 ja 19.

Nii rajatakse siis enda usk hüpoteesile, mida ei saa tõestada — pange tähele: „Tõestada seda muidugi ei saa". Kui nõrk ja kõikuw! Ei mingit kindlat alust jalge all, tõestused puuduwad. Kui saaks ainult üle hüpata sellest lähtekohast — algusest — siis oleks kõik selge.

See riigigeoloog jatkab 20. leheküljel:

„Peab oletama, et meie maakera, olles eraldunud iseseiswa õhukujulise massina päikesesüsteemi esialgsest õhukujulisest massist, pikkamisi kokku tõmbus ja tihenes, kusjuures tema temperatuur wähehaawal kerkis, seni kui ta muutus wäikeseks punaselt helkiwaks täheks. Tihenedes äärmise wõimaluseni, misläbi temperatuur weelgi tõusis, omandas see täht-maakera kollase wõi walge läike. Wähehaawal sai aga soojuse wäljawool ülekaalu soojuse suurenemise üle, ja selle tõttu omandas maakera jällegi punase läike. Kuid jahtumise suurenemisel kadus see läige ikka rohkem. Wiimaks hakkas maapind kõwaks tarduma. Wähehaawal moodustus maakoor ja maakera sai mustaks kehaks."

Mil wiisil see „õhukujuline mass" wõi see rakuke tekkinud, selle üle muidugi selgust ei saa. „Peab oletama, et ta on sel wiisil tekkinud", kuid „tõestada seda muidugi ei saa".

1. Moosese 1. peatüki loomisejutustuse kõrwaldamiseks

ei näe ma mingit põhjust. Siin seisab kirjutud, mis Jumal igal päewal nende kuue päewa sees lõi. Mispärast ei wõi seda uskuda? Ja kuidas wõib kristlane kahelda selle üle ja katsuda seletada loomispäiwi pikkade ajajärkudena? See on küll tõsi, et Issand laseb teatud juhustel, prohwetlikus wõi piltlikus kõnes üht päewa tähendada üht aastat, kuid eneseest mõista ei ole see makswe loomispäewade kohta; sest sel juhusel satuks Piibel iseendaga wastolusse.

Jumal tegi „maa, mere ja kõik, mis nende sees on", „kuue päewaga". 2. Moos. 20, 11. Otsekui tema maailma kuue päewaga lõi ja hingas seitsmendal, nõnda käsib ta meid kuus päewa töötada ja seitsmendal hingata. Kuid ei leidu küll kedagi, kes katsuks meie nädalapäiwi seletada pikkade ajajärkudena. Loomispäewade kohta on selgesti kirjutud: „Siis sai õhtu ja sai hommik esimeseks päewaks" jne. 1. Moos. 1, 5. 8. 13. 19.23. 31.

1. Moos. 1. peatüki jutustuse järele lõi Jumal inimese kuuendal päewal. Kui iga loomispäew teeks tuhat aastat, kui wana oleks olnud siis Aadam seitsmenda päewa algul ja kui wana selle lõpul? Kui iga teine loomispäew tähendab tuhat aastat, siis peab see oletus makswe olema ka kuuenda ja seitsmenda päewa kohta. Aadam pidi siis üle 1000 aasta wana olema, enne kui hingamisepäew möödas oli. „Kõiki Aadama elu päiwi" oli aga „930 aastat." 1. Moos. 5, 5.

Et esile tuua „õhukujulist massi" wõi wäikest rakukest, millest arenemisõpetuse järele kõik enda alguse saanud, läheb tarwis sama suurt jõudu, kui seda läks maailmaloomiseks Pühas Kirjas kirjeldud wiisil. Arenemisõpetuse poolehoidjad ei saa oma wäiteid selgitada, waid peawad rahulduma „oletusega", ja meie tunnistame heatahtliselt, et meiegi ei saa selgitada loomisjutustust. Kuid kas meil ei ole sama suur õigus „oletada" (uskuda), et suur, wägew Jumal, kelle kõikwõim awaldab lugemata wiisidel, on loonud maailma

oma sõna läbi, nagu arenemisõpetuse eest wõitlejatel on „oletada“ (uskuda), et nende wäited õiged on? Apostel Paulus ütleb Jumala Waimu juhatusel: „Usu läbi mõistame meie, et maailm Jumala sõna läbi on walmistatud, et see, mis nähakse, on saanud sest, mis ei nähta.“ Ebr. 11, 3.

Enne kui üle läheme teisele punktile — maakera wanadusele — on ehk huwitaw kuulda, mis üks Daani tähtsamaist teadusemehist, professor Eugen Warming, arenemise kohta ütleb:

„See seisab nüüd kindlana kui bioloogia üks kõige kindlamaist lausetest, mis Harvey ja Virchow, kumbki oma wiisil, on awaldanud, ja nimelt: Iga elaw olewus saab enda olemasolu teiselt elawalt olewuselt („omne vivum ex ovo“, „omnis cellula e cellula“) isegi kõige wäiksem pisielukas tekib teisest pisielukast. Teadus praegusel ajal ei tunne üht ainumastki ilma wanemateta organismi.

Aga kuidas oli lugu minewikus? Mil wiisil tärkasid kõige esimesed eluga olewused tol lõpmatu kaugel ajal, kui elupäew maakeral koitis?.. Kui teadusemehed, nagu Lord Kelvin ja Helmholtz on ühinenud selle mõttega, et esimesed elawad olewused olnud teistelt taewakehadelt meie maakerale toodud, siis on seega see küsimus kauemaks ajaks kõrwaldatud. Kuid see näitab, nagu Reinke tähendab, paremini kui miski muu, et nemad arenemisõpetust peastmatult kadunuks loewad.

Praegusaja seisukoht on siis niisugune: Teadus ei tunne ühtki näitust selleşt, et elawad olewused on tekkinud ilma wanemateta, eluta ainest. Teadus ei ole kõigutanud Piibli esimest sõna: „Alguses lõi Jumal taewa ja maa.“

Pange tähele neid awaldusi! „Teadus ei ole kõigutanud Piibli esimest sõna!“ Niisugused kuulsa teadusemehe poolt awaldatud sõnad kaaluwad palju. Ja nad põhjenewad hoopis teistsugusel, kindlal ja julgel alusel kui see wäide, et esimesed elawad olewused olnud siia teistelt taewakehadelt toodud.

Maakera wanadus.

Maakera wanaduse suhtes erinewad geoloogide arwamised suurel määral üksteisest; ka teaduses walitsewad selle üle

lahkmõtted. Oma teoses: „Maakera arenemise ajalugu", lhk. 17, kirjutab Victor Madsen muuseas:

„Mitmed geoloogid ja looduseuurijad on katsunud wälja arwata maakera wanadust, kuid on tulnud wäga erisugustele järeldustele nende eelduste põhjal, millest nad wälja läinud ja nende metoodide järele, mis nad tarwitusele wõtnud. Andmed kõiguwad 10 miljoni ja 700 miljoni aasta wahel."

Kuid 10 miljoni ja 700 miljoni wahel on juba suur hüpe, eks ole? Wahe on suur, ja mulle näib ta liiga suurena, isegi kui seda wõtta teaduslikult. Kas oleks siiski mõistlik kõrwaldada Piibli ajaarwu, nii kaua kui teaduslikud andmed „kõiguwad 10 miljoni ja 700 miljoni aasta wahel?"

Maakera wanaduse wäljaarwamisel maapinnakihtide ja maapõues peituwate sõelademete tekkimiseks tarwisminewa aja põhjal ei ole geoloogid arwele wõtnud üleilmlist weeuputust, millega nemad üldse ei arwesta. Igaüks tõendab asjaolu, et see kõik, mille tekkimine loomulikul teel miljonid aastad wõtaks, wõis kergesti sündida imestustäratawa lühikese aja sees niisuguse weeuputuse mõjul, nagu see Piiblis on kirjeldud. Missuguseid looduseümberpaiskamisi ei wõinud küll aset leida meie maakeral nende weeuputusekuude kestwusel!

Enne weeuputust olid „suured pikad mehed maa peal." 1. Mooс. 6, 4. Nii taime- kui loomariik oli siis hoopis teistsugune, palju täielikumalt ja paremini wälja arenenud kui pärast weeuputust. Weeuputusega näib terwe maakera pind olewat ümberpaisatud. Suurepärased hiigla metsad pühiti äkitselt maapinnalt ja maeti meresügawusesse, hiigla loomad paisati laiali, kanti ära jõewooludest ja sattusid suurtesse jäämägedesse, kus nad kinni külmasid. See asjaolu seletabki meile hiigla sõelademete tekkimist maapõues ja wastab küsimusele, kust mammutelewandid pärit.

Hirmus maawärisemine Jaapanis ja sellele järgnew weeuputus näitawad selgesti, missugune hiigla jõud on mere-

laintel ühenduses maawärisemisega. Seekord tabas see ainult ükskikut maad, kuid tol ajal ulatas ta üle terwe maakera. „Sel päewal lõhkesid kõik suure sügawuse allikad, ja taewa luugid tehti lahti." 1. Moos. 7, 11. Seda suurt maapinna ümberpaiskamist peab igakord arwele wõetama katse juures geoloogilisel teel maakera wanadust wälja arwata.

See wõib ainult rõõmustada Piibli sõpru, et wiimasel ajal on geoloogide enda leeristt kuuldawale tulnud hääli, mis kinnitawad Piibli awalduši. Selleşt kirjutab pastor A. E. Bülow oma teoses „Weeuputus" muuseas:

„Rida tähtsaid uuema aja geoloogе on mitmekordsete ja tähtsate leiduste najal jõudnud järeldustele, mis otsustawais punktides kinnitawad Piibli jutustust selleşt üleilmliseşt uputuseşt.

Geoloogilised uurimised on kindlaks teinud, et kõikides ilmajagudes leidub tihti maa sees suuri kruusa ja kuiwanud muda kihte, mille olemasolu waewalt muul teel on seletataw kui asjaoluga, et wõimsad weemassid, mis üle nende kohtade suure jõuga liikuma pandud, kruusa ja kõntsa endaga kaasa toonud." Lhk. 6 ja 7.

Raamatu kokkuseadja toob ühe Siberi uurija, Ermani, üteluse, mis kinnitab seda, mis ma ülemalpool öelnud, nimelt, et suured looduse-ümberpaiskamised pidid aset leidma weeuputuse ajal. Erman ütleb:

„Selge on, et tol ajal, mil elewandid ja puutüwid üheskoos mudasse maeti, on suur weeuputus olnud, mis ulatas kindlamaa keskelt kuni kõige kaugemate piirideni." 10. lehek.

Ja edasi:

„Sama uurija on teises kohas awaldanud, et tema maapõhja uurimised Siberis sunniwad teda oletama, et terwe maa-ala kuni Põhja-Jäämereni peab olema olnud järskuseşt weeuputuseşt üle uhutud."

Geoloogid on tõepooleşt, nagu Urquhart kirjutab, olnud sunnitud tagasi wõtma oma endise tõenduse, nimelt, et üleilmline weeuputus olewat wõimatu; seewastu on nad pidanud seda tunnistama tõsiasjana maakera ajaloos." Lehek. 10, 11.

See Jumal, kes on vägew kõike looma, on ka vägew peastma. Mis tema ütleb, seisab kindlalt, mis ta tõotab, seda peab ta ka. Tema sõnad: „Mina olen maa teinud, ja inimesed senna peale loonud; minu, minu käed on taewa wenitanud, ja ma olen kõige nende sõjawäele käsku annud", on weel tänapäew jõus. „Teadus ei ole kõigutanud Piibli esimest sõna: „Alguses lõi Jumal taewa ja maa.""

„Taewad jutustawad Jumala au ja taewa laotus kuulutab tema käte tööd." Laul 19, 2.

4. loeng.

Püha kiri.

Kas Piibel on Jumala raamat, wõi on ta ini meste töö?

„Ja et sina lapsest saadik pühi Kirju tunned, need wõiwad sind targaks teha õnnistuseks usu läbi, mis Kristuse Jeesuse sees on. Kõik Püha Kiri on Jumalast sisse antud, ja saadab kasu õpetuseks, noomimiseks, parandamiseks, juhatamiseks, mis õiguses on, et Jumala inimene wõiks täiesti kõlbuline ja kõige hea tööle täiesti walmistatud olla.“ 2. Tim. 3, 15—17.

Niisugusena waatles suur apostel Püha Kirja, ja niisugusena on teda waadelnud paljud otsekohesed ja jumalakartlikud mehed ja naised nii enne kui pärast seda aega. Temal on üsna kindlasti ka olnud oma wastased ja ta on pidanud läbi tegema palju wõitlusi, kuid seniajani on ta oma katse läbi teinud.

Piibel on Jumala raamat.

Sõna „Piibel“ tähendab „raamatud“. Piibel seisab koos nimelt 66 raamatust — 39 wanas ja 27 uues Testamendis, ja on kirjutatud umbes 40 erikokkuseadjast. Mooses kirjutas umbes 1500 en. Kr. ja Joannes umbes 100 a. pr. Kr. Need kokkuseadjad seisid mitmesugustel haridusastmeil ja neil olid mitmesuguseд elukutsed: kuningad, riigimehed, karjased, kalamehed jne. Nemad ei kirjutanud selleks, et raha teenida wõi au ja kuulsust saada (mitmed kannatasid märtrisurma), waid nad tahtsid seega Jumalat teenida ja oma kaasinimestele õnnistuseks olla.

Piibel on tähelepandaw raamat. See, kes seda hoolega palwes uurib, leiab alati uusi ja aulisi tõdesid. Tema on kui tühendamatu warakamber, alati woolaw jõgi. Mida enam süwenetakse sesse raamatusse, seda kindlamaks läheb usk, et see tõeraamat on.

Mõningad, kes tahaksid Piiblit enda eluwaraks wõtta, kurdawad, et tema käsikirjad on kaduma läinud. Mina ei wõi aga näha, et see suudaks kõigutada Püha Kirja alus-

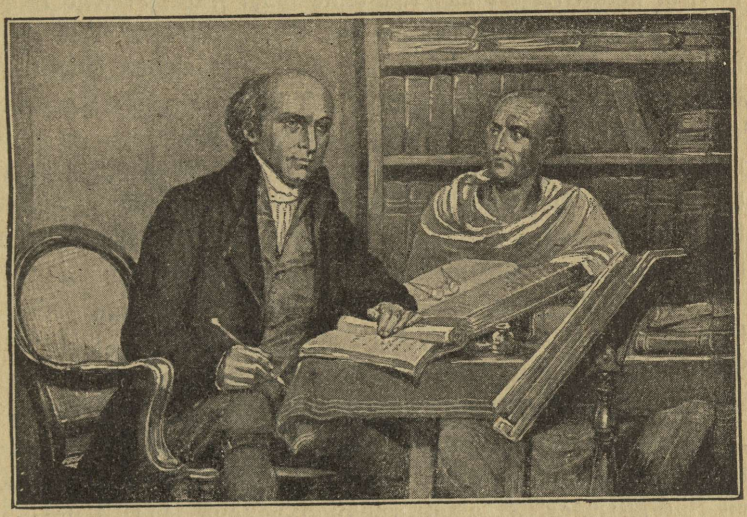

Missionäär Kerri Piiblit tõlkimas.

põhja. Meil on ju ärakirjad, kas nendest ei ole küllalt? Kuidas on lugu kõigi ajalooliste ja teadusliste raamatutega, mis meie kodustes raamatukogudes on ja mille kokkuseadjad ammugi surnud? Keegi ei tea, kuhu nende käsikirjad jäänud, kuid keegi ei mõtle sel põhjusel neid raamatuid maksewusetaks tunnistada.

Nende olemasolewate 1500 käsikirja hulgas (algkeeles) on kõige wanem oma 1500 aastat wana. Selle käsikirja

leidis Tischendorf õnnekombel 1859. aastal Katarina kloosteris Siinai mäel ja mis tal õnneks läks omandada (1869) Peeterburi keiserliku raamatukogu jaoks. See käsikiri on kõik need aastasajad warjul olnud, et siis äkki päewawalgele ilmuda, kinnitades wana head tõde, et Piibel on Jumala sõna.

Piibli tõlkimisel tuleb küll ette, et on tehtud ja tehakse weelgi ühtelugu wõimalikke wigu. Kuid see ei etenda oluliselt mingit osa, sest on ju wõimalus abiks wõtta teisi tõlkeid ja isegi algkeelt. Et üks ehk teine wiga selle wõi teise tõlke sisse poetub, ses ei ole Piibel ega Jumal süüdi. Need, kes niisuguseid wäikseid asju Piibli tõelikkuse wastu esile toowad, peawad olema wäga waesed asjalikkude wäidete poolest.

Peatükkidesse jagamine sündis 13. aastasajal ja salmidesse jagamine 16. aastasajal. Kirjamärkide panemine on tõlkijate töö, samuti ka peatükkide pealkirjad ja juhatused salmide all. Selle kõige eesmärk ei ole Issanda sõna ümbertöötamine, waid kirjakohtade ülesleidmise hõlbustamine.

Wõimalikke tõlkimis- wõi trükiwigu wõib, nagu öeldud, kergesti üles leida, wõrreldes üksteisega mitmeid eritõlkeid. Niisuguste wigade näitusena juhin siin tähelpani ühe wäga wana ingliskeelse Piibli peale. Seal loeme Laul 119, 161: „Printers have persecuted me without a cause" („Raamatutrükkijad on mind tagakiusanud ilma asjata"). Nagu näha, on siin „Printer" (raamatutrükkijad) pandud sõna „Princes" (würstid) asemele. Seda tõlget hüütakse tänini „raamatutrükkija piibliks". Igatahes on aga nõudmine selle tõlke järele suur.

Piibli täiswäärtuslikkus.

„Kui keegi tema tahtmise järele tahab teha, see tunneb, kas see õpetus Jumalast on, wõi kas mina iseeneseest räägin." Joan. 7, 17. See, kes otsekohese südamega soowib Jumala tahtmist teha, leiab nii wägewaid tõendusi Piibli täiswäärtuslikkusest ja usaldatawusest, et ta iialgi ei saa ka-

helda selles, et Piibel Jumala Waimu juhatusel kirjutud on. Kuid see kõik oleneb asjaolust, kuidawiisi Piiblit loetakse. Mõningad loewad teda wäga pealiskaudselt, teised jälle ainult selle sihiga, et seal üksteisele wastukäiwaid kirjakohti leida ja Piiblit arwustada. Ainult wäheseid loewad teda järelmõtlemise ja palwega. See, kes otsib Issanda tundmist, nagu meie otsime „mahapandud waranduse", mõistab „Jehoowa kartust ja leiab Jumala tundmise." Õp. s. 2, 2—6. Kas meie uurime Jumala sõna sel kombel?

Kui meie omandaks suuri waranduse, siis kindlasti ei wiskaks meie neid tänawale wälja ega peidaks neid ebakindlasse kohta. Meie wiiks nad luku ja riiwi taha. Samasugune lugu on ka Issanda sõnaga. Need selles leiduwad kallid tõed ei asu mitte tema wälisel pinnal; nad on peidetud, luku taha pandud, tema sisse. Palwe on wõti, millega Piibel, Jumala warakammer, awatakse, ja siis tuleb otsida tõde kui „mahapandud waranduse".

Huwitaw on tähele panna, kuidas üks Jumala Waimust juhitud piibli-kokkuseadja uurib teise tööd ja juhib selle peale tähelpanu. Joosua ajal nimetati Moosese raamatuid „Jumala seaduseraamatuks", ja seda, mis Issand Joosua läbi rääkis, nimetati „Jehoowa sõnaks". Jos. 24, 26. 27. Prohwetite juures leiame tihti sarnaseid awaldusi, nagu: „Nõnda ütleb Jehowa", „Jehowa sõna sai mu kätte", „See on Jehowa sõna" jne. Taaniel nimetab Jeremia prohwetikuulutust „Jehowa sõnaks". Tan. 9, 2. Jeesus nimetab wana Seadust „Jumala sõnaks". Noomides wariseere selle pärast, et nad inimeste käskusid on sisse toonud, ütleb ta: „Ja teete Jumala sõna tühjaks oma seadmise läbi, mis teie olete seadnud." Mark. 7, 13. Joan. 10, 35. salmis nimetab ta Taaweti lauluse „Jumala sõnaks" ja „Kirjaks", ja see, ütleb ta, „ei wõi waleks jääda."

Apostlid juhiwad alati tähelpanu wana Seaduse kui Jumala Waimust sisseantud sõna peale. Seda tunnistawad

nende raamatud küllalt selgesti. Peetrus ütleb, et „Jumal on rääkinud kõikide oma püha prohwetite suu läbi maailma algusest“ (Ap. t. 3, 21), ja Paulus seletab, et tema usub „kõik, mis käsu ja prohwetite kirja on kirjutatud“. Ap. t. 24, 14. See suur apostel mõistis, nagu wäheseid teised, kui tähtis on uskuda, kuulda wõtta ja järgida Issanda sõna. „Jumala sõna on elaw ja wägew ja terawam kui ükski kaheterane mõõk, ja tungib läbi, senni kui ta lõhub hinge ja waimu, ka liikmete sooned ja üdi, ja on mõtete ja südame nõude mõistja.“ Ebr. 4, 12.

Wäga raske on seletada Jumala wäge ja seda õnnistust, mida saawad need, kes Issandat teeniwad. Raske on juba selgitada looduslikke jõudusid, kuid weel raskem on selgitada waimlisi jõudusid. Oletame, et keegi katsub oma sõpradele elektri wäge selgitada. Need aga naerawad teda, tähendades, et ta seletagu enne, mis asi elekter on. Mehe seletus, et see loodusewägi on, ei suuda neid uskuma panna. Mees toob nüüd esile elektrimasina ja, seda käima pannes, palub oma sõpru poolusteşt kinni haarata. Aga ei, — nii rumalad nad ometi ei ole! Mees aga kinnitab, et kui nad ainult kinni haarawad poolusteşt, siis saawad nad ise tunda elektri jõudu. Kauase usutlemise järele õnnestab wiimaks mehel neid nii kaugele wiia, et nad kinni haarawad, kuid ainult üheşt poolusest. Seda käest wisates, tähendawad nad pilkawa naeruga, et, nagu oodata wõis, ei tunnud nad mingisuguşt wäge, ja et see kõik ei ole muud kui pettus. Kuid kas elektrimasin oli süüdi selles, et nad mingisuguşt wäge ei märganud? Olekşid nad mõlemişt poolusteşt kinni haaranud, siis olekşid nad kohe tunnud wäge enesteşt läbi woolawat. Samasugune lugu on ka Jumala sõna wäega: meie peame kinni haarama mõlemişt usu poolusteşt.

Elaw usk Jumala sõnasse saadab korda suuri asju, ja praeguşel ajal tarwitame meie kindlat usku, kui ei taha,

et meie usulaew hukka läheb. Siin tuleb meile abiks prohwetlik sõna, kinnitades Piibli jumalikku algust.

Räägitakse, et Preisi kuningas Friedrich Suur nõudnud teatud juhusel lühikest ja selget näitust sellest, et Piibel on Jumala Waimu juhatusel kirjutud. Wastuseks olla talle öeldud: „Juudid". Piibli prohwetikuulutused juutide kohta kinnitawad nimelt samuti kui ülejäänud prohwetikuulutused Piibli jumalikku algust, kuid hoopis omapärasel wiisil. Siin juhin ainult tähelpanu kahe prohwetikuulutuse peale, mis näiwad pealegi teineteisele wastu käiwat sel määral, et üks nende mõlemite tõdenemine näib wäljaheidetud olewat. Näidates tarwet Jumalale sõnakuulelik olla, jutustab Moses Israeli lastele, misugune saatus ootab neid, kui nad waliwad sõnakuulmatuse teed. „Jehowa pillab teid laiali mitme rahwa sekka, ja teid peab pisut rahwast üle jääma paganate sekka, kuhu Jehowa teid wiib." 5. Mos. 4, 27. Kuid 4. Mos. 29, 9. salmis on meil teine prohwetikuulutus juutide kohta. „See (rahwas) peab isepäinis elama ja teda ei pea mitte paganate sekka arwatama." Sõna „paganad" tähendab siin „rahwaid".

Seega on siin meie ees kaks prohwetikuulutust; üks nendest ütleb, et juudid pillatakse laiali mitme rahwa sekka, ja teine ütleb, et neid ei pea rahwaste sekka arwatama. Kõigi rahwaste sekka laiali pillutud juute on „pisut rahwast." Meie leiame neid kõigis mais — pisut siin ja pisut seal. Siiski ei arwata neid rahwaste hulka. Kui imelikult see ka kõlab, siiski ei ole nad silmapilgukski oma rahwust ära kaotanud. Nemad on ja jääwad juutideks, ükskõik kus neid leitakse. Inglise leht „Times" awaldas 25. sept. 1903. aastal juhtkirja juutidest Wenemaal, millisest toon järgmise wäljawõtte:

„Kesk seda määratumat keisririiki elab üks rahwatõug, kelle peale ümberrahwustamine ega wäljatõukamine mingisugust mõju ei

awalda... Tema (juudi) tõug, tema uſk ja ta kombed on otſe hukkaminematud."

Imekspandaw, eks ole?

Israeli laialipillutamiſeſt ütleb Iſſand edaſi: „Ja ſa pead ehmatuſeks, tähendamiſeks ja naerujutuks olema kõige rahwa ſeas, kuhu Jehoowa ſind wiib,.. Ja Jehoowa pillab ſind laiali kõigi rahwa ſekka, üheſt maa otſaſt teiſe... Ja nende rahwa ſeas ei ſaa ſina hingata, ei olegi hingamiſe aſet ſu jala tallal; ja Jehoowa annab ſulle ſeal kartliku ſüdame ja ſilmade lõpetuſe ja hinge nõrgeſtuſe. Ja ſinu elu on ſinu kohal otſekui üles poodud, ja ſa wäriſed ööd ja päewad ja ei ole julge oma elu peale. Hommiku ütled ſa: kes annab õhtu! ja õhtu ütled ſa: kes annab hommikut näha! Oma ſüdame wäriſtuſe päraſt, mis ſa wäriſed, ja oma ſilmade nägemiſe päraſt, mis ſa näed." 5. Mooſ. 28, 37. 64—67.

Juudid on ſaanud „tähendamiſeks" kõigi rahwaſte hulgas. Nemad on ümberekſiw rahwas, kellel ei ole mingit rahu — üks tagakiuſatud ja kõikideſt põlatud rahwas. Mõtelge nende hirmſate tagakiuſamiſte peale, mida juudid Wenemaal tihtilugu kannatawad! Nende kohutawate ſündmuſte ajal on juutidel tundmus, et nende elu ripub juukſekarwa otſas, ja nad „wäriſewad päewad ja ööd". Nende kartlik ſüda wabiſeb ja hinges on „nõrgeſtus". Kõik ſee on ette kuulutud raamatus, mille uſkumiſewäärilikkuſe üle paljud kahtlewad ja mille jumalikku alguſt paljud ſalgawad.

Tean küll, et Piibli waſtaſed katſuwad kõike ſeda wõõriti ſeletada. Kuid on olemas kindlad faktid, mida teiſeti ſeletada ega maha ſalata ei ſaa. Wäide, et need prohweti-kuulutuſed olnud kirjutatud päraſt nende tõdenemiſt, on üſna mõttetu; ſeſt iſegi kõige ägedam arwuſtaja peab ju tunniſtama, et Piibel on kõige wähemalt 1500 aaſtat wana. Ja ſiiski kirjeldab ta meie aega ſama täpſelt, kui oleks ta nüüd juſt trükiſt ilmunud.

On awaldatud arwamist, et asjaolu, et Kristus kõik enese kohta käiwad prohwetikuulutused nii täpselt täitnud, ainult tema terawmeelsuse arwele tuleb panna: olles hästi tuttaw nende prohwetikuulutustega, seadis ta enda elu nende järele sisse! Niisugused awalduseд on paljad kõnewiisid. Kuidas wõis Jeesus, näituseks, selle eest hoolitsenud olla et ta sündis Betlemas (Miik. 5, 1; Luuk. 2, 4, 4—7), wiidi Egiptuse maale (Matt. 2, 13—15) ja päraſt kaswatati üles

Egiptuse waremed. „Egiptuse tühjad jumalad wabiſewad." Eeſ. 19, 1.

Naatsaretis (Matt. 2, 23)? Kas tema oli ses süüdi, et teda ära müüdi 30 hõbetüki eest (Sak. 11, 12. 13; Matt. 26, 14. 15; 27, 3—9), ja et sõjamehed tema riided omawahel ära jagasid ja tema kuue päraſt liisku heitsid (Laul 22, 19; Matt. 27, 35)? Kõik prohwetikuulutused Messia kohta läksid Jeesuse juures tõeks. Tema ristilöömine (Laul 22, 17; Jeſ. 53, 7; Mark. 15, 4. 5), matmine (Jeſ. 53, 9; Matt. 27, 57—60) ja ülestõusmine (Laul 16, 10; Ap. t. 2, 24—31) oli ju prohwetikuulutuste täpne tõdenemine.

Teise tõenduse selleſt, et Piiblit Jumala sõnana uskuda wõib, annawad meile wäljakaewamiſed. Nendeſt peidupaikadeſt tuuakſe eſile wäärtuslikke tõenduſi. Need kinnitawad Piiblit ja lükkawad ümber üksteiſe järele wabamõtteliſte wäited. Wabamõtteliſed on muuſeas paljude aastate keſtwuſel rõhutanud enda wäidet, et Niinewe ei olewat kunagi wõinud olemas olla. Nende arwates olewat wõimatu, et nii suur linn, nagu ſeda Piibel kirjeldab, wõis jäljetult kaduda. Wäljakaewamiſed on kaaſa aidanud palju Piibli jumaliku alguſe kinnituſeks.

Igaüks, kes on lugenud tuntud profeſſori A. H. Sayce wäikeſt teoſt: „Talende Stene“ („rääkiwad kiwid“), — wälja antud 1888. a. Kopenhagenis — peab tunniſtama, et ſee raamat kirjeldab wäga tabawalt Piibli kinnituſt Jumala sõnana Egiptuſes, Paleſtiinas, Aſſiirias, Babilonis ja Wäike-Aaſias tehtud uute ülesleiduſte najal. Kõige uuematel wäljakaewamiſtel leitud huwitawad tahwlid kinnitawad loomiſejutuſtuſt, weeuputuſt, Abraami kutſet, Israeli rahwa orjapõlwe Egiptuſes ja nende wäljaminemiſt ſealt j. m.

Wäljakaewamiſtel „Tel-el-Maskhuta“ juures (misſuguſe nime all tuntakſe mõningaid mullakinkuſid „Tel-el-Kebir'i“ ligidal) on leitud tahwlikirju, mis kirjeldawad „Pithom'i ja Raamſes'i“ linnu („waranduſe-linnad“), mis Israeli rahwas ehitas waaraole. 2. Mooſ. 1, 11. Ka warakambrid on üles leitud. Neiſt kirjutab profeſſor Sayce järgmiſt:

„Need on wäga tugewaſti ehitatud ja 8 kuni 10 jala paksuſte telliſkiwiſt waheſeintega üksteiſeſt eraldatud. Need päikeſe käes põletatud telliſkiwid on tehtud oſalt õlgedeſt, oſalt ilma õlgedeta. Õlgedeta telliſkiwides wõime näha rõhutud Israeli rahwa tööd, kui tuli käſk: „Nõnda ütleb waarao: Ei ma anna teile mitte õlgi.“ „Rääkiwad kiwid“, lhk. 55.

„Aſſiiria ja Piibli jutuſtuſed täiendawad ja tõeſtawad üksteiſt“, ütleb profeſſor Sayce 114. leheküljel edaſi ja ſeeſama makſab ka ülejäänud huwitawate jutuſtuſte kohta,

millele see väike teos nii tabawalt tähelpanu juhib. Tõepooleſt ei puudu tõenduſi ſellel, kes otſekoheſe ſüdamega tõde otſib.

Pealkirja all: „Kiwid kõnelewad“ kirjutas „National-tidende“ 29. märtſil 1914 järgmiſt:

„Tuntud Lucien Ganthier leidnud wälja kaewamistel Kapernaumas ſünagoogi, kus Kristus õpetas. See on arwatawasti ſama

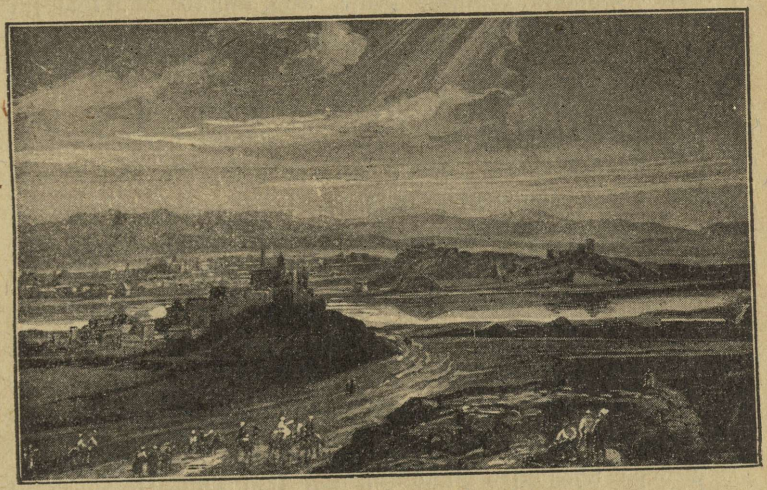

Koht, kus kord Niinewe linn aſus. „Igaüks, kes temaſt mööda läheb, wilistab ja näitab oma käega ime päraſt.“ Sew. 2, 15.

ſünagoog, mille paganlik Rooma pealik oli laſknud ehitada ja kinkinud juutidele, kuna leitud waremete terwe ſtiil Rooma mõju pitſerit kannab.

„Anneret'i“ teatel on ka Roomas tähtis muinus leitud ühe wõlwi näol, pealkirjaga: „Keisrikoja liigete haud“. Kirjad ſeespool hauda on kirjutatud ajajärgul, mis ulatas Kristuſe ſündimiſeſt Pauluſe ſurmani, ja keisrikoja liigete hulka kuuluwate iſikute nimedeſt leidub wiis, mida nimetakſe Rooma raamatu wiimaſes peatükis.“

Need kirjakohad, mida arwustajad kõige ägedamini kritiſeeriwad, on igatahes kõige huwitawamad uurida. Näitu-

sena wõiks tuua Jooš. 10, 12—14, kus seisab kirjutud, et päike seisis paigal. Neil, kes soowiwad arwustada, ei puudu ju selleks siin ainet. Selle kirjakoha põhjalikum uurimine näitab aga, et Piibel ei astu siin wastolusse tõeliku teadusega.

Issand oli sel päewal Joosuale suure wõidu tõotanud, ja Joosua teadis, et see nõnda sünnib. See oli kindel usk ja lootus Jumala tõotuste peale, mis andsid Joosuale julgust ütelda kõige Israeli rahwa silmade ees: „Päike, seisa paigal Kibeonis ja kuu Aijaloni orus!" Eebreakeelne sõna „damam" tähendab õieti „wait olema" wõi „tegewuseta olema", nii seisab ka ingliskeelses Piiblis — waata ääremärkuseid! Seega kõlawad Joosua sõnad nii: „Päike, ole wait!" wõi „Päike, ole tegewuseta!" Aga see saab eriti huwitawaks, kui teada on, et päikese walgus kaasa aitab maakera pöörlemisel ümber oma telje. Isaac Newton on näituste waral tõestanud, kui rutuliselt maakera pöörlemine ümber oma telje wõib seisma jääda, ilma et meie ise seda märkaksime. Nii siis oli tolle päewa sündmus õieti see: päike, tegewusetuks saades, kaotas oma mõju, mis asjaolul oli loomulikult tagajärjeks maakera pöörlemise seismajäämine.

Sellega ühenduses puudutan üht teist punkti: Ameerika professor Totten on astronoomiliselt seisukohalt wälja minnes näituste waral tõestanud, et Jos. 10, 12—14 jutustus on täielikus kooskõlas täheteadusega. W. Maunders, Inglise kuningliku astronoomiaseltsi Greenwich'i observatooriumis tegutsew liige, kirjutas teose, mis täiesti kinnitab seda. Ta annab teada aja ja isegi koha, kus see sündmus aset leidis. Aga see ei ole kõik. Edasi on professor Totten leidnud, et niisugune sündmus wõis aset leida ainult üks kord. Täheuurija seletuse järele, pidi see kestma täpselt 24 tundi. Joosua raamatu järele „seisis päike... pea ühe terwe päewa otsa", nii siis mitte terwelt 24 tundi. See on ka kokkukõlas prof. Totteni wäljaarwamisega, mis näitab, et see

Joosua päew kestis täpselt 23⅓ tundi — „pea ühe terwe päewa otsa". Ülejäänud ⅔ tundi leiame 2. Kun. 20, 8—11, kus loeme, et Issand lasi Hiskia palwe peale päikese tagasi minna kümme pügalat (kraadi) wõi 40 minutit. — Need huwitawad teated on wõetud ingliskeelsest teosest: „The Scripture of the Truth", kirjutud Sidney Collet'i poolt, 1905. aastal Londonis, — lehek. 284—88.

Piibli ühtlus.

Nagu juba nimetud, on Piibli 66 raamatut kirjutanud ligikaudu 40 kokkuseadjat. Esimese ja wiimase kirjutaja wahel on arwata 1600 aastat wahet. Kui wõetaks 66 eriekseemplaari neist arstiteaduslisteist raamatutest, mis kõige rohkem tuntud ja kõige kuulsamad arstid wiimastel 1600 aasta kestwusel kirjutanud, ja köidetaks nad üheks suureks raamatuks, missugune saaks siis teie arwamise järele tagajärg, rawitsedes mõnda haiget kõigi nende sees leiduwate eeskirjade järele? See Piiblit nii täiel määral iseloomustaw kokkukõla tõendab wõimsalt tema jumalikku algust. Ta on kirjutatud Püha Waimu mõjul (2. Peetr. 1, 21), ja teda tuleb lugeda palwes ja Püha Waimu juhatusel.

Jeesus ütleb, et puud tuntakse tema wiljast. Matt. 7, 16—20. Kuidas näeb wälja selle raamatu wili? Neil mail, kus Piibel leidnud sissepääsu, õitseb teadus ja waimuwalgustus wastandina neile maile, kus teda laiali ei laodata. Reisige pimedaisse paganamaadesse ja pange tähele, mis Piibel seal korda saadab. Waadake tema wilja igalpool! Tema on inimesesööjad ümber muutnud rahulikkudeks inimesteks ja teinud nii mõnegi joodiku kaineks. Kodu, mis enne oli põrgu, on saanud nüüd paradiisiks. Kas olete kunagi kuulnud kedagi ütlewat: „Mina olin õnnetu ja wilets, koormaks iseendale ja häbiks oma perele, aga kui ma arwuteadust ja keeleteadust sain uurinud, olen ma peastetud?" Seda ei ole

nad kindlasti mitte. Seewastu wõiwad aga tuhanded tunnistada, et just seda on Piibel nende juures teostanud.

Keegi inglane, kes oli kaubandusreisil Aafrikas, wiibis korra jumalateenistusel aafrikaanlaste keskel. Peale koosolekut ütles inglane sealwiibiwale neegrite pealikule: „Ega Teie ometi usu seda, mis see missionäär Teile täna jutustas; sest see ei ole õige, mis seal raamatus (Piiblis) kirjutud seisab, millest ta luges?" Pealik sai wäga kurwaks, kuid tähendas lühikese waikimise järele: „Teil tuleb igal juhtumisel tänada asjaolu, et missionäär meile täna sest raamatust luges, sest muidu olekime Teid ammugi juba keetnud ja söönud." Inglane waikis.

Diokletsiaan, kes suri 305. aastal pr. Kr., ütles: „Ristiusk on juurteni wälja kistud", ja kes tahaks salata, et tema tegi kõik, mis wõis, et see awaldus teoneks.

Voltaire seletas: „Saja aasta pärast on Piibel unustud raamat." Üks tema teosest kannab pealkirja: „Piibel wiimast korda seletud." Selle seletuse andis ta ise. Aastal 1740 kinnitas Inglise mõtteteadlane David Hume Berden, et ristiusk ei saa täielikult ümber lükatud enne 19. aastasaja lõppu. Thomas Paine, Robert Ingersoll ja palju teisi on awaldanud sarnaseid kõlawaid ettekuulutusi. Wastandina nende ebaõigetele ettekuulutustele toon siin ühe dr. Cummings'i tunnistuse:

„Tseesari riik on kadunud. Rooma leegionid on põrmu warisenud. Napoleoni hulgalised wäed, keda ta lawiinina üle Euroopa laiali saatis, on ära sulanud. Waaraode kõrkus on kadunud, ja piramiidid, mis nad enda matuspaikadeks lasknud ehitada, wajuwad päew-päewalt ikka sügawamale kõrbe liiwa sisse. Tiirus on paljas kalju, kus kuiwatatakse nootasid. Siidonist on waewalt weel mõned waremed järele jäänud. — Aga Jumala sõna seisab ikka weel kindlana. Kõik see, mis teda häwitusega ähwardanud, on ainult tema kinnitamiseks kaasa aidanud; see näitab meile igapäew, kui lühikene kestwus on inimeste kätetöödel, ja kui igawesti kestew on kõige wähem sõna, mis Jumal on rääkinud. Traditsioonid (suu-

sõna-õpetused) on temale haua kaewanud; inkwisitsioon on temale nii mõnegi tuleriida põlema süüdanud; mõnigi Juudas on teda suudlusega ära annud; mõnigi Peetrus on teda salanud wandega; mõnigi Tämas on tema maha jätnud — kuid Jumala sõna seisab ikka weel kindlana." — Dr. Cummings'i kirjutusest „Review and Herald'ist" 28. septembril 1916.

Ei ole teist niisugust raamatut kui Piibel. Ei ükski maine wõim pole suutnud kõigutada Püha Kirja jumalikku autoriteeti ja iga katse teda liht-igapäewaseks raamatuks alandada on seniajani nurja läinud. Kõik inimlik tarkus, rikkus ja au on „kui rohu lillekene; rohi on ära kuiwanud ja tema lillekene on maha langenud; aga Jumala sõna jääb igawesti." 1. Peetr. 1, 24. 25.

5. loeng.

Kristuse tagasitulemine.

Millal ja mil kombel Kristus tuleb.

„Teie süda ärgu ehmatagu mitte; uskuge Jumala sisse, siis uskute teie ka minu sisse. Minu Isa majas on mitu eluaset. Kui see nõnda ei oleks, siis ütleksin mina teile: Ma lähen teile aset valmistama; ja kui ma saan läinud ja teile aseme valmistanud, siis tulen mina jälle, ja tahan teid enese juure võtta, et teie ka olete, kus mina olen." Joan. 14, 1—3.

Neid sõnu rääkis taevalik Õpetaja iseäralistel oludel. Lahkumisetund lähenes, ja kuna jüngrid veel ei mõistnud, mispärast nende Issand ja Õpetaja pidi ära minema, oli ju üsna loomulik, et nad kohkusid ja kurvaks said, kui ta neile ütles: „Lapsukesed, mina olen veel üürikeseks ajaks teie juures, küll teie otsite mind, ja otsegu mina Juuda rahva vastu olen ütelnud: Kuhu ma lähen, senna ei või teie mitte tulla, nõnda ütlen mina nüüd teile ka." Joh. 13, 33.

Jeesuse tagasitulemise tõotus ei maksnud üksi jüngritele, vaid on maksew ka meile. Meie tohime ka rõõmustada Õmnistegija sõnade üle, ja kõnesolewal puhul on meil seda rohkem põhjust rõõmustamiseks kui jüngritel, sest meie oleme sellele aulisele sündmusele tublisti 1800 aastat ligemale jõudnud kui nemad.

Nii Wana kui Uus Testament tunnistab selgesti, et Kristuse tagasitulemine on olnud alati keskpunktiks, mille ümber Piibli meeste meeled ja mõtted on koondunud. Seda

suurt sündmust on nemad kõik silmas pidanud, ja soovinud seda eesmärki saavutada. Kristuse tagasitulemine on Piibli prohvetikuulutuste tuum.

Enok pööras tähelpanu Kristuse tulemise peale, öeldes: „Vaata, Issand tuleb mitme tuhande pühadega kohut pidama." Juuda 14. ja 15. salm. Kesk pimedust, mis ümbritses Jobi ja haigust, mis teda piinas ja ähvardas tema elule lõppu teha, paistis Kristuse tagasitulemise lootus heleda tähena tema hinges. Täis usukindlust hüüdis ta: „Mina tean, et mu Lunastaja elab, ja tema jääb viimseks põrmu peale seisma." Job. 19, 25.

Jesaja nägi (usu silmaga) juba Kristuse tagasitulemist, kui ta kirjutas: „Vaata, Jehoova annab kuulda maa otsani: Ütelge Siioni tütrele: Vaata, su Õnnistegija tuleb; vaata, tema palk on ta juures, ja tema töö kasu ta palge ees." Jes. 62, 11.

Taaniel, kelle raamatut „võtavad palju läbi ajada" aja lõpul (Taan. 12, 4), sest tema prohvetikuulutused, oma suures enamuses, tõdenevad „viimsel viha ajal" (Taan. 8, 17. 19), viib meid läbi sündmustiku rea viimase suure viletsuseajani ja Kristuse tagasitulemiseni. Võimuka vabastajana tõuseb Kristus üles oma rahvast peastma. Taan. 12, 1. 2.

Malakia kirjeldab Issanda tulemist ja sellega ühenduses olevaid sündmusi. Issanda tagasitulemisest ütleb ta järgmist: „Aga kes kannatab tema tulemise päeva? ja kes jääb seisma, kui ta ilmub? Sest tema on kui sulataja tuli ja nõnda kui vanutaja seep." Mal. 3, 2.

Jüngrite küsimise peale, missuguseid on tema tulemise ja maailma lõpetuse tähed, nimetab Jeesus rida sündmusi, mis tema tulemise eel aset leiavad, ja kui need tähed tõdenevad, „siis peab inimese Poja täht taevas nähtama, ja siis peavad hulguma kõik rahvasugu maa peal, ja pea-

wad nägema inimese Poja tulewat taewa pilwete peal suure wäe ja auga." Matt. 24, 30.

Kristuse tagasitulemise tõotus annab troosti, kui surm meie armsad ära kisub. „Sest Issand ise tahab maha tulla taewast sõjakisendamise, peaingli healе ning Jumala pasunaga, ja kes Kristuse sees surnud, need peawad üles tõusma esmalt; pärast peab meid, kes meie elame ja üle jääme, ühtlasi nendega pilwete sees kistama Issanda wastu taewa poole: ja nõnda peame meie ikka Issandaga olema. Kinnitage nüüd üksteist nendesinaste sõnadega!" 1. Tess. 4, 16—18.

Oma eluõhtul wõis sama apostel lootusrikkalt öelda: „Mina olen head wõitlemist wõidelnud, ma olen oma elukorra lõpetanud, ma olen usku kinni pidanud. Mis muud weel, õiguse kroon on mulle tallele pandud, mis mulle Issand, õige Kohtumõistja, tulemise päewal tahab anda, aga mitte ükspäinis mulle, waid ka kõigile, kes tema tulemist armastawad." 2. Tim. 4, 7. 8. Pane tähele awaldust: „Kõigile, kes tema tulemist armastawad!" Kas meie armastame tema tulemist?

Armastatud apostel waatab edasi Kristuse tulemise kui suure ja aulise sündmuse peale. Lugege, mis tema kirjutab 1Jm. 1, 7; 3, 11; 14, 14; 16, 15; 22, 7. 12. 20. Ja pange tähele, mis ta wastab Jeesuse sõnade peale: „See, kes seda tunnistab, ütleb: Jah, wist, mina tulen nobedasti! — Aamen." „Tule wististi, Issand Jeesus!"

Kuid, kas see ei ole tähelepandaw, et see aine, kristlaste lootus, olles prohwetite seas ja apostlite koguduses alati nähtawal esiäärel, kristlaste seas ammugi tahaäärele on tõrjutud? Kristuse tagasitulemine ei ole enam keskpunktiks, mille ümber kristlaste meeled ja mõtted koonduwad. Ainult wäheseid leidub weel, kes ootawad Õnnistegija tulemist. Ainult wähesed räägiwad sellest. Ja selle tõttu on karta kõige pahemat hädaohtu, et ainult wähesed tõepoolest on riietatud pulmariietega ja omawad õli enda lampides.

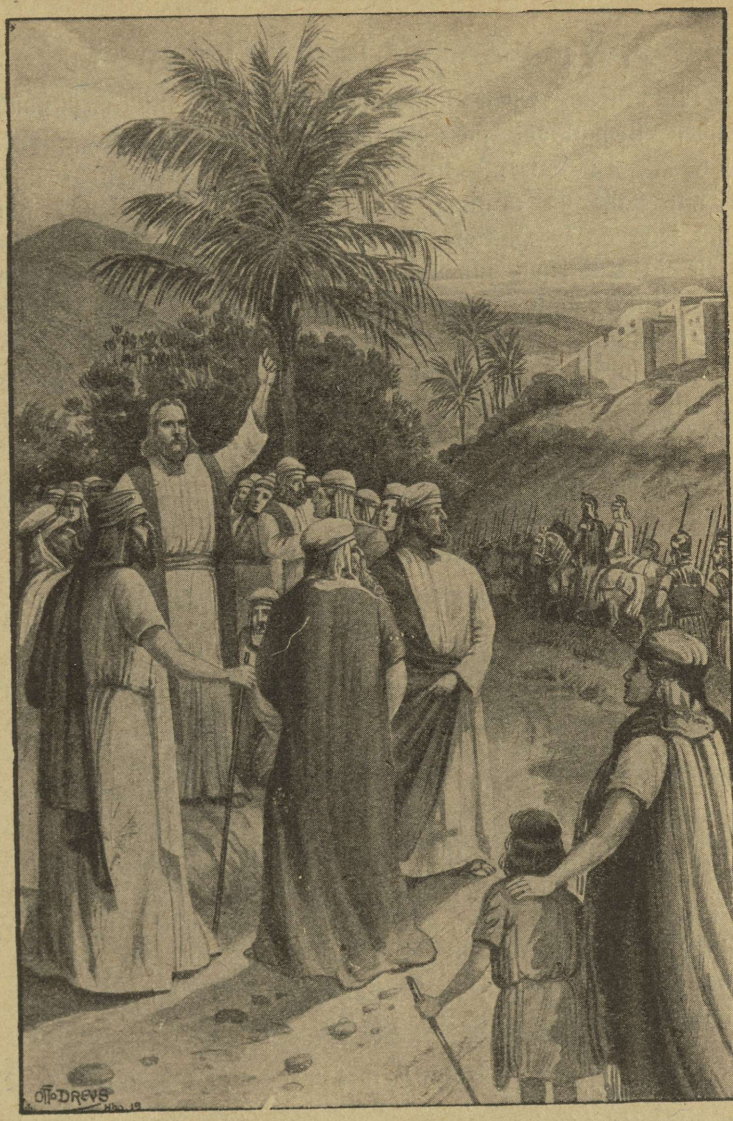

Kristus tõotab tagasi tulla.

„... ja peawad nägema inimese Poja tulewat taewa pilwete peal suure wäe ja auga". Matt. 24, 30.

J. C. Rapt, Sõna õigel ajal. 5

Mis on Kristuse tulemise otstarwe?

Wastuseks sellele küsimusele toon siin ainult ükskikud nendest ülemalpool juba läbimindud kirjakohtadest. Näit. Ilm. 22, 12. Jeesus ütleb: „Waata, ma tulen nobedasti, ja mu palk on minuga, igaühe kätte tasuda, nõnda kui tema tegu on." Õnnistegija tuleb tasu andma oma ärawalitutele ja nuhtlema jumalakartmatuid. 2. Tess. 1, 6—10. Tema tuleb koju wiima kõiki oma lapsi — nii surnuid kui elawaid. 1. Tess. 4, 16. 17; Joh. 14, 1—3. „Ta neelab ära surma igaweseks ajaks, ja Issand Jehoowa pühib ära silmawee kõigi silmadelt, ja saadab ära oma rahwa teotuse kõige maa pealt; sest Jehoowa on seda rääkinud." Jes. 25, 8.

Mil kombel ta tuleb.

Selle kohta lähewad arwamised tublisti lahku. Ja on karta hädaohtu, et paljuid selle punkti suhtes on petetud. Asjaolul, et juudid wanasti Kristuse ära heitsid ja risti lõid selles usus, et ta eksitaja ja petis olnud, oli põhjuseks see, et neil esimeses joones oli ebaõige arusaamine tema esimesest tulemisest. Jeesus täitis kõik prohwetikuulutused Messia tulemise kohta. Aga juutide wiga seisis selles, et nad prohwetikuulutusi waimliselt seletasid, seeläbi andes neile hoopis teise tähenduse kui neil tõepoolest oli. Ses suhtes on ka meil karta hädaohtu, mida tahaksin tõendada, tuues siin wäljawõtte ühest artiklist, mis praost H. M. Fenger kirjutas Kopenhageni lehes „Nationaltidende", 20. sept. 1911. Issanda sõnade waimlise seletuse kohta ütleb praost muuseas:

„Luiherus tundis hästi neid, kes kirjutuste ja õpetuste kaudu agaralt hüüdsid: waim! waim! Tema ei hindanud neid kõrgelt. See waimliselt seletamine on wana, kuid mitte hädaohuta kõnewiis. Sellega wõidakse liita terwe ristiusu-õpetus, wäljaheites temast terwel määral ta tõeline sisu. Jumala Poja inimeksssaamist mõiste-

takse waimlises mõttes, samuti ka lunastustööd ja ülestõusmist, kohtupäewa ja tasu — õnnistuse ja hukatuse näol — kõik ühtlasi mõistetakse ja seletatakse waimliselt, see tähendab: meie anname sellele enda iseteadwusekohase tähenduse ja mõiste.

Jeesuse tulek ei sünni mitte salaja, ega ole see ka niiwõrd waimline, et ainult „walwajad" teda näha wõiwad — „ususilmaga". Kõik, kes maailmas elawad, saawad näha, kui ta oma aus ja hiilguses tuleb. „Waata, tema tuleb pilwetega, ja kõik silmad peawad teda nägema, ka need, kes teda on läbi pistnud, ja kõik maa-suguharud peawad tema pärast hulguma; jah, aamen!" Ilm. 1, 7. Seesama selgub ka Ilm. 14, 14. salmist: „Ja ma nägin, ja waata, üks walge pilwe, ja see, kes pilwe peal istus, oli inimese Poja sarnane, ja temal oli kuldkroon peas ja teraw sirp käes."

Ap. t. 1, 10. 11. salmi jutustus näitab selgesti, et Jeesuse tulemine on kõikidele nähtaw. Kui jüngrid „üksisilmi taewa poole waatasid, kui tema ära läks; waata, siis seisid nende juures kaks meest walgis riidis, kes ka ütlesid: Kalilea maa mehed, mis teie seisate ja waatate üles taewasse? Seesinane Jeesus, kes teilt on üles wõetud taewasse, see peab tulema selsamal kombel kui teie teda olete näinud taewasse ära minewat." Kui Jeesus tuleb, „siis peab hulguma kõik rahwasugu maa peal, ja peawad nägema inimese Poja tulewat taewa pilwete peal suure wäe ja auga"; „sest otsegu wälk tõuseb hommiku poolt ja paistab õhtu poole, nõnda peab ka inimese Poja tulemine olema." Matt. 24, 30. 27.

„Kõik silmad peawad teda nägema."

See sisaldab nii ärawalitud kui jumalakartmatud. Kui Jeesus tuleb, siis „ta neelab ära surma igaweseks ajaks", „pühib ära silmawee kõigi silmade pealt ja saadab ära oma rahwa teotuse kõige maa pealt." Kui ta suure inglite hulga

eesotsas ligineb maale, hüüab tema wäljawalitud rahwas: „Waata, see on meie Jumal, keda meie oleme oodanud..., olgem wäga rõõmsad ja rõõmustagem tema ärapeastmise pärast.“ Jes. 25, 8. 9. Ja Ebr. 9, 28. salmis loeme: „Nõnda on Kristus üks kord ohwerdatud mitme pattusid ära wõtma; teist korda peab teda patuta nähtama neist, kes teda ootawad õnnistuseks.“

Kuidas on aga lugu nende kristlastega, kes, awaldades ükskõiksust Kristuse tagasituleku üle, arwawad, et Kristus wõib tulla täna wõi tuhande aasta pärast. Kuidas wõiwad niisugused öelda sel silmapilgul, kui Kristus pilwe peal ilmub: „Waata, see on meie Jumal, keda meie oleme oodanud?“

Kas Kristus tuleb määratud kohta?

Mõningad usuwad ja õpetawad, et juudid Palestiina kokku kogunewat ja Kristus sinna tuleb Israelile riiki üles seadma. Teiste tõenduse järele tulewat tema jälle Utah'sse, Ühisriikidesse. Need õpetused ei wõi mõlemad ühtlasi õiged olla, ja Püha Kirja walgusel waadates näeme kohe, et kumbki neist õige pole.

Nagu oleme juba ülemalpool waadanud, näewad kõikide silmad Jeesust tema tagasitulemisel. Kõik rahwa suguharud maa peal peawad teda nägema — ühed rõõmustawad end, teised hulluwad tema pärast. „Tema läkitab oma inglid suure pasuna healega, ja nemad peawad kokku koguma tema ärawalitsetud neljast tuulest, teisest taewa otsast teise.“ Matt. 24, 31. Nii siis ei wõi ärawalitsetud kokkukogunenud olla ühte paika, waid peawad laialilaodatud olema üle terwe maailma. Ka ei tule Kristus ühte selleks määratud kohta; ärawalitsetud lähewad temale õhus wastu. 1. Tess. 4, 16. 17.

Kui Jeesus tuleks äkitselt ühte teatud kohta maa peale, siis ei wõiks „kõik silmad“ wõi „kõik maa-suguharud“ teda näha. Maa on ümmargune, ja need, kes elawad ühel pool

Tung waranduse kogumiseks. „Teie olete waranduſt kogunud wiimſil päiwil." Jak. 5, 3.

maakera, ei wõi näha, mis teisel pool sünnib. Aga kuna Jeesuse jälletulemine sünnib just Paulusest kirjeldud wiisil, wõiwad „kõik silmad" teda näha. Kristus jääb õhku. Sealt läkitab ta oma inglid kokku koguma oma ärawalitsetuid — nii surnuid kui elawaid. Kuna maakera oma telje ümber pöörleb, wõiwad „kõik maa-suguharud" teda näha; inglid kogwad tema ärawalitsetud kokku ja wiiwad nad Issandale wastu õhku, kus nad teda kohtawad.

Millal tuleb Kristus?

„Aga sest päewast ja tunnist ei tea ükski, ei inglidki taewas, kui aga minu Isa üksi." Matt. 24, 36. Jumala ärawalitsetud walwawad ja ootawad, kui aeg ligi on, aga neil ei ole midagi tegemist aja kindlaksmääramisega. „Seepärast walwake, sest teie ei tea, mil tunnil teie Issand tuleb." Ja edasi: „Seepärast olge ka teie walmis, sest inimese Poeg tuleb tunnil, mil teie ei mõtle." Matt. 24, 42. 44.

See ei tähenda aga jälle seda, et midagi teada ei wõi selle aja üle, mil Issanda tulemine ligidal on. Matt. 24. peatükis annab Õnnistegija meile rida ajamärke, soowides, et meie neid tähele panekssime. Kui meie seda teeme, siis wõime kohe teada, millal see aeg ligidal on. Tema ütleb: „Aga wiigipuust õppige tähendamise sõna: kui tema oksad ju pungas on ja lehti ajawad, siis tunnete teie, et sui ligi on. Nõnda ka teie, kui teie seda kõik näete, siis tundke, et see ligi on ukse ees." Matt. 24, 32. 33.

Kristus tuleb kui waras maailmale, aga mitte Jumalat ootawale rahwale. Nii loeme: „Aga wennad, aegadest ja tundidest ep ole tarwis teile kirjutada; sest teie ise teate õieti hästi, et Issanda päew nõnda tuleb kui waras öösel. Sest kui nemad ütlewad: Rahu on, ja pole ühtegi häda! siis tuleb äkiline hukatus nende peale, nõnda kui lapsewaew selle peale, kes käima peal on, ja nemad ei pease mitte. Aga teie, wen-

nad, ep ole mitte pimeduses, et see päew peaks teid kui waras kinni saama." 1. Tess. 5, 1—4.

Ettewalmistus Kristuse jälletulemiseks.

Kui kedagi kuhugile pidule on kutsutud wõi minnakse pikemale reisule, siis tehakse selleks ettewalmistusi. Sünnib reis raudteel, siis tuleb selle eest hoolitseda, et õigeks ajaks jaama jõutakse, muidu wõib rongist maha jääda. Midagi sarnast maksab ka Issanda tulemise kohta. Meie peame juba enne tema tulemist walmis olema, muidu tuleb ta meile kui waras.

Ilma „pühitsemiseta" ei saa keegi Issandat näha. Ebr. 12, 14; 1. Peetr. 1, 16. Aga kuna meie ise endid pühitseda ei saa, siis peame minema selle juure, kes seda teha wõib — nimelt Kristuse juure. Tema käest saame wäge pattu ära wõita, ja tema wõib meid puhtaks teha kõigest ülekohtust. Tema üksi wõib meid selle aulise sündmuse wastu ette walmistada.

Kristuse tagasitulekuga algab uus ja auline aeg Jumala rahwale. Kõik magama uinunud õiged tõusewad siis üles hukkaminemata põlwes ja lähewad ühtlasi ümbermuudetud elawatega Jeesuse seltsis taewa. Seda aulikku koosolekut wõrreldakse pulmapiduga. Ilm. 19, 1—9.

Klaasmere ääres Jumala aujärje ette kokku kogunedes, kummardawad lunastatud hulgad selle palge ees, kes istub suurel walgel aujärjel, ja laulawad wõidulaulu — „Jumala sulase Moosese laulu ja Talle laulu", öeldes: „Suured ja imelikud on sinu teod, Issand Jumal, sa Kõigewägewam! Õiged ja tõsised on sinu teed, sa pühade Kuningas!" Ilm. 15, 2. 3.

Aidaku Issand meid seal kokku saada!

6. loeng.

Ajamärgid.

Meie õnnistegija ettekuulutus maailma lõpetuse märkidest. Kas need on tõdenenud?

„Siis tulid wariseerid ja saduseerid tema juure, need kiusasid teda ja küsisid temalt, et tema neile imetähte taewast pidi näitama. Aga tema kostis ja ütles neile: Kui õhtu saab, ütlete teie: Meile tuleb hea ilm, sest taewas punab. Ja hommiku ütlete teie: Täna tuleb meile kurb ilm, sest taewas punab ja on pilwes. Teie silmakirjalikud, küll taewa nägu mõistate teie arwata; aga siis teie ei wõi ka aegade tähti ära arwata?“ Matt. 16, 1—3.

Issand ei sõidelnud wariseere ja saduseere seepärast, et nad loodusetähti tähele panid, waid seepärast, et nad tähele ei pannud ajamärke. „Ja kui tema pühast kojast wälja läks, ütles üks tema jüngritest temale: Õpetaja, ennäe! missuguseid kiwid ja missuguseid hooned need on!“ Mark. 13, 1. Nemad mõistsid hästi, et Jeesuse awaldus: „Waata, teie koda peab teile tühjaks jäetama!“ oli sihitud templi häwitusele. Aga, kas see oli wõimalik? Kas tõesti see suur, tore tempel pidi ära häwitatama? Kas need suured kiwid, millest tempel ehitatud, pidi maatasa tehtama? Waewalt olid nad sealt wälja läinud, kui jüngrid Jeesuse poole pöörsid ja, näidates templi poole, talle ütlesid: „Ennäe! missuguseid kiwid ja missuguseid hooned need on!“ Et oma

üteluſt kinnitada, wastas Õpetaja: „Eks teie ei näe ſeda kõik? Tõesti, mina ütlen teile: Seia ei jäeta mitte kiwi kiwi peale, mis ei peaks maha kistama.“ Matt 24, 2. See tempel, juutide uhkus, pidi maatasa tehtama.

Asjaolu, et jüngritel oli aruſaamine Israeliriigi uuesti ülesehitamiſe kohta, andis neile põhjuſt uskumiſeks, et Jeeſuſe prohwetikuulutus Jeruſalema häwitamiſeſt pidi ſeisma otſekoheſes ühenduſes tema teiſe tulemiſe ja maailma hukkaminemiſega. Seepäraſt küſiwad nad: „Ütle meile, mil ajal peab ſee kõik ſündima, ja mis peab ſinu tulemiſe ja maailma aja lõpetuſe täht olema?“ Matt. 24, 3. Omas wastuſes ei tähenda Jeeſus ſugugi, et nemad niiſuguſe asjaga ei pea aega wiitma; ſelle wastu näeme ſelleſt küllalt ſelget tunnistuſt, et ſee on iga Kristuſe järelkäija püha kohus tähele panna ajamärke.

Walwake!

„Aga Jeeſus kostis ja ütles neile: Katſuge, et teid ükski ära ei eksita!“ Matt. 24, 4. Meil on karta hädaohtu, et meid ära eksitataks, ja ſeepäraſt hoiatab Õnnistegija meid ſelle eeſt.

„Seſt palju tulewad minu nime peale ja ütlewad: Mina olen Kristus! ja wõtawad palju ära eksitada. Aga teie ſaate kuulda ſõdadeſt ja juttuſid ſõjaſt; katſuge, ärge ehmatage, ſeſt ſee peab kõik enne ſündima, aga ots ei ole weel mitte käes. Seſt rahwas tõuſeb rahwa wastu, ja nälg ja katk ja maawäriſemiſed on ſiis mõnes paigas. Aga kõik ſee on ſuure waewa hakatus. Siis annawad nemad teid ära wiletſuſe ſisſe ja tapawad teid, ja teid wihatakſe kõigeſt rahwaſt minu nime päraſt. Ja ſiis ſaawad palju pahandatud, ja annawad üks teiſe ära ja wihkawad üksteiſt. Ja palju waleprohwetid tõuſewad üles ja eksitawad palju ära, ja, et ülekohus wäga wõimuſt wõtab, läheb mitme ar-

mastus külmaks. Aga kes otsani jääb kannatama, see peaseb. Ja sedasama armuõpetust peab kuulutatama kõiges maailmas tunnistuseks kõige rahwale; siis wast tuleb ots." Matt. 24, 5—14.

Siin kirjeldab Õnnistegija lühikestes joontes sündmuste käiku läbi ajajärkude: rahwaste sisemisi wahekordi ja neid rohkearwulisi wiletsusi — näljahädade, taudide ja maawärisemiste näol —, mis pidid tulema üle maailma. Tema kirjeldab seisukorda seespool ristikogudust kui ka Jumala rahwa wiletsust ja tagakiusamisi, et „ülekohus wõtab wäga wõimust", „mitme armastus läheb külmaks", üks annab teise ära ja waleprohwetid tõusewad üles ja eksitawad palju ära.

Sellejärele läheb Jeesus oma jutustuses tagasi ja, alates Jerusalema häwitamisega, wiib meid kõige wiimasema ajamärgini. Et need märgid on antud meile selleks, et meie nende najal teaksime aja lähidust, selgub tema manitsusest 15. ja 33. salmis: „Kes seda loeb, see pangu tähele!" ja: „Nõnda ka teie, kui teie seda kõik näete, siis tundke, et see kõik ligi on ukse ees."

Meie Õnnistegija poleks kindlasti mitte nii suurel määral waewaks wõtnud neid sündmusi nii ükssikasjaliselt ja elawates wärwides ette maalida, kui temal selle juures poleks olnud mõte, et meie neid uurima peame.

Sõda.

„Teie saate kuulda sõdadest ja juttusid sõjast." Jeesus nägi kõiki neid sõdasid, mis aset leidsid, alates sellest päewast, kui tema oma jüngritega Õlimäel istudes rääkis. Seesama maksab ka suurte näljahädade kohta, mis aeg-ajalt maailma peale pidid tulema, samuti ka kurwastuse, surma ja häwituse kohta, mis katk ja maawärisemised pidid tekitama. Tema teadis, et nende sündmuste tõdenedes hakkawad mõningad uskuma, et maailma ots on tulnud. Et seda

Jeesus nutab Jerusalema pärast. „Kui sinagi teaksid ja tweelgi selsinatsel omal päewal, mis sinu rahuks tarwis läheb.“ Luk. 19, 42.

arwamist kõrwaldada, ütleb tema: „See peab kõik enne sündima, aga ots ei ole weel mitte käes." Et Jeesuse ettekuulutused sõdadest on tõdenenud ja tõdenewad weel, seda tarwitseb mul waewalt lähemalt siin seletada. Seda kinnitawad need werised ja laastawad sõjad, mida ajalugu kirjeldab. Ja meie aeg ei ole ses suhtes maha jäänud teistest.

Näig ja maawärisemised.

„Ja nälg... ja maawärisemised on siis mitmes paigas." Ka see on tabawalt tõdenenud. Seda kinnitawad ajalugu ja arwustik. Siin tahan ainult tähelpanu juhtida „Sal. Leksikon'i" peale (artikkel „Skaldus"), kus loeme muuseas:

„Leidub arwurikkaid Keskajast pärit olewaid kirjeldusi kord õudsustäratawatest nähtustest (wanemad tapawad oma lapsi, lapsed oma wanemaid, surnukehad kaewatakse wälja; 1505. a. karistati Ungaris wanemaid, kes omad lapsed ära olid söönud), kord suuremeelsete ohwerduste näitustest. Sööbi puukoort, jahuga segatud mulda (Ungaris) j. m. . . . "

Ainult wähesed aimawad, kui palju miljonid inimesi on maha niidetud tihti kordumatest taudidest — näit. „must surm" ja koleera — mis aegade kestes paljudel erimail on möllanud. Need taudid on ennekuulmata arwul inimesi ohwriks nõudnud. Wahetewahel on terwed maa-alad wälja surnud, ja mitte harwa pole mõned linnad nendest sel määral tabatud, et haigused üsna hädaohtlikkudeks on saanud.

Õnnistegija kirjeldab samuti maawärisemisi. Need moodustawad rida ajamärke, ja arwustik kinnitab nende arwulist kaswu. Siin juhin tähelpanu Inglise seismoloogi, Robert Mallets'i, tabelitele (mis ilmusid ka teoses: „Et Blik paa vor Tid"), kust näha, et wiimaste 1700 aasta kestwusel enne Kristust oli 58 maawärisemist, s. o. iga 29 aasta kohta üks. Esimeste 900 aasta kestwusel pärast Kristust

teatati 197 maawäriſemiſeſt, ehk üks iga nelja aasta kohta. Järgnewates 600 aastas oli 532, wõi üks igas aastas. 1801-ſt kuni 1850-ni oli 3240, ehk 64 igas aastas. 1850-ſt kuni 1868 — nii ſiis 18 aasta kestes — oli juba 5000 maawäriſemiſt, wõi 227 igas aastas.

Mida ligemale tuleme meieajale, ſeda ſagedamaks ja hirmſamaks lähewad maawäriſemiſed. Aastal 1755 oli ſuur maawäriſemine Liſſabonis, millele arwata 60.000 inimeſt ohwriks langeſid. Meieaja ſiſſe tulles, leiame kõige pealt ſuure maawäriſemiſe 1906. a., mis mõne wäheſe minuti jookſul häwitas San-Francisko linna. Sellele järgnes maawäriſemine Valparaiſo's. Siis hukkus Kingstoni linn Jamaika ſaarel. Ja 1908. a. tabas hirmus maawäriſemine Sitſiilia ſaart. Kuid endiſteſt kõige kohutawam oli maawäriſemine Jaapanis, 1923. a., mis täiesti purustas Tokio, Jokahama ja palju teiſi linnu, nõudes ohwriks 500.000 inimelu. Nendega tõdenewad Jeeſuſe ſõnad, ſamuti ka Jeſaja ettekuulutus. „Maad põrutatakſe wäga, maa aetakſe koguni lõhki, maa kõigub wäga. Maa waarub wäga otſegu joobnud ja pannakſe hulkuma kui wahimaja, ja ta üleastumine on raske ta peal, et ſee langeb ja ei tõuſe jälle üles.“ Jeſ. 24, 19.20.

Jeruſalema häwinemine.

Olles ettekuulutanud, et „ſedaſama kuningriigi armuõpetuſt peab kuulutatama kõiges maailmas tunnistuſeks kõige rahwale“, algab Jeeſus jälle Jeruſalema häwitamiſega ja wiib jüngrid läbi ſündmusrikka aja tema auliſe jälletulemiſeni. Nii ütleb ta:

„Kui teie nüüd näete ſelle hirmſa ärakaotamiſe töö, mis öeldud on prohweti Taanieli läbi, ſeal pühas paigas ſeiswat (kes ſeda loeb, ſee pangu tähele), ſiis põgenegu need, kes Juudamaal on, mägede peale; kes katukſe peal on, ärgu

tulgu see mitte maha midagi ära võtma omast kojast; ja kes väljal on, ärgu mingu see mitte tagasi oma riided ära võtma. Aga häda neile, kes käima peal on, ja neile kes imetavad neil päiwil. Aga paluge, et teie põgenemine ei juhtu talwel, ega hingamise päewal. Sest siis tuleb suur wiletsus, mäherdust ep ole olnud maailma algusest siit saadik, ega peagi mitte tulema. Ja kui need päewad ei saaks lühendud, siis ei pääseks iial ei ükski liha, aga nende pärast, kes ära walitsetud, lühendatakse need päewad. Kui siis keegi teie wastu ütleb: Waata, siin on Kristus ehk seal, ärge uskuge mitte." Matt. 24, 15—23.

Issand õpetas kristlasi, kuidas nemad pidid talitama Jerusalema häwitamise puhul. Kui nad nägid „selle hirmsa ärakaotamise töö... seal pühas paigas seiswat", pidid nad linnast wälja ruttama ja mägedesse põgenema. Luukas seletab lähemalt, mis awaldus „ärakaotamise töö" õieti tähendab. Ta kirjutab: „Aga kui teie näete Jerusalema sõjawäest ümberpiiratud olewat, siis tundke, et tema ärakaotamine on ligi tulnud." Luuk. 21, 20. Kaht asja pidid kristlased selle sündmusega ühenduses paluma, nimelt, et nende põgenemine ei juhtuks „talwel ega hingamise päewal".

Jerusalem wõideti ära aastal 70 p. Kr. Enne seda aega olid kristlased oma Issanda käsu tagajärjel linnast wälja põgenenud, pääsedes sel teel hirmsatest kannatustest, mis tabas juute. Nemad kannatasid ümberpiiramise ajal hirmsasti. Josefus jutustab, et emad oma lapsed ära sõid — miska tõdenes 5. Moos. 28, 53. salmis antud ettekuulutus. Linna langemisel roomlaste kätte tapeti juute hulgaliselt. Paljud lõödi risti. Arwata 40.000 müüdi orjadeks. Josefus jutustab, et kuna hulgaliste müüdawate juutide kohta ainult wähe ostjaid leidus, müüdi neid odawa hinnaga. Tahtmatalt tuleb meelde 5. Moos. 28, 68. salmis awaldud lause: „Ja pole seda, kes ostab."

Kristus seletab jüngritele ajamärke.

„Mil ajal peab see kõik sündima ja mis peab sinu tulemise ja maailma aja lõpetuse täht olema?“

Wiimane suur wiletsus.

Seda wiletsust, millele Jeesus Matt. 24, 21. 22. tähelpanu juhib, wõidakse pealiskaudsel lugemisel pidada Jerusalema häwituse kohta käiwaks; kuid ligemalt waadates nähakse, et lugu ei ole nii. Tol ajal ei saanud ju päewad lühendud, peale selle ei olnud ärawalitsetud ka mitte piiramise ajal linnas. Kuid Õnnistegija wõtab kõik ühte sündmustikku kokku ja, alates 70. aastast p. Kr., wiib meid wahetpidamata edasi läbi terwe aja kuni oma teise tulemiseni. See wiletsus, millest ta siin räägib, peab seepärast olema sama wiletsus, millest ärawalitsetud paawstiwalitsuse ajal pidid läbi minema.

Prohwetlik sõna on imekspanemiswäärt täpsusega, mida ma tahan weel eelpool tõendada, ette kuulutanud paawstiwalitsuse alguse, wäljaarenemise ja lõpu, samuti ka kui kaua ta wõimu enda käes hoiab. Paawstlik kirik kiusas taga ilma armuta teisiti mõtlejaid kuni usupuhastuse ajani. Siis lühendati need päewad. Selleşt wiletsusest, mis aset leidis paawsti ülemwalitsuse ajal, räägib Martin Luther ühes jutlusses, mille ta pidas 25 Kolmainu Jumala pühal 1532, Matt. 24, 15—28 üle muu seas:

„Kui need päewad ei saaks lühendatud, siis ei peaseks iial ei ükski liha; aga nende pärast, kes ära walitsetud, lühendatakse need päewad." Need on kohutawad sõnad, mis peame wõtma südamesse, et seda agaramini Jumala sõna poole hoida. Sest siin ei tähenda need mitte üksnes sõda ja werewalamist, nagu Jerusalemas, waid teist, weel suuremat ja kardetawamat hädaohtu, nimelt ekšitust, waleõpetusi ja ebaõiget jumalateenistust, misläbi kaotame peale maise elu ka hingeõnnistuse. Nagu ka Issand siin ütleb, et ükski ei saa õndsaks, kui neid päiwi ei lühendata.

Kas nüüd niisugune waimline pimedus tuleb enne wiimist päewa, seda ei wõi küll nii otse teada. Aga tagasi waadates möödunud aja peale, leiame sealt nii suurt pimedust ja nii hirmsat ehk, nagu Paulus ütleb, „wägewat ekšitust" (2. Tess. 2, 11), et kui Jumal poleks tulnud oma sõna walgusega, siis poleks kindlasti

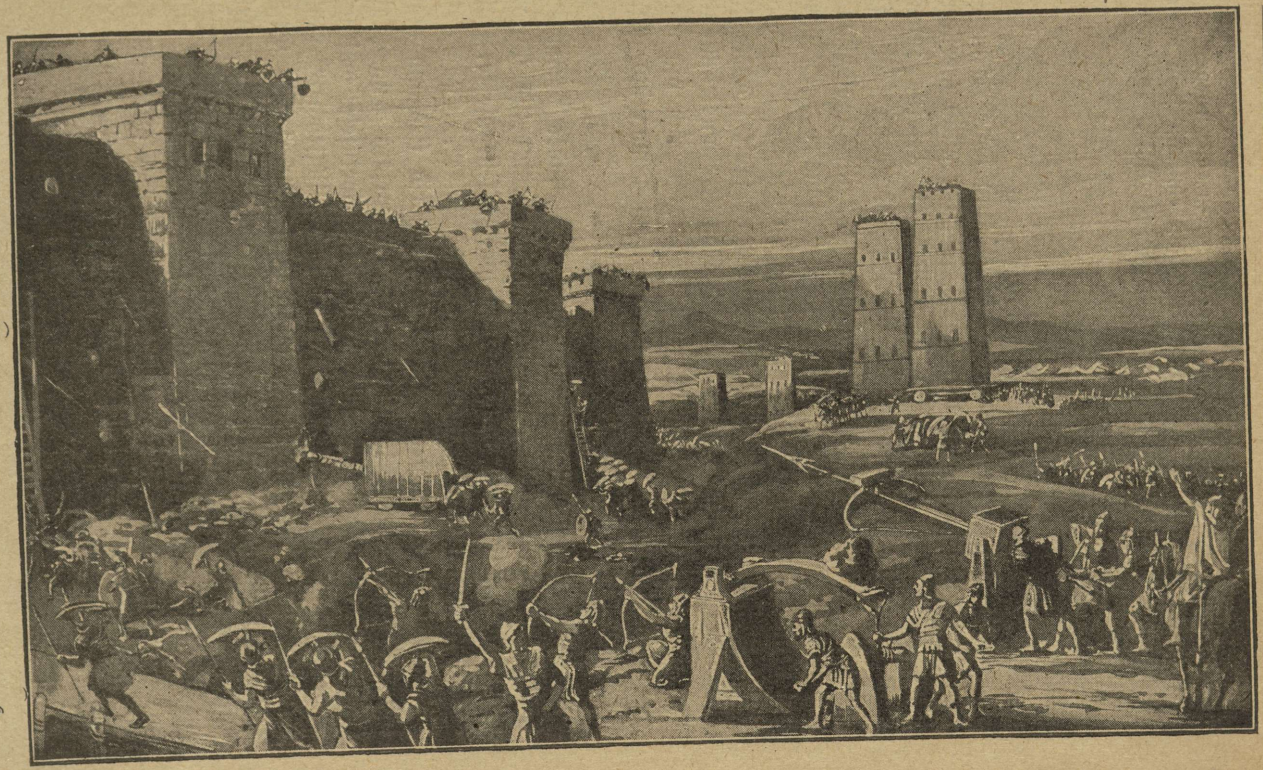

Jerusalema häwitamine.

J. C. Raft, Sõna õigel ajal.

ükski inimene wõinud õndsaks saada... Seepärast arwan, et see meie Issanda Kristuse ettekuulutus tulewaist ekslitüslst juba esimeses järgus on tõdenenud." — Lutheruse „koduraamat", Wittenbergis 1544. Lutheruselt eneselt wälja antud.

Waleprohwetid.

Matt. 24, 24—27 salmides kirjeldatud walekristused ja waleprohwetid kuuluwad meieajasse, ja kuna nüüd mormoonlased teatawasti usuwad ja õpetawad, et Kristus tulewat oma ilmumisel nende asupaika Utah'sse, et kokku saada seal „wiimse päewa pühadega", siis äratawad eriliselt uudishimu ja tähelepanu 26. salmis awaldud Jeesuse sõnad: „Seepärast kui nemad ütlewad teile: Waata, tema on kõrwes, ärge minge mitte wälja!" Utah osariik on suuremalt jaolt kõrbetaoline kiltmaa. Kui lööme lahti „Nordisk Konwersationslekšikoni" art. „Utah", siis loeme sealt muu seas: „Suurem osa maad on soolakõrb, ja terwes oma ulatuses omab maapind ainult wähe loodusliši wiljakust."

Kuna mormoonlaste usuõpetus on paljudes õpelausetes Püha Kirjaga wastolus, siis on nemad täieõigusliše (autoriseeritud) Piibli ära heitnud, wastu wõttes selle asemel Josef Smith'ist wälja antud „inspireeritud piiblitõlke". Seda asjaolu püüawad aga mormoonlaste misjonäärid (seesama maksab ka niinimetatud josefistide kohta) warjata oma pealtkuulajate eest, seni kui nad neid oma õpetusele wõitnud. Wõrreldes Josef Smith'i „inspireeritud piiblitõlget" Püha Kirjaga, paistab kohe silma, missuguse määral seal Piibli tõtt on wõltsitud. Nende wastik õpetus mitmenaisepidamisest, kui ka sellest, et Jumalal ja Kristusel olewat palju naisi jne., tunnistab küllalt selgesti, kes mormonismi asutaja õieti on. Mitte wähem põlastaw pole nende õpetus werelepitusest — et inimeste werd walades (neid tappes) neile õnnistust tuuakse.

Imetähed päikeses, kuus ja tähtedes.

„Aga warsti pärast seda wiletsuse aega läheb päike pimedaks, ja kuu ei anna oma walget, ja tähed langewad taewast maha, ja taewa wägesid peab kõigutatama. Ja siis peab inimese Poja täht taewas nähtama.“ Matt. 24, 29 30. Markus kirjutab: „Aga neil päiwil pärast seda wiletsust läheb päike pimedaks“ jne. Mark. 13, 24. Onnistegijast ettekuulutatud päikese pimenemine peab seega siis aset leidma „neil päiwil“, kui paawstlik kirik maailmawõimu oma kätes hoiab, kuid mitte enne selle suure tagakiusamise lõppu. Teiste sõnadega tahab see öelda, et see päikse pimenemine leiab aset enne 1798; sest teatawasti kaotas paawst oma ilmaliku wõimu 1798. aastal, kui Prantsuse kindral Berthier oma sõjawäega Rooma läks, paawsti Pius VI wangi wõttis ja Rooma wabariigi wälja kuulutas. Siin kirjeldud päikesewarjutus peab järeldawasti olema ebaharilik. Küsimus jääb siis: Kas on niisugune päikesewarjutus, mis wastab Onnistegijast ettekuulutud päikesewarjutusele, aset leidnud? Ajalugu kinnitab seda. 19. mail 1780. aastal oli just niisugune päikesewarjutus. Ma toon siin wäljawõtte president Dwight'i artiklist „Connecti cut Historical Collections“:

„19. mai oli imekspanemisewäärt pime päew. Tuled süüdati põlema paljudes majades. Linnud waikisid ja peitsid endid ära. Kanad läksid puhkama. Üldine arwamine oli, et wiimne kohtupäew on ligi. Connecticut'i seadusandlik kogu, kes Hartfordisse kokku oli tulnud, pidi enda koosoleku pimeduse tõttu katkestama.“

Ja edasi:

„Ajakirjanikud tunnistawad, et nemad on wõimetud kirjeldama seda looduse-ilmutust, mis läinud reedel linnas nähtawale tuli. Pimedus tihenes kuni arwata kella üheni. Oli nii pime, et inimesed pidid oma talitused poolelt jätma ja sööma põlema süüdatud tulede walgel. Niisugust loodusenähtust pole ennem keegi, ka kõige wanemad meie hulgast, läbi elanud.“ — „Boston Gazette“, 22. mail 1780.

Robert Sears kirjutab oma raamatus „Guide to Knowledge“:

„19. mail 1780 oli üleüldine pimedus üle kõige Uue Inglismaa, ja see ulatas Kanadasse. See kestis umbes neliteist tundi. kella 10 e. l. kuni keskööni... Selle loodusenähtuse põhjus on tundmata. See ei olnud harilikku päikesewarjutuse tagajärg.“

Leksikograaf Noah Webster'i kirjatööst („Unabridged Dictionary“ — 1869), leiame selle pimeda päewa kohta 1780 järgmist:

„Pime päew, 19. mail 1780. a.; nõndanimetatud tähelepandawa pimeduse tõttu, mis üle terwe Uue Inglismaa laiali lagunes. Mitu tundi järgimööda ei wõidud wäljas olles harilikku raamatukirja lugeda. Linnud siristasid oma õhtulaule, lendasid ära ja waikisid. Kodulinnud heitsid puhkama ja karjloomad tulid lautadesse. Majades süüdati tuled põlema. Pimedus algas kella 10 paiku enne lõunat ja kestis keskööni, kuid wahelduwa tiheduse ja kestwusega, mille põhjus on tundmata.“

Kuuwarjutusest sellele järgnewal ööl loeme teoses „Stone's History of Beverly“ järgmist:

„Järgnewal õhtul ja ööl oli pimedus nähtawasti nii tihe, nagu seda kunagi pole nähtud sest ajast, kui Kõigewägewam walguse esile tõi. Ma ei wõinud sel päewal wabaneda mõttest, et. juhusel kui iga walgusekeha taewaruumis oleks kaetud läbitungimata pimedusega, wõi oleks äkitselt kustunud, ei oleks pimedus wõinud olla täielikum. Tükk walget paberit, ainult mõned tollid silmadest kaugel hoituna, oli sama nägematu kui kõige mustem samet.“

Miks ei wõi teadus seletada seda päikesewarjutust? Ainult sel põhjusel, et harilikku päikesewarjutust ei wõi ette tulla uue kuu ajal.

Meie pöörame täheteaduse poole, et ligemalt seda asja uurida. J. E. Bode aastaraamatus „Astronomisches Jahrbuch oder Ephemeriden für das Jahr 1780“ (wäljatöötatud ja trükitud Berliini kuningliku teaduse akadeemia kaasabil, Berliinis 1777, 1. jagu, lehek. 39, 144—148) leiame järgnewa

huwitawa selgituse selles suhtes: Uus kuu 4. mail, esimene weerand 11. mail, täiskuu 18. mail, wiimane weerand 26. mail 1780. aastal oli neli harilikku warjutust, nimelt päikesewarjutus 4. mail, peale lõunat, nähtaw ainult lõunapoolsel maakerapoolel, ja jälle 27. oktoobril, nähtaw ainult põhjapoolsetes maades; edasi kuuwarjutus 18. mail, samuti ka osaline kuuwarjutus 12. nowembril. Need wäljawõtted ja andmed on wõetud raamatust: „Et Blik paa vor Tid".

See päikesewarjutus, mis aset leidis 19. mail 1780. a., ei wõinud siis olla harilik päikesewarjutus. Teadus tunnistab, et tema ei wõi selgitada seda looduseimet, nagu seda hüütakse. Kuid nende imetähtedega on lugu samasugune kui oli selle tähega, mis seisis Petlema kohal tol ööl, mil Õnnistegija sündis: ainult wähesed nägid selles ajamärki. Kuningas Herodes, ülempreestrid ja kirjatundjad ei pannud seda sugugi tähele.

Tolleaja mõiste kohase üteluse all: „Tähed langewad taewast maha" mõistetakse tähesadu. Ajaloos kirjeldud tähesadudest wastab see, mis aset leidis 13. nowembril 1833. a., täielikult ettekuulutusele. Sellest loeme „Journal of Commerce" 1833. aasta 14. nowembri numbrist järgmist, mis Hery Dana Wards kirjutanud:

„Keegi ei ole weel jutustanud ega kirjutanud sarnast sündmust, mis eile hommiku juhtus. Kuid üks prohwet on seda 1800 aasta eest täpselt ette kuulutanud. Tähed langesid maha, otsegu wiigipuu oma küpsemata marjad maha ajab, kui teda suurest tuulest kõigutatakse. Siit wõidakse märgata prohwetikuulutuse täpsust. Ilm. 6, 13. Nemad ei langenud mitte kui paljudest puudest, waid kui ühest puust maha raputatud. Ega langenud nemad ka kui küpsenud marjad, waid lendasid küpsemata marjade taolisest, mis kindlasti okste küljes ripuwad ja, kangest tuulest raputatuna, maha aetakse."

Ilm. 6, 13. salmis kirjeldud tähesadu peab olema seesama, millest loeme Matt. 24. peatükis.

Professor Olmstead, Yale-Kolleegiumis, Ameerikas, kirjeldab seda tähesadu järgmiselt:

„Need, kellel oli õnn osaks näha seda suurt tähesadu hommikul 13. novembril 1833, nägid kahtlemata kõige suuremat waatepilti tulewärgi näol taewa küljes, missugust maailma loomisest saadik kunagi nähtud."

Taewa wägesid peab kõigutama.

Need hulgalised õnnetused nii maal kui merel, missuguseid tormidest, orkaanidest, tsikloonidest jne. tingitud, räägiwad ka selget keelt. Kristus ütleb: „Ja päewas, kuus ja tähtedes peawad imetähed olema, ja maa peal peab rahwal ahastus olema ilma nõuta, et weri ja weewood kohiseWad. Ja inimesed lähewad rammutumaks kartuse ja asjade ootamise pärast, mis maailma peale peawad tulema; sest taewa wägesid peab kõigutatama." Luuk. 21. 25. 26.

Inimesed on alati olnud „südamest pikaldased" tähele panema ajamärke ja tõde, mis Issand on lasknud kuulutada. Nii oli lugu Noa päiwil ja Jeesuse ajal, ja seesama on maksew ka nüüd. Noad peeti märatsejaks, ja ülempreestrite ning wariseeride ütlemise järele oli Jeesus suur petis — beltsebul. Kuidas wõis küll üks mees teada enam kui raeisandad ja õpetatud wariseerid! Ükski nendest ei uskunud tema sisse. Joan. 7, 48.

Nagu oleme näinud, wiib meid Onnistegija suur prohwetikuulutus kuni kõige wiimasema ajani, tema aulise ilmumiseni. Need asjad on üles kirjutatud „tõe raamatusse" meie pärast, et see päew meid mitte kui waras kinni ei wõtaks.

Igaühele, kes kui jüngridki küsib otsekohese südamega: „Mis peab sinu tulemise ja maailma aja lõpetuse täht olema?" saadab Onnistegija walgust ja tõde. Need asjad, mis nüüd kui tol ajalgi on warjul „tarkade" eest, ilmutab tema „wäe-

timatamale". Kesk maailma ümbritsewat pimedust paistab Jumala sõna hiilgawa tähena, näidates meile teed sellesse riiki, mis kuningate Kuningas warsti üles seab.

„Aga teie, wennad, ep ole mitte pimeduses, et see päew peaks teid kui waras kinni saama. Teie kõik olete walguse lapsed ja päewa lapsed... Seepärast nüüd, ärgem magagem ka mitte kui teised, waid walwakem ja olgem kasinad... ehitatud usu ja armastuse raudriidega ja raudkübaraga, see on, õnnistuse lootusega!" 1. Tess. 5, 4—8.

7. loeng.

Kinnipitseeritud raamat awatud.

Eriline prohwetlik walgus aja õhtul.

„Ja ma nägin ühe teise wägewa ingli taewast maha tulewat, see oli pilwega ehitatud, ja wikerkaar oli tema pea kohal, ja tema nägu oli otsegu päike ja tema jalad otsegu tulesambad. Ja tema käes oli üks lahtitehtud raamatuke, ja ta pani oma parema jala mere peale ja pahema jala maa peale. Ja ta kisendas suure healega, otsekui lõukoer möirab; ja kui ta sai kisendanud, siis rääkisid need seitse pitkist oma heali. Ja kui need seitse pitkist oma healed said rääkinud, tahtsin ma kirjutada: ja ma kuulsin ühe heale taewast mulle ütlewat: Pane pitseriga kinni, mis need seitse pitkist on rääkinud, ja ära kirjuta seda mitte. Ja ingel, keda ma nägin seiswat mere ja maa peal, tõstis oma käe üles taewa poole, ja wandus selle juures, kes elab igawesti igaweseks ajaks, kes on loonud taewa ja mis seal sees, ja maa, ja mis seal sees, ja mere, ja kõik, mis seal sees, et ei pea teps aega olema; waid seitsmenda ingli heale päiwil, kui ta wõtab pasunat ajada, siis peab Jumala salaja asi tõeks saama, nõnda kui ta on rõõmsa sõnumi kuulutanud prohwettele, oma sulastele.“ Ilm. 10, 1—7.

Inglid on jumala saadikud. Nemad teostawad tema sõna, kuuldes tema sõna healt. Laul 103, 20. See wägew ingel, kellest siin loeme, tuleb taewast maha, hoides enda käes awatud raamatut. Asetades oma parema jala mere ja pahema maa peale, kuulutab ta suure healega, „et ei pea teps aega olema.“

See ingel on mähitud pilwesse ja ümbritsetud wikerkaarest; tema nägu paistab kui päikene, ta jalad on kui

tulesambad — missugune asjaolu kujutab tabawalt ingli wõimu ja au. See kujutab ka kenasti seda wäge, mis selles salmis kirjeldatud kuulutuse kaasas käib. Samuti märkame meie, et see ingel asetab ühe jala mere ja teise maa peale, miska antakse tunda, et meie ees seisab siin üks üleilmline liikumine.

Ingli „käes oli üks lahtitehtud raamatuke". Sõna „lahtitehtud" wõib wäga sündsalt tähendada, et see raamatuke oli seniajani pitseeritud, nüüd aga on lahti pitseeritud. Kui tuleb aeg, mil teatud prohwetikuulutus peab tõdenema, siis awab Issanda Waim kirja otsekohesele.

Aga nüüd raamat? On see teataw raamat, ja kui on, siis missugune? Kes wõib wastata nende küsimustele? Ilm. 10, 8. 9. loeme: „Ja heal, mis ma taewast kuulsin, rääkis jälle minuga ja ütles: Mine, wõta raamatuke, mis lahti tehtud on ingli käes, kes mere ja maa peal seisab. Ja ma läksin ingli juure ja ütlesin temale: Anna mulle see raamatuke; ja tä ütles mu wastu: Wõta ja söö see ära, ja see peab su kõhus wiha, aga su suus magus olema kui mesi."

Johannes pidi selle raamatukese ära sööma. Midagi sarnast leiame Esekieli juures. Issand ütleb temale: „Inimese poeg, mis sa leiad, seda söö, söö see kokkukeeratud raamat ära, ja mine räägi Israeli soo wastu. Ja mina tegin oma suu lahti, ja ta andis mulle selle sinatse kokkukeeratud raamatu süüa... ja see oli mu suus nii magus kui mesi." Esek. 3, 1—3. Mis see oli, mida Esekiel pidi sööma? Sellele wastab 10. salm: „Ja ta ütles mu wastu: Inimese poeg, kõik minu sõnad, mis ma su wastu räägin, need wõta oma südamesse, ja kuule oma kõrwadega!"

Selle kokkukeeratud raamatu söömine Esekieli poolt kujutas seega siis asjaolu, et ta pidi sööma Issanda sõna — wastu wõtma seda oma südamesse. Midagi sarnast leiame Jer. 15, 16. salmis: „Kui su sõnad leiti, siis sõin mina neid, ja su sõna on mulle olnud lustiks ja mu südame rõõmuks."

See raamatuke, mis Inglil käes oli, peab seepärast üks Püha Kirja raamatutest olema. Tema sõõmine peab seega tähendama tema uurimist, kui aeg tuleb, mil temast ettekuulutatud asjaolud ja sündmused tõdenewad.

Johannesele öeldi, et ta pidi raamatu ära sööma; aga Johannes ei wõinud ju elada selle ajani, mil Jumala salaja asi pidi tõeks saama — kui „ei pea teps aega olema". Sellest tuleb järeldada, et tema esitab siin Jumala rahwast. Nii on ikka lugu harilikult prohwetikuulutustega. Neis teostab prohwet seda, mis temast ettekuulutataw isik wõi rahwas omal ajal tõepoolest teewad.

22. Laulu 19. salmis ütleb Taawet: „Nemad jagawad mu riided isekeskis, ja mu kuue pärast heidawad nemad liisku." Et Taawet siin ei kirjuta iseenesest, waid hoopis sellewastu Kristusest, seda näitab wäga selgesti Matt. 27, 35. Nelipühi päewal Taawetit (Laul 16, 8—11) oma kõnes ette tuues, ütleb Peetrus, et Taawet rääkis ettenägemise järele Kristuse ülestõusmisest. Ap. t. 2, 30. 31. Nii siis laseb siin Püha Waim Taawetil Kristust esitada.

Püha Waim laseb Sakarial ütelda: „Kui see teie meelest hea on, siis andke minu palk; aga kui mitte, siis laske seista; ja nemad waagisid ära mu palga, kolmkümmend hõbeseklit. Ja Jehoowa ütles mu wastu: Wiska see potisepa kätte. Wõi seda kallist hinda, kelle wääriliseks mind neist on arwatud! ja ma wõtsin need kolmkümmend hõbeseklit ja wiskasin nad Jehoowa kotta potisepale." Sak. 11, 12. 13. Nagu näeme, esitab Sakarias ses prohwetikuulutuses Juudast. Kui aeg selle prohwetikuulutuse tõdenemiseks oli tulnud, läks nimelt Juudas „ülempreestrite juure ja ütles: Mis teie tahate mulle anda, siis tahan ma teda teie kätte ära anda? Siis pakkusid nemad temale kolmkümmend hõbetükki" (tema palgaks). Matt. 26, 14. 15.

Ilm. 10. peatükis Johannesest kirjeldatud nägemises laseb Püha Waim temal esitada Jumala rahwast, kes elab maa

peal sel ajal, mil raamatuke ingli käes awatakse. Asjaolu, et see raamat peab olema üks prohwetiraamatuist, on wäljaspool igasugu kahtlust. Et seda süüakse — hoolsalt loetakse —, seda näeme selgesti ingli sõnadest: „Wõta ja söö see ära!"

Enne kui edasi lähen, tahan juhtida teie tähelpanu ühe teise punktile. Lahtitehtud raamatuga esile astudes, kuulutab ingel, „et ei pea teps aega olema". See wõis tähendada

Abi palumas. „Et ükski, kes tema sisse usub, ei peaks hukka saama, waid et igawene elu temal peab olema." Joan. 3, 16.

asjaolu, et raamatu sisu aja jooksul kinnitust leiab. Siin peame järeldawasti mõistma seda prohwetlikku aega. Kui mul õigus on, siis peab olema ses raamatus teataw prohwetikuulutus, mis wiib meid kuni maailma lõpuni, kirjeldades üht: erilist sündmust kindlaks määratud ajal. Nüüd waatame, kas leidub niisugune raamat Piiblis.

Taanieli raamat ja Johannese ilmutamine on prohwetlikud raamatud, missuguseid mõlemad, üles kergitades tule-

wiku loori, kirjeldawad tulewaid asju. Johanneſe raamatu kohta loeme 1. peat. 1—3 ſalmides: „See on Jeeſuſe Kriſtuſe ilmutamine, mis Jumal temale on annud, et ta oma ſulastele pidi näitama, mis nobedasti pidi ſündima... Õnnis on ſee, kes loeb ja need, kes kuulewad neidſinatſid prohwetikuulutamiſe ſõnu, ja peawad, mis ſesſe on kirjutatud, ſeſt aeg on ligi.“ Mis ſeal raamatus ſeiſab, ſeda on laſknud Jsſand üles kirjutada ſelle eesmärgiga, „et ta oma ſulastele pidi näitama, mis nobedasti pidi ſündima.“ Ondſakskiitmine 3. ſalmis: „Õnnis on ſee, kes loeb ja need, kes kuulewad neidſinatſid prohwetikuulutuſe ſõnu ja peawad, mis ſesſe on kirjutud, ſeſt aeg on ligi“, näitab, et ſelle raamatu ſiſu wõidakſe küllalt mõista, ja et need, kes ſeda uuriwad, koguwad ſuuri õnnistuſi.

Kuidas wõis Jsſand niiwiiſi rääkida, kui ſee raamat ſiſaldaks ainult tumedaid asju, mida ükski ei wõi mõista? Jſeeneſeſt ei ſuuda meie oma eneſe tarkuſega neid asju mõista. Aga Kristus tahab niiſama heatahtliſelt awada meie ſilmi nende prohwetikuulutuste mõiſtmiſeks, kui ta Emmauſe teel awas kahe jüngri ſilmad nende prohwetikuulutustele, mis kirjeldaſid tema kannatamiſt, ſurma ja ülestõusmiſt. Luuk. 24, 25—27. 32.

Johanneſe ilmutamine ei ole aga kinnipitſeeritud raamat. „Ja ta ütles mulle: Ära pane mitte pitſeriga kinni ſelleſinatſe raamatu prohwetikuulutuſe ſõnu, ſeſt et aeg ligi on.“ Ilm. 22, 10. Seda oli ſeewastu Taanieli raamat olnud. Taan. 12. peat. 4. ſalmis ütleb ingel: „Aga ſina, Taaniel, pane ſõnad warjule, ja pane raamat pitſeriga kinni, kuni aeg otſa ſaab; ſiis wõtawad paljud neid läbi ajada, ja tundmine läheb ſuureks.“ Nii ſiis ongi ſiin ſee raamat!

Taanieli raamat ſiſaldab prohwetikuulutuſi ajaſt, nii kui ſee meie kirjakohas eſineb. Ingel, kellel käes raamatuke, ſeletab ju, „et ei pea teps aega olema.“ Kui läheme üle Taan. 8. peatükile, ſiis leiame juſt ſamaſuguſeid awaldusi,

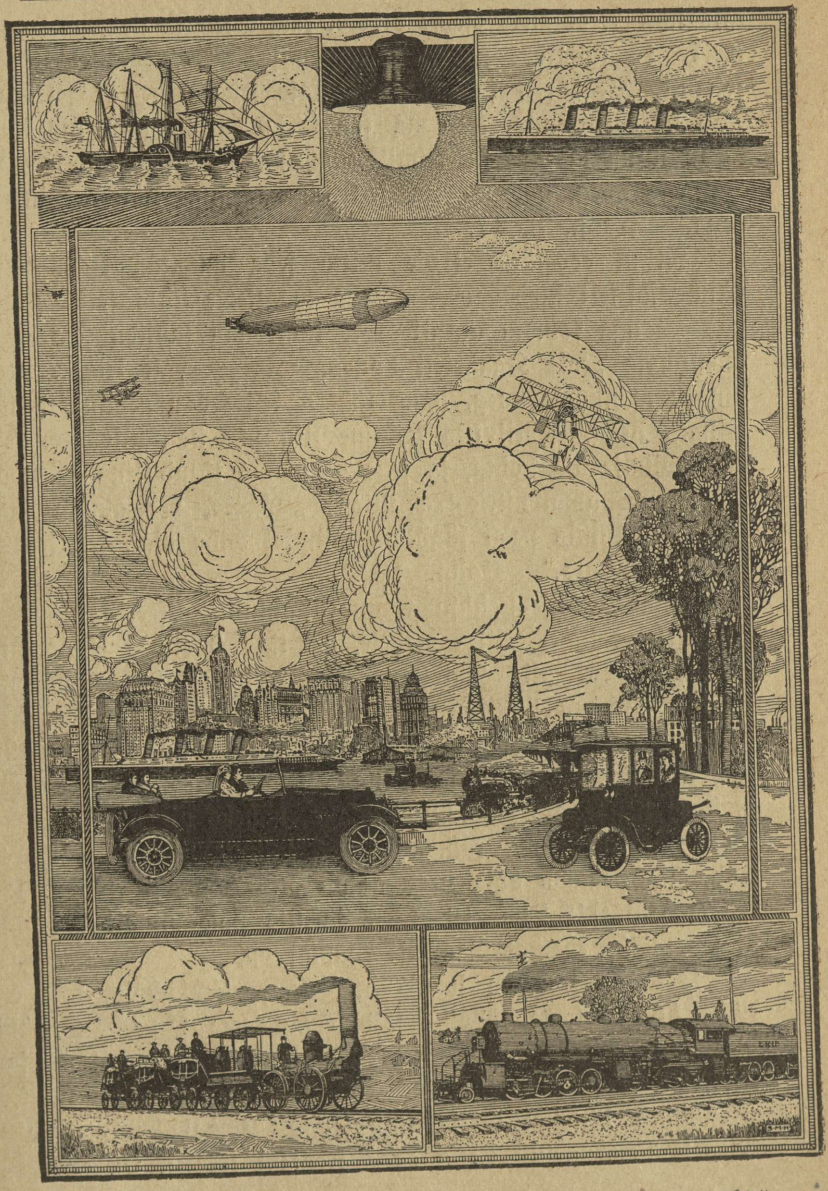

Edusammud teadusliſel alal. „Tundmine läheb ſuureks.“ Taan. 12, 4.

mis näitab, et meie oleme õigetel jälgedel. Peale selle Taan. 8, 1—14 salmides kirjeldud nägemise, otsib Taaniel temale seletust. Kaabriel saab käsu temale seda nägemist seletada. „Ja ta tuli senna, kus ma seisin, ja kui ta tuli, siis kohkusin mina ja langesin silmili maha; ja ta ütles mu wastu; Inimese poeg, pane tähele, sest see nägemine näitab wiimast aega." Taan. 8, 17.

Minu eesmärk ei ole mitte seda huwitawat nägemist ükshikasjaliselt kirjeldada — seda waatleme ühes teises loengus — aga soowin ainult Teie tähelpanu juhtida teatawate awalduste peale Kaabrieli kõnes. Kõige pealt leiame need sõnad: „Inimese poeg, pane tähele, sest see nägemine näitab wiimist aega." Nii siis seisame siin ühe nägemise ees, mis käib wiimse aja kohta, ja selle kindlama tõendusena täiendab ingel oma awaldust. Ta ütleb: „Waata, ma annan sulle teada seda, mis peab sündima wiimsel wiha ajal, sest seatud ajal tuleb ots." Salm. 19.

Saades hiljem käsu raamatut kinni pitseerida, kuuleb Taaniel, et ingel „ütles mehele, kel linased riided seljas, kes jõe wee peal oli: Kui kaua on, et nende imeasjade ots tuleb? Ja ma kuulsin meest, kel linased riided seljas, kes jõe wee peal oli; ja ta tõstis oma parema ja oma wasaku käe üles taewa poole, ja wandus selle juures, kes igawesti elab, et nende ots jääb üheks ajaks, kaheks ajaks ja pooleks ajaks; ja kui püha rahwa wäe ärapillutamine saab lõppenud, siis peawad kõik need asjad otsa saama." Taan. 12, 5—7. Wõrdle Ilm. 10, 1—7 ja siis pole mingit kahtlust, et see wäike raamat Taanieli raamat on.

Issanda teed on imelikud. Sama kokkukõla, mis on näha kõiges tema töös, awaldub ka tema sõnas. Otsekui planeedid käiwad oma seatud teed ainult nende omase täpsusega, nii järgnewad sündmused üksteisele prohwetikuulutuses ettenähtud järjekorras ja täpsusega. Jumal kuulutab ette Israeli laste orjust kaua enne Joosepi tulekut Egiptusesse.

Ta ilmutas Aabramile, kui kauaks nad pidid senna jääma. 1. Moos. 15, 13—16. Kui aeg möödas oli, läkitas Issand Moosese ja Aaroni waarao juure Israelit wabastama. „Ja kui need 430 aastat otsa said, siis sündis see otse selsamal päewal, et kõik Jehoowa wäehulgad Egiptuse maalt wälja läksid.“ 2. Moos. 12, 41.

Jumal oli prohweti Jeremia kaudu Israeli wangipõlwe Babilonis 70 aasta peale kindlaks määranud. Jer. 25,

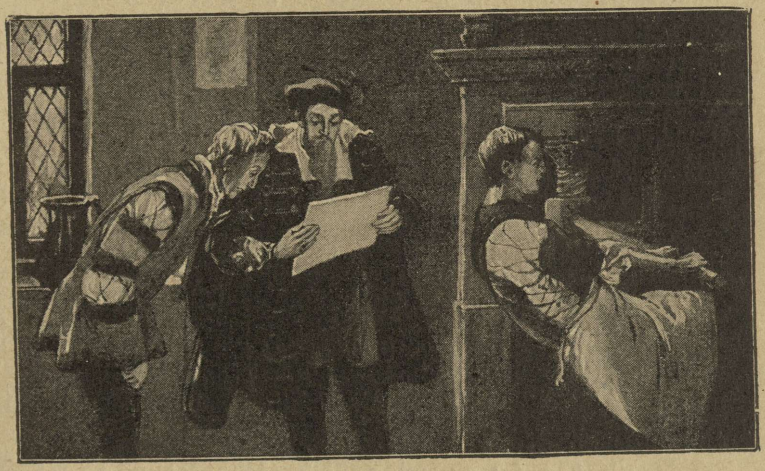

Gutenbergi trükipress. Sellel trükipressil trükiti esimene Piibel 1456. a. p. Kr.

11. 12. Nebukadneetsar piiras ümber ja waldas Jerusalema 606. aastal en. Kr. (Taan. 1, 1). Maha arwates 70 aastat selleşt aastaarwust, jõuame aastani 536 e. Kr. Aastal 538 e. Kr. hakkas Taaniel Jumala Waimu mõjul seda prohwetikuulutust uurima, ja, tähele pannes aja ligiduşt, mil Israeli rahwas pidi tagasi minema Jerusalemma, palus ta Jumalat iseäralisel wiisil. Taan. 9, 1—3. Ja mis sünnib? Issanda ingel mõjutas „Persia kuningriigi würsti“

(Taan. 10, 13) Kooreſt wälja andma aastal 536, üht käsku, miska anti juutidele wabadus tagaſireiſimiſeks Jeruſalemma. Esra 1, 1—5.

Ristija Joannes teadis, et tema kuulutus oli rajatud teatud kindlale prohwetikuulutuſele. Nõõmuga wõis ta ütelda: „Ma olen hüüdja heal kõrwes: Tehke taſaſeks Iſſanda tee, nõnda kui prohwet Jeſaja on ütelnud.“ Joh. 1, 23. Ja misſugune wägi ei ole küll neis ſõnades, mis Õnnistegija rääkis ſel hingamiſe päewal Naatſareti ſünagoogis, kui ta luges tähelpandawat prohwetikuulutuſt Jeſ. 61, 1. ſalmis, juure liſades: „Täna on ſeeſinane kiri tõeks ſaanud teie kuuldes.“ Luuk. 4, 21. Tema ſõnad tungiſid ſügawale ſüdamepõhja. Kuulajad „panid imeks tema armſaid ſõnu, mis tema ſuuſt wälja tulid.“ Kuna nad hiljem, teada ſaades, et tema oli „Jooſepi poeg“, teda põlgaſid, ſiis näitab ſee asjaolu, kuidas inimlik meel laſeb end juhtida inimeſteſt, ſelle aſemel, et end lasta juhtida Pühaſt Waimuſt.

Meie oleme nüüd näinud, kui täpſelt Taanieli raamat wastab ſelle raamatukeſele, mis ingli käes. „Wiimſel ajal“ uuritakſe „lõpuaja“ kohta käiwaid nägemiſi ſamal wiiſil kui uuriti prohwetikuulutuſi, mis käiſid Babiloni wangipõlwe, ristija Joanneſe, Meſſia j. t. kohta.

Kuid kas ſee on nüüd kõik tõeks ſaanud? Et meie elame ajal, mida tähendatakſe „otſaajana“ wõi „wiimſe ajana“, ſellega on wiſt küll ſuurem hulk ühel nõul. Pealegi kinnitawad ſeda weel kindlamini eelolewad loengud. See „ſeatud aeg“, millele Taanieli raamatus tähelpanu juhitakſe, ei ole Kriſtuſe jälletulemine ega maailma lõpp; ta on üks kindlaksmääratud aeg, mil teatud „wiimſe aja“ ſündmus peab aſet leidma.

Taanieli raamatut, mis ſiiamaale olnud otſekui kinnipitſeeritud, uuriwad praegusajal palju otſekoheſeid kriſtlaſi, kuna paljud temas leiduwate imelikkude tõdede üle rõõmuſtawad. Inimeſtel on igatſus teada, misſugune lõpp tuleb

nendele hirmsatele olukordadele, mis nüüd maailmas walitsewad.

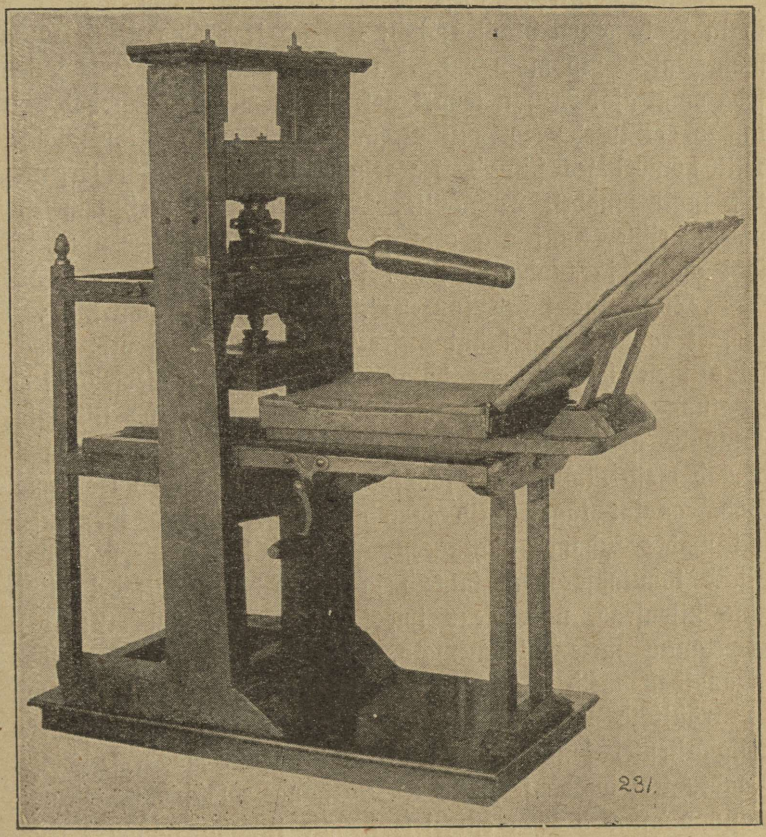

Franklini trükipress. Kaks meest wõisid kõigerohkem teha 250 trükki tunnis.

Meie kirjakoht kui ka Taan. 12, 4. näitawad, et seda praegusaja tõde kuulutatakse kõigil mail ja et paljud selleşt huwitatud saawad. Kuid ingli sõnad: „Ei pea teps aega olema", näitawad weel, et see jääb wiimseks armu-kutseks maailma elanikkudele. Selle kuulutuse ajal, misşugune jääb

wiimseks Issandast meile saadetud äratuskuulutuseks, saab tõeks Issanda salaasi ja lõpeb armuaeg.

Paulus ütleb: „Sest tema wõtab selleſama asja otsa saata ja lõpetada õiguses; jah! Issand teeb oma otsuse tõeks maa peal." Room. 9, 28. Ja edasi: „Mina Jehoowa tahan seda omal ajal rutusti teha." Jes. 60, 22. Need kirjakohad näitawad, et tuleb aeg, mil Issanda töö rutusti lõpetatakse. Mil kombel see sünnib, see selgub kõige paremini järgmisest ingli sõnadest Taanielile: „Aga sina, Taaniel, pane sõnad warjule, kuni aeg otsa saab; siis wõtawad palju neid läbi ajada, ja tundmine läheb suureks."

„Tundmine läheb suureks". Kui ingel Taanielile teatas, et raamat pidi kinni pitseeritama „kuni aeg otsa saab", seisis meie haritud aeg kõigi oma moodsate ülesleidustega awatuna tema silmade ees. Wõimsad edusammud liikumisabinõude alal, misſuguſed kuuluwad meieaja sisse, wõimaldawad meid lühikese aja jooksul üht üleilmlist tööd teostama. Sada aastat tagasi olid samad liikumisabinõud tarwitusel, kui umbes tuhande aasta eest. Aga kuidas nüüd lugu on? Nüüd lõhutakse mere laineid ja sõidetakse raudteedel niisuguse kiirusega, mis oleks imestama pannud kui mitte otse kohutanud meie esiwanemaid. Meie ülihea postiasjandus wõimaldab meid saatma wäga lühikese aja sees kirju kui ka trükitöid kõigisse ilmajagudesse. Telegrammid wiiwad wälgukiirusel sõnumeid kõige kaugematesse maadesse wälja. Raadio teel wõidakse saata teateid kaugele läbi õhu. Lennumasinad asuwad juba esimesele kohale liikumisabinõude reas. Kõik need hulgalised ülesleidused, mis meieajal tehtud, kuid mida siin ruumipuudusel ei saa kirjeldada, kinnitawad kõigiti ingli sõnu: „Tundmine läheb suureks."

Umbes 60 aasta eest awaldas Fr. Hammerich (kirikuloo professor) selle punkti kohta muuseas:

„Kõik meieaja ülesleidused, mis seni kuulmata wiisil ligendawad rahwad üksteisele, telegraafi- ja aurikuteliinid ning julged

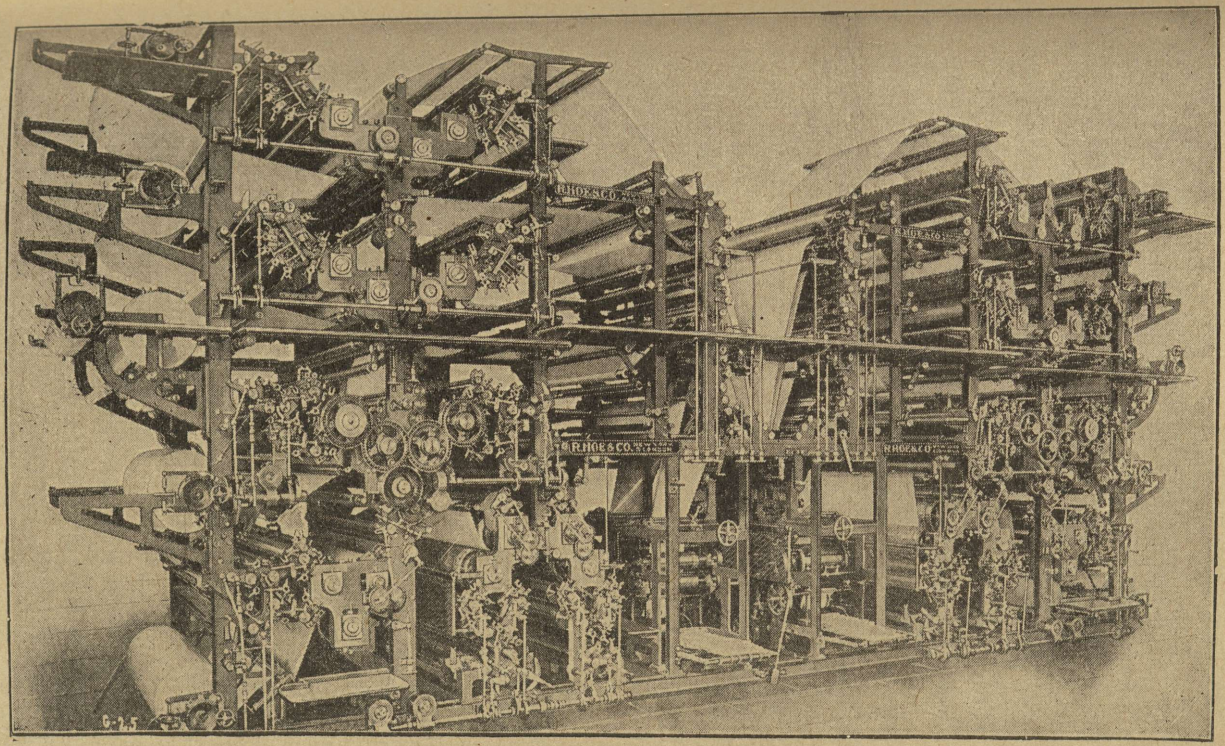

Hoe kahekordne rotatsioonmasin.

Maailma kõige suurem rotatsioonmasin. Pikkus umbes 14,50 m., kõrgus umb. 5,85 m., raskus 175 tonni; ta koosneb 65,000 osast ja teeb 300 pööret minutis. Paberit tarvitab ta 18 tonni tunnis, misugune paber katab 348 kilom. pikkuse tee 90 cm. laiuselt. See masin trükib ja waltsib 300,000 8-leheküljelist ajalehte tunnis.

reisijad, kes awawad sisepääsu õhukindlalt suletud maisse, walmistawad ju samuti Issandale teed. Kui siis tema tund tuleb, wõib sündida ütlemata kiiresti see, mis muidu oleks nõudnud aastasadasid. See tund tuleb ning peab tulema. Rõõmsaid sõnumid peab kuulutatama üle kõige maailma tunnistuseks." — „Kirikulooline loeng" — Fr. Hammerich, lhk. 19.

Millise kiirusega ei wõida küll Issanda tõde kuulutada kõigil mail — isegi pimedail paganlikuil mail! Raudteed tehakse igal pool. Praegu olewate wäljawaadete järele otsustades, wõidakse lähemas tulewikus reisida läbi Aafrika, põhjast lõuna ja idast läände, raudteel. Saja aasta eest wõttis reisimine Ameerikasse meie isa-isadele mitu kuud, nüüd kestab see kõigest mõne päewa; reis ümber maailma wõtab kõigest mõne nädala. Kopenhagenist Stokholmi wõime sõita ühe ainsa ööga. Nende linnade wahet on tublisti 600 kilom. Ameeriklased aga löowad rekordi. Kui istuda niinimetud „lendawasse ekspressi", mis New-Yorgist kell 3,30 p. l. wälja sõidab, siis wõidakse olla Chicagos järgmisel hommikul kell 9. Siin on kaugus 1600 kilom.

Ei wõi olla kahtlust selles, et Jumal on hoolitsenud kõigi nende moodsate läbikäiguabinõude wäljaarenemise eest nende praeguse astmeni selle eessihiga, et neid wõtta oma teenistusse, kui tuleb aeg, mil tema sõna peab kiiresti tõdenema. See wägew ingel seisab ühe jalaga merel, teisega maal. Keegi ei suuda peatada Jumala tööd; see teeb oma wõidukäiku — siiski „mitte wäe ega rammu läbi, waid minu Waimu läbi, ütleb wägede Jehoowa." Sak. 4, 6.

Taanieli raamat pitseeritakse lahti — see tähendab: meie tähelepanu juhitakse „wiimse aja" kohta käiwatele prohwetikuulutustele. Jumal on meist nii huwitatud ja armastab meid nii suurel määral, et ta on lasknud need asjad üles kirjutada, et meie teaksime seda, mis warsti sünnib. Kas meie ei peaks siis aukartuses ja tänuliku südamega tema sõna tähelepanelikult uurima?

Kui meie järgmistes loengutes waatleme neid huwitawaid asju, mis Issand meile ses raamatus ilmutanud, siis teeme seda südamliku soowiga, et Issanda Waim oma õnnistusega meie keskel wiibiks. Taaniel oli palwe mees. Ta kirjutas oma raamatu palwe all. Kui Jumal ei saa luba juhtida meie meeli ja mõtteid, siis need auliseb tõed puudutawad ainult meie kõrwu, aga mitte meie südameid.

„Ja tema ütles: Mine Taaniel, sest sõnad on warjule ja pitsariga kinni pandud, kuni aeg otsa saab. Palju peawad saama puhastatud, ja walgeks tehtud, ja sulatatud; aga hõelad teewad hõelust, ja ei ükski, kes hõel on, ei wõta seda mõista; aga mõistlikud mõistawad küll." Taan. 12, 9. 10.

Aidaku Issand, et meie „liisu-osa" wõiks olla mõistlikkude ridades!

8. loeng.

Selget keelt rääkiwad tunnistused.

Huwitawad prohwetlikud teenäitajad, mis selgeks teewad, kus meie oleme maailma ajaloos.

„Ja meil on üks kindlam prohwetisõna, ja teie teete hästi, et teie seda tähele panete kui üht küünalt, mis pimedas paigas paistab, senni kui päew wälja paistab, ja koidutäht tõuseb teie südames. Ja see olgu teile esmalt teada, et ükski prohwetikuulutamine kirjas ei tule oma enese äraseletamisest. Sest hinimese tahtmise läbi ei ole iial ei ühtegi prohweti-kuulutamist kätte saadud, waid pühad Jumala mehed on rääkinud, juhatatud pühast Waimust." 2. Peetr. 1, 19—21.

Prohwetisõna kuulutab ette tulewaid sündmusi — kergitab tulewiku loori. Seeläbi on Issand ette teatanud neid suuri pöördeid (nii usulisel kui poliitilisel alal), mis on aeg-ajalt aset leidnud. Suurriikide tekkimised, wäljaarenemised ja langemised on ette kuulutatud, ja Jumala lapsi on hoiatatud tulewaste õnnetuste eest. Nagu oleme juba näinud „ajamärkide" käsituses, kuulutas Jeesus ette Jerusalemma häwitamise, õpetades oma jüngreid, kuidawiisi ja millal nemad pidid põgenema. Meie Onnistegija manitsus: „Kes seda loeb, see pangu tähele!" (Matt. 24, 15), toonitab wajadust seda prohwetisõna uurida. „Sest Issand Jehoowa ei tee midagi, kui tema mitte ei ilmuta oma salajat nõu oma sulastele ja prohwetitele." Aamos 3, 7.

Jeesus katsus tihtilugu pöörda jüngrite tähelpanu prohwetisõnale, eriti sellele osale, mis kuulutas ette tema kannatamist, surma ja ülestõusmist. Jüngrid näisid nendest asjadest aga ainult wähe huwitatud olewat. Nemad armastasid Kristust ja uskusid tema sisse (Matt. 16,16; Joh. 17,8; 21, 15—17) ning olid maha jätnud kõik, et tema järel käia (Matt. 19, 27); aga prohwetisõna wastu ei tunnud nad iseäralist huwitust. Nemad ei mõistnud weel selle suurt tähendust.

Ühel teatud juhusel wõttis Jeesus „need kaksteistkümmend eneše juure ja ütles neile: „Waata, meie läheme üles Jerusalemma, ja kõik peab lõpetatama, mis prohwetite läbi on kirjutatud inimese Pojast... Aga nemad ei mõistnud šest midagi, ja seesinane kõne oli nende eest warjul, ja nemad ei mõistnud mitte, mis öeldi." Luuk. 18, 31—34. Markus tähendab seda põhjust, mis takistas jüngreid mõistmast Issanda kõnet; see oli nimelt asjaolu, et „nemad olid tee peal isekeskis waielnud, kes suurem pidi olema." Mark. 9, 33. 34. Nende meeled olid wähema tähtsusega asjadest nii täidetud, et nad tähtsama asja ära unustasid. Meil tuleb karta sedasama hädaohtu. Meie oleme nii kiires tegewuses söömise, joomise, ostmise, müümise, istutamise ja ehitamisega, et meie ei wõta küllalt aega palwetamiseks ja Issanda sõna lugemiseks. Loe Luuk. 17, 26—30.

Jüngrite ükskõiksuse tagajärjed prohwetikuulutuste wastu ei jäänud tulemata. Kui Jeesus wiimsel õhtul jüngritega koos wiibides tõi ette Sakaria prohwetikuulutuse: „Selsinatsel öösel wõtate teie kõik endid minust pahandada; šest kirjutatud on: Ma tahan karjast lüüa, ja karja lambad pillatakse laiali" (Sak. 13, 7), tarwitades seda nende ja iseeneše kohta, ei mõistnud jüngrid, mis ta ütles: Peetrus läks isegi nii kaugele, et julges öelda: „Ehk ma sinuga peaksin surema, ei taha ma sind mitte ära salata; nõndasamuti ütlesid ka kõik jüngrid." Matt. 26, 35. Kuid siin oli lugu

samasugune, kui ikka: prohwetisõnal oli õigus; „ja kõik jätsid teda maha ja põgenesid.“ Jah, Peetrus wandus isegi seepeale, et ta Jeesust ei tunne. Mark. 14, 50. 71.

Seepärast Peetrus, manitsedes meid meie kirjakohas tähele panema prohwetisõna, räägib oma enese elukogemusest. Kui tema ja ülejäänud jüngrid olekſid seda nõuannet järginud, siis olekſid nad tol ööl Keetsemani aias wõidelnud palwes, selleasemel et magama uinuda. Ja Jeesuse sõnad kahe jüngrile sel päewal, mil ta üles tõusis: „Oh teie rumalad ja südamest pikaldased seda kõik uskuma, mis prohwetid on rääkinud“ (Luuk. 24, 25), sisaldawad terawat noomitust kõigile kristlastele, kes pole huwitatud prohwetisõnast.

Nelipühi päewa eelkäiwate kümne päewa jooksul uurisid jüngrid hoolsalt prohwetikuulutusi. Juuda saatus kui ka asjaolu, et tema asemele pidi teine walitama, oli Taawetist ette kuulutatud. Peetrus, üles leides need kirjakohad, juhtis ülejäänud jüngrite tähelpanu nende peale. Ta ütles: „Mehed, wennad, kiri pidi tõeks saama, mis Püha Waim on enne ütelnud Taaweti suu läbi Juudast, kes juhatajaks sai neile, kes Jeesuse kinni wõtsid... Sest Lauluraamatusse on kirjutatud: Tema elumaja saagu tühjaks, ja ärgu olgu seda, kes seal sees elab, ja üks teine saagu tema ülewaataja ameti.“ Ap. t. 1, 16—26.

Siis tuleme nüüd nelipühi päewa juure. Missugusele Püha Kirja osale rajab Peetrus oma kõne? Kuna ta, alates Joeli prohwetikuulutusega, et siis üle minna Taaweti juure, ühe kirjakoha teisega ahelana kokku köidab, kuulab teda suur rahwahulk kõige suurema põnewuse ja tähelepanekuga. Punkt-punktilt tõenduſi tuues prohwetisõnast, näitab ta, et Jeesus on Messias ja et see wägi, mis sel päewal nii suurel määral wäikese jüngrite salga peal hingas, oli ainult prohwetikuulutuste tõdenemine. Seda, mis sel suurel koosolekul sel päewal nähti ja kuuldi, oli prohwet Joel aastasadade eest ette kuulutanud. Ap. t. 2. peatükk.

Prohwetlik sõna.

Prohwetisõna on kristlastele sedasama, mis tuletorn ja kompass on merel sõitjatele. Meie ei wõi sõita üle suurte wete kompassil, aga meie ei wõi ka mitte merereisu ette wõtta ilma kompassita. Meie ei wõi saada taewa ainuüksi prohwetisõnaga, aga meie ei saa ka läbi ilma selleta.

See prohwetisõna osa, mille juures meie eriti peatume, on Taan. 7. peat. See peatükk wiib meid selle ajani, mil auriik peale algab; sest 27. salmis loeme: „Aga kuningriik ja walitsus ja kuningriikide suurus kõige taewa all antakse Kõigekõrgema püha rahwale; tema kuningriik on igawene kuningriik, ja kõik walitsused peawad teda teenima ja tema sõna kuulma."

Esimesed 14 salmi kirjeldawad neid nelja suurt elajat, keda prohwet nägi merest üles tulewat. See nägemine awaldas tema peale sügawa mulje, kuid ta ei mõistnud seda. Kurwastuse ja hirmuga pööris ta ühe poole „neist, kes seal seisid", paludes temalt otsust nende asjade üle; „ja", ütleb Taaniel, „ta ütles mulle ja andis mulle teada, mis need asjad tähendasid." Salm. 16.

See, kelle poole Taaniel selgitamise asjus pööras, oli kindlasti ingel. See ütleb: „Needsinatsed suured elajad, mis neli on, see on: neli kuningat tõusewad maa seest." (17. salm); ja et ligemalt seletada awaldust „neli kuningat", kirjeldab ingel täpsemalt, öeldes: „Neljas elajas on neljas kuningriik maa peal." 23. salm. Kui aga neljanda elaja läbi kujutatud neljas kuningas 17. salmis „on neljas kuningriik maa peal", siis peawad kolme esimese elaja läbi kujutatud kolm esimest kuningat ka esitama kolm riiki. See on nii arusaadaw, et selleks rohkem tõendusi tarwis ei ole. Ei wõi olla juttu „neljandast kuningriigist" muidu kui enne juba kolm on olnud.

Enne kui edasi läheme, juhin lühidalt tähelpanu Nebukadneetsari unenäo peale. Teda huwitas teada, mis tulewikus sünnib. Taaniel ütles kuningale: „Aga Jumal taewas on see, kes salajad asjad ilmutab ja on kuningale Nebukadneetsarile teada annud, mis wiimsel ajal peab sündima." Taan. 2, 28.

Olles jutustanud kuningale unenäo, hakkab Taaniel seda seletama. Nebukadneetsar on „pea, mis kullast". 38. salm. Seepeale kirjeldab ta kolme teist riiki, mis pidid järgnema (salm 39—43), wiies meid 44. salmis ajani, mil Jumala igawene riik üles seatakse. Ei wõi olla ka kahtlust selles, et Taan. 2. peatükis kirjeldud neli riiki on needsamad, millest räägitakse 7. peatükis. Sellega ühenduses juhin tähelpanu pastor Chr. H. Kalkar'i piiblitõlkele ühes seletustega — wälja antud Kopenhaagenis 1847. Meie loeme sealt Taan. 7. peatüki kohta järgmist:

„Selle peatükiga algawad prohweti tulewikunägemised. Tema näeb siin, elajate kujul, nelja üksteisele järgnewat riiki... Sisu on seega umbes samasugune, kui Nebukadneetsari unenäos 2. peat. 1) Prohwet kirjutas üles unenäo, teatades seda ühtlasi suusõnal. 2) Meri laenetas tormiliselt selle märgiks, mis sealt pidi üles tõusma. 3) See tormiliselt laenetaw meri kujutab maailma sündmuste segast näitelawa. 4) Lõwi on Kaldea riigi tähenduskuju, missugust riiki 2. peatükis esitab kuju kuldpea. Kotkatiiwad tähendawad tema rutulist laienemist kui ka wõitusid alguses; kuid sellele järgnew muutus, mis prohwet selle elaja juures märkas, tähendab asjaolu, et ta pärastpoole nõrgenedes sai harilikuks riigiks. 5) Karu on Meeda-Persia riik. Ütlus: „Seisis ühel pool" tähendab, et ta oli asunud kallaletungi seisukohale. Ühe teise tõlke järele: „Ta seisis toetudes ühele küljele" wõib see ka tähendada Persia riigi ülekäiwust ja Meeda riigi allawust temale. Kolme küljekondiga tähendatakse tema kolm peaprowintsi (maakonda): Meeda, Persia ja Babilon. Teised tõlked ütlewad: „Kolme kihwaga suus." Selle salmi wiimased sõnad tähendawad häwitust, mis ta pidi korda saatma. 6) Pardri-metsaline kujutab Kreeka-Makedoonia riiki. Tiiwad tähendawad kiirust, miska ta end laiutas, ja neli-arw wastab tema nelja peale. Need neli pead

tähendawad riigi nelja osa, mida seletatakse harilikult nelja maaalaga, millesse Aleksandri wäeülemad peale tema surma selle ilmariigi omawahel jaotasid. 7—8) Neljas elajas kujutab *neljandat riiki*, kes pidi olema hõel ja häwitaw. Kümme sarwe tähendawad 24. salmi järele tema kümme kuningat, ja wiimne sarw, kes rõhus maha kolm, et ise üles tõusta, on teataw kuningas, kelle jumalakartmatus ja ülbus jõudsid kõige kõrgema astmeni, ja kelle äraraotamiseks kohus maha istus. Wana kiriku üldise arwamise järele, abiks wõttes Ilm. 13, 1—8, tähendab ta *Rooma riiki*."

Ütelused: „Neli taewatuult käisid mürinal suure mere peal" ja „neli suurt elajat tõusid üles merest" on ka piltlikud. Tuuled ja tormid kujutawad Piiblis wõitlusi ja sõdasid. Jer. 25, 30—33. Meri wõi „wesi" tähendab rahwaid wõi riike. Ilm. 17, 15.

Need neli ilmariiki — Babilon, Meeda-Persia, Kreekamaa ja Rooma riik wõitsid oma maa-ala ja ilmawõimu mõõga abil, ja üks riik rajas oma wõimu teise waremetele. Jeremias wõrdleb Kaldea (Babiloni) rahwast lõwiga, öeldes: „Lõukoer tõuseb üles omast rägadikust, ja paganate ärarikkuja tuleb ja läheb wälja omast paigast, sinu maad lagedaks tegema." Jer. 4, 7. Kaldealaste sõjakäigust Jerusalema wastu ütleb prohwet: „Põudne tuul, mis kõrwes... üks kangem tuul, kui need tuuled, peab mulle tulema... Waata, tema tõuseb üles kui pilwed, ja tema sõjawankrid kui tuulispää, tema hobused on nobedamad kui kotkad. Häda meile, sest meie oleme ära raisatud." Jer. 4, 11—13. Loe weel Esek. 17, 3. 12.

Ajalugu kinnitab prohwetikuulutuste täpsust nende ilmariikide suhtes. Kuld kui kõige kallim metall ja lõwi kui loomade kuningas on wägewa Babiloni riigi sündsad tähenduskujud. Ajaloost tunneme suurt Babiloni linna oma toredate templite ja rippuwate aedadega. Kõik need toredused, see au ja ilu, pidid kaduma; lõwi kotkatiiwad pidid ära kitku-

tama ja tema süda või julgus pidi ümber wahetatama „inimesesüdame“ wastu.

Aastal 538 e. Kr. wõis kuningas Koores oma Persia wäe eesotsas seda suurt linna wallata. Selle linna ümberpiiramist ja waldamist peeti ilmwõimatuks; aga prohwetisõna oli ette öelnud mitte üksnes tema ärahäwitamise, waid ka, mil kombel see pidi sündima. Issand tahtis Kooresele „ukse lahti“ teha, mitte Kooresse, waid oma rahwa pärast. „Et nemad peawad tundma päewatõusu ja õhtu pool, et ep ole mitte muud kui mina; mina olen Jehoowa ja ei ükski muu.“ Jes. 45, 1—6.

Jeremia läbi kuulutas Issand ette: „Babeli wägewad mehed on lõppenud sõdimast, nemad jääwad tugewate kantside sisse, nende wägi on ära lõppenud“; ja edasi: „Ma tahan neile joodud teha, kui nemad sooja saanud ja neid joobnuks teha, et nemad peawad rõõmu pärast hüppama, ja ei mitte üles ärkama, ütleb Jehoowa.“ Jer. 51, 30. 39. Nõnda just sündiski. Kooresse wastu sõdiwad Babiloni wäed tõmbusid tagasi enda pealinna tugewate müüride taha. Kuid ühel ööl üllatas Koores babilonlasi, kes parajasti täies hoos pidutsesid. Sellel pidul laskis kuningas Beltsasar esile tuua Nebukadneetsari poolt Jerusalema templist toodud pühad riistad ja jõi wiina nendest. Enda uimastuses olid babilonlased jätnud linna wärawad mõlemal pool linnast läbi woolawat Eufrati jõge lukustamata. Üle saja aasta enne Kooresse sündimist Jesaja läbi antud Issanda sõna: „Wärawaid ei pea lukku pandama“ läks seega täht-tähelt tõeks. Wärawate lahti olles oli perslastel kerge asi linna sisse tungida, kuna babilonlased pidutsesid. Koores wõttis linna oma kätte ja tappis ära Beltsasari.

Meeda-Persia on seega teine Taan. 2. ja 7. peat. kirjeldud ilmariikidest ja esitati wastawalt rinna ja käewarte ning karu läbi. Asjaolu, et see riik erines esimesest, käib

ka kokku prohwetisõnaga, nimelt, et ta pidi olema „teist wiisi kui teine.“ Taan. 7, 3. Kuid, saades suureks riigiks, sai ta abinõuks Issanda kätes, kellega ta Babiloni karistas.

Jeremias oli ette kuulutanud: „Tehke nooled haljaks, wõtke rohkesti kilpa; Jehoowa on äratanud Meeda kuningate waimu, sest tema mõte on Paabeli wastu, seda ära rikkuda; sest see on Jehoowa kättemaksmine, kättemaksmine tema templi pärast.“ Jer. 51, 11. Keegi ei wõi ilma karistuseşt mööda pääsemata Jumala lapsi rõhuda wõi neile kahju teha. Issand on tihti karistanud kuningaid oma rahwa pärast. Laul 105, 12—15. Babilon pidi kannatama sama saatust nagu Jerusalem kannatas, kui ta kuninga Nebukadneetsari poolt wallati.

„Pärast seda nägin ma, ja waata, üks teine oli otsegu pardri-metsaline, ja temal oli neli linnutiiba omas seljas; ja elajal oli neli pead, ja walitsus anti temale.“ Taan. 7, 6. Pardri-metsaline esitab, nagu waseşt kõht ja puusad metallkujus, kolmandat riiki, mis pidi üles tõusma. See riik, kes Meeda-Persia ära wõitis, peab seega olema kolmas; ja kuna see on ajaloolik tõsiasi, et Kreekamaa wõitis ära Meeda ja Persia, asutades ilmariigi nende waremetele, siis ei tarwitse mul ütelda kolmandast riigist palju. Ajalugu teatab, kuidas Aleksander, minnes wäikese wäe eesotsas aastal 334 e. Kr. üle Graanikuse jõe, sai hiilgawa wõidu suure Persia wäe üle. Teine pealahing oli Issuse juures. Siin sai Darius jälle suure löögi, samuti ka wiimases pealahingus Gaugemala juures; aastal 331 e. Kr.

Kreekamaa sai nüüd ilmariigiks. Neli tiiba pardi-metsalise seljas tähendawad eriti seda kiirust, kuidas Aleksander oma wastased ära wõitis. Neli pead kujutawad tabawalt neid nelja riiki, millesse see suur riik jagunes.

„Pärast seda nägin ma öö nägemistes ja waata, neljas elajas oli hirmus ja jäle ja wäga tugew, ja temal olid suured

raudhambad, ta sõi ära ja murdis rusuks, ja mis üle jäi, tallas ta ära oma jalgadega; ja see oli teist wiisi kui kõik elajad, mis enne teda, ja kümme sarwe oli temal." Taan. 7, 7. Neljas riik pidi olema nii tugew kui raud ja pidi pihuks lööma kõik teised riigid. Taan. 2, 40. Sedasama öeldakse ka neljandast elajast. „Neljas elajas on neljas kuningriik maa peal, mis teist wiisi on kui kõik muud kuningriigid, ja see sööb kõik maad ära ja tallab neid ära ja murrab neid rusuks." Taan. 7, 23. Neljas elajas „oli teist wiisi kui kõik muud." Salmid 19. 20. Ei ükski loomulik elajas wõinud olla neljanda riigi tähenduskujuks.

Babilon oli wägew riik, Meeda-Persia sai suureks riigiks, ja Kreekamaa äratas suurt tähelpanu, etendades mitmes suhtes erilist suurt osa. Kuid neljas riik erines neist kõigist. Kolm esimest riiki olid wõrdlemisi lühikese kestwusega, eriti wõidakse seda öelda teisest ja kolmandast, aga neljas riik on tugew kui raud. See on wiimne riikide reas ja temaga lõpeb selle maailma ajalugu.

Ei ükski teine ilmariik wasta neljanda elaja piltlikkude tundemärkidele, kui Room. Ja, waadeldes Roomariigi tekkimist, laienemist ja jaotamist selle prohwetikuulutuse walgusel, paistab kohe silma selle ettekuulutuse tõdenemise täpsus. Roomariigi wõim oli eriti suur, ükski pole suutnud tema ees seisma jääda. Olles tugew kui raud, on ta trotsiwalt purustanud iga wastupanu. Tema toorus käib kaugelt üle eelmiste riikide omast, ja awaldus: „ta sõi ära ja murdis rusuks ja mis üle jäi, tallas ta ära oma jalgadega", passib seepärast tabawalt selle riigi kohta.

„Ja kümme sarwe oli temal." Salm 7. Nendest ütleb ingel: „Ja kümme sarwe sest kuningriigist on kümme kuningat, kes tõusewad," 24. salm. Kui „neli kuningat" 17. salmis tähendawad nelja riiki, siis peawad need „kümme kuningat" 24. salmis samuti tähendama kümme riiki. See

kohaneb kõik Roomariigi peale, kes suure rahwasterändamise ajal 4. ja 5. aastasajal jaotati kümneks riigiks. Gibbons'i tuntud teose „The Decline and Fall of the Roman Empire" järele wõtsid jagamisest osa järgmised rahwad: Alemannid, idagootlased, läänegootlased, franklased, heruulased, wandaallased, sweewlased, burgundlased, langobardlased ja anglosakslid.

Need riigid on läbi läinud muutustest, kuna ühed teiste rahwastega ühte sulanud ja teised uued nimed saanud. Kuid üks asi seisab weelgi kindlana: kunagi pole sest saadik korda läinud neid jälle ühtlustada. Metallkuju rauast ja sawist jalgade ning warwaste kohta tähendab Taaniel: „Et sa oled näinud rauda sitke sauega segatud olewat, on see: nemad segawad endid inimesseemnega kosides; aga nemad ei jää mitte teine teise külge kinni, otsegu raud ei anna ennast segada sauega." Taan. 2, 43.

Napoleoni kawatsustel oli kord püüe neid riike ühtlustades uut ilmariiki üles seada, ja kord paistis tõepoolest niimoodi wälja, kui õnnestaks see temal; kuid see kawatsus läks nurja. Abielusidemed Euroopa riigiwalitsejate suguwõsade wahel pole ka suutnud sõdasid takistada. Need riigid jääwad jagatuina seni kui see kiwi, millest loeme Taan. 2, 34. 35 salmis, pekseb nad kõik rusuks „ühtlasi".

Meist siin waadatud teejuhid jutustawad, kus kohas meie selle maailma ajaloos seisame ja millele wastu läheme. Meie oleme mööda läinud lõwist, karust, pardi-metsalisest ja selleşt hirmsast elajast. Sedasama wõime öelda ka kuldpeast ja selle kuju hõbeda, wase ja raua osast. Neljas riik on „lõhkilöödud" wõi jagatud, ja meie elame nüüd „nende kuningate päiwil", mil „taewa Jumal" wõtab „ühe kuningriigi üles ehitada, mis ei pea saama ära rikutud ei igawesti", ja mil „kuningriik ja walitsus ja kuningriikide suurus kõige taewa all antakse Kõigekõrgema püha rahwale; tema kuning-

riik on igawene kuningriik, ja kõik walitsused peawad teda teenima ja tema sõna kuulma.“ Taan. 2, 44; 7, 27.

Meie seisame otse selle suure sündmuse läwel. Reis on warsti lõppenud ja wiimsest teejuhist mööda mindud. Järgmine sündmus, mida näha saame, on Kuninga tulemine oma hiilgawas aus, et uuesti üles seada paradiisi, mis meie weeuputuse läbi kaodanud oleme.

9. loeng.

Kristuſe wastane waim.

Taanieli 7. peat. 8., 21. ja 25. ſalmi prohweti-kuulutuſe tabaw tõdenemine.

„Ma panin ſarwi tähele, ja waata, üks teine piſike ſarw tõuſis üles nende wahelt, ja kolm endiſiſt ſarwiſt kisti juureni wälja ſelle eeſt, ja waata, ſee ſarwe küljes olid ſilmad kui inimeſe ſilmad, ja ſuu, mis ſuuri asju rääkis.“ Taan. 7,8.

Taaniel pani „ſarwi tähele“. Ja mis ta nägi? Mis oli ſee, mis eriliſel määral tema tähelpanu äratas? Mis mõjus kaaſa ſelleks, et tema oli rohkem huwitatud neljandaſt elajaſt ja tema kümneſt ſarweſt kui kolmeſt eſimeſeſt elajaſt? Miks ei rahuldanud teda ingli lühikene ſeletus 17. ja 18. ſalmis?

Taaniel tahtis otſuſt neljanda elaja päraſt, mis oli teiſt wiiſi kui kõik muud,... ja kümne ſarwe päraſt ta pea peal, ja teiſe päraſt, mis tõuſis, ja mis eeſt need kolm maha langeſid.“ 19. ja 20. ſalm. Nagu oleme juba näinud, on neljas elajas neljanda riigi tähenduskuju, ja need kümme ſarwe tähendawad kümme riiki, millesſe ſee ilmariik jagunes.

Nõnda tuleme ſelle wäikeſe ſarwe juure, mis Taaniel nägi üles tõuswat kümne ſeaſt ja mille eeſt kolm teiſt maha langeſid. Temal olid „ſilmad kui inimeſe ſilmad“ „ja ſuu, mis ſuuri asju rääkis.“ 8. ſalm. Taaniel nägi, et ſeeſama ſarw tapluſt tegi pühadega ja ſai nende peale wõimuſt.“ 21.

salm. See sarw esitab wõimu, mis on „teist wiisi kui endised ja alandab kolm kuningat.“ 24. salm. Tõeolu, et ta „alandab“ wõi „juureni wälja kisub“ kolm nendest kümnest riigist, näitab, missugust poliitilist wõimu ja mõju tema saab omandama. Et ta „taplust tegi pühadega“, näitab, et see on tagakiusaw wõim, kes tarwitab wägiwalda Jumala ärawalitsetute wastu. Ja ingli pikem seletus 25. salmis: „Ja ta wõtab Kõigekõrgema wastu sõnu rääkida ja Kõigekõrgema pühasid raskesti waewata; ja tema mõte on seatud aegu ja kohtuwiisisid teisiti seada, ja neid antakse ta kätte üheks ajaks ja kaheks ajaks ja pooleks ajaks“, näitab edasi, et meil on siin tegemist wõimuga, kes teatawa aja kestwusel omab poliitilist kui ka usulist ainuwalitsust.

Missuguisele wõimule wastawad need tundemärgid? Kes on selle prohwetikuulutuse täitnud? Oma seletuses Taan. 7, 8. juure kirjutab dr. Adam Clarke:

„Jälle üks wäike sarw. Protestantliste piibliuurijate arwates tähendab see paawstiwõimu.“

Nagu eelpool näeme, leiduwad need tundemärgid paawstiwalitsuse juures. Taaniel ütleb, et sel wäikesel sarwel olid „silmad kui inimese silmad“ „ja suu, mis suuri asju rääkis.“ Taan. 7, 8. Katoliku kirikut iseloomustaw ülbe julgus ja kawalus wastab hästi awalduisele: „Silmad kui inimese silmad.“ On osatud wõtta kõik abinõud tarwituisele, sepitseda kawatsusi ja neid läbi wiia, eesmihiks on olnud wõim — piiramatu wõim —, et walitseda üle kõigi maiste riikide, üle terwe maa.

Katoliku kirik omandas enda wõimu järk-järgult. Esiti tuli kirik riigiga ühendada, ja see wõttis mitu aastasada. Palju takistusi oli tarwis ära wõita, muuseas tuli kolm riiki kümne seast teelt kõrwaldada. Nii kaua kui riigiusk Roomas oli puht-paganlik, ei wõinud olla juttugi paawsti wõimu omandamisest sel määral, nagu see prohwetikuulu-

tuses kirjeldud. Alles siis, kui Keiser Konstantin oli ühendanud paganliku usu ristiusuga, awanes tee paawsti võimule ja walitsusele. Keiser, ära nähes, et see oli tema enese kasu, andis kirikule suured eesõigused. Neid kasutasid piiskopid enda sihtide saawutamiseks, toonitades asjaolu, et riiklik võim peab alluma kirieklikule võimule.

Need kümme riiki, millesse Rooma riik jagunes, ei olnud kõik puhtkatolikliseд; mõned neist olid koguni ägedad katoliku usu wastased. See maksis eriti heruullaste, wandaallaste, idagootlaste, burgundlaste ja läänegootlaste kohta. Need rahwad ei tahtnud tunnistada paawsti „kuningate ja würstide isana, maailma walitsejana." Neid oli waja siis kas võita katoliku usule või kõrwaldada teelt. Burgundlased ja läänegootlased andsid wiimaks katoliku kirikule järele, ja aastal 493 võitis Theodorich ära heruullaste kuninga Odoakeri ja tegi lõpu ta riigile. Sest ajast peale sulasid heruullased teiste rahwastega ühte ja kaduѕid ajaloo näitelawalt.

Aastal 534 lõi keiser Justiniani wäepealik Belisar wandaallasi Aafrikas ja võitis nad ära. Samal aastal häwines nende riik, ja nad kaduѕid waatepiirilt. Paar aastat hiljem sihtis Belisar oma pealetungi idagootlaste wastu. Sel ajal kui idagootlaste kuningas Witiges võitluse wastu ettewalmistusi tegi, waldas Belisar aastal 536 Rooma linna. Witiges oli wahepeal endale arwata 150.000-lise sõjawäe kogunud ja asus nüüd Rooma piiramisele, kus Belisaril waewalt 5000 meest oli. Siiski suutis Belisar piiramisele wastu pidada, ja aastal 538 nägi end Witiges sunnitud piiramist lõpetama ja läks linna alt ära. Järgmisel aastal (539) heitsid end idagootlased Belisarile alla. Need aastaarwud on wõetud Cantus'e maailmaajaloost (daanikeelne wäljaanne), 3. köide, lehek. 45, 46. Peale selle kui Narses umbes 13 aastat hiljem idagootlaste võimu täiesti

hävitas, kaovad ka nemad ajaloost. Kõige viimasem nendest kolmest riigist heideti alla nii siis juba aastal 538 p. Kr.

„Suu, mis suuri asju rääkis".

See meie kirjakohas kirjeldatud võim pidi „Kõige kõrgema vastu sõnu" rääkima. Kas katoliku kirik on seda teinud? Ühes katoliku katekismuses — Doctrinal Catechism" — välja antud New-Yorgis 1876, loeme:

„Küsimus: Missugune õpetus võeti vastu sel kirikukoosolekul (peetud Roomas, 8. detsembril 1869)? Vastus: Õpetus paavsti ülemvõimatusest. Nimelt kui paavst, rääkides kantslilt, määrab mingisuguse usu- või kombeõpetuse, siis on see sama ülemvõimatu, nagu seda on meie Õnnistegijast tema kogudusele antud õpetused..." Lehek. 170.

Ja edasi 234. leheküljel:

„Jumal on annud preestritele niisuguse võimu, mida ta ei anna ei inglitele, ega peainglile; maapealistel võrstidel on võim kinni siduda inimkeha, kuid preestri võim ulatab ka hinge kinnisidumise peale. . . Mis preester teeb maa peal, seda kinnitab Jumal taevas, ja taevalik Õpetaja kinnitab oma teenri otsust."

Paavsti kroonimisel ütleb kardinaal, kes tiara (kolmekordse krooni) paavsti pea peale paneb:

„Võta vastu see kroon, mis on kaunistatud kolme krooniga, ja tea, et sina oled kuningate ja võrstide isa, maailma valitseja Jeesuse Kristuse asemik maa peal, kellele kuulub hiilgaw au igawesti."

Katoliku kiriku vaadetest preesterkonna võimu kohta ütles Liguori oma teoses „Dignity and Duties of the Priest" (Eugene Grimm'i väljaanne) muuseas:

„Meid valdab imestus selle mõtte juures, et Jumal oli sõnakuulelik Joosua häälele... Kuid meie imestus peab olema veel suurem, leides, et Jumal ise, sõnakuulelik olles preestri sõnale —

Hoc est corpus meum („see on minu ihu") — altarile maha astub, et ta tuleb, kus ja millal iganes nad tema poole hüüawad, asetades end nende kätesse, isegi kui nad tema waenlased olekſid." Lehek. 26.

„Kui Onnistegija tuleks taewast alla ühte kirikku ja istuks pihtitooli patukahetsuse sakramente wälja jagama ja sealsamas kirikus istuks teises pihtitoolis preester, siis ütleks Jeesus igale patukahetsejale Ego te absolvo („ma annan sulle andeks"), ja preester ütleks samuti igale nendest, kes temale oma patud tunnistab: Ego te absolvo ja patukahetseja saab siis sama andeksandmist mõlemate juures.". „Preestri wäärtus käib ka üle inglite wäärtuseſt, kes samuti näitawad üles lugupidamist preesterkonna wastu", ütleb püha Gregor Nazianzen. Püha Franz Asisiist ütles harilikult: „Kui ma kohtaksin inglit ja preestrit ühtlasi, siis nõtkutaksin ma oma põlwed eſiteks preestri ja siis wast ingli ees." — Lehek. 28, 31.

„„Astugu preester," ütleb püha Laurentsius Justinian, „altari ette kui teine Kristus"..." „Preester asub Onnistegija enese kohale, kui tema, öeldes: Ego te absolvo, patud andeks annab..." „Preestriteſt oleneb ära," ütleb püha Gregor, „lõpuliku otsuse andmine; seſt Issandalt saadud õiguse järele wõiwad nad oma äranägemise järele kas pattuſid andeks anda ehk kinnitada." Püha Clemens'il oli seega siis põhjust awaldada, et preester on nii ütelda jumal maa peal... Innogens III kirjutas omal ajal: „Ei ole sugugi liialdus öelda, et preestrid oma ameti kõrguse suhtes on Jumalaga üheſugused". Lehek. 34, 36.

Tähele pannes nende wäljawõtete üksteiseſt erinewaid awalduſi, paistab kohe silma, misſuguseſt kõrkuseſt, misſuguseſt jumalapilkamiseſt ja waimliseſt pimeduseſt nad tunnistawad. Kuid et selgemini näidata, kuidas paawstlus end üle Jumala ja Kristuse ülendab, loen siin järgmist üheſt teiseſt katoliku teoseſt „Glories of Mary", samuti püha Alphonsuse Liguori suleſt:

„Püha Ephrem ütleb, pöördes öndsa neitsi Maria poole: „Sina oled patuste ainus eeſtkoſtja ja kõikide nende, kes on ilma kaitseta." Ja siis terwitab ta teda järgmiste sõnadega: „Ole terwitatud, sa patuste warjupaik ja wari!""

„Meie saame tihti rutemini seda, mida palume, appi hüüdes Maria nime, kui appi hüüdes Jeesuse nime...“ Lhk. 95, 112.

Kui kindlusetа ja wõlts katoliku kirik päriselt on, seda nähakse kõige paremini, asetades Jumala sõna ja katoliku kiriku õpetust kõrwuti.

Katoliku kiriku õpetus.	**Püha kiri.**
Taewa minnes tegi Kristus oma preestritele ülesandeks maa peal tema kohale asuda wahemeestena Jumala ja inimeste wahel, nimelt altari juures.“ „Dignity and Duties of the Priest“, Liguori suleſt, lehek. 34.	„Sest üks Jumal on, üks wahemees ka Jumala ja inimeste wahel, inimene Kristus Jeesus.“ 1. Tim. 2, 5.
„Igaüks, kes palub ja loodab saada armu ilma Maria eespalweta, see katsub lennata ilma tiibadeta. „Glories of Mary“, lehek. 144.	„Mis teie iial Isalt palute minu (Jeesuse) nimel, seda annab tema teile.“ Joan. 16, 23.
„See, kes sind appi ei hüüa, oh neitsi (Maria), ei tule iial taewa,“ sealsamas, lhk. 195.	„Sest igaüks, kes iial Issanda nime appi hüüab, peab õndsaks saama.“ Room. 10, 13.
„Oh neitsi, kuna sina oled kõige armu jagaja, ja kuna õnnistust ainult sinu läbi wõimalik on saawutada, siis oleneb meie õnnistust sinust ära... Ei keegi, oh kõige püham Maria, wõi tunda Jumalat muidu kui sinu läbi, ei keegi wõi õndsaks wõi lunastatud saada muidu kui sinu läbi.“ Sealsamas, lhk. 1444, 145.	„Aga ühegi muu seas ep ole õnnistust; sest ühtegi muud nime ei ole taewa all inimestele antud, kelle läbi meie peame õndsaks saama.“ Ap. t. 4, 12.

Need wõrdlused räägiwad selget keelt iseeneste eest; nendest lõpujäreldust teha ei ole raske. Nüüd läheme teise tundemärgi waatlusele üle, misſugune on nimelt:

Tagakiusaw wõim.

„Ma nägin, et seesama sarw taplust tegi pühadega, ja sai nende peale wõimust.“ „Ja ta wõtab... Kõigekõrgema pühasid raskesti waewata.“ Taan. 7, 21. 25.

Nagu oleme juba näinud, tõendab katoliku kirik, et paawst on „kuningate ja würstide isa, maailma walitseja“ jne., ehk teiste sõnadega, et paawst on kuningate ja isandate isand maa peal. Selle üle walwas kirik ka terawalt, ja häda selle kuningale wõi würstile, kes keeldus temale sõnakuulmist ilmutamast! Muidugi salgawad katoliiklased seda tõeasja, et nemad taga kiusanud ja tapnud teisiti mõtlejaid, weeretades selle süü ilmalikkude kohtute peale, kes pidid määrama ja teostama kohtuotsuseid. Aga nagu selgesti näha paawstide käsukirjadest, sündis see katoliku kiriku nõudmisel. Ilmalik wõim oli tõepoolest ainult pime tööriist, teener, kiriku kätes.

Meie oleme nüüd näinud, missugust rõhku katoliiklistes ringkondades pandi paawstide määrustele ja otsustele, ja seepärast wõib olla huwitaw ja õpetlik kuulda, mis selle apostliliku aujärjelt kiriku ja riigi suhetest „ketserite“ wastu õpetatakse. Meie loeme:

„Ketserid ja need, kes neid wastu wõtawad ja neile poolehoidu awaldawad, pannakse kirikuwande alla, ja kes ses patus surewad, neid ei tohita surnuaedadele matta, ega tohita nende eest paluda.“ „Ketserid, kes anduwad walearwamistesse wõi esinewad waleõpetustega kirikusakramentide suhtes, neetakse ära, ja kes nende õpetusi wastu wõtab, teda peab, kui ta ümber ei pööra ja oma eksitust ära ei wannu, oma ametist tagandatama, kui ta on waimulik, ja ilmalikule kohtule üle antama, millise kohtuga ka kiriku lihtliikmeid tuleb karistada.“

Nagu näha, heideti niinimetud ketserid kirikust wälja ja karistati selle järele „ilmaliku kohtu“ poolt. Ja ketseriks tembeldamiseks ei olnud palju põhjuseid tarwiski. Kuulge:

„Kõik need, kellel on julgust arwata wõi õpetada teisiti meie Issanda Jeesuse Kristuse liha ja were sakramendist wõi ristimisest wõi patutunnistusest (pihtimisest), abielust wõi ülejäänud kirikulisteist sakramentidest, kui püha Rooma kirik jutlustab ja kinnitab.... — need paneme igawese wande alla."

Ilmalik walitsus pidi ka ära andma wande selle peale, et ta walmis on taga ajama wõi ära häwitama iga ketserit, keda kirik hukka mõistab. Nii loeme:

„Ilmalikud walitsused, olgu nad kestwad wõi ajutised, on kohustatud wanduma selle peale, et nad walmis on tagaajama kõiki kiriku poolt hukkamõistetud ketserisi, nii hästi kui wõiwad. See walitseja, kes oma maad ketseritest ei puhasta, pannakse kirikuwande alla... Meie kinnitame kõwasti, et krahwid, parunid, walitsejad ja linnade raeisandad ja teised linnade walitsused kokkukõlas piiskoppide manitsusega peawad wandega tõotama ustawalt ja agaralt, kui seda neilt nõutakse, abiks olla kirikule tema wõitluses ketserite ja nende süüdlaste wastu heas usus ja enda kohustuste ja wõimete kohaselt... Meie kinnitame weel, et need, kes usuwad, wastu wõtawad, kaitsewad ja aitawad ketserisi, peab kiriku poolt ära neetama... Astub tema (ketser) juhtumisi üles kohtunikuna, siis ei tohita tema kohtumõistmisele mingisugust tähendust anda ega ka kohtuasju tema otsustada anda. On tema advokaat, ei tohi teda kunagi endale asjaajajaks wõtta. On ta notaarius, ei tohita temast kokkuseatud dokumentidele mingit tähendust anda, waid seda peab ta kokkuseadjaga ühtlasi hukka mõistetama."

Waene ketser kaotab kõik õigused:

„Ketseri warandus tuleb wõõrandada ja see peab kirikumaadel kirikukassasse ning riigimail ilmaliku kohtuniku kassasse minema; wõõrandamine sünnib isegi siis, kui ketseril katoliku usku pojad on... Kirjaniku hukkamõistmise puhul mõistetakse hukka tema kirjutused, raamatud ja kirjatööd... Neid, keda ketserina hukka mõistetud, karistatakse ilmalikkude kohtute poolt..." ...„Igasugused ketseriga tehtud lepingud tühistatakse."

Keegi ei tohi ketseri kohtuasja kaitseda.

„Advokaadid ja notaariused, kes ketserisi ehk nende kaitsejaid soodustawad wõi nende kohtuasju kaitsewad ja neile dokumente kirjutawad, saawad süüdlasteks kuriteos, ja neilt wõetakse tagasi nende luba enda elukutse kohaselt tegutseda."

Rahuwürst — Kristus waatleb minewiku wägiwalla ohwreid, kes ennem oma elu andsid kui Jumala tõest lahkusid.

Kirik andis tasu neile, kes ketserite wastu sõda pidasid; ta ajas taga neid inimesi kui metsloomi.

„Kes wõtawad risti ketserite tagaajamiseks, saawad üheseguse tasu nendega, kes wõtawad risti püha maa wabastamiseks."

Need wäljawõtted on toodud päris allikast — „Gregor IX käsukirjad" (Pariisi 1612. wäljaanne), 5. raamat, 7. artikkel. Kui endale ette kujutada, mida need paawstlised määrused tõepoolest sisaldawad ja kuhu nad tingimata pidid wiima, siis wõidakse paremini mõista Taan. 7. peat. 21. ja 25. salmi mõtteid. Ja kas wõidakse endale ette kujutada midagi jälkusliisemat kui seda tõeolu, et üks kirik, kes enese wälja kuulutab ainuma õndsakstegewa kirikuna maa peal, kiusab taga, piinab, waewab ja tapab kõige jäledamini neid, kes keelduwad tema õpetusi uskumast ja kes julgewad teisiti mõtelda? Milline wastolu Kristuse õpetusele: „Minu kuningriik ep ole mitte sestsinatsest maailmast; oleks mu kuningriik sestsinatsest maailmast, küll mu teenrid taplesid, et mind Juuda rahwa kätte ära ei saaks antud." Joan. 18, 36. Loe ka Luuk. 9, 54—56. Kristus ei tarwitanud kunagi wägiwalda, ja selleasemel, et piinata, waewata wõi tappa, näitas ta üles armastust; sedasama käskis ta ka oma kogudustel teha. Matt. 5, 44. 55; Room. 12, 17—21.

Dr. Ernst Schäfer (Saksa Lutheruse usku ajaloolane) on oma mitmeaastase wiibimise jooksul Hispaanias süwenenud põhjalikult inkwisitsiooni ja tema ajaloosse. Tema on Hispaania arhiiwidest ise läbi lugenud ja ära kirjutanud Hispaania inkwisitsiooni otsused protestantlaste kohta ja awaldanud neid oma tähtsas teoses:

„Beiträge zur Geschichte des spanischen Protestantismus und der Inkwisition im sechzehnten Jahrhundert. Nach den Originalakten in Madrid und Simancas bearbeitet, Gütersloh 1902."

Teine ja kolmas köide sisaldawad ainult akte. Need aktid on wõetud katoliku arhiiwidest ja otsused on tehtud

ning üles kirjutatud katoliiklaste poolt. Aja puuduse tõttu ainult ühe jutustuse, nimelt:

„Jutustus ketserite hukkamisest Walladolid'is. Pühapäewal, 21. mail 1559. Kolmainuse pühal korraldati hukkamist 31 ketseri ja lutheraanlasele alljärgnewate ketserliste waadete põhjal... Dr. Augustin de Gazalla on omanud ja lugenud Saksamaal Lutheruse ketserlikke teoseid ja õpetanud ning järginud ketserlikku elu ja kombeid, eriti aga õpetanud ja jutlustanud peaketseri Martin Lutheruse ketserlikku õpetust, ja paljude aastate kestel jälginud ning õpetanud teisi jälgima seda teed... Teda piinati ja põletati." — III. köide, lhk. 3, 5.

Nüüd tuleme kolmanda märgi juure, mis on:

Aeg.

Ingel ütleb Taanielile, et „Kõigekõrgema pühad" ja „seatud ajad ja kohtuwiisid" „antakse ta kätte üheks ajaks ja kaheks ajaks ja pooleks ajaks." Taan. 7, 25. „Üks aeg, kaks aega ja pool aega" wõrduwad wastawalt ühele aastale, kahele aastale ja poole aastale, nii siis kolme ja poole aastale ehk 1260 päewale. Aga kuna see, millest siin räägitakse, on prohwetlik ajajärk, ja kuna Issand ütleb: „Igaühe päewa olen ma sulle pannud aastaks" (Esek. 4, 6), siis peawad need 1260 päewa wälja tegema sama palju aastaid — 1260 aastat.

Sellest kirjutab dr. Clarke oma seletuses Taan. 7, 25 kohta järgmist:

„Ja ta mõte on seatud aegu ja kohtuwiisisid teisiti seada"; korraldada paastu ja kirikupühi; kanoniseerida (pühade inimeste hulka üles wõtta) isikuid, keda ta käsib pühadeks inimesteks nimetada; korraldada pattude andeksandmist ja pattude andeksandmise tähtede müüki; sisse tuua jumalateenistuse worme, mis olid täiesti tundmatud kristlikus koguduses; uusi usutunnistuse-artikleid; uusi elamisjuhtnööre; heatahtlikelt ümber lükata nii Jumala kui inimeste seadusi. — Dodd.

„Üheks ajaks, kaheks ajaks ja pooleks ajaks.“ Prohwetikuulutuſes tähendab üks aeg üht aastat, ja prohwetlikus aastas wõrdub üks päew ühe aastale. Kolm ja pool aastat (kus üks päew wõrdub ühele aastale, nagu Taan. 9, 24 ſalmis öeldud) teewad ſeega wälja 1260 aastat, arwates kolmkümmend päewa ühes kuus, nagu juudidki.“

Paawſtluſe wõim kaswas järk-järgult. Alles pikema aja järele ſaawutas katoliku kirik neis käſukirjades kirjeldatud wõimu. Eſiti tuli alla ſuruda wõi purustada igaüht, kes end heatahtliſelt tema wõimu alla ei painutanud.

Nagu oleme näinud, kaotaſid idagootlaſed, kelle riik pidi wiimaſena nende kolme hulgaſt häwinema, oma wõimu aastal 538 p. Kr. Liites 1260 ja 538, ſaame 1798. Nii ſiis wiib ſee prohwetikuulutus meid ajani, milleſt ingel ütleb: „Siis istub kohus maha, ja ta walitſus wõetakſe käeſt ära, et ta peab ära kaodatud ja hukka ſaama otſani.“ Taan. 7, 26.

Pimedal keſkajal walitſes paawſt wägiwallaga. Ta tõukas troonilt ja tõstis troonile kuningaid, pani kirikuwande alla terwed maad, andis wälja omi käſukirju, karistades neile wastuſeisjaid mõõga, wangistuſe ja ſurmaga. Tema mõjuwõim oli nii ſuur, et, inimlikuſt waatepunktiſt wälja minnes, oleks olnud täiesti wõimatu temalt ſeda ära wõtta. Kuid ſiiski tõdenes tema juures täht-tähelt Iſſanda ettekuulutus, kui Prantſuſe kindral Berthier, aastal 1798, oma wäega Rooma läks ja paawſt Pius VI wangistas, misſugune ſündmus igal pool — ja mitte wähem katoliiklistes ringkondades — määratut tähelpanu äratas.

Üle ſaja aasta on ſeſt ajaſt möödunud, ja weel ei ole paawstil kunagi õnnestanud oma endiſt wõimu tagaſi wõita, kuigi ta ſelleks kogu aeg agarasti on tegutſenud. Aastal 1870 wõeti wastu paawſti ilmekſimatuſe dogma, ja katoliiklaſed teewad kõik, mida wõiwad, ſelle tagaſiwõitmiſeks, mis nad 1798 kaotaſid. Kuid Jumala ſõna ſeiſab kindlana ja ſeal ſeiſab kirjutud: „Siis (päraſt 1260 prohwetlikku

Waldusläsed mägestikus varjul Rooma karistusjalkade eest.

päewa, mis lõppesid 1798) istub kohus maha, ja ta walitsus wõetakse käest ära, et ta peab ära kaodatud ja hukka saama otsani."

Keegi ei saa meilt ära wõtta olemata asja; seepärast peab see prohwetikuulutus maksma nende maade kohta, mille üle paawst 1798 täie wõimuga walitses. Nendes maades tõdenesidki siis prohwetlikud sõnad: „Ta walitsus wõetakse käest ära, et ta peab ära kaodatud ja hukka saama otsani." Ja kui tabawalt ei ole see küll tõdenenud! Sest on kaua tagasi, kui kuningas Victor Emanuel wõttis oma wägede abil paawstilt tema ilmaliku wõimu wiimase jäänuse Itaalias. Prantsusmaal pole lugu parem olnud, ja 1910. aasta tõi paawstlusele suure ja parandamata lüüasaamise Hispaanias ja Portugaalias.

Sellewastu kaswab paawsti mõjuwõim protestantlistes maades, nimelt Ameerikas. See on kergesti arusaadaw; sest protestantism on kaodanud oma endise jõu ja tugewuse, mis tal oli 16. ja 17. aastasajal, ja protestantlastel ei näi enam olewat õiget arusaamist katoliku kiriku tõelikust iseloomust. Kuid wäga õpetlik ja tähelepandaw on asjaolu, et, kuna need maad, kes aastasadade kestwusel on kannatanud paawstluse wägiwalla walitsuse all, nüüd selle ikke endalt maha raputawad, saawutab katoliku kirik edu neil mail, kes tema walitsust ei ole elukogemuste põhjal tunda saanud.

Aga ingel seletab, et „kuningriik ja walitsus ja kuningriikide suurus kõige taewa all antakse Kõigekõrgema püha rahwale", ja nii tõesti kui Jumal seda on rääkinud, peab see sündima. Tõde saab wiimaks wõidu kõige saadana wäe ja kawaluse üle.

Saagu tema ka wõidu meie südametes!

10. loeng.

Kohtupäew.

Kohtuga ühendatud sündmused.

„Seepärast, et tema ühe päewa on seadnud, millal ta maailma peale tahab kohut mõista õiguses ühe mehe läbi, keda ta seks on seadnud, ja pakub usku kõigile pärast seda, kui ta teda on surnust üles äratanud." Ap. t. 17, 31.

Kohus ja sellega ühendatud sündmused ilmutati ka Taanielile. Tema ütleb: „Ma nägin seda kuni aujärjed senna pandi, ja Wana päiwist istus maha; kuub oli kui walge lumi, ja ta juuksed kui puhtad willad, ta aujärg oli tuleleegid, tema rattad kui põlew tuluke. Tule jõgi woolas ja läks wälja ta juurest, tuhat korda tuhat teenisid teda ja kümme tuhat seisid ta ees; kohus istus maha ja raamatud tehti lahti." Taan. 7, 9. 10.

11. salmis kirjeldakse järgmist sündmust selles järjekorras, nagu neid asju Taanielile esitatakse. Nõnda loeme: „Ma nägin siis suurte sõnade heale pärast, mis sarw rääkis; ma nägin kuni elajas ära tapeti, ja ta keha hukka sai, ja anti tule põletuse sisse." Neljas riik häwitatakse alles Jeesuse aulisel ilmumisel; siis tapab Issand „hõela oma huulte waimuga" (Jes. 11, 4) — wõi „tuleleegiga". 2. Tess. 1, 8. Wast siis saab elaja „keha hukka" ja antakse „tule põletuse sisse."

Taan. 7, 13. 14. tähendab Kristuse tagasitulemise peale. Taaniel nägi „üht", kes „tuli taewa pilwetega kui inimese Poeg ja sai selle juure, kes Wana päiwist", kellelt ta wastu wõtab riigi. Siin kirjeldatud „inimese Poeg" peab olema üheşugune sellega, keda Johannes kirjeldab Ilm. 14. peat. 14. salmis: „Ja ma nägin, ja waata, üks walge pilw, ja see, kes pilwe peal istus, oli inimese Poja sarnane, ja temal oli kuldkroon peas ja teraw sirp käes."

Küsimine jääb siis: „Millal, kus ja kelle üle peetakse kohut? 8. ja 25. salmi järele sünnib see alles päraşt seda, kui paawştlus on rääkinud „suuri asju", alla rõhunud „Kõigekõrgema pühad" ja teinud katset „seatud aegu ja kohtuwiisisid teisiti seada", mis on antud ta kätte „üheks ajaks, kaheks ajaks ja pooleks ajaks" — 1260 aastaks.

See siin peatükis kirjeldud kohus peab aset leidma enne Kristuse teist tulemist; şest salmid 13. ja 14. näitawad, et see tema tulemise eelkäiw sündmus on. Järelikult peab ta taewas aset leidma. See selgub ka jutustuşest eneşest. Taaniel näeb aujärgi esile toodawat ja „Wana päiwist" maha istuwat jne. „Wana päiwist" ei wõi olla keegi muu kui Jumal ise. „Ta aujärg oli tuleleegid, tema rattad kui põlew tuluke." Aga Jumal ei too ju mitte oma aujärge maa peale üle, enne kui see uuendatud kujul esineb. Ilm. 21, 3.

Kohus ja kohtumõistja.

Kõigi inimeste peale mõistetakse kohut. „Şest meie peame kõik awalikuks saama Kristuse kohtujärje ees, ja igaüks peab seda mööda saama, kui tema ihus on teinud, olgu see hea ehk kuri." 2. Kor. 5, 10. Ja edasi: „Aga mina ütlen teile, et inimesed peawad aru tegema kõhtu päewal igast üheşt tühjast sõnast, mis nemad on rääkinud." Matt. 12, 36. Kõik on taewa raamatutesse üles kirjutud — nii hästi meie mõtted ja sõnad kui meie teod. Ja igaühe

peale mõistetakse kohut tema tegude järele. See ei ole mööduandew, kui meie usutunnistus ka ei tea kui ilus ja kõlaw olnud. Igaüks saab kohtujärje ees seda mööda, kui tema ihus on teinud, olgu see hea, kuri." „Meid peab kõiki Kristuse kohtujärje ette seatama... Seepärast peab igaüks meist iseenese eest Jumalale aru andma." Room. 14, 10. 12. Kui pühalik-tõsine!

Jumal on määranud ühe päewa, mil tema tahab maailma peale kohut mõista, ja Kristus on senna Kohtunikuks seatud. Selle ameti sai ta oma inimeseks saamise tõttu. „Sest isagi ei mõista kohut ühegi peale, waid kõik kohtumõistmise on tema Poja kätte annud... Ja on temale ka meelewalla annud kohut mõista, et ta inimese Poeg on." Joh. 5, 22. 27.

Jumal ei ole kohtuniku-ametit üle kannud kõwasüdamlise ja halastamatu kohtunikule. See, kes meie peale siis kohut mõistab, armastas meid nii wäga, et ta heatahtliselt meie eest surma läks. Seepärast wõime usaldusrikkalt enda asja tema kätte anda ja julgusega armu aujärje ette astuda oma pattusid üles tunnistama. Jah, Jumal on õiglane kõigis oma talitustes — „tema on imelik nõuga ja suure tarkusega" (daanikeelne tõlge). Kristus „on Jumalast seatud elawate ja surnute kohtumõistja." Ap. t. 10, 42.

Kohtuga ühendatud sündmused.

Ilm. 14, 6. 7. kirjeldab kohtuga ühendatud sündmusi. Joannes näeb ühe ingli „kesk taewast lendawat", ühe erilise kuulutusega „kõigile paganatele ja suguharudele ja keeltele ja rahwastele." Ingel ütleb suure healega: „Kartke Jumalat ja andke temale au, sest tema kohtu tund on tulnud." Kaks teist inglit järgnewad, ja nende kuulutused, ühes esimese ingli omaga, moodustawad ühe kolmekordse kuulutuse, walmistades Issandale ühe rahwa, kes „Jumala käsusõnu ja Jeesuse

Kristuse usku peawad." Ja siis tuleb Kristus. Ilm. 14, 12. 14. Siit paistab, et Kristuse jälletulemisega ühendatud kohtutund enne Kristuse tulemist teada antakse.

Nagu oleme näinud, mõistetakse kohut nii hästi usklikkude kui uskmatute peale. Aga kohus hakkab Jumala kojast. „Sest aeg on, et kohus peab Jumala kojast hakkama; aga kui see meist esmalt hakkab, mis ots saab siis neile, kes Jumala armuõpetuse sõna ei wõta kuulda?" 1. Peetr. 4, 17. Kohus hakkab Jumala kojast, see tähendab, Jumala laste asi tuleb ennem kohtu ette. Kohus jaguneb kahte ossa: 1) kohus Jumala rahwa ja 2) kohus jumalakartmatute üle.

Kohus Jumala rahwa üle.

Kui asja lähemalt waadelda, siis on see põhimõtteliselt enesešt mõistetaw, et kohus peab Jumala rahwast hakkama. Kui Jeesus tuleb teist korda, siis läkitab tema „oma inglid suure pasuna healega, ja nemad peawad kokku koguma tema ärawalitsetud neljast tuulest, teisest taewa otsast teise." Matt. 24, 31. Kes Kristuses surnud, need tõusewad üles ja lähewad ühes elusatega „Issanda wastu taewa poole". 1. Tess. 4, 16—17; 1. Kor. 15, 51—54. Nii siis peab enne Issanda tulemist otsustatud olema, kes igaweseks eluks üles tõuseb.

Õiglased ei esine seega siis mitte isiklikult Jumala kohtujärje ees. Nemad „ei saa mitte kohtu alla, waid on surmast elu sisse läinud." Joh. 5, 14. Aga kuidas wõis Paulus kirjutada: „Meie peame kõik awalikuks saama Kristuse kohtujärje ees." Ei ole mõeldaw, et Kristuse ja Pauluse õpetus sama punkti suhtes üksteisest sisuliselt erinewad. Lugu ei ole ka niisugune. Kohus hakkab pühadest; kuid need ei ilmu kohtujärje ette isiklikult. Kristus, esitades seal neid, kaitseb nende asja. „Kes wõidab, seda peab walge riietega ehitatama, ja mina ei taha tema nime mitte ära kustutada elu raamatust, ja ma tahan tema nime üles tunnistada oma

Isa ees ja kõige tema inglite ees." Ilm. 3, 5. Wõitjate nimed jääwad eluraamatusse, ülejäänud nimed kustutatakse wälja.

See peab olema sama kohtu-etendus, millest loeme Taan. 7. peatükis. Jumala töös walitseb täielik kord, ja et kõrwaldada iga wõimalust uueks mässuks, toob Issand kõik awalikult esile. Tema on õiglane, kui ta räägib, puhas, kui ta kohut mõistab. Laul 51, 6.

„Kohus istus maha ja raamatud tehti lahti", ütleb prohwet. Nende raamatute sisu otsustab igaühe saatuse. Kes on saanud andeksandmise usu läbi Kristuse sisse, nende nimed on kirjutatud eluraamatusse, ja raamatud näitawad, et nad igawese elu wääriliseb on. Nendest kirjutab prohwet: „Kohus anti Kõigekõrgema pühade kätte." Taan. 7, 22. Sakšakeelses tõlkes seisab: „Ja kohut peeti Kõigekõrgema pühade jaoks." Rootsikeelses tõlkes seisab: „Ja kohut peeti waheldamisi Kõigekõrgema pühadele."

Selles kohtus otsustatakse lõpulikult iga Jumala lapse saatus. Siin tehakse taewa elanikkudele teatawaks, kes wõtawad osa esimesest ülestõusmisest ja käiwad Jeesuse järele tema aulisel ilmumisel. Jeesus tunnistab üles nende nimed oma Isa ja terwe inglite hulga kuuldes.

Taaniel näeb Wana päiwist maha istuwat oma aujärjele. Tema ümber seisawad tuhat korda tuhat ja kümmetuhat korda kümmetuhat, kohus istub maha ja raamatud awatakse. Need arwuta tuhanded, kes aujärje ümber seisawad, on inglid. Joannes nimetab ka selleşarnast inglite arwu, keda ta Jumala aujärje ümber nägi. Tema ütleb: „Ja ma nägin ja kuulsin mitme ingli healt aujärje ja elajate ja wanemate ümberringi, ja nende aru oli mitu kümmend tuhat korda kümmend tuhat, ja tuhat korda tuhat." Ilm. 5, 11.

Need Taanielist kirjeldatud raamatud peawad olema eluraamat ja raamatud, kus meie sõnad ja teod on üles kirjutud. Seega ühenduses loen paar teist kirjakohta, mis seda

mõtet kinnitawad. Prohwet Malakias ütleb, et need, kes kardawad Jumalat, „räägiwad siis isekeskis üks teise wastu: Küll Jehoowa paneb tähele ja kuuleb, ja üks mälestuse raamat on kirjutatud tema palge ees nende heaks, kes Jehoowat kardawad, ja tema nime peale mõtlewad.“ Mal. 3, 16. Joannes kirjutab: „Ja ma nägin surnud, pisukesed ja suured, Jumala ees seiswat; ja raamatud tehti lahti, ja teine raamat tehti lahti, see on eluraamat. Ja surnute peale mõisteti kohut seda mööda kui raamatute sisse oli kirjutatud, nende tegude järele.“ Ilm. 20, 12.

Jeesuse sõnade järele Ilm. 3, 5. salmis tuleb nii siis üks päew, millal otsustatakse, kas meie nimed jääwad edasi eluraamatusse, wõi kustutakse sealt wälja. Emb kumb, kas kustutakse meie patud mälestuseraamatust wälja, wõi meie nimed eluraamatust. Kristus on meie Eestkostja ja Kohtunik. Tema kohtujärje ees tuleb meie asi arutusele. Tema mõistab kohut õiglaselt. „Ja õigus on kui wöö tema niute ümber, ja tõsidus kui wöö tema puusade ümber.“ Jes. 11, 5. Temast kirjutab Eebrea raamatu kokkuseadja: „Sa oled õigust armastanud ja ülekohut wihanud“ (Eebr. 1, 9), ja äralunastatud hulk saab ükskord wõiduhõiskes hüüdma: „Õiged ja tõsised on sinu teed, sa pühade Kuningas!“ Ilm. 15, 3; 19, 1. 2. Isegi jumalakartmatud ei wõi esile tuua ühtainustki süüdistust temast tehtud otsuse wastu; „iga suu peab saama kinni sulutud, ja kõik maailm peab Jumala ees süüalune olema.“ Room. 3, 19. „Ja kõikide keel peab üles tunnistama, et Jeesus Kristus on Issand, Jumala Isa auks.“ Wil. 2, 11.

Ei ükski maapealne kohus määra inimesele karistust enne tema asja lahendamist, ja seda ei taha Jumal ka mitte teha. Igaühe asi peab taewaliku kohtujärje ette tulema ja selle lahendusega on terwe taewas kokkukõlas. Saadana süüdistused Jumala wastu langewad tema enese peale tagasi,

ja uus mäss taewas on wõimata. Inglid ja ärawalitsetud on kohal wiibinud ja näinud, kui õiglaselt igaühe asja aetud.

Jumala inglid järgiwad ja walwawad meid igal pool. Nemad peawad aruannet ja kannawad meie palwed Jumala aujärje ette. „Ja suitsetamise rohu suits püha rahwa palwetega tõusis üles ingli käest Jumala ette.“ Ilm. 8, 3. 4. Jeesus hoiatab, et meie „üht neistsinatsist pisukesist ära ei põlga; sest mina ütlen teile, et nende inglid taewas alati näewad minu Isa palet, kes taewas on.“ Matt. 18, 10. Kui Peetrus Maria maja jalgwärawa peale koputas, üttesid seal kooswiibijad: „See on tema ingel.“ Ap. t. 12, 13. 15.

Huwitaw on waadelda seda kohtuetendust, niisugusena kui teda Jumala sõnas kirjeldatakse. Seal loetakse ette meie nimed ja uuritakse järel kõik meie teod. Igaühe nime ettelugemisel asetatakse raamat, milles tema sõnad ja teod üles kirjutud, Kohtumiku ette. Inglid, kes meid maa peal saatnud ja järginud, wiibiwad tunnistajatena kohal. Kes kaitseb meie asja?

Jeesus on tõotanud kaitseda kohtus neid, kes on tema poole pöörnud. Kas oleme seda teinud? Praegu alles lugesime, et Johannes nägi pühade palweid üles tõuswat Jumala ette ingli käest. Ilm. 5, 8. salmis ütleb tema näinud olewat 24 wanemat Talle ees kummardawat, „ja igaühe käes oli kannel ja kuldkausid täis suitsetamise rohtu, need on püha rahwa palwed.“

Jumal on öelnud, et see, kes oma patud tunnistab ja maha jätab, leiab halastust. Õp. s. 28, 13. Ja: „Kui meie oma patud üles tunnistame, siis on tema ustaw ja õige, et ta meie patud andeks annab, ja teeb meid puhtaks kõigest ülekohtust“. 1. Joh. 1, 9. Kas meie tunnistus on üles tõusnud Jumala ette ingli käest ja asetatud nende wanemate kuldkausidesse? Sel juhusel kannawad wiimased neid Kristuse ette, kes üles tunnistab meie nimed oma Isa ja inglite

ees. Tema õigus astub meie ärakustutatud pattude asemele, ja meie nimed jäävad edasi eluraamatusse.

Jumal on Kristuse seadnud kohtunikuks, sest et ta inimese Poeg on. Tema on „kõiges kiusatud otsegu meie, siiski ilma patuta." „Seepärast pidi ta kõigis wendade sarnatseks saama, et ta pidi armuline ja ustaw ülempreester olema neis asjus, mis Jumala ees on teha, et rahwa patud ära lepitada. Sest mis sees tema ise on kannatanud ja kiusatud, selle sees wõib tema neid, keda kiusatakse, aidata." Hebr. 4, 15; 2, 17. 18. „Otsekui isa laste peale halastab, nõnda halastab Jehoowa nende peale, kes teda kardawad." Laul 103, 13. 14.

Kohus jumalakartmatute peale.

Otsegu õigete üle kohut peetakse inglite juuresolekul, nii peetakse kohut jumalakartmatute peale inglite ja äralunastatute juuresolekul ja osawõttel. Johannes kirjeldab seda sündmust Ilm. 20, 4. salmis: „Ja ma nägin aujärgi, ja nemad istusid nende peale, ja kohus anti nende kätte; ja ma nägin hingi, kelle pead olid kirwega otsast ära raiutud Jeesuse tunnistuse pärast ja Jumala sõna pärast, ja kes ei wõtnud metsalist ega tema kuju kummardada, ja ei wõtnud tema märki oma otsa ette ega oma käe peale; ja nemad elasid ja walitsesid kui kuningad Kristusega tuhat aastat."

Siin kirjeldatakse ka üht kohtuetendust, mis on aga teistsugune kui Taan. 7, 9. 10. salmis. See on jumalakartmatuile, esimene seewastu Jumala rahwale maksew. Esimesest wõtawad osa inglid ühes nende 24 wanematega, siin näeme weel äralunastatud hulka kohal wiibiwat. Pange tähele awaldusi: „Ja kohus anti nende kätte". „Nemad peawad Jumala ja Kristuse preestrid olema ja temaga kui kuningad walitsema tuhat aastat."

Kui Pauluse Weeliksile esitati, pani apostli selge ja elaw kirjeldus „tulewasest kohtust" Rooma maawalitseja kohkuma.

Jumala Waim mõjus nii tugewasti tema südame peale, et ta silmapilguks peatus. Mis ta pidi tegema? Kas oli see, mis Paulus kuulutas, tõsi? Kas tema pidi Jumalale aru andma oma kuritegude üle?

Kahjuks oli Weelikſiga lugu samasugune, nagu on olnud ja edaspidigi on paljude teistega. Tema wõttis kuulda kiusaja sõgestawat sosinat: Oota paremat aega! Seega oli asi otsustatud. Weeliks hüüab: „Mine seks puhuks ära, kui mul enam aega on, küll ma siis sind kutsun.“ Ap. t. 24, 25.

See parem aeg ei tulnud iialgi. Weeliks oli oma südame kinni pannud; tema oli halwaks pidanud Jumala armulist kutset ja Püha Waimu manitsust: „Waata, nüüd on õige armas aeg, waata, nüüd on õnnistuse päew. 2. Kor. 6, 2.

11. loeng.

Prohwetikuulutus ja ewangeelium.

Naine wõitlemas lendawa maoga. Ilm. 12. peat.

„Seſt Issand Jehoowa ei tee midagi, kui tema mitte ei ilmuta oma ſalajat nõu oma ſulaſtele, prohwetitele.“ Aamos 3, 7.

Johanneſe ilmutamine ſiſaldab mitu kõrwuti jookswat prohwetikuulutuſe ahelat, mis wiiwad meid otſe Kristuſe teiſe tulemiſeni. Need ſeitſe kirja ſeitsme koguduſele „on“, nagu Grundtwig 1810. a. kirjutas, „määratud ſeitsme ſuure rahwaste koguduſele, kes kui kriſtliku ilma juhid üksteiſt wahetawad kuni päewade lõpuni.“ N. F. S. Grundtwigi „wäljawalitud teoſed“, 3. köide, lhk. 52.

Neis ſeitsmes pitſeris leiame prohwetliſe kirjelduſe ſuurteſt tähendusrikasteſt kirikuloolisteſt ſündmusteſt, mis pidid aſet leidma ſeespool ristikoguduſt (kriſtlikku ilma), kuna ſeitsmes paſunas leiame kirjelduſe ſuurteſt poliitilisteſt ja oſalt uſulisteſt pöörde-ſündmusteſt, mis pidid aeg-ajalt aſet leidma ja miſſugustel pidi olema iſeäralik tähendus Jumala rahwa kohta. 12. ja 13. peatükk kirjeldab piltlikult ſuurt wõitluſt Kristuſe ja ſaadana wahel.

Peatükid 14. ja 15. kirjeldawad ſeda wäikeſt ſalka, kes, olles wõidu ſaanud wiimaſes wõitluſes, ſeiſab nüüd Talle kõrwal „Siioni mäel“. Teda nähakſe ſeiswat klaasmere ääres, ſuure, walge aujärje ees, lauldes „Jumala ſulaſe, Mooſeſe, laulu ja Talle laulu“ — wõidulaulu. 19. peatükk

kirjeldab suurt ja auliſt pulmapidu, millele Jeesus oma õpetustes tihti tähelpanu juhtis. 21. ja 22. peatükis kirjeldatakse äralunastatute igaweſt kodupaika — uut maad kõige selle au ja iluga.

Seda on Issand laſknud üles kirjutada, „et ta oma sulastele pidi näitama, mis nobedasti pidi sündima.“ Ilm. 1, 1.

Naine, päike, kuu ja kaksteiſtkümmend tähte.

„Ja üht suurt tähte nähti taewas: Üks naine oli ehitatud päikesega, ja kuu tema jalgade all, ja tema peas kroon kaheteiſtkümneſt täheſt. Ja ta oli käima peal, ja kisendas lapsewaewas, ja temal oli suur walu, kui ta pidi lapse saama.“ Ilm. 12, 1. 2.

Nagu kirjeldusest selgub, on nende Joannesele esitatud sündmuste koht taewas, kus päike, kuu ja tähed on. Piibel räägib kolmest taewast — esimene õhkkond wõi õhuring, teine seal, kus päike, kuu ja tähed asuwad ja kolmas Jumala paradiisis — nii siis Jumala eluase. 2. Kor. 12, 2. 4. Ja et sõda esite taewas algas, siis on üsna kohane, et Joannesele seda nägemist otse sel wiisil esitatakse.

Naine on koguduse tähenduskuju. Puhas naine kujutab Jumala tõelikku kogudust, hoor aga seewastu langenud kogudust. Eſekiel ütleb: „Ja Jehoowa sõna sai mu kätte seda wiisi: Inimese poeg, kaks naist olid ühe ema tütred.“ Ja ta jutustab, keda need kaks tütart esitawad: „Ja nende nimed on: Ohola oli wanem ja Oholiba, tema õde, ja nemad said mulle naisiks ja tõid ilmale poegi ja tütred; ja nende nimed on: Ohola on Samaria ja Oholiba Jerusalem.“ Eſek. 23, 1. 2. 4.

Nagu püha abielutõotuse murdmine kisub maha ja häwitab tõeliku wahekorra abielupaari wahel, nii rikub ka kõrwaleminek Issanda sõnast ja puhtast õpetusest wahekorra Jumala ja tema koguduse wahel. Issanda kogudus ei saa

kuidagi maailmaga kaasa teha muidu, kui waimuliku hooruse teel. Jakobus kirjutab: „Teie abielurikkujad mehed ja naised, eks teie ei tea, et maailma sõbrus on waen Jumala wastu? Kes nüüd tahab maailma sõber olla, see saab Jumala waenlaseks." Jak. 4, 4. Sel põhjusel ei saa Jumala kogudus nii suurel määral kaswada ja laieneda kui riigikirik. Jeesuse „riik ei ole mitte sestsinatsest maailmast." Joan. 18, 36.

Apostlilik kogudus oli wabakirik selle sõna laiemas tähenduses. Apostlid ei pidanud kiriku ühendust riigiga üldse lubatawaks. Suur apostel ütleb: „Ärge wedage mitte wõõras ikkes uskumata rahwaga; sest mis on õigusel tegemist ülekohtuga? Mis on walgusel tegemist pimedusega? Kuida sünnib Jumala tempel ühte wõõra jumalatega?" 2. Kor. 6, 14. 15.

Riigikirik ei ole tõelikke usklikuid kunagi rahuldada suutnud. Kindlasti on selle eluka wastu köneldud wähemalt sama palju seespool riigikiriku enese raamisid kui wäljaspool. „Kirikuloolistes loengutes" (lehek. 29 ja 56) nimetab pr. Hammerich Konstantin Suurt „riigikiriku isaks" ja ütleb, et keiser Theodosius „wiis lõpule Konstantinist alatud töö teha Kristuse kogudust riigikirikuks." Ja lehek. 116 ja 117 loeme:

„Rooma riigikirikus seati riik üle kiriku, paawstikirikus kirik üle riigi. Nüüd peaks warsti arwatama, et, kuna need katsed on kuiwaks niristatud, sünnib usupuhastusega tagasiminek apostlilikkudele kommetele ja waadetele lahutada kirik riigist. Aga ei! Lutherus, olles põhimõtteliselt waba kiriku pooldaja, ei tahtnud teada mingisugusest kiriku ja riigi kokkusulamisest, kus kirik „walitseb sõnaga" ja riik „wälise karistuse ja sundusega". Tema awaldab selle üle oma mõtteid mitmes kohas... Meie ewangeeliumi ja õpetuse peapüüe on lahutada need kaks walitsust, waimulik ja ilmalik, ja mingil tingimisel neid kokku segada."

Asjaolu, et sel suurel usupuhastajal ja tema kaasaeglastel ei õnnestanud neid piiblilikke põhiõpetusi läbi wiia, oli tingitud wälisteſt olukordadeſt, mis teatawat mõju awaldasid. Selleſt loeme edasi:

„Mis aga kohe alguſeſt peale nende kahe wõimu lahutamiſt üksteiſeſt raskendas, oli mõlemate ihaldus kirikuwaranduste ja kümmeste — nende tolleaja määratumate rikkuste järele. Kiriku kohta makſawad põhimõttelikult wististi alati apoſtli ſõnad: „Kulda ja hõbedat ei ole minul mitte.“ Lutherus tundis ſeda ja oli ka walmis riigiwõimu waranduſe üle tunnistama... Kuid ajad ei olnud head, würstid ja ſuurtſuguſed toetaſid Lutheruſe tööd, ja tema pidi ſelle wastutaſuks nii mõnegi punktiga leppima, et aga töö edeneks.“ — Sealſamas, lehek. 117, 118.

67. lehekülgel kirjeldab pr. Hammerich hästi tabawalt wahet Kristuſeſt ja tema apoſtliteſt aſutatud koguduſe ja riigikiriku wahel. Tema ütleb:

„Aga kirik, kes endiſel ajal meile oma walguſega teed näidanud, ei teeni meile nüüd peaaegu millegiks muuks kui hoiatuſeks oma warjuga. Üheſt ainſamaſt ſammuſt on küllalt, et wiia teda ſamaſuguſeſſe ſeiſukorda, nagu Paulus kirjutab: „Oh teie mõiſtmata Kalatia rahwas! Kes on teid ära teinud?“ Uſuwabaduſeſt on tehtud uſuſundus ja uſutagakiuſamine; kirik on ſaanud riigi orjaks, kes rikas waraſt ja ilmalikuſt auſt, kuid waene Jumalas; ühiskonnaelu ja kiriklik kaswatus on niihästi kui kadunud; armastus on läinud külmaks, ülekohus wõtab wõimuſt. Ainult mõned ükſikud ſeiſawad weel püſti ſelle langemiſe keskel, ja iſegi neid on maailm ära määrinud.“

Need kaks naiſt, keda Eſek. 23. peat. kirjeldab, eſitawad langenud Juudat ja Israeli. Nende ühinemiſt maailmaga wõrreldakſe hooruſega. Seeſama ſelgub Jſſanda ſõnaſt teiſtes kohtades, näit. Jer. 3, 3. 8. See näitab, mil-

les seisab waimulik hoorus ja kuhu see wiib. Ja edasi näitab see, millele ma juba tähelpanu juhtinud, et naine piltlikus keeles tähendab kogudust wõi kirikut. Paulus kirjutab: „Sest ma kannan suurt hoolt teie pärast Jumala suure hoolega; sest ma olen teid kihlanud ühe mehele, et mina ühe puhta neitsi Kristusele wõiksin saata.“ 2. Kor. 11, 2. Sama pilti tarwitab apostel Ewes. 5, 32, rääkides wahekorrast mehe ja naise wahel: „Seesinane salaja asi on suur; aga ma räägin Kristusest ja kogudusest.“

Ilm. 12. peatükis kirjeldatud naine esitab Jumala kogudust sel ajal, kui see poeglaps, kes pärast Jumala aujärje juure kistakse ja kes kui karjane kõiki paganaid raudkepiga peab hoidma, ilmale sünnib. Päikese auline walgus hiilgab ta ümber, ja ta kannab krooni oma pea peal kaheteistkümnest tähest. Selle kohta ütleb dr. Clarke oma seletuses Ilm. 12, 1 juure:

„Üht suurt tähte nähti taewas: Üks naine oli ehitatud päikesega.“ Et naine esitab siin Kristuse tõelikku kogudust, selle üle on kõik piiblikseletajad ühel arwamisel. Teistes kohtades Ilmutamise raamatus esitatakse Kristuse puhast kogudust naise läbi.

Tõelikud Jumala lapsed äralangenud Israeli rahwa hulgast moodustasid Jeesuse ajal Issanda tõelise koguduse. Nemad ootasid Messiat ja aja liginedes suurenes nende igatsus. Kuna jumalakartlik Siimeon Kirja uuris, ilmutas temale Püha Waim, et tema saawat oma elus Messiat näha. Sedasama wõib öelda ka Annast ja kõigist teistest, kes ootasid Israeli Lunastajat. Luuk. 2, 25. 26; 36—38.

Tähenduskujuliselt waadates wõidakse nii siis öelda, et naine (Jumala tõelikud lapsed) oli käima peal ja kisendas lapsewaewas. Et tema on päikesega ehitatud, see kujutab kenasti ewangeeliumi wäge ja au uues Seaduses. Kuu tema jalge all tähendab mõtterikast asjaolu, et täielikkuse wari (tol ajal) hakkas kaduma. Kroon on wõidumärk, ja

Katakombad Rooma läheduses. Nendes maaalustes käikudes leidsid kristlased endale peidupaiga; siin pidasid nad jumalateenistusi ja siia matsid nad oma surnud.

kaksteistkümmend tähte esitawad kaksteistkümmend apostlit. Piiblis esinewad tähed mõnikord isikute tähenduskujudena. 1. Moos. 37, 9. 10.

Suur tulekarwa lendaw madu ja poeglaps.

„Ja üht teist tähte nähti taewas, ja waata, üks suur tulekarwa lendaw madu, sel oli seitse pead ja kümme sarwe, ja tema peades seitse kuninglikku peaehet. Ja tema saba tõmbas kolmandama osa taewatähti ja wiskas nad maa peale, ja lendaw madu seisis naise ees, kes lapse pidi saama, et ta, kui ta saaks lapse saanud, tema lapse pidi ära sööma." Ilm. 12, 3. 4.

See suur tulekarwa lendaw madu, kes tahab poeglapse, kelle naine sünnitab, ära süüa, on kurat wõi saadan. Salm. 9. Millist maapealist wõimu ta tarwitab, seda näeme warsti, aga esite waatame, kes on see poeglaps, kes „kui karjane kõiki paganaid raudkepiga peab hoidma, ja kes „kisti Jumala ja tema aujärje juure." 5. salm.

Kes see on, kes „kui karjane kõiki paganaid raudkepiga peab hoidma", seda näitab selgesti Ilm. 19, 11—16. Ratsanikku walge hobuse peal „hüüti ustawaks ja tõsiseks, ja ta mõistab kohut ja sõdib õiguses." „Tema silmad olid otsegu tuleleek, ja tema peas oli palju kuninga ehtid." „Temal oli kuub seljas, werega kastetud, ja tema nimi hüütakse Jumala sõnaks." „Ja sõjawägi, mis taewas on, käis tema järel walge hooste seljas, walge ja puhta kalli linaste riietega ehitatud. Ja tema suust tuli wälja teraw mõõk, et tema seega pidi paganaid lööma; ja tema ise peab neid raudkepiga otsegu karjane hoidma... Ja temal on oma kuue ja puusa peale see nimi kirjutatud: Kuningate Kuningas ja isandate Issand." Kristust hüütakse Jumala sõnaks (Joh. 1, 1. 2. 14); tema on kuningate Kuningas ja isandate Issand."

Nii tõesti kui Jeesus on „kuningate Kuningas ja isandate Issand", nii tõesti on tema see Ilm. 12. peatükis kir-

jeldud poeglaps. Kristus „kisti Jumala ja tema aujärje juure", kui ta taewa läks. Ilm. 3, 21.

Need, kes töendawad, et see poeglaps esitawat wiimast kogudust, toowad esile Ilm. 2, 26. 27. oma wäite kinnituseks. Siin ütleb: „Ja kes wõidab, ja kes otsani peab minu tegusid, sellele tahan ma meelewalla anda paganate üle. Ja ta peab neid raudkepiga kui karjane hoidma, neid peab otsegu potisepa riistu pihuks löödama, nõnda kui minagi oma Isalt meelewalla olen saanud." Kui see näitab, et wiimane kogudus peab paganaid raudkepiga kui karjane hoidma, siis näitab ta liiga palju; sest tõotus selles salmis ei maksa ju ükskinda wiimasele kogudusele, waid terwele äralunastatud hulgale.

See on õige, et Jeesus annab kõigile wõitjatele selles salmis kirjeldud meelewalla. Aga sellega on lugu samasugune kui selle riigiga, mis Kristus ka oma Isalt on wastu wõtnud. Jumal annab temale Taaweti aujärje (Luuk. 1, 32. 33), ja „ta peab walitsema teiseist merest teise, ja Wratti jõest maa otsani." Sak. 9, 10. Aga Taan. 7, 27. salmist loeme, et „kuningriik ja walitsus ja kuningriikide suurus kõige taewa all antakse Kõigekõrgema püha rahwale." Kuidas tuleb seda mõista? Paulus wastab: „Oleme meie nüüd lapsed, siis oleme ka pärijad, niihästi Jumala pärijad kui Kristusega pärijad, kui meie temaga kannatame, et meie temaga ka au sisse saame." Room. 8, 17.

Nagu on lugu päranduse ja riigiga, samuti on ka lugu walitsusega. Wõitja saab walitseda Kristusega. Ilm. 20, 4, 6. Jumal on teda seadnud walitsema kõigi rahwaste üle; aga otsegu tema istub nüüd oma Isa aujärjel, nii saawad ka wõitjad, istudes tema aujärjel, temaga walitsema. Ilm. 3, 21.

„Ja lendaw madu seisis naise ees, kes lapse pidi saama, et ta, kui ta saaks lapse saanud, tema lapse pidi ära sööma." Ilm. 12, 4.

Waewalt sai Jeesus sündinud, kui Heroodes käsu andis kõik lapsed kuni kahe aasta wanuseni Petlemas ja selle ümbruses ära tappa. Matt. 2, 16. Saadan tarwitas siin Rooma riiki, keda lendaw madu kui niisugune tol ajal pidi kujutama. Need kümme sarwe esitawad sobiwalt kümme riiki, millesse Rooma riik jagunes. Seitse pead tähendawad nähtawasti paganliku ja paawstliku Rooma seitse walitsusewiisi. Paganliku Rooma kaudu katsus saadan Jeesust tappa ja tema ristilöömisel mõistis Rooma kohus surmaotsuse.

Tulekarwa lendaw madu kujutab Rooma riiki, kelle kaudu saadan isiklikult üles astub ja tegutseb. Ka praegusajal tarwitawad paganlikud riigid, näit. Hiina, lendawat madu walitsusmärgina. Paganlikud keisrid ja kõrged ametnikud kandsid harilikult punaseid riideid. Seda teewad ka paawstid ja kardinaalid. Nii pea kui Jeesus oli kistud „Jumala ja tema aujärje juure", kiusas saadan naist — Jumala kogudust — taga paganliku Rooma kaudu, jatkates pärast oma tagakiusamist paawstluse kaudu.

Salmid 7 ja 8 Ilm. 12. peatükis kirjeldawad suurt wõitlust Kristuse ja saadana wahel. See wõitlus on kolmekordne. See algas taewas, kus saadan kaotas. Oma langemisel tõmbas ta palju inglid enesega kaasa. Järgmine suur otsustaw wõitlus Kristuse ja saadana wahel peeti maa peal umbes 1900 aastat tagasi. Kristus wõitis jällegi ja lühike aeg enne oma surma ütles ta: „Nüüd käib kohus üle seesinatse maailma; nüüd lükatakse seesinatse maailma würst wälja." Joan. 12, 31. Kristuse surmaga kaotas saadan kõik oma mõju taewas jäädawalt. Peale selle ei kuula teda ükski taewaelanik enam. „Seesinatse maailma würsti peale on kohus mõistetud." Joan. 16, 11.

Kristuse surmaga piirati saadana wõimu äärmiselt, tol korral selle maa peale, mille walitseja ta nüüd on ja kus tema wõim kahjuks suur on. Tema wiha on weel suurem. Johannes tähendab, et lendaw madu ja tema inglid „ei saa-

nud wõimuſt, ja nende aſet ei leitud mitte enam taewaſt. Ja ſuur lendaw madu heideti wälja, wana madu, keda hüütakſe kuradiks ja ſaadanaks, kes kõik ilmamaad ekſitab, teda heideti maa peale, ja tema inglid heideti maha temaga. Ja mina kuulſin ſuure heale taewaſt ütlewat: Nüüd on õnnistus ja wägi ja kuningriik meie Jumala ja meelewald tema Kristuſe päralt ſaanud, ſeſt et maha on heidetud meie wendade pealekaebaja, kes nende peale kaebab meie Jumala ees ööd ja päewad. Ja needſinatſed on teda ära wõitnud Talle were läbi ja oma tunnistuſe ſõna läbi, ja ei ole oma elu mitte armastanud ſurmani. Seepäraſt olge nüüd rõõmſad, taewad, ja teie, kes nende ſees elate. Häda neile, kes elawad maa ja mere peal, ſeſt et kurat teie juure maha tulnud, ja temal on ſuur wiha, ſeſt ta teab, et temal piſut aega on." Ilm. 12, 8—12.

Saadan kogub kõige oma jõu ja ſihib kõige oma peletungi ſelle maa wastu. Tema teab, et tal wähe aega ja wõim murtud on ja et ta kolmandal wõitluſel — ſelle maailma lõpul — ühe ingli poolt kinni ſeotakſe. Ilm. 20, 1—3. Aga kuna taewad rõõmuſtawad ſelle üle, et nende wastane ja „wendade pealekaebaja" maha on tõugatud, kõlab hädahüüe üle „maa ja mere".

„Ja kui lendaw madu nägi, et ta maa peale oli heidetud, kiuſas tema naiſt kõwasti taga, kes poeglapſe oli ilmale toonud." Ilm. 12, 13. „Kaks ſuurt kotka tiiba" (14. ſalm) kujutawad ſeda Iſſandaſt oma tagakiuſatud laſtele antud abi. Wanasti kandis ta Iſraeli „kotka tiiwul". 2. Mooſ. 19, 4. Tema ei jätnud ka mitte maha oma koguduſt ſuure tagakiuſamiſe ajal, mis kestis 1260 aastat. Saadanal ei õnnestanud neid täielikult häwitada.

„Üks aeg, kaks aega ja pool aega" teewad ſiin wälja nagu Taan. 7, 25. ſalmis 3½ aastat wõi 1260 aastat — prohwetliſe ajajärgu — nii ſiis 1260 aastat. Oma ſeletuſes Ilm. 12, 14 juure ütleb dr. Clarke:

„Ajajärk, mille wältusel naist peab toidetama kõrwes, kestab teadaande järele ühe aja, kaks aega ja pool aega; järeldawasti on see ajajärk sama kui 1260 päewa 6. salmis. Kui see ei wõi olla ühewõrdne nende päewadega, kui ei minda wälja seisukohast, et üks aeg tähendab üht aastat, kaks aega kaks aastat ja pool aega pool aastat, kokku kolm ja pool aastat. Ja kuna prohwetlik aasta seisab koos 360 päewast, siis on kolmes ja pooles aastas täpselt 1260 päewa. Et Ilmutamise raamat suuremalt jaolt tarwitab tähenduskujusid, siis on arusaadaw, et ka need aja-järgud esinewad tähenduskujudena, et prohweti kuulutus kõiges oma ulatuses ühtlaseks jääks. Kui Püha Waim räägib tähenduskujuliselt aastatest, siis esitab ta neid järjekindlalt päewade läbi."

Teoloogia doktori C. Bastholms'i tõlkes ühes märkustega seisab 14. salmi kohta järgmine juureliſandus:

„Üks aeg, kaks aega ja pool aega on üks aasta, kaks aastat ja pool aastat, wõi kolm ja pool prohwetlikku aastat, mis on just sama aeg, mida 6. salmis nimetatakse 1260 päewaks wõi aastaks; sest prohwetlik aasta koosneb 360 päewast wõi harilikust aastast, kolm ja pool aastat wõrdub seega 1260 aastale."

„Ja madu ajas naise järele oma suust wett otsekui jõe, et ta teda otsekui jõewooga pidi ära wiima. Aga maa aitas naist, ja maa tegi oma suu lahti ja neelas jõe ära, mis lendaw madu oma suust wälja ajas." Ilm. 12, 15.16. Tõepoolest tabaw tähenduskuju sellest häwitussõjast, mida paawstlus pidanud teisitimõtlejate wastu. Ja ühe aja paistis ka tõepoolest nii wälja, kui oleks katoliku kirik wõidu saanud. Aga „maa aitas naist" (Jumala kogudust). Usupuhastus tegi wõidukäiku, Piibel tõlgiti ja trükiti, ja üks maa teise järele raputas endalt maha katoliku kiriku ahelad. Tagakiusamine lõppes suurelt jaolt, ja jõgi, mis madu „oma suust" wälja ajas, neelati ära.

„Ja lendaw madu sai wihaseks naise peale, ja läks sõdima nendega, kes tema soost üle jäänud, kes Jumala käsusõnu peawad, kellel Jeesuse Kristuse tunnistus on.“ Salm 17. Esite katsus saadan paganliku riigiwalitsuse kaudu Jeesust hukata; see katse läks nurja. Siis sihtis ta sama wõimu kaudu wägiwaldse pealetungi esimeste kristlaste wastu selle eessihiga, et neid häwitada. Ka see läks luhta. Siis katsus ta paawstluse kaudu Jumala tõelisi lapsi häwitada ja, wõttes seekord endale „walguse ingli“ näo, lootis ta, et see õnnestab; aga, tänu Issandale! see ebaõnnestas. Meelekibedusega pöörab ta kolmat ja wiimast korda kolmanda wõimu kaudu naise soost ülejäänute — Jumala tõeliku koguduse wiimase jäänuse poole, keda tuntakse selleşt, et nad „peawad Jumala käsusõnu“ ja neil on „Jeesuse Kristuse tunnistus“. Kes see wõim on, seda näitan järgnewates loengutes.

17. salmi järele keerleb wiimaks wõitlus „Jumala käsusõnade“ ja „Jeesuse tunnistuse“ ümber. Selleşt wõitlusest wõtab osa terwe kristlik ilm, kas poolt wõi wastu, ja igaüks peab ise tegema waliku. Need, kes järgiwad sõnakuulelikult „Jumala käsusõnu“ ja „Jeesuse tunnistust“, tõmbawad enda peale iseäralisel määral lendawa mao wiha; aga nad saawad auliše wõidu.

Issanda tõotus: „Kes wõidab, see peab kõik pärima, ja ma tahan temale Jumalaks olla, ja ta peab minule pojaks olema“, tõdeneb warsti ustawate juures, kuna kõik need, kellel pole julgust wõidelda wale wastu, „tule ja wääwliga põlewas järwes“ hukuwad. Ilm. 21, 7. 8.

12. loeng.

Suur Kristuſe wastane.

Kes tema on? Millal ta tuleb, wõi on ta juba tulnud?

„Lapſukeſed, wiimne tund on käes, ja nõnda kui teie olete kuulnud, et Kristuſe wastane tuleb, ja nüüd on Kristuſe wastaſeid palju ſaanud; ſeſt tunneme, et wiimne tund käes on.“ 1. Joh. 2, 18.

Selles ja järgnewas loengus tahan ma Püha Kirja ja ajaloo põhjal näidata, kes ſee ſuur Kristuſe wastane on, ja kuidas tema igas ſuhtes on täitnud ja edaspidi täidab prohwetikuulutuſed. Sõna Kristuſe wastane peab tähendama teatawat iſikut wõi teatawat wõimu, kes (ükskõik milliſel kujul üles astudes) tõepooleſt töötab Kristuſe ja tema riigi wastu.

Taan. 7. peatükis kirjeldatakſe teatawat kristuſewastaliſt wõimu. Olles ſeletanud, mida need neli elajat tähendawad, nimelt neli ilmariiki, milleſt neljas pidi jagunema kümnesſe riiki (Taan. 7, 17. 23. 24), läheb ingel oma ſeletuſega üle ſelle wäikeſe ſarwe juure, kes kümne ſeaſt üles tõuſis, näidates, keda ſee kujutab. Nagu ſeletuſeſt näha, on ſee üks Jumalat pilkaw wõim, kes läheb nii kaugele, et ta katſub muuta Jumala käsku. Taan. 7, 8. 21. 25.

Sarnadus ſelle wõimu wahel, kelleſt loeme Ilm. 13, 1—10 ſalmis ja ſelle wahel, keda kujutatakſe neljanda elaja läbi, ja eriti wäike ſarw Taan. 7. peatükis, on nii ſuur, et ei wõi olla kõigewähematki kahtluſt ſelles, et mõlemad

esitawad üht ja sama wõimu. Nagu Taan. 7. peatükis kirjeldud loomad, tõuseb ka see loom suurest rahwamerest. Ilm. 13, 1. „Wesi" kujutab „rahwaid". Ilm. 17, 15. Selle elaja keha sarnaneb pardimetsalise omale, jalad on karujalad ja suu on lõukoera suu. Ilm. 13, 2. Seega on siis nii lõukoer, karu kui pardimetsaline siin esitatud. Otsekui neljas elajas Taan. 7. peatükis on see ka segatud elajakuju, kellel samuti kümme sarwe on.

Wäikene sarw Taan. 7. peat.

1. Temal oli „suu, mis suuri asju rääkis." Taan. 7, 8. 25.

2. „Ma nägin siis suurte sõnade heale pärast, mis sarw rääkis." Salm 11.

3. „Ma nägin, et seesama sarw taplust tegi pühadega, ja sai nende peale wõimust." Salm 21.

4. „Ja neid antakse ta kätte üheks ajaks ja kaheks ajaks ja pooleks ajaks." Salm 25.

5. Ta „oli pealt näha suurem kui tema selts." Salm 20.

Elajas Ilm. 13, 1—10.

1. „Ja tema peade otsas teotamise nimi." Ilm. 13, 1.

2. „Ja ta tegi oma suu lahti teotamiseks Jumala wastu." Salm 6.

3. „Ja temale anti sõdida pühadega ja neid ära wõita." Salm 7.

4. „Ja temale anti meelewald sõdida kaks kuud wiietkümmend." Salm 5.

5. „Ja temale anti meelewald kõige sugu-haru ja keele ja pagana rahwa üle." Salm 7.

Nagu näha, katawad need mõlemad prohwetlised tähenduskujud teineteist, niihästi nende tekkimise, ala, iseloomu kui kestmuse suhtes; järeldawasti peawad nad mõlemad ka üht ja sama wõimu kujutama.

Selleſama Kristusewastaslise wõimu peale tähendab Paulus 2. Tess. 2, 3—8: Et ükski teid ei pea petma ei milgi kombel; sest see ei tule mitte, kui ärataganemine enne ei saa tulnud, ja patu inimene ja ärarikkumise poeg ei saa awalikuks saanud, kes wastu paneb ja ennast ülendab üle kõige, mis Jumalaks ehk Jumala teenistuseks hüütakse, nõnda et tema

otsegu Jumal Jumala templis istub ja näitab iseennast, otsegu peaks tema Jumal olema. Eks teie ei mäleta, et ma teile seda ütlesin, kui ma alles teie juures olin? Ja mis teda nüüd wiiwitab, teate teie, et ta omal ajal peab awalikuks saama. Sest ülekohtu salaasi on ju liikumas, senni kui aga see saab wahelt ära saanud, kes seda nüüd wiiwitab; ja siis peab ülekohtune awalikuks saama, keda Issand tahab ära kaodata oma suu waimuga, ja kellele ta oma tulemise ilmumise läbi otsa tahab teha."

Et üteluſed „patu inimene" ja „ärarikkumiſe poeg" ei tähenda teatawat isikut, waid seewastu teatud wõimu, selgub sellest, et see wõim tegutses „juba apostlite ajal ja töötab edasi seni, kui Kristus ta ära kaotab „oma tulemise ilmumisega". Kirik seisis juba tol ajal suure langemise läwel. Pange tähele: „Ülekohtu sala-asi on ju liikumas!"

Meie kirjakohas juhib Joannes tähelpanu samale Kristusewastalisele wõimule. Sõna „tund" asemel seisab mõnes tõlkes ka „aeg", nii siis „wiimne aeg". 1. Joh. 2, 19. salmis jutustab apostel, kust need Kristuse wastased tulnud: „Nemad on meist wälja läinud," ütleb tema. See käib ka kokku selle kõnega, mis Paulus Ewesuse koguduse wanematele pidas: „Ka teie eneste seast saawad tõusma mehed, kes pööratsid kõnesid rääkiwad, et nemad wõiksid jüngrid eneste järele haugutada." Ap. t. 20, 30.

Et kindlamini tõendada asjaolu, et walekristlik waim juba siis oli tulnud, loen 1. Joh. 4, 3: „Ja ei ükski waim, kes ei tunnista Jeesust Kristust liha sisse tulnud olewat, ei ole see Jumalast; ja see on Kristuse wastase waim, keda teie olete kuulnud tulewat, ja nüüd on ta ju maailmas." Kristuse wastase waim oli juba siis maailmas. Ja üteluſed „patu inimene" ja „ärarikkumiſe poeg" ei wõi sel põhjusel olla makswad teatawa isiku kohta, waid peawad tähendama teatawat usulist wõimu, kelle pea „otsegu Jumal Jumala temp-

lis istub, ja näitab iseennast, otsegu peaks tema Jumal olema."

1. Joh. 4, 2. ja 3. salmis seab apostel üles juhtnööri, mille järele walekristuse waimu peame läbi katsuma. Ta ütleb: „Iga waim, kes tunnistab, et Jeesus Kristus on liha sisse tulnud, see on Jumalast. Ja ei ükski waim, kes ei tunnista Jeesust Kristust liha sisse tulnud olewat, ei ole see Jumalast; ja see on Kristuse wastase waim."

Kui pöörame Püha Kirja poole, siis leiame, et Jeesus sai „inimeste sarnaseks" (Wil. 2, 7), tema sai „kõigis" meie „sarnaseks" (Hebr. 2, 17); aga Jumala wäes wõitis ta iga patu ja kiusatuse; tema ei teinud pattu. Hebr. 4, 15.

„Aga kui aeg täis sai, läkitas Jumal oma Poja, et ta pidi naisest sündima." Gal. 4, 4. Jeesus sündis naisest, kellel päris patu suhtes ei olnud paremust teiste inimestega wõrreldes. Maria oli saanud Jumala lapseks samal kombel, nagu meiegi seda saame; tema oli „armu leidnud Jumala juurest." Luuk. 1, 30. Kuid loomu poolest patuta, waga inimene ei olnud Maria mitte; selleks ei nimetanud ta ennast ka mitte, ega õpeta seda ka Püha Kiri.

Seda õpetab aga siiski Rooma-katoliku kirik. Ta küsib oma katekismuses: „Mis sa arwad protestantlastest, kes nimetawad õnnistatud neitsit harilikuks naiseks?" Wastus: „Meil on hale meel nende üle, meie wäriseme nende asemel." „Doctrinal Catechism", lehek. 281.

Katoliku kiriku õpetuse järele oli Maria „sündinud ilma patuta, seega ilma pärispatuta". Katoliiklistes ringides iseloomustatakse teda järgmiselt: „Jumala ainus inimeste juure wiiw sild, ema ja siiski neitsi, see, kelle läbi Kolmainus on auliseks tehtud, kiusaja ära wõidetud ja langenud loodus taewani tõstetud." Milline wastolu Püha Kirja õpetusele, et „Jumal läkitas oma Poja patuse liha sarna-

duſes" (Room. 8, 3) ja et Kristus ſai liha ja were oſaliſeks, et ta wõiks lihas ära wõita kuradi ja wabastada inimſugu. Ilma ſelleta ei olnud wõimalik wõitu ſaawutada. Eebr. 2, 14—18. Katoliku kiriku „õpetus Maria patuta ſündimiſeſt" on awalikus waenus Püha Kirjaga. Paawſtlus ſalgab ſeega Kristuſe tulekut lihasſe.

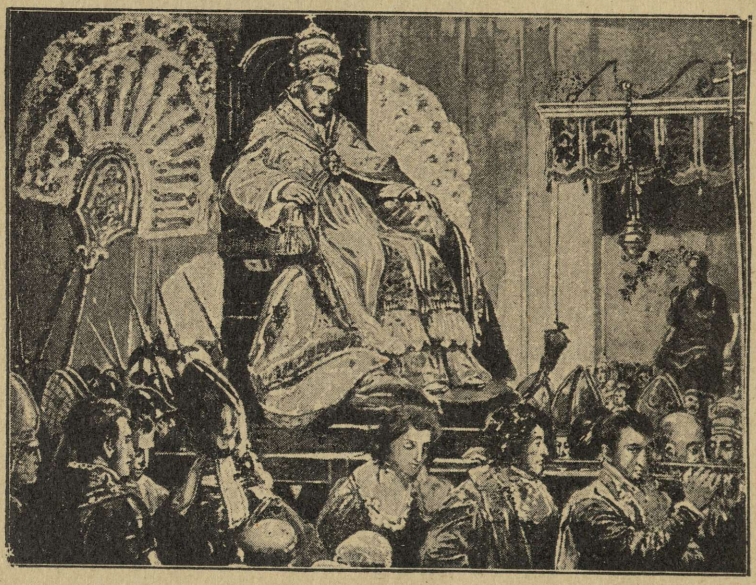

Paawſt kandetoolil. Paawſt Piius X-da ülendamine kirikliſel tſeremoniil.

Langemiſe ſuurenemine taſandas tee piiskoppide wõimule, ja mõne aastaſaja keſtwuſel oleme üles ſeadnud paawſtluſe kirikus — Jumala templis — eneſes. „Kirikuloolistes loengutes" awaldas Fr. Hammerich 14 leheküljel järgmiſt:

„Juba teiſe aastaſaja lõpul hakkas Rooma piiskop kui Peetruſe järeltuleja kätte püüdma kõrgemat auastet ja nõutama oma mõjuwõimu tunnuſtamiſt ka teiſtes piiskopkondades."

„Teotamise nimi".

Elaja pea peal seisab kirjutud „teotamise nimi". Ilm. 13, 1. Siin, samuti kui Taanieli prohwetikuulutustes, kujutawad elajad riike. Taan. 7, 17. 23. Elajas Ilm. 13. peatükis paistab iseäraliselt oma nime poolest silma.

Mis on teotamine? Kui Jeesus ütles halwatule: „Ole julge, minu poeg, sinu patud on sulle andeks antud," ütlesid mõned kirjatundjatest „iseenestes": „Seesinane teotab Jumalat." Matt. 9, 2. 3. Ja nagu Joan. 10, 30—33 s. paistab, katsusid juudid Jeesust kiwidega surmata, sest et ta ütles: „Mina ja Isa oleme üks." Seda nimetasid nemad „jumalateotuseks" selle märkusega: „Sina, kes sa inimene oled, teed iseennast Jumalaks." Sa poleks Jeesus olnud Jumala Poeg, olekssid niisuguséd awalduséd ka olnud „jumalateotus". Seega näitab siin Joannes, mis tema ütelustega „teotamise nimi" ja „teotamine Jumala wastu" arwab.

Oma seletuses Ilm. 13, 5. juure ütleb doktor E. Bastholm järgmist:

„Teotawate asjade all mõistetakse ebakristlikke õpetusi Rooma kirikus. — Nelikümmend kaks kuud on, arwates kolmkümmend päewa kuus, 1260 prohwetlikku päewa wõi harilikku aastat, missugune ajajärk, olles täiesti üheselugune 12. peat. 14. salmis kirjeldud ajajärguga, on määratud tõelise kristliku koguduse rõhumiseks."

Nagu juba ülemalpool näidatud, tõendab katoliku kirik, et paawst olewat ilmekssimata, kui ta kantslilt kõneleb (millegi kohta otsust awaldab). Edasi, et tema olewat „kuningate ja würstide isa, maailma walitseja, Jeesuse Kristuse asemik maa peal", lühidalt öeldud jumal maa peal.

Oma loengus wäikese sarwe üle Taan. 7. peat. olen ma otsekohe katoliku allikatest ammutatud wäljawõtete abil selgitanud, misuguse jumalateotuse pitserit kannawad katoliku kiriku põhiõpetused. Siin toon ainult paar nendest wäljawõtetest:

„Preestri määrtus käib üle ka ingli määrtusest, kes samuti lugupidamist preesterkonnale üles näitawad... Püha Franz Assisist ütles harilikult: „Kui mina kohtaksin inglit ja preestrit ühtlasi, siis nõtkutaksin oma põlwed esiteks preestri ja siis wast ingli ees."

Kas ei ole see eneseülendamine üle „selle, kes taewas elab" — Jumala, Kristuse ja inglite? Jeesusest kui inimesest loeme: „Aga, kes au ja austusega on ehitatud otsegu krooniga, see on Jeesus, kes üürikeseks ajaks halwemaks on saanud kui inglid surma kannatamise pärast." Ebr. 2, 9. Kui nüüd Issanda sõna jutustab meile, et meie armas Õnnistegija wõttis enda peale halwema kuju ingliteşt, kas ei kõla see siis ülbelt, kui see walekristlik wõim jutustab, et katoliku kiriku preesterkonna „määrtus käib üle inglite määrtusest" — ja, et esiteks tuleb kummardada preestri ja siis wast ingli ees? Ingel ei luba üldse, et meie teda kummardaksime. Kuulge, mis see ingel, kes end Joanneşele ilmutas, ütles, kui wiimane kummardades tema jalgade ette maha heitis: „Katsu, ära tee seda mitte; sest ma olen sinu ja prohwetite, su wendade, ja nende kaa-sulane, kes sellesinatse raamatu sõnu peawad; kummarda Jumalat!" Ilm. 22, 8. 9.

Katoliiklased jutustawad meile ülbelt, et nende preestritel olewat wõim pattusid andeks anda. Seda olen juba ülemalpool näidanud, kuid selle kindlamaks tõenduseks toon järgmise wäljawõtte üheşt ingliskeelseşt katoliku õperaamatust, mille pealkiri: „Kristliku usuõpetuse perekondliseд seletuseд. Määratud perekonnale ja rohkem edenenud õpilastele katoliku koolides ja kolledşhides":

„Küsimus: Kas annab preester tõepooleşt patud andeks, wõi seletab neid ainult andeksantuna?

Wastus: Ühele isikule ei anta mitte wõtmeid seks, et ta ainult seletaks ust awatuna, waid et ta seda kas lukutab ehk awab. Ei anta ka preestritele wõimu pattusid andeks anda seks, et ta seletaks patud andeksantuna, waid et ta tõepooleşt wõib oma äranägemise järele, kas neid andeks anda ehk kinnitada." Lhk. 375.

Fr. Hammerich, kirjeldades „Kirikuloolistes loengutes“ paawstiwõimu ainuwalitsust, ütleb lehek. 69 ja 70 järgmist:

„Tema (paawst) on ainsa õndsakstegewa kiriku nähtaw, ilmekšimatu pea, ja „kes näeb teda, näeb Kristust“; seepärast on sõnakuulmine tema wastu kristlaste esimene ja tingimata kohus. Milliste toredate nimedega ei ole küll see „Jumala teenrite teener“ iseennast austanud. Leo X, peenikene seltskonna mees, kellel pole mingit aimdust Kristuse waimust, nimetab end: „maailma walguseks, aukuningaks, lõukoeraks Juuda suguharust, Kristuse asemikuks, Jumala asewalitsejaks maa peal.“ Bonifaatsius VIII nimetab end: „Jumalast seatud elawate ja surnute kohtumõistjaks...“ Taewa küljes on kaks walgust, kuu ja päike, ilmalik ja waimulik; ristiusu kaitseks on kaks mõõka, ilmalik ja waimulik, kuid mõlemad kuuluwad paawstile; keegi muu ei wõi saada õndsaks kui ainult see, keda tema niisugusena seletab.““

Kiriku wõim oli peaaegu piiramatu. Meie loeme edasi samast raamatust lehek. 71:

„Kiriku esimene ja wiimane nõudmine on ikka ja alati tingimata sõnakuulmine: „Kui miski on must, ja kirik nimetab seda walgeks, siis pead sina, et temale sõnakuulelik olla, tegema sedasama,“ õpetawad jesuiitlased, need paawsti õpetuse kaitsjad.“

Paawstikiriku suhetest Püha Kirja kohta loeme 75 leheküljel:

Milline õpetus on nüüd see, mis laiali laotatakse? Wälja minnes ilmekšimata ainsa õndsakstegewa katoliku kiriku seisukohast, tunneme küll waewalt ristiusu tõelikku iseloomu. Meie tahame rääkida kõige tähtsamaist õpetusist. Paawsti, kui kiriku pea ja Kristuse asewalitseja, juures on leida kirikliste õpetuste ainus allik. Mida tema wana suusõna-õpetusena wõi kristliku tõena ejile toob, see on makšew, olgugi, et Püha Kiri sajad korrad sellele wastupidiselt räägiks. Rooma katoliku kirikul on tema eneše waadete kohaselt wäljatöötatud piibel, ja ainult seda on lubatud tarwitada. Püha Kirja üle tema algelisel kujul leitakse seewastu otsusi awaldatud, mis ulatawad teotamiseni. Keegi õpetaja ütleb: „Püha Kiri on näokate, mis rahwale ette seatakse, koor ilma tuumata, surnud kirjatäht, ketserite kool.“ Paawst Pius IV asetas ta keelatud raamatute nimestiku etteotsa, ja ühes eelmisel aastasajal wälja-

antud paawſtliſes kirjutuſes on öeldud: „Nüüd on toorus aetud kõige wiimaſema äraneetud wõimaluſeni, et rahwa poolt palutakſe luba Püha Kirja lugemiſeks.“ Piibliſeltſide eesmärgiſt räägib paawſt kui kõige kurwemaſt kawatſuſeſt, mille ſarnaſt kunagi wälja mõeldud,“ ja praegu waſitſew (1856.), nii kuulſa nimega Pius XI nimetab Püha Kirja lugemiſt „mürgiſeks lugemiſeks, milleſt tuleb jälkuſega hoiduda,“ ja piibli laialilaotajaid „kiriku ja inimliku ühiskonna waenlaſeks.““

Kui wõrrelda Innozens'e III-da awalduſt preesterkonna üle: „Ei ole tõepooleſt ſugugi liialdus öelda, et preeſtrid oma ametikõrguſe ſuhtes on jumalad maa peal“, ſiis ei wõi olla enam mingiſuguſt kahtluſt ſelles, kes ſee ſuur walekristus on. Püha Clement wõtab eneſele julguſe ſamuti awaldada ſeda ülbet lauſet: „Preester on nii ütelda jumal maa peal.“ Lutheruſel on kindlasti õigus, rääkides katoliku kiriku eneſeülenduſeſt ja wägiwalla tarwitamiſeſt Jumala käſu juures järgmiſelt:

„Jumala käsku alla rõhudes, ülendab ta oma eneſe käſu üle Jumala ſeaduſe. Kui tema pole Kristuſe wastane, ſiis peaks keegi ütlema, kes ſee küll wõib olla!“ — „Lutheruſe uſupuhastuſe kirjad“, lhk. 280.

Lutherus „tundis eneſe ſeewastu wabamana, olles nüüd ſelgesti näinud, et paawſt on Kristuſe wastane ja et ſaadana aujärg ſelgesti leitud.“ Sealſamas, lehek. 410.

„Sõda pühadega“.

„Ja temale anti ſõdida pühadega ja neid ära wõita; ja temale anti meelewald kõige ſuguharu ja keele ja pagana rahwa üle.“ Ilm. 13, 7. Tema on „ſõdinud pühadega“ ja temaſt ei olenenud mitte asjaolu, et neid täieſti ära ei häwitatud. Kokkukõlas käſukirjadega peeti, nagu juba oleme näinud, otſe häwituslikku ſõda kõigi nende wastu, kes julgeſid uskuda wõi õpetada teiſiti kui katoliku kirik õpetas. Paawſtiſt wälja antud määruſed kohuſtaſid kõiki ülemaid karistama

ja häwitama „ketserisi“. Ülemalpool toodud wäljawõtted Gregor IX-da käsukirjadest kinnitawad seda tõsiasja. Jälle tähelpanu juhtides nendele wäljawõtetele, toon siin weel mõned uued, et suuremal määral seda tõtt kinnitada.

„Ristikoguduse üldises ajaloos“ (1845 wälja antud), 5. köites, kirjeldab Neander ükskikasjaliselt neid hirmuäratawaid wägiwallateguside, mis katoliku kirik teisiti mõtlejate kallal teostanud. Olles kirjeldanud, kuidas tema ära walanud „tuhandete were“, et jalale seada sõnakuulmist paawstist antud määrustele, ütleb ta:

„Kuna kirik ilmalikku wõimu, seda pimedat tööriista, oma kurjade märatsuste täideseatjana tarwitas, siis tahaks ta silmakirjaliselt enda pealt ära heita nende hulgaliste werewalamiste süü.“ Loe lhk. 1255—1263.

Ernest Lavisse ja Alfred Rambaud — mõlemad meieaja tähtsad ja lugupeetud ajaloolased — nimetawad oma tähtsas maailmaajaloos — „Histoire générale“, wälja antud Pariisis 1894 — hulk näitusi niisugustest tagakiusamisteest. Nende seas juhin siin tähelpanu parun d'Oppedes sõjakäigule waldenlaste wastu Provenc'is, aastal 1545. Nagu sellest jutustusest selgub, oli kardinaal de Tournon selle sõjakäigu tõeline algataja. Tema kasutab üht silmapilkudest, mil haige, nürida waimuga kuningas kõigele alla kirjutab. Ilma kuninga teadmata

„toob ta dokumendi, millele pitserihoidja keeldub oma allkirja andmast, ja, pitseerides seda salamahti kahe pitseriga, lisab juure, ei tea kelle läbi, ühe sõjawäelise täideseatwa käsu. Parun d'Oppède, esimene parlamendi president Aix's, hoiab asja mõned nädalad salajas, ja algab siis ühe sõdurite salgaga, kellega mõned kurjategijad liitunud, ootamatalt kümnepäewalist kõige weresemat sõjakäiku ühe kaitseta elanikkude klassi wastu. Mérindolis põgenewad kõik elanikud metsadesse; tema aga, neid seal tagaajamisel kätte saades, tapab kõik armuta maha. Cabrieres ja üks teine wäikene kindlus katsuwad endid kaitseda; tema tõotab neile wabastust, kui nad alla annawad. Aga kui wärawad awatakse, laseb ta nii mehed,

naised kui lapsed maha tappa, hoolimata selleſt, et tema eneſe sõdurid seda tegemaſt keelduwad. Peale selle põletab ta ära hulk naisi, kes ühte küüni kokku tulnud warjupaika otsima; teisi piinab ta ühes koopas, lastes külmawereliselt 800 kaitseta õnnetumat tükkideks raiuda. Siis laseb ta ellujäänud wäikseid lapsi nälga surra. Wiimaks, kui kõige koledam osa wereſaunaſt möödas, teeb ta jahti inimeste peale, mõeldes wälja nende wastu, kes tema juure toodud, kõige metsikumaid piinamisi.

Kolm waldenslaste linna ja 22 küla häwitati ära, 3000 isikut tapeti maha, 225 hukati peale wereſauna silmakirjaliſe kohtuprotsessi tagajärjel ära, kuus kuni seitseſada tehti galeeriorjadeks ja palju lapsi müüdi orjadena. Mõrtsukalik sõjawägi läks wiimaks ära, maha jättes kahekordſe käſukirja, Aix parlamendilt ja Avignoni wiitſelegaadilt, misſuguſe käſukirja järele keelati ära ſurmanuhtluſe ähwarduſel kõigile elanikkudele igaſugune abiandmine, olgu warjupaiga, toiduainete ehk muul näol, waldenslastele. Kunagi ei ole olnud auſameelſemaid ohwreid ja rohkem alatuid timukaid ajaloos kui tol puhul." — 4. köide, lhk. 503—5044.

D'Oppède nimetati „paawsti poolt Saint-Jean de Latran ordu rüütliks."

Leopold Ranke ütleb: „Tuleriit ja waranduste wõõrandamine olid päewakorral nende karistuseks, kes patustasid sakramentide wõi pühadekummardamiſe wastu. Compiegne wäljaantud käſukirjade järele määrati ka ſurmanuhtlus keelatud raamatute sisſetoojatele ja laialilaotajatele." Waata „Franzöſiſche Geſchichte" (1852) I köide, lehek. 185—187.

Kui meele tuletada, et paawſt Pius IV aſetas Piibli „keelatud raamatute nimestiku etteotſa", siis wõidakſe paremini mõista, mispäraſt need, kes julgesid lugeda wõi laiali laodata Issanda sõna, tagakiuſamiſe enda peale tõmbasid.

Hirmuäratawad paljastused inkwiſitſiooni ajaſt toowad ka selgeid tunnistusi, et paawſtlus suur Kristuſe wastane on. Fr. Hammerich ütleb, et „inkwiſitſioon põrguſt alguſe saanud" ja toob ühe tagakiuſatud Portugaalia juudi kirjelduſe selleſt:

„Selle keha on tooreſt rauaſt ja kihwtiaineteſt, kaetud kõwade terasſoomustega; tuhanded mustad tiiwad, tuhanded inetud jalad toob ta eſile. Tema hingeõhk ſurmab kohe kui baſiliski oma, tuleleegid tungiwad wälja tema ſilmadeſt ja ſuuſt; kuhu ta tuleb, ſeal muudab ta walguſe pimeduſeks, ja tema astumine teeb kõik wiljatuks ja kuiwaks, kui kõrbe liiw." — „Kirikuloolised loengud", lhk. 74.

Ma tõin juba warem wäljawõtteid dr. Ernſt Schäferi tähtſaſt teoſeſt inkwiſitſiooni üle; ſiin juhin tähelpanu weel ühele nendeſt hulgalisteſt aktideſt, mis ſee ajaloolane wõtnud katoliku arhiiwideſt, kus nad warjul olnud. 2. köites, lehek. 90 loeme muu ſeas:

„Ketſerite hukkamine inkwiſitſiooni kohtu poolt Toledos. Pühapäewal, 13. juunil 1568. oli püha inkwiſitſiooni otſuste täitmine ſiin, Toledos, kusjuures 36 iſikut mitmeſugustel põhjustel eſile toodi. Nende hulgas oli üks wäljamaalane nimega... (nimi puudub originaalis), kes põletati ära Lutheruſe ketſerina. Tema oli wäga paha ja kangekaelne mees. Seepäraſt põletati ta elawalt ära. Teel tuleriidale ja iſegi tuleriidal tegi ta palju rumaluſi. Samuti põletati ära kolm puuſt kuju."

Samaſt teoſeſt wõiſin ma lugeda tundide kaupa ſarnaſteſt toorusteſt. Miljonite weri kiſendab taewa poole kättemaksmiſe päraſt katoliku kirikule, kes kõige hirmuäratawamal wiiſil on tagakiuſanud, piinanud, waewanud ja tapnud oma kaasinimeſi, ainult ſellepäraſt, et nemad ei tunnistanud õigeks neid ekſituſi, miska ſelle kiriku õpetus nii wäga täidetud. Katoliku preeſterkond on jaganud (ma tahakſin enneminі ütelda: müünud) pattude andeksandmiſt ſuurema mõõdupuu järele. Ja ſelle arwel jookſeb raha iga aasta miljonitena paawsti warakambri.

Aeg ja kohtala.

Ilm. 13, 7 järele pidi ſee wõim walitſema üle terwe haritud maailma. See ſobib ka hästi paawsti walitſuſega,

kes omas kaua aega ilmalikku wõimu. Keskajal esinesid paawstid „kuningate ja würstide isadena, maailma walitsejatena", ja nad ei annud armu kellegile. See kuningas, keiser wõi würst, kes keeldus püha Peetruse aujärjele sõnakuulelik olemast, heideti troonilt maha ehk pandi kirikuwande alla. Saksa keisri Heinrich IV reis Canossa'sse 1077. a. p. Kr. tunnistab küllalt selgesti, missugust wõimu paawstid tol ajal omasid, ja kuida nad seda tarwitasid. Daani kuningas Erik Menved pidi teatawasti käsutaja paawst Bonifaatsiuse ees end sel määral alandama, et esitas temale järgmise palwe: „Räägi Issand, sinu sulane kuuleb."

„Ja temale anti meelewald sõdida kaks kuud wiietkümmend". Ilm. 13, 5. See wõim, keda see wäike sarw Taan. 7. peat. kujutab, pidi tegutsema 3½ aega wõi 3½ aastat — seega siis 1260 prohwetlikku päewa wõi 1260 aastat (waata 9. loeng). 42 kuud, igas 30 päewa, teewad ka 1260 päewa. Meie oleme juba näinud, et paawstlus saawutas ilmaliku wõimu aastal 538 enne Kr.; juure pannes selle aasta arwule 1260, jõuame aastani 1798 p. Kr., mil paawst Pius VI wangistati, miska paawstid oma ilmaliku wõimu üldse kaotasid. Seega tõdenes Ilm. 13, 10: „Kui keegi wangi wiib, see peab ise wangi minema."

Aastal 1870 tegi paawst Pius IX jõulise katse „paawsti wõimu kindlustamiseks", püüdes läbi wiia ettepanekut paawsti ilmekšimatuse suhtes; kuid see ei toonud temale seda ilmalikku wõimu, mis tema eelkäijad olid kaotanud. Itaalia walitsus pakkus temale „mingisugust äraripumatust Watikani piirkonnas, lubades talle maksta teatud rahasummat iga aasta. Kuid Pius seletas, et tema nüüdsest peale loeb ennast wangiks; ta hoidis end alati seespool Watikani ja tõrkus raha wastu wõtmast." Samade wõimuwahendite (mõõga ja wangistuse) läbi, miska katoliku kirik oma ilmalikku wõimu ülewal hoidis, kaotas ta selle.

Pühade kannatus ja usk.

„Siin on pühade kannatus ja usk.“ Ilm. 13, 10. Kui tõelikud ei ole küll need sõnad! Selleks oli tõesti kannatust ja usku tarwis, et wõitjana wälja tulla nii tasakaaluta wõitlusest, kus paawst ühes ilmaliku wõimuga pidas häwituslikku sõda Issanda koguduse wastu. Kuid Jumala tõelikud lapsed seisid kindlatena, olles Issandale sõnakuulelikud hoolimata kõige hirmsamaist piinadest. „Pühade kannatus ja usk“ said wõidu. Tänu olgu Issandale!

„Ja needsamad on tema ära wõitnud Talle were läbi ja oma tunnistuse sõna läbi, ja ei ole oma elu mitte armastanud surmani.“ Ilm. 12, 11.

13. loeng.

Kristuse wastane wõim wõidab ära kristliku ilma.

Tähtsad prohwetikuulutused, mis näitawad sündmuste arenemiskäiku.

„Ja ma nägin ühe tema peadest, otsegu oleks temal surma haaw olnud, ja tema surma haaw paranes ära, ja kõik maailm pani seda imeks ja käis metsalise järel. Ja nemad kummardasid lendawat madu, kes metsalisele meelewalla oli annud ja kummardasid metsalist ja ütlesid: Kes on metsalise sarnane, kes wõib tema wastu sõdida?" Ilm. 13, 3. 4.

Meie oleme juba näinud, missugune silmapaistew sarnadus on katoliku kiriku ja selle wõimu wahel, mida kirjeldakse Taan. 7. peat. ja Ilm. 13, 1—19, samuti ka 2. Tess. 2, 3—8. Tundemärgid on nii selged, et kellelgi ei tarwitse eksida. Prohwetlikus sõnas ei ole selle suure Kristuse wastase kohta ette kuulutatud ühtegi asja, mis paawstluse juures seni ei ole tõdenenud.

Johannes nägi „ühe" metsalise „peadest, otsegu oleks temal surmahaaw olnud, ja tema surmahaaw paranes ära, ja kõik maailm pani seda imeks ja käis metsalise järel."

Aastal 1789 sai katoliku kirik surmahaawa, kui tema pea, paawst, oma ilmaliku wõimu kaotas. Usna kindlasti on tema sest ajast peale katsunud seda wõimu tagasi wõita,

kuid asjata. Haaw jäi surmawaks. See, kes surmawa haawa saab, jääb, olgugi et see haaw terweks arstitakse, harilikult wigaseks ja kiduraks. Olgugi, et paawstil weel suur wõim on, eriti katoliiklistes maades, siiski on see suurel määral piiratud wõrreldes tema endise wõimuga.

„Ja kõik maailm pani seda imeks ja käis metsalise järel... ja ütlesid: Kes on metsalise sarnane, kes wõib tema wastu sõdida?“ See näitab paremini kui miski muu, millise mõju-wõimu katoliku kirik jälle saab omandama. Hoolimata protestantismi tõusust ja edusammudest ei ole tal siiski õnnestanud katoliku kiriku iket täiesti murda. Suur Kristuse wastane wõidab ära weel terwe kristliku ilma. Nüüd waatame, mil kombel see sünnib.

„Ja nemad kummardasid lendawat madu... ja kummardasid metsalist.“ Mis tähendab ütlus „kummardasid“? Paulus wastab: „Eks teie ei tea, et kelle sulasiks teie heidate sõna kuulma, selle sulased teie olete, kelle sõna teie kuulete, olgu patu sulased surmaks ehk sõnakuulmise sulased õiguseks?“ Room. 6, 16. Kelle sõna meie kuuleme, selle sulased oleme. Kui Jumal käsib üht ja suur Kristuse wastane midagi muud, siis meie kummardame wõi austame seda, kelle sõna kuuleme.

Need, kes kummardawad metsalist, kummardawad ka lendawat madu. Ilm. 13, 4. Seepärast peame uurima lendawa mao ja metsalise wastastikkuseid suhteid. Meie oleme juba näinud, kuidas saadan on katsunud paganluse ja paawstluse kaudu wiimaseni häwitada Jumala tõe tunnistajaid. Ses suhtes on need mõlemad wõimud olnud tahtlikkudena tööriistadena peawaenlase kätes.

„Lendaw madu andis temale oma wäe ja aujärje ja suure meelewalla. Paawstlik Room sai oma wõimu paganlikult Roomalt. Piiskopid katsusid enda mõju makswaks

teha, ja kui paganlus ristiusuga wiimaks ühte sulas, wiis keiser Konstantin Suur oma pealinna Bütsantsi, mille ta uuesti üles ehitas, andes talle nimeks Roma Nova (uus Room). Päraſtpoole hüüti linna Konstantini järele — selleſt tuleb ka nimi Konstantinopol. Rooma linna jättis keiser piiskoppidele. Nii wõidakse õigusega öelda, et paganlik Room andis paawſtlusele oma wõimu (ilmaliku käewarre) ja oma aujärje (oma walitseja asupaiga, Rooma) ja suure meelewalla.

Enne kui siin edasi lähen, palun Teid tähelpanu pühendada Taan. 7, 25. salmile, kus, nagu juba näidatud, kirjeldatakse sama wõimu (paawſtlust). Nii loeme: „Ja ta wõtab Kõigekõrgema wastu sõnu rääkida, ja Kõigekõrgema pühasid raskesti waewata; ja tema mõte on seatud aegu ja kohtuwiisisid teisiti seada, ja neid antakse ta kätte üheks ajaks ja kaheks ajaks ja pooleks ajaks."

Siin kirjeldud kohtuwiisid peawad olema Kõigekõrgema seadused, samuti kui need, keda pidi waewatama, on Kõigekõrgema pühad; seſt maapealsel wõimul on õigus oma eneſe seadusi muuta. Issanda käsuga on aga ses suhtes lugu hoopis teistsugune: see on muutmata. Issand rääkis nad oma eneſe healega ja kirjutas oma eneſe sõrmega. 2. Mooſ. 31, 18; 5. Mooſ. 10, 1—4. See wõim, kes katsub muuta Jumala käsku, ei pane end mitte üksnes Jumala asemele, waid ülendab end üle Jumala. Seepärast on huwitaw tähele panna, kui tabawalt Taan. 7, 25 ja 2. Tess. 2, 4. üksteist ka selles punktis täiendawad. Esimeses kirjakohas seisab kirjutud, et tema „mõte on seatud aegu ja kohtuwiisisid teisiti seada", wiimases, et „tema ülendab end üle kõige, mis Jumalaks ehk jumalateenistuseks hüütakse".

Wõrreldes kümmet käsku katoliku katekismuses kümne käsuga Pühas Kirjas, nähakse kohe suurt wahet.

Käsud, nagu Jumal neid kirjutas.

Sissejuhatus: „Mina olen Jehoowa, sinu Jumal, kes sind Egiptuse maalt, orjuse kojast wiinud."

1. „Sul ei pea mitte muid jumalaid olema minu palge kõrwas."

2. „Sina ei pea enesele mitte tegema ei nikerdatud kuju ega mingisugust nägu sest, mis taewas ülewal, ega sest, mis all maa peal, ega sest, mis wees maa all on. Sina ei pea nende ette mitte kummardama ega neid teenima, sest mina Jehoowa, su Jumal olen üks püha wihaga Jumal, kes wanemate ülekohut nuhtleb laste kätte kolmandamast ja neljandamast põlwest saadik, nende kätte, kes mind wihkawad; ja kes heldust üles näitab mitme tuhandele neile, kes mind armastawad ja minu käskusid peawad."

3. Sina ei pea mitte Jehoowa oma Jumala nime ilma asjata suhu wõtma; sest Jehoowa ei pea teda mitte ilmasüüta, kes tema nime ilma asjata suhu wõtab."

4. „Mõtle hingamisepäewa peale, et sa seda pühitsed. Kuus päewa pead sa tööd tegema ja kõik oma tegemist tegema. Aga seitsmes päew on hingamisepäew

Katoliku kiriku poolt muudetud käsud.

1. „Mina olen Issand sinu Jumal. Sul ei pea olema teisi jumalaid peale minu; sina ei pea tegema omale mingisugust kuju, et neid kummardada."

2. „Sina ei pea Issanda oma Jumala nime ilma asjata suhu wõtma."

3. „Sina pead pühapäewa pühitsema."

4. „Sina pead oma isa ja oma ema austama, et sinu käsi hästi käiks ja sa kaua elaksid maa peal."

Jehoowale sinu Jumalale, siis ei pea sa ühtegi tegemist tegema, ei sina, ei su poeg ega su tütar, ei su sulane ega su ümmardaja, ei su lojus, ega su wõõras, kes su wärawas on. Sest kuue päewaga on Jehoowa taewa ja maa teinud, mere ja kõik, mis nende sees, ja ta hingas seitsmendamal päewal, seepärast õnnistas Jehoowa hingamisepäewa ja pühitses teda."

5. „Austa oma isa ja oma ema, et sinu elu päewad saaksid pikendatud seal maal, mis Jehoowa su Jumal sulle annab."

6. „Sina ei pea mitte tapma."

7. „Sa ei pea mitte abielu ära rikkuma."

8. „Sa ei pea mitte warastama."

9. „Sa ei pea mitte rääkima oma ligimise wastu kui waletunnistusmees."

10. „Sa ei pea mitte himustama oma ligimese koda; ja ei pea mitte himustama oma ligimese naist, ei tema sulast ega ta ümmardajat, ei tema härga ega ta eeslit ega mingisugust, mis su ligimese päralt on." — 2. Mooz. 20, 1—17.

5. „Sina ei pea mitte tapma."

6. „Sa ei pea mitte abielu ära rikkuma."

7. „Sa ei pea mitte warastama."

8. „Sa ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese wastu."

9. „Sa ei pea mitte himustama oma ligemise naist."

10. „Sa ei pea mitte himustama, midagi, mis sinu ligimese päralt on." — „Katoliku katekismus", Kristianias, 1897., lhk. 84, 85.

„Kes on selle muutmise ette wõtnud?" küsitakse tihtilugu. Et muutmine on sündinud, see on selge. Jeesus ütleb: „Aga kergem on, et taewas ja maa hukka lähewad, kui et üks täheke käsuõpetusest peaks kaduma." (Luuk. 16, 17);

Ja apostel kirjutab: „Kas meie siis käsu tühjaks teeme usu läbi? Ei mitte, waid meie kinnitame käsku.“ Room. 3, 31. Nii siis ei Kristus ega apostlid ole seda muutust ette wõtnud. Kes on seda teinud?

Jumala käsk on sama muutmatu kui Jumal ise. Tõepoolest ei wõi keegi kümme käsku muuta. Kergem on taewast ja maad ümber lükata kui üht tähekest ehk punkti Issanda käsust ära wõtta. See asjaolu, et Jumala Poeg pidi käsu nuhtlust kannatama, on kõige paremaks tõenduseks, et isegi Jumal ei wõi muuta oma käsku, mis on tema enese iseloomu wäljendus. Suur Kristuse wastane usub wõi arwab seewastu, et tema wõib seda teha. Pange tähele lauset: „Tema mõte on seatud aegu ja kohtuwiisisid teisiti seada.“ Ja et see kawatsus ristiusu suhtes pidi õnnestama, seda tunnistab Issanda sõna: „Ja neid antakse tema kätte üheks ajaks, kaheks ajaks ja pooleks ajaks.“ „Ja kõik maailm pani seda imeks ja käis metsalise järel.“ Et näidata, kui täpselt paawstlus seda kirjasõna täitnud, toon siin järgmist paawsti enese suust:

„Kui need asjad, mis mina teen, öeldakse tehtud olewat mitte inimestest, waid Jumalast, *kelleks muuks wõite Teie siis mind pidada kui jumalaks?..* Seepärast pole sugugi imekspandaw, et minul on wõim muuta seatud aegu, ümber muuta ja ära kaodata käsku ja wabastada kõigist asjust, jah isegi Kristuse käsu pidamisest.“ — „Decretal de transl. Epist. Cap. Quanto“ (wõetud raamatust „Et Blik paa vor Tid“, lehek. 232).

Selgemini ei wõinud Kristuse wastane rääkida, olles kokkukõlas prohwetliste kuulutustega Taan. 7, 25. Issanda sõna kuulutab aastasajad ette, et selle wäikese sarwe läbi esitatud wõimul on mõte — wõiks heatahtliselt öelda: arwab enese olewat wõimaldatud — „seatud aegu ja kohtuwiisisid teisiti seada.“ Ja see sünnib nii. Kristuse wastane tuleb ja jutustab meile, et „temal on wõim *muuta*

seatud aegu, muuta ja ära kaodata käsku ja wabastada kõigist asjust, jah, isegi Kristuse käskudest."

Just see käsk (hingamisepäewa käsk), mis katoliku kirik on ära wõtnud, selle asemele teise pannes, räägibki ajast. Seega ei ole siin jutt mitte tähekesest wõi punktist, waid terwest käsust, sellest, mis ütleb, et „seitsmes päew on hingamisepäew Jehoowale sinu Jumalale." Missugust käsku järgib nüüd terwe kristlik ilm — kas seda, mis seisab Jumala käsuõpetuses, wõi seda, mis katoliku katekismus selle asemele pannud?

Lause: „Ja nemad kummardasid lendawat madu, kes metsalisele meelewalla oli annud ja kummardasid metsalist" (Ilm. 13, 4), näitab, et need, kes on sõnakuulelikud metsalisele (katoliku kirikule), on ka sõnakuulelikud lendawale maole (paganlusele). Teiste sõnadega, selle käsu, mis katoliku kirik paneb selle asemele, mis ta Jumala käsuõpetusest wälja wõtab, on ta saanud pärimise teel paganlusest.

Nagu selgub nii piiblist kui katoliku katekismusest, on Jumala käsku muudetud. Hingamisepäewa käsk, mis on neljas Jumala käskude järjekorras, on tehtud kolmandaks katoliku katekismuses. Peale selle on aeg ümber muudetud seitsmenda päewa pealt esimese peale. Küsimus jääb siis: „Millal ja mil kombel sündis see ümbermuutmine? Seda punkti käsitan ükskasjalisemalt ühes edaspidises loengus, ja seepärast teen seda siin kokkuwõttes.

Paganlikus Roomas pühitseti nädala esimest päewa wõi pühapäewa päikese auks, kust ka see päew oma nime saanud — päikese päew. Pühapäew on Ladina keeli „dies solis", Inglise keeli „Sunday". Saksa keeli „Sonntag" — päikese päew.

Ei Kristus ega tema apostlid ole pühapäewa pühitsemise sisse seadnud. Jeesus pidas hingamisepäewa kokkukõlas käsuga, kuid heitis ära rabbiinidest hingamisepäewa käsule juurelisatud määrused. See andis wariseeridele põhjust teda

hingamisepäewa käsust üleastumises süüdistada, missuguses punktis ta enesest mõista end kunagi süüdlaseks ei teinud. Uues Seaduses pole ainuma sõnagagi tähendatud, et pühapäew (nädala esimene päew) peaks kristlaste hingamise päew olema. Piiskop Rördam'il on seepärast õigus, öeldes:

„Millal ja mil kombel on wiisiks saanud nädala esimest päewa pühitseda, selleşt Uus Testament midagi ei räägi." „Aruanne teisest kirikukoosolekust Kopenhagenis, 13.—15. sept. 1887. a." lehek. 40.

Piiskop Grimelund (Norra piiskop) esineb sarnase awaldusega, rääkides pühapäewa sissesseadmisest hingamisepäewana, ja tunnistab järgmist:

„Selleks on tarwis sama kindel käsk Jumalalt, et sellega endist eeskirja tühistada, aga kus leidub niisugune käsk? See on õige, niisugust käsku pole olemas." — „Pühapäewa ajalugu" (piiskop Grimelund'ist wälja antud), lehek. 18.

Ja edasi 37. lehekülgel (autori harwendusega):

„Kui meie nüüd kokku korjame kõik, mida ajalugu pühapäewa tekkimisest ja pühapäewa õpetuse arenemisest räägib, saame järgmise lõpukokkuwõte: Ei apostlid, ei esimesed kristlased, ega ka wanaaegsed kirikukoosolekud pole pühapäewale hingamisepäewa nime ja pitsari peale wajutanud, waid keskaja kirik ja scholastilised õpetused on seda teinud."

Pastor Sommer (Daani Lutheri usu õpetaja) kirjutab sama küsimuse üle „Ewangeelilises Nädalalehes" 1864. a. järgmist:

„Mis nüüd kristlaste nädala-puhkepäewasse puutub, siis ei räägi Püha Kiri kõigewähematki, et Issand selle sisse oleks seadnud. Jumala sõna pühas Kirjas annab meile muidu küllalt täieliku õpetuse Issanda sissesseadetest, ristimisest, pühast õhtusöömaajast, palwest ja majandusest, mis tema sõna jatkuwaks kuulutuseks sisse seadis, kuid asjata otsitakse

Pühas Kirjas midagi selleſt, et Issand pühapäewa eneſe päewaks walinud, seda päewa iseäraliſel wiiſil õnnistanud, mis põhjuſt annaks pühapäewa Issanda päewaks nimetada.

22. sept. 1908. a. kirjutas Rootsi wabakiriku juht, lektor P. Waldenström, „Pietisten'is" muu seas järgmiſt:

„Aga kas Uus Testament ei käsi meid pühapäewa hingamiſepäewana pühitseda? Ei, mitte üheski kohas. Iga katſe seda tõendada on täiesti tagajärjeta. Aga kuſt tuleb siis see, et meie ikkagi pühapäewa pühitseme? Wastus: See on üks wana hea kiriklik komme ja muud midagi."

Need mehed olekſid waewalt küll ſel wiiſil kirjutanud, kui see tõde poleks. Nemad pidaſid ju iſe pühapäewa. Kuid nad pidid tunnistama, et pühapäew mitte Jeeſuſeſt ega tema apoſtliteſt ſiſſe pole ſeatud ja et Uus Testament meile selleſt midagi ei räägi, „millal ja mil kombel on wiiſiks saanud nädala eſimeſt päewa pühitseda"; nemad tunnistawad ka, et see on „üks wana ja hea kiriklik komme ja muud midagi". Aga kui Uus Testament meile midagi ei räägi, „millal ja mil kombel wiiſiks saanud nädala eſimeſt päewa pühitseda," siis ei wõi nemad ka meid käskida pühapäewa pühitseda.

Pühapäewa pühitſemine on üks katoliku „kiriklik komme ja muud midagi". Asjaolu, et need mehed siiski tõendawad, et meie wõiwat wäga hästi selleſt „kombeſt" kinni hoida, ja et Jumal ei wõtwat seda nii täpſelt jne., näitab paremini kui miski muu, et meie aja kriſtlik ilm on süüdi juſt samas punktis, milles Juuda koguduski oli Jeeſuſe ajal ja mispäraſt tema neid noomis: „Ja teete Jumala sõna tühjaks oma seadmiſe läbi, mis teie olete seadnud, ja muid sedaſugu teete teie palju." Mark. 7, 13.

Suur Kristuſe wastane tõendab, et temal on wõim „*muuta ja ära kaodata käsku* ja wabastada kõigeſt, *iſegi Kristuſe käſu pidamiſeſt.*" Ja nagu selgub piiskop Rördam'i ütelusteſt, kujunes see wähehaawal

„kindlaks õpetuseks, mis oli makstew läbi terwe keskaja, „kiriku pimedal ajal", et „püha kirik ja tema õpetajad", wõi piiskopid Rooma paawstiga eesotsas, kui Kristuse ja tema apostlite asetäitjad maa peal, olewat üle wiinud Wana Seaduse hingamisepäewa tema au ja iluga nädala esimese, Kristuse ülestõusmise päewa peale." — „Teise kirikukoosoleku aruanne..." lehek. 41.

Aga nüüd kuulgem otsekohe katoliku kiriku — allika enese poolt:

„Küsimus: Kas sa wõid milgi wiisil tõendada, et kirikul wõim on pühapäiwi seaduslikult sisse seada? Wastus: Kui temal poleks seda wõimu, siis poleks ta wõinud teha seda, millega kõik praegusaja usutunnistajad ühel nõul on — ta poleks wõinud sisse tuua pühapäewa, nädala esimese päewa pühitsemist laupäewa, nädala seitsmenda päewa pühitsemise asemele, misugune muutmine Pühas Kirjas mingit kinnitust ei leia." „Doctrinal Catechism", lehek. 174.

Ja edasi 352. leheküljel:

„Küsimus: Kas protestantlased, töötades laupäewal wõi nädala seitsmendal päewal, järgiwad Kirja kui nende ainsat usu-juhtnööri ja kas nad leiawad pühas raamatus selgesti kirjutatud olewat, et Jumal neile selleks luba annab?"

„Wastus: Hoopis selle wastu. Neil pole mingit muud kindlustust selleks toiminguks kui suusõnaõpetused. Töötades laupäewal, astuwad nad üle sellest Jumala käsust, mida ta kunagi ei ole ära kaodanud: „Mõtle hingamisepäewa peale, et sa seda pühitsed.""

101. leheküljel seisab, et kui protestantlased Piibli poole hoiakšid kõigis usuasju puutuwais punktides, siis

„ei peaks nad mitte pühapäewa, waid laupäewa pühitsema kokkukõlas käsuga: „Mõtle hingamisepäewa peale, et sa seda pühitsed"; sest seda käsku pole Kirjas muudetud wõi ära kaodatud."

„Catholic Mirror'is" (katoliiklaste häälekandja Ameerikas) 23. detſ. numbris, 1893, loeme:

„Puhta ſüdametunnistuſega protestantlaſele ei ole teiſt wäljapääſeteed kui loobuda pühapäewapühitſemiſeſt ja pöörda tagaſi laupäewapühitſemiſele, mida tema uſujuhtnöör, Piibel, käſib. Tahab tema ſeewastu kinni hoida ſelleſt katoliku ſuuſõnaõpetuſeſt, mis kohuſtab teda pühapäewa pühitſemiſele ja mis protestantlaſed, otſekoheſes waſtolus enda uſujuhtnööri, Piibliga, on omandanud, ſiis peab tema järeldawasti ka omandama kõik, mida kirik õpetab. Õiglus ja terwe mõistus nõuawad, et ſiin tuleb walida emba-kumba: kas omandada protestantiſm ja pühitſeda laupäewa, wõi katolitſiſm ja pühitſeda pühapäewa. Ükski kokkulepe pole wõimalik.

Katoliku kirik on Jumala käſu ümber muutnud, ja ſuur enamus protestantlaſi on kummardanud ſelle muutmiſe ees, niiwiiſi täites prohwetikuulutuſe: „Ja kõik maailm pani ſeda imeks ja käis metſaliſe järel." Sel kombel on Kriſtuſe wastane kriſtliku ilma ära wõitnud.

Sellega ärgu öeldagu, et kõik need, kes aegade keſtwuſel pühapäewa pidanud, hukka lähewad. Selle inimeſtekäſuga on lugu ſamaſugune kui kõigi nende waleõpetustega, mis aeg-ajalt nii Juuda koguduſesſe kui kirikuſſe ſiſſe poetanud. Jumal kannatab „rumaluſe aegadega", kuni tuleb päew, millal tema kuulutab „kõigile inimeſtele kõigis paigus, et nemad peawad meelt parandama." Ap. t. 17, 30.

Hingamiſepäewa käſuga on olnud kriſtlikus kirikus lugu ſamaſugune kui pikkadel aegadel Wanas Seaduſes oli lugu ſelle käſuga, mis oli: „Sina ei pea mitte abielu ära rikkuma." Hoolimata ſelleſt käſuſt walitſes Jumala rahwa hulgas kaua tol ajal nii laialilagunenud (ka paganluſeſt ſiſſeſeatud) wäärnähtus — mitme naiſe pidamine. Iſſand ſallis ſeda ühe aja; kui aga walgus ewangeeliumi rajamiſel heledalt paiſtma hakkas, astus tõde, mis nii kaua warjul olnud, jälle oma õiguſesſe. Jeeſuſe ſõnad: „Eks teie ole

lugenud, et see, kes algusest inimese teinud, on neid meheks ja naiseks teinud?" kutsus esile küsimuse: „Mispärast on siis Moses käskinud lahutamise raamatu anda ja ennast temast lahutada?" Õnnistegija wastas: „Moses on teile luba annud teie südame kanguse pärast omast naisest lahutada; aga algusest ep ole see mitte nõnda olnud." Matt. 19, 4—8. Komme wõi käsk, mis pole rajatud tõe sõnale, peab warem wõi hiljem taganema Jumala käsu ees.

„Aga see on hukkamõistmine, et Walgus on tulnud maailma." Joan. 3, 19. Meie peale mõistetakse kohut selle walguse järele, mis Issand meie teele on lasknud paista, hoolimata sellest, kas meie seda wastu wõtame wõi ära heidame. Esimesel juhusel saab ta meile õnnistuseks, wiimasel — hukatuseks, kuid siis pole meil mingit wabandust. Joan. 15, 22.

Suure langemise ajal Juuda koguduses kannatas Jumal kaua „rumaluse aegadega"; aga kui walgus jälle täies selguses paistis, käskis ta inimesi igal pool meelt parandada. Nelipühi päewal olid „jumalakartlikud mehed kõikspguse rahwa seast, mis taewa all on" hulgaliselt Jerusalemma kokku tulnud Jumalat paluma. Need järgisid Issanda sõna nii palju kui mõistsid. Kui Peetrus neile prohwetikuulutused awas, tungis sõna „nende läbi südame, ja ütlesid Peetruse ja teiste apostlite wastu: Mehed, wennad, mis peame meie tegema?" Ja Peetrus wastas: „Parandage meelt, ja igaüks teie seast lasku ennast ristida Jeesuse Kristuse nime peale pattude andeksandmiseks" — misjuurest üleskutset umbes kolmtuhat järgisid. Ap. t. 2. peat.

Ühes järgnewaist loengutest tahan ma eriti käsitada seda wiimist kutset, mis Jumal laseb wälja minna kõigi maailma elanikkudele, enne kui Kristus teist korda tuleb. See kutse, millega tõdenewad sama täpselt teatawad prohwetikuulutused Kristuse teisest tulemisest, nagu nelipühi päewa sündmusega tõdenes teatud prohwetikuulutus Kristuse esimesest tulemisest,

teostab sedasama meieaja „jumalakartlikkude meestele kõigi rahwaste seast, mis taewa all", mida Peetruse poolt neli-püha päewal tema kõnes esiletoodud prohwetikuulutused teostasid.

See kutse, nagu saame näha, peaasjaliselt kuulutab Issanda „kohtu tundi", hoiatades ühtlasi kõiki „metslist" — suurt Kristuse wastast — kummardamast. Need, kes seda kutset järgiwad, kogunwad end „Jumala käsu ja Jeesuse Kristuse usu" ümber. Wõitjatena tulewad nad wälja wõitlusest metsalise wastu, ja nende wõidulaul saab kord kõlama taewaruumides ülewal klaasmere ääres Jumala aujärje ees. Ilm. 15, 2. 3.

14. loeng.

Kristuse wastase jälgedes.

Protestantism enne ja nüüd, piibliliste prohweti-kuulutuste walgusel waadatuna.

„Ja mina nägin ühe teise metsalise maa seest üles astuwat, ja temal oli kaks sarwe otsekui tallel ja rääkis kui lendaw madu. Ja ta teeb esimese metsalise kõige meelewalla järele tema nähs; ja teeb, et maa ja need, kes seal peal elawad, peawad esimest metsalist kummardama, kelle surma haaw oli paranenud. Ja teeb suuri imetähti, nõnda et tema ka teeb tuld taewast maha langema inimeste nähes, ja ekſitab neid, kes maa peal elawad imetähtedega, mis temale antud teha esimese metsalise nähes, ja käsib neid, kes maa peal elawad, ühe kuju teha metsalisele, kellel mõõga haaw on ja kes elusse oli jäänud. Ja temale anti meelewald metsalise kujule waimu anda, et ka metsalise kuju pidi rääkima ja tegema, et neid, kes iial ei wõtnud metsalise kuju kummardada, pidi ära tapetama. Ja teeb, et kõik, pisukesed ja suured, nii hästi rikkad kui waesed, nii hästi waba rahwas kui sulased wõtawad ühe märgi oma parema käe peale ja oma otsa ette, ja et ükski ei wõi osta ega müüa, kui aga see, kel see märk, ehk metsalise nimi, ehk tema nime aru on. Siin on tarkus. Kel mõistus on, see arwaku ära metsalise aru; sest see on inimese aru ja tema aru on kuussada ja kuus seitsmekümmend.“ Ilm. 13, 11—18.

See neis salmides Joannese poolt kirjeldud wõim tuleb esile umbes sel ajal, kui sama peatüki esimeses kümnes salmis kirjeldud wõim kaotab oma ilmaliku walitsuse riikide üle. See metsaline tõuseb „maa seest“ ja temal on „kaks

ſarwe otſekui tallel", aga räägib „kui lendaw madu". Ilm. 13, 11. See „teine metſaline" peab küll tähendama mõnda teiſt riiki. Seega eſineb meile ſiin mingiſugune uus riik, mis Joannes näeb tõuswat „maa ſeeſt". Seitsmeſarweline metſaline tõuſis nagu need neli elajat Taan. 7. peatükis, „mereſt". Ilm. 13, 1. Nagu oleme näinud, kujutawad elajad riike, ja meri wõi weſi „on rahwas ja hulk rahwaſt ja paganad ja keeled". Tuuled wõi tormid kujutawad sõda.

Kahe ſarwega metſaline ei tõuſe üles mässawaſt mereſt, waid maaſt. Taimetaoliſelt pidi ſee meile ſiin eſinew riik üsna loomulikul wiiſil wälja arenema, ſeega ſiis teiſtſuguſel wiiſil kui eelkäiwad riigid, kes omandaſid wõimu mõõga abil.

See metſaline „teeb eſimeſe metſaliſe kõige meelewalla järele tema nähes", nii ſiis peab ſelle riigi maa-ala ajuma wäljaspool eſimeſi riike. „Temal oli kaks ſarwe otſekui tallel;" ſeega ſiis peab temal ſel ajal, mil ta, Joanneſe nägemiſe järele, maa ſeeſt üles tõuſis, olema mingiſugune ſeaduſeandlus (iga walitſus räägib ju ſeaduſeandliſel teel), mis mitmes ſuhtes Kriſtuſe õpetuſe järele kokku ſeatud. Tall eſitab teatawasti Kriſtuſt. Joan. 1, 36; Ilm. 5, 6; 1. Kor. 5, 7. Misſuguſele wõimule wõi walitſuſele kohanewad need tundemärgid?

Kuueteiſtkümnemal aastaſajal tõuſis üks wõimas liikumine, mis äratas ſuurt tähelpanu üle terwe maailma. See oli uſupuhastus, mis tugewa lainetuſena üle Euroopa ulatas. Et ſee liikumine Jſſandaſt oli, oleks ülearune tähendada. Üht asja, mille läbiwiimiſt Luther̀us nii hea meelega oleks ſoowinud, nimelt kiriku täielikku lahutamiſt riigiſt, ei ſuutnud ta aga teostada. Selleſt kirjutab Cantu oma maailma ajaloos:

„Kuigi Lutheruſel teoreetiliſelt oli õige tundmine ſelle kohta, et kirik peab täiesti lahus olema riigiſt, pidi ta ſiiski warsti olude ſunnil tegutſema wastupidiſes ſihis." — 5. köide, lhk. 221.

Ja edasi 229. leheküljel:

„Lutherus, nähes oma suureks kurwastuseks usuküsimust poliitikaga segatud olewat, hoiatas korduwalt walitsust ewangeeliumi kaitseks sõjariistade wõimu tarwitamast. Aga sündmused ja olukorrad, mis tema käsutada ei olnud, olid wähehaawal wõitluse esile toonud."

Protestantismi õige põhiõpetus — „igas asjas Piibli poole hoida" — ei saanud teoneda seespool riigikirikut. See asjaolu halwas juba alguseşt peale kodanlikku ja usuwabaduşt, mis oli usupuhastuse loomulik tagajärg. Nende põhiõpetuste kaitsejad pidid seşt ajast peale otsima üht teist paika — nimelt Põhja-Ameerika Ühisriikides —, kus tõelised protestantlised põhiõpetused olid läbiwiidawad.

See looduswarade pooleşt — nii maapõue waranduse, maapinna wiljakuse kui kliima suhtes — nii rikkalikult õnnistatud maa oli otsekui ära peidetud nägematu käega kuni lühikeşt aega enne usupuhastuse alguşt. Jumalal oli kindlasti sellejuures oma eesmärk, nimelt siin wabaduselippu lehwima panna, niihästi kodanliku kui puht-usuliku wabaduse suhtes. Pikkamisi ja waikuses pannakse alus selle rahwa tõusule ja siia sünnib just prohweti ütlus: „nägin... maa seest üles astuwat". Seepäraşt, tulles aastani 1798, mil paawstikirik oma surmahaawa sai, leiame ühe walitsuse, kes igas suhtes wastab sellele huwitawale prohwetikuulutusele, mida meie kirjakoht kirjeldab.

Põhja-Ameerika wabariigid rajasid iseseiswa riigi 4. juunil 1776. a., mil kongress wastu wõttis iseseiswuse kuulutuse, milleşt toon järgmise wäljawõtte:

„Meie loeme seda eneseşt mõistetawaks tõeks, et kõik inimesed on loodud üheşuguskena ja saanud oma Loojalt teatud iseseiswad õigused, misşuguste hulka kuuluwad elu, wabadus ja püüd õnne saawutada."

Nende eesmärk oli rajada üht riiki, kus igaüks saaks wabalt ja takistamatult teenida Jumalat oma südametun-

nistusega kokkukõlas. See on tõeline protestantism, ülesehitud Kristuse (Talle) sõna ja õpetuse peale. Siin toon ühe väljawõtte tuntud Põhja-Ameerika ajaloolase George Bancroft'i sulest:

„Ameeriklased uskusid kindlasti, et nemad olnud eesõigustatud välja laotama kodanlist- ja usuwabadust, määratud suurteks õnnistusteks ja läbikatsumisteks, wõitluseks ja rõõmuks, teostama auliselt seda suurt kohustust: rajada wabadust uues maailmas, andes seega wanale eeskuju.

„Rewolutsiooni lapsena, olles ligidalt seotud eelmiste aastasadade ja inimkonna kõige suuremate waimliste wõitlustega, koloniseeriti Uus Inglismaa waimustatud asunikkude poolt, kes ei kartnud ühtegi teist walitsejat kui Jumalat." — 4. köide, lhk. 121.

Ja edasi:

„Kolonistid olid usupuhastuse wilja jäänused Belgia maakondadest ja Inglismaalt, Prantsuse- ja Wõõmi- (Tshehhi) maalt; Saksamaalt ja Shweitsist, Piemontist ja Itaalia Alpidest." — 2. köide, lhk. 260.

Dr. Wolf täiendab seda, kirjutades järgmist oma raamatus „Luteraanlased Ameerikas", lhk. 110:

„Üks rahwas, keda oli kõrwale wiidud usupuhastuse teedele, keda, hingestatuna uutest ideedest ja kõrgemaist sihtidest, jumalik ettenägewus wälja walitses asutama üht suurt kristlikku wabariiki uues ilmas, üht inimliku edu kõige wõimsamat edendajat."

Ühisriikide tekkimise suhtes on eriti huwitaw järgmist ütelust tähele panna:

„Meie kaswasime kui seemnewili kõiges waikuses wõimsaks riigiks." — Townsend „New World and Old'is", lhk. 635.

Siin seisame jällegi ajalooliste tõeolude ees, misugused huwitawal wiisil tõendawad seda, mis aastasadade eest ettekuulutatud Issanda sõnade järele pidi sündima. Ühisriigid „kaswasid kui seemnewili kõiges waikuses wõimsaks riigiks"

— miska tõdeneb nägija ettekuulutus: „Ja ma nägin üht teist metsalist maa seest üles astuwat.“ Ja need, kes sellele wabariigile aluse panid, lugesid Bancrofti järele

„Ameerikat wõimuks, kes üles tõusis teed murdma wabadusele kõigi maailma rahwaste jaoks.“ — 7. köide, lhk. 115.

Eriti kaks asja märgiwad ära Ühisriike kõige muu hulgas, nimelt kodanlik ja usuwabadus. Need kaks sarwe wõiwad olla sündsad tähenduskujud selleşt. Kuulge, mis Bancroft 7=mas andes, lhk. 292 ütleb:

Aastal 1776 oli Ühisriikides waewalt kolm miljoni elanikku, nüüd aga üle 100 miljoni. Sarnast edu ei ole nähtud ühelgi maal. See on maksew mitte ainult rahwaarwu, waid ka paljude teiste alade kohta. Ameerika awaldab wõimsat mõju Euroopa peale mitmes suhtes — ka usulises. Kuna wabariigid wõiwad olla muidu ekşituste koldeks, peab tunnistama, et kallid tõed, mis aastasajad warjul olnud, on jälle walge ette tulnud sellel wabaduse maal.

Meie ei tohi ka mitte unustada, et ekşitus käib harilikult ikka tõe kannul, kui ta selle ees ei jookse. Nii oli lugu Mooseşe ajal; — ma mõtlen siin nende „kunstimeeste“ peale, kes katsusid tema wägewaid tegusid järel aimata. Seesama asjalugu on maksew apostlite kui ka Lutheruse ajal. Tulge meele kui palju fanaatilisi liikumisi oli nii sees= kui wäljaspool esimest ristikoguduşt, ja Lutheruse ajal polnud lugu põrmugi parem. See on ju põhimõtteliselt üsna loomulik, et kus Issanda sõna puhtalt ja selgelt kuulutakse, seal mässab saadan kõige wihaşemalt.

„Ja rääkis kui lendaw madu.“ Imelik! See wõim, kellel esialgu on nii palju ühist Tallega, räägib wiimaks kui lendaw madu. „Ja ta teeb esimese metsalise kõige meelewalla järele.“ Jah, asi läheb siiski nii kaugele, et ta tahab rahwast wäewõimuga sundida esimest metsalist — Kristuse wastast — kummardama wõi temale sõnakuulelik olema.

Kes oleks seda wabas Ameerikas neljakümne aasta eest uskunud.

Katoliikline Ameerika.

Nagu oleme näinud, on katoliku kirik Jumala käsu ümber muutnud, pühapäewa (nädala esimese päewa) Issanda hingamisepäewa asemele esimesesse ristikogudusse sisse tuues. Pühapäew wõi, nagu seda ka hüütakse, päikesepäew, oli paganliku Rooma pidupäew. Ilmaliku wõimu abil sundis katoliku kirik teisitimõtlejaid oma käsukirjadele alluma. Prohwetikuulutuste järele pidid Ühisriigid tegema midagi sarnast. Metsaline, kes sai „mõõgahaawa", „tõusis ellu". Katoliku waim saab wiimaks wõidu Põhja-Ameerika wabariikide üle.

Selle eesmärgi on katoliiklased enestele ka seadnud. „Kölnische Zeitung'i" wäljaandja, peale awaldust ühes juhtkirjas 13. juulil 1896. a., mis prantslane Lafayette 19. aastasaja algul ütles, kuigi ise katoliiklane, nimelt: „Kui peaks kunagi Ameerika rahwa wabadus häwinema, siis sünnib see Rooma katoliku preesterkonna läbi," toob järgmise wäljawõtte paawst Leo XIII karjatsekirjast (7. now. 1885) Ühisriikide katoliiklastele:

„Kõik katoliiklased peawad wälja astuma tegewate ollustena igapäewases poliitilises elus neis mais, kus nad elawad, püüdes kõige wõimuga läbi wiia nende riikide seaduste muutmist tõelise kiriku põhiõpetuste järele."

Nagu selgub Ilm. 12. peatükist, peab saadan alalist sõda Kristuse ja tema töö wastu. Paganluse kaudu püüab ta häwitada ja teelt kõrwaldada esite Jeesust ja siis esimest kogudust. Kui see püüe nurja läheb, tungib ta aastate jooksul kirikusse enesesse, kus tal rohkem õnne on. Mõningate wäheste aastasadade jooksul läheb tal korda kirikut kõlbliselt langemisele wiia ja paawstluseks moodustada. Sel teel katsub ta kõiki Issanda tõetunnistajaid ära kaodata. Aga

just siis, kui ta arwab oma kawatsusi kõige kindlamini teostuwat, puhkeb lahti usupuhastus.

Wõitlus on kaodatud ja suur peawaenlane jälle paljastatud. Usuline katoliku kate, mis ta endale ümber pannud, ei suuda kauem warjata tema tõelist iseloomu. Nüüdsest peale hakkab paawsti ilmalik walitsus ja mõju kahanema, kuni see wiimaks 1798. a. hoopis ära wõetakse. Aga saadan ei taha end ärawõidetuks tunnistada; „temal on suur wiha, sest ta teab, et temal pisut aega on." Teisel kujul esinedes, uuendab ta oma pealetungi. Sest meie loeme: „Ja lendaw madu sai wihaseks naise peale ja läks sõdima nendega, kes tema soost üle jäänud, kellel Jeesuse Kristuse tunnistus on." Ilm. 12, 17.

Alati on tõelised Jumala lapsed need, kelle peale saadan tormab. Nende wastu peab ta sõda. Neid katsub ta igal wõimalusel ära häwitada. Meelekibedusega pöörab ta kõrwale, et uutel põldudel teistsuguste wõtetega omale saaki püüda.

Põhja-Ameerikas, kus awanes wõimalus segamatalt ja takistamatalt südametunnistuse järele Jumalat teenida, rajasid protestantlased wabariigid, sisse tuues neisse tõelikke protestantlisi põhiõpetusi. Seal õitsesid apostliku koguduse aated, mille eest Lutherus ja tema kaasaeglased wõitlesid, nimelt kiriku täielik lahutus riigist. Sellepärast on arusaadaw, et saadan kõik oma jõud selle maa wastu koondab, et sõdida ülejäänud naise seemnega, nendega, kes peawad Jumala käsusõnu ja kellel Jeesuse Kristuse tunnistus on.

„Ja temale anti meelewald metsalise kujule waimu anda, et ka metsalise kuju pidi rääkima ja tegema, et neid, kes iial ei wõtnud metsalise kuju kummardada, pidi ära tapetama." Ilm. 13, 15. Samalaadiline tagakiusamine nagu see, mis pimedal keskajal Euroopas maad leidis, kuid lühikeseajaline, peab selle prohwetikuulutuse järele maad leidma Ühisriikides. Pange tähele ütlust: „Ja lendaw madu... läks (ära)!" Katoliku waim saab suure wõidu Põhja Ameerikas. Kuid

enne seda peab põhiseadust rewideeritama ja muudetama. Lisandus põhiseaduse 1. artikli juure ütleb nimelt, et:

„Kongress ei tohi wälja anda mingit luba üles seada mingisugust usku, takistada kõigile waba usutalituste täitmist, kitsendada kõne- wõi trükiwabadust wõi rahwa õigust rahulikkude koosolekute pidamiseks wõi hädakorral riigilt kaitset palumiseks."

Kui wõrrelda paawst Leo XIII karjatsekirja, kus paawst Ameerika katoliiklastele südame peale paneb tegutseda selles sihis, et „nende riikide seadused muudetaks tõeliku kiriku põhiõpetuste järele", siis selgub eesmärk, mida püütakse saawutada. Üks nendest „põhiõpetustest" on:

„Katoliku kiriku õigus ja kohus on ketseriši tappa; sest ainult tule ja mõõgaga saab ketseriõpetust häwitada. Palja äraneedmise üle ketserid ainult naerawad. Kui neid wangistada ja maalt wälja ajada, siis rikuwad nad teisi. Ainus päästeabinõu on siis neid tappa. Isegi kui nad ümber pöörawad, ei tohita nende elule armu anda, sama wähe kui kahetsus wõib päästa ühiskonna kurjategijaid; sest kiriku ülem wara on usuühtlus, ja seda saab ainult alal hoida ketserite hukkamise teel." — „Institutiones Juris Publici", wälja annud Marianus de Luca, käsukirjade professor Gregoria ülikoolis. Wäljaantud paawst Leo XIII südamlikul soowitusel, 1901. Aratrükitud „Protestant Magazin'is", jaanuaris 1914., lhk. 25.

Et katoliiklased paawst Leo XIII karjatsekirja järginud, seda tunnistawad küllalt selgesti tõeolud. Bostonis 19.—22. okt. 1913. a. ärapeetud suurel katoliku misjoni kongressil awaldas katoliku piiskop Fallon Ontariost „Boston Herold'i" sama aasta 20. okt. numbri järele järgmist:

„See misjonikongress on katoliku põhiõpetuste otsekohene ja loomulik järeldus, ja nendest saab anda wastus küsimusele: „Mis tähendab see liikumine?" See tähendab, et meie paneme ette teha Põhja-Ameerika katoliikliseks maaks, tuua Ameerika Jeesuse Kristuse juure katoliku kiriku jumalikkude õpepunktide läbi ja ühtlasi paawsti kõige kõrgema waimuliku juhatuse alla."

„Western Watchman" (katoliku leht) kirjutas 16. mail 1912. a. järgmist:

„See, kes meie ajal katoliku kiriku wastu töötab, on poliitiline salamõrtsukas."

Tol ajal, kui ingel Johannesele Ameerika tekkimist ja wäljaarenemist näitas, oli see maa alles ülesleidmata, ja weel ainult nelikümmend aastat tagasi naeris ülekaaluw protestantlaste osa Ameerikas selle üle, kui meie prohwetikuulutuste põhjal nende tähelpanu juhtisime asjaolule, et waba Põhja Ameerika laseb end katoliku kiriku wõrku mässida. Et protestantlased juba nüüd osalt näewad, missugune hädaoht sel puhul wabariike ähwardab, selgub awaldusest, mis dr. J. Addison Smith (presbüterianlaste preester) Tennesseest wäljendas ühel suurel koosolekul, mis peeti Kansas City's, Missiouris, maikuul, 1913. a. „Kansas City Post'i" 25. mai numbri järele awaldas ta muuseas järgmist:

„Ühisriikides ei leidu ühtki intelligentset kodanikku, kes ei mõista, et see seisukord, millele elanikud siin maal otse silma waatawad, on hirmuärataw. Mina usun, et on paras aeg hakata selle seisukorra üle hirmu tundma. Mina ei wõi kauem olla ükskõikne selle asja üle. See on üks kõige tõsisemaist probleemidest, mille ees meie nüüd seisame. Katoliku kirik on wäljaarenenud jõuliseks poliitiliseks organisatsiooniks, kes walimisi siin maal kontrolleerib. Meie peame sellele wastu minema kui üks mees."

Juhtiwad protestantlised waimulikud (presbüteriaanlased, metodistid, baptistid, luteraanlased j. m.) pidasid 14. detsembril 1913. a. pealinnas Washingtonis D. C., ühe protestikoosoleku katoliku kiriku kihutustöö wastu. Tublisti tuhat inimest täitsid suure rahwateatri, kus koosolek peeti. Wähemalt tuhat inimest pidid ruumi puudusel tagasi minema. Pastor R. H. Mc. Kim oli peakõneleja. Tema kõne ilmus pärast terwelt „Protestant Magazine'is", weebruaris 1914. Oma kõne lõpul awaldas pastor Mc Kim muu seas:

„Lubage minul lõpuks öelda, et terwes ajaloos pole antud mingisugust tõsiasja, mis oleks selgem ja kindlam sellest, et meie Ameerika põhiseadus rajati protestantlise rahwa poolt ja sisendati

protestantlisteſt aadeteſt. Ja lubage mul weel küſida Teilt, kas meie, kelle eſiiſad töötaſid, kannataſid ja ſurid ſelleks, et luua ſeda wabaduſe ja omawalitſuſe ſüsteemi, käed ſüles hoides lubaks enda wabaduſe pärandust ülbelt ära kiskuda kiriku poolt, kes kõigis maades ja kõigil aegadel on olnud wabaduſe waenlane — kiriku poolt, kelle häälekandjas 21. now. 1912. a. ſeiſid järgmiſed ſõnad:

„Meie kangelaſed on Alba hertſog ja Katariina de Medici. Nemad tundſid hugenottiſid ja ajaſid nad ära kindlalt maalt... Meie pole kunagi kirjutanud ühtegi rida inkwiſitſiooni wabanduſeks ehk kaitſeks. Meie pole iialgi uskunud, et tema mingiſuguſt kaitſet wajab.“ — Dr. Phelan „Western Watchman'is“.

Sama autor ütleb: „Paawſt on maailma walitſeja. Kõik keisrid, kuningad, würſtid ja kõik preſidendid maailmas on tänapäew famaſuguſed kui need minu altariteenrid.“ Sealſamas, 27. juunil 1912.

Hädaoht on tõepooleſt olemas. Ja kaswab aaſt-aastalt ja enne kümneid aastaid wõib ta muutuda ſaatuſlikuks.“

Wiimaſe neljakümne aasta ſees on uſuliſes ſuhtes tehtud paljudel kordadel kaitſeid muuta Põhja Ameerika Ühisriikide põhiſeaduſt. Üks ſeaduſe ettepanek teiſe järele on eſitatud Ühisriikide ſenatile uſuwabaduſe kitſenduſe eesmärgiga. On tegutſetud täpſelt ſama wiiſi, nagu tegutſeſid katoliku piiskopid. Nime all „rahwuslik reformühing“ on ſuuremad protestantliſed koguduſed moodustanud ühingu, kelle eesmärk wiib juſt tõeliſe metſaliſe „märgi“ — paawſtluſe juure. Ja ſelle ühingu ametlik häälekandja „The Christian Statesman“ 2. oktoobriſt 1884. a. jutuſtab ſelgesti, mis ſee ühing tahab. Nii loeme:

„Mõiſtku kõik inimeſed, et ſee on kriſtlik rahwas, ja et meie uſume, et meie hukka läheme ilma ristiuſuta; ſeepäraſt peame iga hinna eeſt enda kriſtlikku iſeloomu alal hoidma. Süwendage ſee iſeloom meie põhiſeaduſeſſe. Sundigem iga inimeſt, kes tuleb meie keskele, wastu wõtma kriſtlikku kombekäsku.“ Äratrükitud „Kodanliſes walitſuſes ja uſus“, Chicagos (1890.), lhk. 59.

Pastor Sam Small, ſama ühingu juhtiw liige, ütles

ühes äratusejutluses, mille ta pidas Kansases jaanuaris 1888. aastal, muu seas:

„Ma soowin näha seda päewa tulewat, mil kirik määrab terwe seaduseandluse nii hästi rahwa, riigi kui linnade jaoks; mil terwe maa suured koguduseb kokku tulewad rahus ja wälja annawad enda käsukirjad, mida seaduseandline wõim tunnistab, neid seaduseks teheb." — Sealsamas, lhk. 70.

Üks metsalise wastukaja ja loomutruu kuju, eks ole? Nii talitas katoliku kirik. Tema pidas omi suuri kirikukoosolekuid ja andis wälja omi käsukirjasid, ja seadusandlik kogu pidi nad seaduseks tegema.

Pastor M. A. Gault, kes oli tol korral üks maakonnasekretääridest nimetatud ühingus, ütles 1884. a. muu seas:

„Meie abinõu kõigi nende hukkuwate mõjude wastu on lihtsalt mõjutada walitsust kinnitama moraal käskusid ja tunnistama Jumala mõjuwõimu nendes, ja panema kätt iga usuõpetuse peale, mis temale ei taha alluda." — Sealsamas, lhk. 60.

Seletus on ülearune; kui tabawalt ei tõdene mitte nägija sõnad: „Ja ta teeb esimese metsalise kõige wägiwalla järele tema nähes!"

See wõim, keda kahesarwega metsaline kujutab, „teeb, et maa ja need, kes seal peal elawad, peawad esimest metsalist — paawstlust — kummardama." Ilm. 13, 12. „Rahwusliku reformühingu" peaülesanne on süwendada pühapäewa. Kuulge, mis üks selle tähtis liige, dr. W. W. Ewerest Chicagost ütleb, 8. now. 1887. a. awaldas ta järgmist:

„See päew (pühapäew) on määratud jumalateenistuseks ja ettewalmistuseks teisele elule. Ta on kõigi uskude katsekiwi." — Seesama, lhk. 102.

Ameerika osawõtt suuresi sõjast andis temale niisuguse mõjuwõimu, missugust pole ühelgi teisel riigil. Liitlaste wõidu põhjuseks oli teatawasti Ameerika waheleşegamine, ja suur osa inimkonda tunneb seepärast, et ta wõlgneb tänu selle eest Ühisriikidele.

See on ka tähelepandaw, et keskriigid pidid enda hädas pöörma Ühisriikide poole paawsti asemel, eriti kui meele tuletada, millise awaliku põlgtuse ja pilkega Saksamaa Ühisriikide sõjakuulutuse peale waatas. Kui sõda lõppes, oli president Wilson maailma kõige suurem mees; kui ta rääkis, kuulatas terwe maailm, ja kõik silmad olid juhitud tema peale. Need põhimõtted, millest tema aeg-ajalt sõja kestwusel suure tarkusega kõneles, tungisid wiimaks läbi terwe maailma, ja rahutegemisel olid nad läbirääkimiste aluseks. Et uus riigikord Saksamaal moodustati Ameerika eeskujul, on ka tähelepanemisewäärt, ja selle läbiwiimine suurendab Ühisriikide mõjuwõimu äärmiselt. „Nationaltidende's" 11. nowembrist 1918. a. — õhtuses wäljaandes — oli kirjutatud järgmist:

Ameerika wabadus ehk nõukogude mõistatus.

„Germania" kirjutab: Berliin, Pühapäewal D. B.

„Saksamaa seisab äärmiselt tähtsa otsustawa waliku ees, nimelt, kas liitub ta Ameerika wabadusega wõi Wene nõukogude mõistatusega. Seni on kõik erakonnad, peale iseseiswate sotsialistide, tagasi lükanud selle wiimase tee.

Üsna kindlasti on see sotsialistliine tulewikuriik, mis Saksa nimedega Wene juudid soowiwad teostada. Kuid iga Saksa seltsimees lükkab tagasi wäite, et niisugune enamline riik meid õnnelikuks teeb. Ohturiikide põhimõtte aluseks ei ole selle wastu mitte sotsialistlised, waid wabameelsed aated, ja Saksamaa ei wõi olla kahewahel oma waliku suhtes, kuid eelistab niisugust tulewikku, kus kõik jõud, eriti ka eetiline, saawad luba wabalt areneda, kus ka mitmesuguseid usulisi ja ilmawaateid wõiwad, nagu Ühisriikideski, õitseda täiesti ärarippumatult Wene wangikoja riigist."

See mõjuwõim, mis Ameerika sõja kestwusel saawutanud, jätab järele sügawad ja kestwad jäljed. Seda saawad suuremad usulised erakonnad — Ameerika suured koguduseid — seal kasutama, et muretseda enda „käsukirjadele" sissepääsu ja mõju ka ülejäänud maailmas. Pange tähele neid sõnu meie

kirjakohas: „Ja ta teeb esimese metsalise kõige meelewalla järele tema nähes, ja teeb et maa ja need, kes seal peal elawad, peawad esimest metsalist kummardama, kelle surmahaaw oli paranenud.“ Paawstluse loomutruu kuju, ehk kui tahetakse: paawstlus uuel kujul!

Ilm. 13, 13. salmis kirjeldud suured märgid on juba hakanud tõdenema; kuid lühikest aega enne Õnnistegija tagasitulemist ollakse kindlasti tunnistajad selleſt, et 13. salm eriti tõdeneb. Lugege Matt. 24, 24 ja 2. Tess. 2, 8—11! Spiritism, mida meiegi maal küllalt juba tuntakse, hakkab juba täitma neid prohwetikuulutusi, aga et ma selle küsimuse juure ühes teises loengute reas tagasi tulen, siis ma seda siin ligemalt ei käsita. Lubage minul ainult meele tuletada, et see õpetus on alguse saanud Ühisriikides. Praegusaja spiritism tekkis Hydesvielles, New-Yorgis, aastal 1848. Sealt on ta laiali lagunenud kõigisse maadesse.

Mis puutub Ilm. 13, 16. ja 17. salmides kirjeldatud märkidesse, siis käsitan neid loengus Ilm. 14, 6—12 üle. Aga enne kui lõpetan, peatan pisut Ilm. 13, 18. juures, kus öeldakse: „Siin on tarkus. Kel mõistus on, see arwaku ära metsalise aru; sest see on inimese aru ja tema aru on kuussada ja kuus seitsmetkümmend (666).“ Nii siis on see Issanda tahtmine, et tema lapsed selle arwu wälja arwaksid, see on „inimese aru“. Et sellega seitsme sarwega metsalist tähendatakse, see selgub salmi ja terwe peatüki mõtteſt. 17. salmist selgub, et see on „metsalise nimi ehk tema nime aru“, mida meie wälja arwama peame.

Nagu oleme juba näinud, nimetab paawst ennast Kristuse asemikuks maa peal. Ma leian siin juhuse pöörda teie tähelpanu sellele pealkirjale, mida endised paawstid enda kroonides kandsid, näit. paawst Gregor XVI. Tema kolmekordses kroonis seisis, kalliskiwideſt kokkupandud, järgmine pealkiri: VICARIUS FILII DEI Sõna DEI koosnes sajast demandist. Iga krooni peal oli üks sõna — need ei seisnud mitte reas.

Teatawasti tarwitab katoliku kirik Ladina keelt — nii ſiis ladinakeelſeid tähti. Waadeldes ladinakeelſet nime VICARIUS FILII DEI (Jumala Poja aſemik), nähakſe kohe, et üks oſa nende tähtedeſt kujutawad numbreid (arwuſid).

V —	5
I —	1
C —	100
I —	1
V —	5
I —	1
L —	50
I —	1
I —	1
D —	500
I —	1
Kokku	666

Tähed A, R, S, F, E ei kujuta mingiſuguſid arwuſid. V-d tarwitati warem V U aſemel. Nii leitakſe näit. wanades kirjades Augustus kirjutud nii: Avgvstvs jne. Tähed V, I, C, V, I, L, I, I, D, I teewad wälja juſt 666. Asjaolu, et hiliſemate paawstide kroonideſt VICARIUS FILII DEI kõrwaldatud, ei tühista ſugugi prohwetikuulutuſt. Tunnistajad tõendawad, et nemad olewat näinud ſeda pealkirja ſelle krooni peal, mida paawſt Gregor XVI lihawõtte jumalateenistuſel 1845. a. kandis.

Kui Issand räägib, ſiis kuulatawad inglid; nad on temale sõnakuulelikud. Laul 103, 20. Seda peame meie ka olema, ja mis iganes Issand räägib meie wastu prohwetisõna wõi ewangeeliumi läbi, ſeda peame kuulda wõtma.

See prohwetikuulutus, mis meie ſiin waadelnud, on niihästi tähtis kui tõſine. Paljastades ſaadana kawaluſt ja ſalaſepitſuſi, tõendab ta, et piibel on Jumala sõna: ſeſt, nagu oleme näinud, on Issanda poolt ettekuulutatud asjad õieti omapäraſel wiiſil tõdenenud. Sellel ettekuulutuſel on eriline tähendus meie jaoks, ſeſt ta ilmutab asju, mis on makswad meie aja kriſtlastele. Kes prohwetikuulutuſe walguſe ära heidab wõi on ükſkõikne Issandaſt meile ilmutatud tõdede wastu, ſee on Jumalale sõnakuulmatu.

See prohwetikuulutus näitab meile, ei wiimane ſuur tagakiuſamiſe-tegewus on täiel määral käimas, ja et wiimane ſuur läbikatſumine, milleſt Issanda rahwas peab läbi minema, on otſe meie ees. Kahjuks aga ei näe wõi ei mõista

paljud kristlased seda, sest nad ei pane tähele prohwetisõna ega ajamärke.

Kõige selle meid ümbritsewa pimeduse, patu ja wiletsuse keskel paistab Issanda sõna heleda walgusena, näidates meile teed Jumala ja meie kalli Õnnistegija juure, kes armastab meid igawese armastusega ja kes annab meile armu ja jõudu, et meie wõime seisma jääda läbikatsumise tunnil.

Tehkem Issanda sõna järele ja kuulgem tema häält.

15. loeng.

Hingamisepäew Uues Seaduses.

Hingamisepäew kadunud paradiisist kuni uuesti ülesseatud paradiisini.

Hingamisepäew on inimese pärast tehtud, ei mitte inimene hingamisepäewa pärast, seepärast on inimese Poeg ka hingamisepäewa Issand." Mark. 2, 27. 28.

Kõik asjad on tehtud Kristuse läbi. Joan. 1, 1—3. 14. Tema läbi lõi Jumal maailma. Ebr. 1, 2. Kristus „on nägemata Jumala täis kuju, kes enne kõik looma on sündinud. Sest tema läbi on kõik loodud, mis taewaste sees ja mis maa peal on, mis nähtaw ja nägemata on, olgu aujärjed, olgu walitsused, olgu würstiriigid, olgu wallad; kõik on tema läbi ja temale loodud, ja tema on enne kõiki, ja kõik loomad seisawad tema sees ühes." Kol. 1, 15—17.

Nii näeme, et Kristus wõttis osa maailma loomisest, ja seepärast peab Jumal olema öelnud temale need sõnad: „Tehkem inimese eneste näo järele eneste sarnatseks." 1. Moos. 1, 26. Kuid siis hingas Kristus ka seitsmendal päewal. Tema kaastegewusel pühitseti, õnnistati ja seati sisse hingamise päew. Seega on Kristus õigusega hingamisepäewa Issand.

Hingamisepäew paradiisist kuni käsuandmiseni Siinail.

On olemas eriti kolm asja, mis hingamisepäewa nädala ülejäänud kuuest päewast eraldawad:

1) „Jumal hingas seitsmendal päewal.“ Seepärast on see tema hingamisepäew. Teil ja minul on sünnipäew, mis tuleb alati teatud päewal. Keegi ei wõi seda üle wiia teise päewa peale; see ei ole meie teha. Asjalugu, et Issand hingas seitsmendal päewal, teeb teda tema hingamisepäewaks.

2) „Jumal õnnistas seitsmendat päewa.“ Issand õnnistas Abraami, Isaaki ja Jakobit j. t. Sellel õnnistusel oli üliwäga suur tähendus. Jakob mõistis hästi, et keda Jumal iseäraliselt õnnistab, seda tema ka hoiab. Sel põhjusel otsis ta oma suures hädas seda õnnistust. Tema ütles: „Ei ma lase sind mitte, kui sa mind ei õnnista.“ 1. Mooses 32, 26. Pileam tundis, et mis Jumal on õnnistanud, seda ei wõi ta muuta. „Jumal on õnnistanud, ei saa mina seda enam tagasi,“ ütleb ta. 4. Mooses 23, 20. Issand on õnnistanud seitsmet päewa teiste kuue päewa hulgast, seepärast eraldub see päew ka nendest.

3) Jumal „pühitses“ seitsmet päewa. „Pühitsema“ tähendab sisse õnnistama pühaks tarwituseks — Issanda teenistuseks. Paljudest tõendustest, mida wõidakse esile tuua, juhin siin tähelpanu paarile kohale. 2. Mooses 29, 43. ja 44. loeme: „Ja seal tahan ma Israeli lastega ühte saada, et seda mu au läbi pühitsetakse. Ja ma tahan koguduse telki ja altarit pühitseda, ja Aaroni ja tema poegi pühitseda, et nemad mu juures preestri ameti peal on.“ Jumal walis wälja Israeli oma iserahwaks kõigi rahwaste hulgast. 5. Mooses 7, 6. Ja selle rahwa hulgast walis ta wälja mõningad preestri ameti peale. Tema ütleb: „Ja ma tahan Aaroni ja tema poegi pühitseda, et nemad mu juures preestriameti peal on.“ Jumal pühitses, seadis wõi õnnistas neid püha talitusele. Nii on ka lugu hingamisepäewaga. Jumal õnnistas seda pühaks tarwituseks.

„Dr. Martin Lutheruse esimese Moosese raamatu ükskikasjalises seletuses — tõlgitud saksa-

keelse Walch'i väljaande tekstist F. W. Bugge (cand. theol.) poolt. Esimene köide. — Kristianias, 1863. a. — W. Gram'i kirjastus" leidub järgmine märkus 1. Moos. 2, 3. juure üteluse kohta: „Jumal õnnistas seitsmet päewa ja pühitses teda":

„Seda ei ole ta teinud ühegi teise loodud asja juures. Sest taewast ja maad või mõnda muud loodud asja ei ole ta enesele pühitsenud; waid ainult hingamisepäewa. Selle tähendus on eriti see, et meie selleşt peame õppima mõistma, et seitsmes päew esimesel joomel kohaneb ja tuleb tarwitada jumalateenistuşele. Seşt pühitşuşeks nimetatakşe seda, mis on eraldatud kõigest loodud asjadest ja õnnistatud Jumalale; pühitşema tähendab wälja walima ja eraldama pühaks tarwituseks või jumalateenistuseks, misşuguşt kõnewiisi Mooses tihti tarwitab, rääkides, näit., pühadest riistadest.

„Selleşt kirjakohaşt selgub seepäraşt, et kuigi Aadam oleks jäänud oma õndsa põlwe sisse, siis oleks ta ometi pühitsenud seitsmendat päewa, see on, ta oleks sel päewal õpetanud oma järeltulejatele Jumala tahtmist ja jumalateenistust, oleks kiitnud ja tänanud Jumalat, ohwerdanud temale jne. Teistel päewadel oleks ta harinud maad, waadanud loomi jne. Jah, ka päraşt langemist pühitses ta seitsmendat päewa, see on, tema õpetas sel päewal omi lapsi, milleşt tema poegade, Kaini ja Aabeli ohwrid tunnistawad. Seepäraşt on hingamisepäew maailma alguseşt peale seatud jumalateenistuseks. Ja nii oleks inimlik loomus, nii palju kui tema oleks jäänud oma ülmsüütusesse ja pärandusliseşse õigusesse, kiitnud Jumala au ja tema heategusid, ja hingamisepäewal oleksid inimesed rääkinud üheteisega Jumala, oma Looja, rääkimata headuseşt, oleks ohwerdanud, palwetanud jne. Seşt seda kõik tähendab ja sisaldab sõna püha.

„Peale selle näidatakse siin, et inimene on esimeses joones loodud seks, et tunda ja teenida Jumalat. Seşt hingamisepäew ei ole sisse seatud pudulojuste või lehmade pärast, waid inimeste pärast, et sel päewal Jumala tundmine suureneks ja kaswaks. Ja kui nüüd inimesed patu läbi on kaotanud Jumala tundmuse, siis on Jumal tahtnud, et hingamisepäewa käsk jääks edasi maksma ja et seitsmendal päewal harjutataks ja süwendataks Jumala sõna ja jumalateenistust, nagu see tema poolt on korraldatud, et meie, inimesed, esite peame mõtlema, mis on esimeses joones meie kutse

ja ſeiſus, nimelt, et oleme loodud ſeks, et peame tundma ja austama Jumalat."

Hingamiſepäew ſeati ſisſe paradiiſis enne patulangemiſt. Sel põhjuſel ei ſaa ta kuuluda warjukäskude hulka. Ainult ſee, mis peale langemiſt juure liſati ja mis näitas Kristuſe ſurma peale, kuulub warju hulka. Seepäraſt ei löönud Kristus ka mitte Jsſanda hingamiſepäewa risti külge, waid ſeewastu need hingamiſepäewad, mis olid juure tulnud päraſt patulangemiſt, nimelt juutide hingamiſepäewad (koguduſepühad) 3. Mooſ. 23, 27—38; Kol. 2, 14—17.

See ei ole õige, et hingamiſe päew on makſew ainult juutidele. Jeeſus ütleb ſelgesti, et ta on inimeſe päraſt tehtud — nii ſiis makſew terwe inimkonnale. Tema ſeati ſisſe aastaſajad enne juutide olemasolu rahwana. Asjaolu, et juudid teda pidaſid, ei tõenda iſeeneſeſt mitte, et tema ſeepäraſt ainult nendele makſew on. Jsſand uſaldas neile oma ſõna (Room. 3, 2) ja „lapſe õigus, ja au, ja ſeaduſed, ja käſuandmine, ja Jumala teenistus, ja tõotuſed" on nende päralt (Room. 9, 4); aga ſee ei tõenda põrmugi, et need ſeepäraſt ainult juutidele makswad olid. Kuidas oleks ſiis lugu meiega, kui meie ſel põhjuſel heidakſime kõrwale näit. „Jumala ſõna", „au" ja „tõotuſed"? Kui heidakſime ära ſelle, mis Jsſand meile juutide kaudu annud, ſiis ei jäägi palju üle. Kuidas oleks ſiis lugu meie igaweſe hingeõnnistuſega? „Seſt õnnistus tuleb Juuda rahwa ſeaſt." Joan. 4, 22.

Tõendus, et hingamiſepäew kõige eſite olnud ſisſe ſeatud käſuandmiſel Siinai mäel, on ilma piibliliku aluſeta. Jsſand ütleb ſelgesti, et Abraam pidas tema käſud ja ſeaduſed. 1. Mooſ. 26, 5. Abraam pidi ſeega Jsſanda käskuſid — hingamiſepäewa käſk ühes arwatud — tunnud olema. Peale ſelle, kui Lutherus oma „Eſimeſe Mooſeſe raamatu ſeletuſes" ſeda ſalmi käſitades „ſeadmiste" ja „käſuõpetuste" tähenduſt näidanud, liſab ta juure:

„Nii ootas Abraam alati, mis Issand teda, ka heade kommete suhtes, käsib teha; tema pidas niihästi kümme käsku kui hingamisepäewa- ja ümberleikamiseseadmist."

Et Jumal oma rahwale enne käskudeandmist Siinail käskusid õpetanud, selgub 2. Moosese 16. peatüki jutustusest. Kui Israeli lapsed tulid Sin'i kõrbe, olid nende elamiswahendid otsas. Issand lubas neile leiba muretseda. „Waata, ma tahan teile lasta leiba sadada taewast, ja rahwas peab wälja minema ja koguma igapäise osa omal päewal, et ma neid kiusan, kas nemad wõtawad käia mu käsuõpetuses wõi mitte." 4. salm. Kuidas wõis Issand sellel ajapunktil — enne kui nad Siinai mäe juure tulid — neid läbi katsuda, kas nad wõtawad käia tema käsuõpetuses wõi ei, kui käsuõpetust ei olnud antud? Issand laskis sadada taewast leiba (mannat) iga päew, ja Israeli lapsed kogusid „üks kann igaühele". Kuuendal päewal kogusid nad aga kahewõrra nii palju kui muidu. See sündis kokkukõlas Issanda sõnaga: „See on, mis Issand on rääkinud: homme on hingamine, õige püha hingamisepäew Jehoowale... Sööge seda täna, sest täna on Jehoowa hingamisepäew." 23—25 salm. Kuidas wõis Mooses juhtida tähelpanu asjaolule, et Issand oli käskinud hingamisepäewa pidada, kui see alles Siinai mäel anti? Need sündmused leidsid ju aset enne käsuandmist Siinai mäel.

„Ja see sündis seitsmendal päewal, et mõningad rahwa seast wälja läksid koguma ja ei leidnud mitte." 2. Moos. 16, 27. Need „mõningad rahwa seast" ei wõtnud hingamisepäewa käsku nii täpselt; nad läksid wälja mannat koguma, aga ei leidnud seda mitte.

Issanda teguwiis sel juhusel näitab, kuidas tema niisuguse jumalateenistuse peale waatab. Pöördes Moosese poole ütleb ta: „Kui kaua tõrgute teie mu käskusid ja mu käsuõpetusi pidades?" 28. salm. Neljandast salmist selgub, et hingamise-

päew on Issandale sõnakuulelikkuse märgiks; ta tahab neid läbi katsuda, kas nad käiwad tema käskudes wõi ei.

29. ja 30. salmis ütleb Mooses rahwale: „Waadake, et Jehoowa teile hingamisepäewa on annud... Ja rahwas hingasid seitsmendal päewal.“ Kui see õige on, mida mõningad töendawad, et hingamisepäew alles käsuandmisel antud, kuidas wõis siis Mooses ütelda Israeli rahwale, enne kui nad Siinai mäe juure tulid: „Waadake, et Jehoowa teile hingamisepäewa on annud (mitte tahab anda wõi annab)“?

Asjaolu, et Issand oma käsud Siinai mäel kuulutas, ei töenda mitte, et neid enne seda aega polnud inimestele antud. Selle kohta ütleb praost J. Wahl Nörre-Alslew'ist „Kopenhagenis ärapeetud teise kirikukoosoleku aruande“ järele (1887. aastal) järgmist:

„Ja need kümme käsku on Jumala käsud kõigile inimestele kõigi aegade jaoks. See ongi see seadus, mida Kristus ära ei kaota, waid täiendab, ja seal sees on hingamisepäewa-käsk. Seda, nagu ümberleikamistki, ei antud, waid uuendati Siinail, sest ta oli Egiptuses ära ununenud. See anti maailma-loomisel, kui Jumal töi sisse ajajaotuse seitsmeks päewaks, mida paganad ka tunnewad.“ Leh. 68.

Peale praost Wahl'i wõtab sõna pastor P. Krag Kopenhagenist ja awaldab muu seas:

„Otse maailma loomisest peale seletati hingamisepäewa pühitsetuna, ja seega anti inimestele juhatus korraldada oma tööd kuue päewa jooksul ja hingata igal seitsmendal päewal. Seepärast öeldakse Siinail: Mõtle! See on midagi wana, mida süwendatakse; sest hingamisepäewa käsk anti loomisel.“ — Lehek. 68.

Krahw Zinzendorf pidas seitsmet päewa hingamisepäewana, kuid ennem oli ta põhjalikult süwenenud sellesse küsimusesse, ja temaga oli lugu samasugune nagu on igaühega, kes otsekoheselt tõde otsib; tema leidis seda. Siin toon järgmise wäljawõtte tema elukirjeldusest:

„Iseäraldusena peab tähendama, et tema ühes kogudusega Petlemas otsustas pühitseda seitsmet päewa hingamisepäewana. Seda asja harutati esite wäga üksikasjaliselt ühes koguduse nõukogus. ja kõik põhjused poolt ja wastu kaaluti läbi. Tuldi otsusele, et seitsmet päewa tuleb pidada hingamisepäewana... Krahw oli juba kaua enne seda nädala seitsmet päewa iseäraliselt austanud. Sel päewal hoidus ta, nii palju kui wõimalik, wäsitawast kehalisest ja waimlisest tööst... Kuid asjaolu, et ta eelistas seitsmet päewa ja pidas seda hingamisepäewana, ei sündinud mitte Moosese käsuõpetuse põhjal; sest siis oleks temal olnud sama hea põhjus pidada terwet Moosese käsuõpetust; aga see tuli selleşt, et tema uskus, et seitsmes päew pühitseti ja seati sisse hingamisepäewana kohe loomisel." — „Zinzendorfi elu", wälja annud A. G. Spangenberg, V. 1421—23.

„Hingamisepäew on inimeste pärast tehtud"; tema anti loomisel ja on makswew nii kaua, kui inimesi on olemas. Sel põhjusel peab tema ka inimestega ühes uuele maale kaasa minema.

See nüüdisaja õpetus, et Kristus olewat käsud ära kaodanud, ei rajane püha Kirjale. See ei ole ka mitte kokkukõlas usupuhastajate ewangeeliumi kuulutusega.

Käsuandmisest Kristuseni.

Hingamisepäewa-käsk algab nii: „Mõtle hingamisepäewa peale, et sa seda pühitsed." Üteluses „mõtle" wõi „pea meeles" on kindlasti oma suur tähendus. Issand ei tarwita üleliigset sõna. Tema teadis, et hingamisepäew kõrwaldatakse ja unustatakse ära, ja seepärast tarwitab ta awalduşt: „Mõtle hingamisepäewa peale!" Wanasti unustas Israeli rahwas ära hingamisepäewa-käsu. Issand tõotas, et Jerusalemas „peab igawesti elatama", kui tema rahwas hingamisepäewa peawad, mille wastu aga hingamise päewast üleastumisel on tagajärjeks Israeli rahwa wangistus ja Jerusalema häwitus. Jer. 17, 21—27. Kuid Israel unustas ära hingamisepäewa, ja Jerusalem häwitati. 2. Kun. 36, 17—20.

Waewalt olid juudid jälle oma enda maale asunud, kui nad ära unustasid, mida nad nii kallilt olid pidanud õppima.

Mõningad hakkasid warsti hingamisepäewast üle astuma. Nii jutustab Neemia, et ta nägi „mõningaid, kes hingamisepäewal surutõrsi tallasid, ja kes wilja wihkusid tõid ja eeslite peale koormaid panid.“ Tema pani tähele, et mõningad ostsid ja müüsid hingamisepäewal. Tema riidles Juuda rahwaga, öeldes neile: „Mis paha asi see on, mis teie teete, et teie hingamisepäewa ära teotate? Eks teie wanemad ole nõnda teinud, ja meie Jumal on lasknud kõik selle õnnetuse meie peale ja seesinatse linna peale tulla; ja teie kaswatate kanget wiha Israeli peale, hingamisepäewa ära teotades.“ Neem. 13, 15—18.

Nagu saame näha ühest järgnewaist loengutest, etendab hingamisepäewa pühitsemine palju suuremat osa kui suurem hulk hingamisepäewast üleastujaid arwawad, ja nagu saame näha, on hingamisepäew edaspidi sõnakuulmise märgiks. Hingamisepäew saab jälle katsekiwiks. Aga keegi ei wõi Issanda hingamisepäewa pühitseda, kui ta pole enne usu läbi Kristuse sisse tõeliseks Jumala lapseks saanud. Sellesama wäega, miska Jumal lõi maailma, loob ta meid uuteks inimesteks; „sest meie oleme,“ nagu apostel ütleb, „tema tehtud, Kristuse Jeesuse sees loodud hea tegudele.“ Ewes. 2, 10. Hingamise päew on „täheks“, mis Jumal oma rahwale annud; see on „igawene seadus“. 2. Moos. 31, 13—17.

Kristuse ja apostlite ajal.

Selle, mis kuulub uue Seaduse hulka, pidi Jeesus kindlasti ise oma maisel eluajal sisse seadnud olema. Mis puutub ristimisesse ja püha õhtusöömaajasse, siis teame, et Jeesust ristiti ja et tema püha õhtusöömaaja sisse seadis. Kui pühapäew (nädala esimene päew) uue Seaduse hulka kuulub, siis peab Jeesus ka selle enne oma surma sisse seadnud olema. „Sest kus wiimne seadus on, seal peab ka selle surma oodatama, kes seaduse teinud. Sest wiimne seadus seisab kind-

lasti, kui inimesed ära surnud, muidu ei maksa tema ühtegi, kui see alles elab, kes seda on seadnud." Hebr. 9, 16. 17.

Mis päraſt Jeesuse surma juure lisatud, see ei saa kuuluda wiimse seaduse hulka, mille tema teinud. Nii loeme: „Wennad, mina räägin inimese wiisil; ei inimesegi wiimist seadust põlga ükski ära, kui see kinnitatud on, ega pane midagi sinna kõrwa." Gal. 3, 15. Seda uut seadust kinnitas Jeesus oma surma juures oma werega, ja seda seadust, seda testamenti, ei saa isegi Jumal mitte muuta. See saab eriti tähendusrikkaks, kui meie teame, et pühapäewa kaitsejad peawad tunnistama, et uus Testament ei räägi midagi selleſt, „millal ja mil kombel on wiisiks saanud nädala esimeſt päewa pühitseda", ja et „pühapäew ei ole Kristuseſt sisse seatud."

Kristus pidas hingamisepäewa kokkukõlas Issanda sõnaga, kuid mitte rabbinide seletuste järele. Sel põhjusel süüdistasid wärisseerid teda hingamisepäewast üleastumises. Ma palun teid tähele panna, et Jeesuse süüdistajad hingamisepäewa üleastumises olid wärisseerid, mitte Issand. Nemad süüdistasid teda ka jumalateotuses (Matt. 9, 3); aga Jeesus wõis kõik nende süüdistused ümber lükata. „Kes teie seast wõib pattu minu peale tõeks tunnistada?" küsib ta neilt teatud juhusel; aga selleasemel, et esineda wäidetega, wastawad nad ainult: „Eks meie õieti ei ütle, et sina Samaria mees oled, ja et sul kuri waim on?" Joan. 8, 46. 48.

Jeesus näitas oma elu ja wiisidega, kuidas hingamisepäewa tuleb pühitseda; „hingamisepäewal sünnib küll head teha", ütleb tema; seewastu pole ta kunagi ühegi sõnaga tähendanud, et seda peab teise päewa peale üle wiidama wõi ära kaodatama. Jerusalema häwituſt ette kuulutades, pani ta iseäraliselt oma jüngrite südame peale paluda: „et teie põgenemine ei juhtu talwel ega hingamisepäewal". Matt. 24, 20. See ei tähenda mitte, et hingamisepäew pidi ristipuul ära kaodatama. Teatawasti sündis Jerusalema hä-

witus alles 70. aastal pr. Kr. Jeesus käis oma „wiisi järele" hingamisepäewadel koguduſekojas, ja kui ta hauas puhkas, seisid usklikud naised „rahul käsu järele" (Luuk. 23, 56) — misſugune asjaolu tõendab, et Jeesus ei wõi olla käskinud neid hingamisepäewa kõrwaldada.

Apostlid ei ütle ka mitte ühegi sõnaga, et Issanda hingamisepäewa asemele teine päew oleks seatud. Seewastu näitab siſendatud jutustus, et nad hingamisepäewa pidasid. Hingamisepäewal läksid nad koguduſekotta rahwast õpetama. Pange tähele iseäranis järgmist: „Aga kui Juuda rahwas koguduſekojast wälja läksid, paluſid paganad, et neile neid sõnu järgmisel hingamisepäewal pidi räägitama." „Aga teisel hingamisepäewal päraſt seda kogus pea kõik linn Jumala sõna kuulma." Ap. 13, 14. 42—44. Need usklikud, kes enne paganad olid olnud, ei palunud Pauluſt ja Barnabast neile sõna rääkida pühapäewal, waid „teisel hingamisepäewal". Tessaloonikas wiibides rääkis Paulus „kolmel hingamisepäewal", ja Korintuſes õpetas tema „koguduſe kojas igal hingamise päewal ja meelitas Juuda ja Kreeka rahwast uskuma." Ap. t. 17, 2; 18, 1—4. 18. peatükis jutustatakse hingamisepäewa koosolekuteſt koguduſekodades, kuid ei räägita sõnagi koosolekuteſt pühapäewal, ka mitte päraſt nende üleminekut koguduſekojast Justuſe majasse.

Ei ükski lihtne, awalik inimene, lugedes neid jutustusi, wõi tulla mingisuguſele muule kui ainult sellele lõpujärelduſele, et apostlid pidasid Issanda hingamisepäewa. Kes katsuwad tõendada, et apostlid pidanud koosolekuid juutidele hingamisepäewal, aga kristlastele pühapäewal, need rajawad ettekujutuſele, aga mitte tõeludele. Kui Paulus ja Siilas tulid Wilippi linna Makedooniasse, ei olnud seal ühtegi sünagooki; kuid nad pidasid siiski jumalateenistust hingamisepäewal. Nii loeme: „Ja hingamisepäewal läksime meie linnast wälja jõe ääre, kus nende wiis oli Jumalat paluda, ja istusime maha ja rääkisime naistele, kes sinna kokku tulid."

Ap. t. 16, 13. Need ja palju teisi kirjakohti näitawad selgesti, et apostlite kogudus pidas hingamisepäewa. Nii tõesti kui „Apostlite Teod", mis on kirjutatud tublisti 30 aastat pärast Jeesuse surma, räägiwad tõtt, nii tõesti pidas kristlaste kogudus ka hingamisepäewa tol ajal. Pealegi ei ole see ju sugugi mõeldaw, et Jeesus ja apostlid olekſid tõepooleſt ära kaodanud hingamisepäewa ja sisse seadnud pühapäewa, ilma et selleſt ühtegi sõna oleks lausunud.

Nüüd ja uuel maal.

Hingamisepäewa muutmine kuulub äralangemise hulka. See on suur Kristuse wastane, kes on ette wõtnud ümber muuta „seatud aegu ja kohtuwiisisid" — Issanda käskusid. Ses punktis on ta ära wõitnud kristliku ilma. Maailm järgib teda, öeldes: Kes wõib tema wastu sõdida? Aga kolmekordne kuulutus, mis on ettekuulutatud Ilm. 14, 6—12 salmides ja mis käib Kristuse jälletulemise eel, wiib tõelikud kristlased Kristuse wastase käsu juurest tagasi Jumala käsu juure.

Kellel Issanda käsud südamesse on kirjutatud, need peawad hingamisepäewa. Prohwet Sewanja, juhtides tähelpanu selle hirmsale päewale, millal Issand rutuste „teeb otsa kõigile, kes siin maal elawad" (Sew. 1, 14—18), kutsub tungiwalt Jumala lapsi üles Issandat otsima. Kuulge, mis ta ütleb: „Otsige Jehoowat, kõik hädalised maa peal, kes teewad, mis tema ees kohus on; otsige õigust, otsige alandust, ehk teie wõite warjule saada Jehoowa wiha päewal!" Loe Sew. 2, 1—3. Et see prohwetikuulutus käib kõige wiimasema aja kohta, on selge, aga sellega on ka tõendatud, et Issanda wäljawalitud rahwas, kes elawad sel ajal, mil see prohwetikuulutus tõdeneb, hoiawad kindlasti kinni Issanda käskudest. Kristuse tagasitulekul peawad kõik tõelised Jumala lapsed Issanda hingamisepäewa, mitte et nad sel teel õndsaks saa-

wad, waid et nad Issanda päralt on ja et Kristus on neid tema käsust üleastumisest lunastanud.

Ülesehitamise aeg on tulemas; paradiis saab uuesti üles ehitatud. Uus maa kõige oma auga kuulub lunastutele, kes saawad elama siin läbi igawiku aegade. „Ja igast kuust teise, ja igast hingamise päewast teise peab sündima, et kõik liha peab tulema mu palge ette kummardama, ütleb Jehoowa.“ Jes. 66, 22. 23. Seitsmes päew on edaspidi ja jääb igawesti Issanda hingamisepäewaks. See on üks täht ja mälestus sellest, et Issand on loonud kõik asjad oma wägewa sõnaga, et tema on loonud meid uuteks inimesteks Kristuses ja et tema meid pühitseb. Hingamisepäew kuulub paradiisi ja sel päewal saawad äralunastatud kummardama Issandat, rõõmustades tema ärapäästmise pärast.

Tihti öeldakse, et Issanda hingamisepäewa olewat raske pidada, sest seeläbi satuwad tema pidajad wastolusse kõigi olewate olukordadega. Kuid lubage mul Teile meele tuletada, et alati on olnud oma raskused — inimlikult waadates — Issanda teenistuses ja sõnakuulmises. Mõtelge märtrite peale! Mida ei tähendanud see küll mitte neile inimestele tunnistada usku Jeesuse sisse? Otse surma. Aga see ei suutnud takistada neid järgimast enda Issandat ja Õpetajat. Nemad andsid rõõmuga enda elu selle tõe eest, mida nad armastasid. Nad käisid Kristuse järel.

Elaw usk Kristusesse ja tema sõnasse ei loobu iialgi käimast Õpetaja jälgedes. Tema küsib ainult üht asja: „Mis on Issand wastanud?“ ja „Mis on Issand rääkinud?“ Tema küsib nüüd nagu ennegi: „Issand, mis sa tahad, et ma pean tegema?“

16. loeng.

Pühapäew puhkepäewana.

Millal ja mil põhjusel hakkasid kristlased pühitsema pühapäewa (nädala esimest päewa)?

„Katsuge, et ükski teid ei riisu ilmaliku tarkuse ja tühja pettuse läbi, inimeste seadmise ja maailma tühjade kommete järele ja mitte Kristuse järele.“ Kol. 2, 8.

Ei ole hea saagiks langeda tigeda wõrkudele. Kahjuks on paljud end lasknud sõgestada ja ära meelitada „inimeste suusõnaõpetusest“, iseäranis kui need on sobinud nende lapsepõlwes saadud õpetusega ja nendele wastuwäiteid toodud „maailma tarkade“ poolt.

Nii oli lugu Jeesuse ja apostlite ajal. Wariseerid ja kirjatundjad olid õpetatud mehed, apostlid seewastu õppimatud, ja seepärast kaalusid esimeste sõnad suurema hulga juures rohkem kui wiimaste sõnad. Apostlid kuulutasid puhast õpetust, wariseerid seewastu tõe ja ekситuse — Jumala sõna ja „inimeste suusõnaõpetuste“ segu.

Kas pühapäew on Uue Seaduse hingamisepäew?

Nagu oleme näinud, pole Jumal, Kristus ega apostlid Issanda hingamisepäewa seitsmenda päewa pealt nädala esimese päewa peale üle wiinud. Seepärast oleks huwitaw ja tähtis teada saada, mil kombel on pühapäew aja jooksul

wõinud Issanda hingamisepäewa eest ära tõrjuda. Seda asja tahame siin käsitada.

Nädala esimesest päewast räägitakse ainult kahekšas kohas uues Testamendis. Need kirjakohad on järgmised: Matt. 28, 1; Mark. 16, 2. 9; Luuk. 24, 1; Joan. 1, 19; Ap. t. 20, 7; 1. Kor. 16, 2. Esimene nendest kahekšast kirjakohast räägib lühidalt ja selgelt Jeesuse ülestõusmisest kui sündmusest. Matteus kirjutab: „Aga hingamisepäewa õhtul, kui esimene nädala päew hakkas, tuli Maria Mahdalena ja teine Maria hauda waatama." Matt. 18, 1. Sedasama räägiwad Mark. 16, 2. 9; Luuk. 24, 1. ja Joan. 20, 1.

Neist kirjakohtadest nähakse kohe, et ei leidu ühtegi tõenduse jälge oletuses, nagu oleks pühapäew juba apostlite ajal sisse seatud kristlaste hingamisepäew. Matteus kirjutas oma ewangeeliumi umbes aastal 61 p. Kr.; kuid nimetab seitsmet päewa hingamisepäewaks, pühapäewa aga nädala esimeseks päewaks. Samuti ka Markus, Luukas ja Joannes. Ewangelistid poleks nii kirjutada wõinud, kui pühapäew juba tol ajal kristlaste hingamisepäewana sisse oleks toodud.

Nii tuleme Joan. 20, 19 juure, mis mõningate arwates tõendawat, et jüngrid pühapäewa pidanud. Nagu saame näha, ei wasta see oletus tõele. Meie loeme: „Kui nüüd õhtu aeg oli, selsamal esimesel nädala päewal ja ukšed lukus olid seal, kus jüngrid üheskoos olid kartuse pärast Juuda rahwa eest, siis tuli Jeesus ja seisis kesk nende seas ja ütles neile: Rahu olgu teile!" See sündis sama päewa õhtul, kui Jeesus hommikul üles tõusis. Et jüngrid pühapäewa pühitsemiseks kokku polnud tulnud, selgub küllaldaselt jutustusest enesest. Nemad olid kahewahel selle üle, mis Jeesusest oli saanud, kas ta oli tõesti üles tõusnud wõi ei, ja nad kartsid, et nad enda Õpetaja saatust jagawad. Nemad olid lukus uste taga „kartuse pärast Juuda rahwa eest"; nende kooswiibimise otstarb ei olnud seega siis pühapäewa pühitsemine.

Nemad poleks wõinud pühitseda pühapäewa Kristuse ülestõusmise mälestuseks sel lihtsal põhjusel juba, et nad ise weel ei uskunud tema ülestõusmist. Kaks naist olid hommikul haua juures olnud ja näinud kiwi ära weeretatud olewat. Ingel oli jutustanud neile, et Jeesus üles tõusnud, käskides seda teadet edasi wiia ülejäänud jüngritele; aga see teade oli ainult meeled ärewusesse ajanud. Jeesuse kõneluseşt kahe jüngriga Emmause teel selgub, missugune meeleolu jüngrite ringkonnas tõepooleşt walitses. Kuulge, mis need kaks jüngrit ütleşid: „Aga meie lootsime, et ta pidi seesama olema, kes Israeli rahwa pidi ära lunastama, ja peale kõige selle on täna kolmas päew, kui see on sündinud." Luuk. 24, 21. Awalduseđ: „aga meie lootsime", ja „peale kõige selle on täna kolmas päew, kui see on sündinud" näitawad selgesti, et nad tema ülestõusmise üle kahewahel olid.

Teade Kristuse ülestõusmiseşt oli neid kohutanud. Mõningad olid haua juures olnud, kuid polnud näinud Jeesust, kuigi ingel naistele oli jutustanud, et tema elab. Luuk. 24, 22—24. Nemad poleks wõinud rääkida nii, kui nad oleksid uskunud, et Jeesus üles oli tõusnud.

Tol silmapilgul ei uskunud nemad tema ülestõusmist ka mitte, ja just seepäraşt ütles Jeesus neile: „Oh! teie rumalad ja südameşt pitkaldaseđ seda kõik uskuma, mis prohwetid on rääkinud." 25. salm. Waşt siis, kui Jeesus seisis nende keskel, näidates neile „oma käsi ja külge", uskusid nemad. „Siis said jüngrid rõõmsaks, kui nemad Issandat nägid". Joan. 20, 20.

Joan. 20, 26 jutustab, et Jeesus kahekşa päewa hiljem ilmutas end jälle oma jüngritele. Aga kahekşa päewa hiljem ei wõi kunagi pühapäew olla, ja seda ei ole ka seal öeldud; seda on inimeseđ juure lisanud. Lauset „kahekşa päewa päraşt" ei saa ümber kirjutada nii: „täna nädala päraşt"; seşt sedawiisi Johannes ei kirjuta. Ingliskeelses piiblis seisab:

„And after eight days“ (ja kahekſa päewa päraſt), ja mitte „nädala päraſt“, nagu oleks pidanud olema, kui ſee oleks ſündinud järgmiſel pühapäewal. Inglaſed ütlewad ju „a week from to-day“ (tänaſeſt päewaſt nädal), kui meie ütleme „täna nädala päraſt“.

Nagu 27. ſalmiſt näha, ei uskunud apostel Toomas ſugugi Jeeſuſe ülestõusmiſt; nii ei wõinud ſiis ta kohalwiibimiſe eesſiht olla tema ülestõusmiſe pühitſemine. Sedaſama wõib öelda ka 20. ſalmis kirjeldud koosolekuſt; ſeſt ſiis, nagu teada, puudus tema, ja ſalmide kokkukäiwuſeſt ſelgub, et nendel kahel koosolekul ei wõinud olla midagi tegemiſt juhusliſe pühapäewa pühitſemiſega.

Meie oleme nüüd näinud, et Jeeſus ilmutas end kaks korda oma jüngritele: eſimeſt korda ühel pühapäewa õhtul, teiſt korda „kahekſa päewa päraſt“, nii ſiis ühel esmaspäewal: Kuid mina põhimõtteliſelt ei ſaa näha, et ſellel, kõik kokku wõttes, midagi Issanda hingamiſepäewaga ühiſt oleks; ſeſt ſarnaſel juhuſel oleks Issand ſellele tähelpanu juhtinud. Kolmat korda ilmutas Jeeſus end Tiberia järwe ääres. Kui nüüd kahel eſimeſel juhuſel Kristuſe ilmumiſe põhjuſeks pidi olema asjaolu, et jüngrid pühapäewa pühitſemiſe eesmärgil kokku olid tulnud, ſiis pidi ſamaſugune lugu olema ka ſiin. Aga ſiis püüdſid nad kalu pühapäewal; ſeſt ſeal ſeiſab kirjutud, et nad kalu püüdſid. Joan. 21, 1—14.

Wäide, nagu räägiks Ap. t. 20, 7 ſelle kaſuks, et pühapäew juba tol ajal hingamiſe päew olnud, on ka kergesti ümberlükataw. Nii loeme: „Aga eſimeſel nädala päewal, kui jüngrid olid kokku tulnud leiba murdma, rääkis Paulus nendega, ja tahtis teiſel päewal ära minna, ja jatkas oma kõnet keſkööni.“ Siin ſeiſab, et nad olid kokku tulnud eſimeſel nädala päewal ja Paulus oli ühes nendega, ſeſt ta pidi järgmiſel päewal ära minema; aga ſiin ei ole ühte ſõnagi hingamiſepäewa üle. Miſſuguſe õigusega tõendatakſe ſiis, et nad pühapäewa pidanud? Kus on tõenduſed? Kes

ütleb, et nad seda päewa pühitsesid ja sellepärast tulid õhtul kokku „leiba murdma"? Oli kaks põhjust, miks nad seda koosolekut pidasid, nimelt leiwamurdmine ja Pauluse äraminek järgmisel päewal. Kolmas põhjus, et pühapäewa pühitsemise otstarbel oleks koos wiibitud, oli tundmatu, kui Luukas seda sündmust kirjutas.

Asjaolu, et jüngrid Troas õhtul kokku tulid „leiba murdma", ei tee seda päewa kristlaste hingamisepäewaks. Kui asi nii on, mis ütleme siis Ap. t. 2, 46 aruandest: „Ja olid igapäew ühel meelel pühas kojas ja murdsid leiba kodasid mööda ja wõtsid rooga wäga rõõmsa ja täiesti waga südamega"? Siin seisab, et nad pidasid igapäew templis koosolekut ja murdsid leiba kodasid mööda; aga sellega ei saa ju tõendada, et nad iga päewa pühitsesid.

Wiimane nendest kahekssast kirjakohast, kus nimetatakse nädala esimest päewa, nimelt 1. Kor. 16, 2, on järgmine: „Igal esimesel nädala päewal pangu igaüks teie seast midagi enese juure kokku, ja koguge warandust seda mööda, kui temal jõudu on, et siis wast raha ei koguta, kui ma tulen." Ka siin otsitakse asjata mingisugust tõendust wõi tuge pühapäewa pühitsemiseks. Paulus ei tähenda ainsama sõnagagi sarnast asja; siin makssawad kindlasti Jeesuse sõnad kirjatundjale: „Kuida sa loed?" Luuk. 10, 26. Apostel ei ütle ühtegi sõna mingisugusest koosolekust, kuid soowitab igaühele „enese juure" midagi kokku panna, kuni ta tuleb. Siin ei ole juttu mingisugusest koosolekust, wähemalt weel pühapäewa pühitsemisest. Kui seda kirjakohta üldse harutusele wõtta hingamisepäewa küsimuse suhtes, siis esineb ta tingimata pühapäewa õpetusega wastolus. Peab ta lõppude lõpus ses suhtes midagi tõendama, siis ainult seda, et igaüks sel päewal koju jäi. Pange tähele ütlust: „Igal esimesel nädala päewal pangu igaüks teie seast midagi enese juure kokku", jne. Mõnikord tuuakse esile Ilm. 1, 10, kus Joannes ütleb, et tema oli „waimus Issanda päewal". „See

oli üks pühapäew", öeldakse tihti. Siin esinewad meile jällegi inimeste ütlemised ja arwamised; sest Joannes seda ei ütle. Kui tema kirjutab, et tema oli „waimus Issanda päewal", siis tähendatakse sellega ainult seda päewa, mis tol ajal „Issanda päewaks" hüüti. Asi ei olene sugugi sellest, missuguse päewa kohta meie seda ütelust heaks arwame tarwitada; küsimus jääb: Missugust päewa Piiblis „Issanda päewaks" nimetatakse? Ja Issand wastab: „Kui sa oma jalga ei lase hingamise päewal käia, et sa ei tee, mis sinu meele pärast on mu pühapäewal, ja kui sa nimetad hingamisepäewa rõõmustuseks..." Jes. 58, 13. Siin nimetab Issand seitsmet päewa oma „pühapäewaks". Missuguse õigusega tarwitatakse seda nädala esimese päewa kohta?

Millal hakkasid kristlased pühapäewa pühitsema?

Dr. Zahn (Saksa Lutheruse usuteaduse professor) ütleb oma raamatus „Pühapäewa ajalugu" lehek. 4:

„Pühapäew ei ole mingisugune Kristuse sisseseade wõi korraldus, ja kuigi ta kirikuloogа nii ligidalt ühendatud on, ei ole ta siiski nii wana kui see."

See kinnitab täiesti, et püha Kiri ei ütle midagi pühapäewa pühitsemisest, missugune ei ole „mingisugune Kristuse korraldus", ega ka „nii wana kui kirikulugu". Küsimine jääb siis: Kas meie wõime kaasa minna asjaoluga ümberwahetada üht Jumala selgetest käskudest inimeste käsu wastu, mis pole „nii wana kui kirikulugu", ega pole „mingisugune Kristuse korraldus"? Wõrrelge sellega Jeesuse sõnu Matt. 15, 9: „Aga ilmaaegu teeniwad nemad mind, et nemad õpetawad õpetusi, mis inimeste käskimised on."

Piibel on Jumala sisendatud sõna meile — „mu jalale lambiks ja walguseks mu jalgteel". Seda ei ole ajalugu mitte, ja seepärast ei ole mingit kasu sellest, kui meie seda

oma usu aluseks teeme. Ajalool on oma suur tähendus, kuid ta ei ole kindel usu juhtnöör, nagu Piibel seda on. Seesama on maksew kirikuisade kohta. Seepärast ütleb Lutherus ka tabawalt:

„Kirikuisasid tuleb lugeda, kuid ettewaatlikult; sest nemad ei räägi alati tõtt jumalikuist asjust. Aga kes kõrwale heidab Piibli, lugedes kirikuisade kirjutusi ja seletusi, selle uurimine on tagajärjeta ja wiljata." — „Lutheruse lauakõned" (Rootsikeelne wäljaanne), leh. 13.

Kuna Piibel midagi ei ütle „millal ja mil kombel on wiisiks saanud nädala esimest päewa pühitseda", sel põhjusel, et pühapäewa pühitsemine ei ulata tagasi apostlite päiwini, siis oleme sunnitud pöörma ajaloo poole, ja siin leiame siis, et pühapäew oli esialgu paganate pidupäew, mis päikese auks sisse seatud. Sellest tuleb ka tema nimi mitmes keeles: „päikese päew". Siin toon wäljawõtte ühest wäikesest raamatukesest „kristlaste pühapäewa ja kirikupühade ajalugu", wälja annud E. C. Brygman (doomkiriku waimulik Aarhus'is), 1819. a., lehek. 182:

„Nädala esimest päewa on nimetatud päikese järele, misjugust roomlased ja paganlikud sakslased sel päewal kui jumalat teenisid."

Ma olen juba esile toonud, mis tuntud mehed pühapäewa pühitsemise kohta öelnud ja kirjutanud. Waata loengust „Kristuse wastane wõidab kristliku ilma." Mehed, nagu piiskop Skat Rördam, piiskop Grimelund, pastor Sommer j. t. tunnistawad, et pühapäew ei ole Kristusest ega apostlitest sisse seatud. Katoliku kirik tunnistab awalikult, nagu oleme näinud, et tema olewat hingamisepäewa ümber muutnud ja selle asemele pühapäewa sisse seadnud.

Kewadel 1910. a. peeti ajalehewaielus protestantliise waimuliku dr. Frederic B. Duval ja katoliku preestri A. Gerritsma wahel, mõlemate elukoht Winnipegis, Manitobas, Kanadas. Waielus keerles selle ümber, kas omab katoliku

kirik seda wõimu, mis ta enesel ütleb olewat, wõi ei. Aga kui „isa" Gerritsma oma artiklis „Free Press'is" 21. apr. 1910 pakkus awalikult tuhat dollarit ühe ainsa kirjakoha eest, kus kästakse pühapäewa pühitseda, lõppes waielus otsa; dr. Duval ei wastanud heade põhjuste päraſt mitte. „Isa" Gerritsma kirjutab muu seas:

„Kui dr. Duval eitab kiriku õiguſt wälja anda käskusid, miks tahab ta siis täiesti wastolus Piibliõpetusega sõnakuulelik olla pühapäewa käsule? Protestantlaste Piibel ütleb selgesti: „Mõtle hingamisepäewa peale, et sa seda pühitsed," ja paljudes teistes kohtades nii wanas kui uues seaduses rõhutab Piibel hingamisepäewa pühitsemist. Iga laps koolis teab, et hingamisepäew on nädala seitsmes päew, ja siiski peawad kõik protestantlised kogudused peale seitsmendapäewa-adwentistide, pühapäewa hingamisepäewa asemel, sest et katoliku kirik selle muudatuse kristliku ajaarwu algul ette wõttis. Mina pakun seega h-ra Duvalile tuhat dollarit, kui tema näitab meile ainsa kirjakoha protestantlaste ehk katoliku Piiblis, wanas ehk uues Seaduses, kus meid kästakse pühapäewa pühitseda."

Tublisti 26 aastat tagasi esines „isa" Enright sama tuhande dollarilise pakkumisega ühe ainsa kirjakoha eest, mis pühapäewa pühitsemist kinnitab; kuid keegi ei annud ennast üles. Siin toon järgnewa kirjawahetuse, mis iseenese eest räägib. Keegi herra E. E. Franke New-Yorgis kirjutas „isa" Enright'ile, küsides temalt, kas see õige on, et tema ühel awalikul koosolekul sarnase pakkumisega esinenud. Wastus oli järgmine:

H-ra E. E. Frankile

New-Yorgis.

Armas sõber! Teie kirja sain kätte mõne päewa eest. Seda lehte, millest Teie räägite, ei ole ma näinud. Minu sõnad olid: „Mina olen korduwalt pakkunud 1000 dollarit igaühele, kes Piiblist ükſinda wõib näidata, et mina olen kohustatud pühapäewa pühitsema. Piiblis ei ole nüſuguſt käsku. See on ainu-ükſi püha katoliku kiriku käſk. Piibel ütleb: „Mõtle

hingamiſepäewa peale, et ſa ſeda pühitſed.“ Katoliku kirik ütleb: „Ei! enda jumalikul wäel kaotan ma ära hingamiſepäewa ja käſin ſind nädala eſimeſt päewa pühitſeda.“ Ja waata! terwe haritud maailma kummardab aupakkuwas ſõnakuulmiſes püha kiriku käſu ees. Wabandage, et oma wastuſega wiiwitaſin.

Lugupidamiſega

T. Enright, Cſs., R.,
katoliku preester Redemptori Colleges, Kanſas City, Mo.“

Wõrreldes „iſa“ Enright'i ſõnu: „Ja waata! terwe haritud maailm kummardab aupakkuwas ſõnakuulmiſes püha kiriku käſu ees,“ prohweti ſõnadega: „Ja kõik maailm pani ſeda imeks ja käis metſaliſe järel, ja kummardaſid metſaliſt ja ütleſid: Kes on metſaliſe ſarnane, kes wõib tema wastu ſõdida?“ peab tunnistama, et ſarnadus on üllaldawalt tuntaw.

Wastuſena ühele kirjale, mille h-ra John R. Ashley, Rock Hall, Maryland, Ameerika, ſaatis kardinaal Gibbons'ile ſelle küſimuſe ſuhtes, kirjutas kardinaali ſekretäär järgmiſt:

„Kardinaali elukoht, Baltimore, Md. 25. weebr. 1892.

H-ra John R. Aſhley!

Wastuſena Teie eſimeſe küſimuſele ütlen:

1. Kes muutis hingamiſepäewa ümber?

Wastus: Püha katoliku kirik.

2. Kas protestantlaſed järgiwad Piiblile wõi püha katoliku kirikule, kui nad pühapäewa peawad?

Wastus: Protestantlaſed järgiwad püha katoliku kiriku poolt ſisſeſeatud kombele.

3. Protestantlaſed räägiwad iſeenda wastu pidades pühapäewa ja ſamal ajal tunnistades endid olewat juhatatud ükſinda Piiblilt.

Jään Teie

C. F. Thomas, ſekretäär.

Piiskop Rördamil on õigus, öeldes: „Millal ja mil kombel on ſaanud kombeks nädala eſimeſt päewa pühitſeda, ſelleſt uues Testamendis midagi ei räägita.“ See on muidugi

mõista kõik muu kui meeldiw protestantlasele, kelle hüüdsõna esialgu oli: „kõigis asjus Piibli poole hoida", ühes nii tähtsas küsimuses nagu see on ainuüksi rajatud olla ajaloo peale, eriti kui see tõepoolest ka temale wastu käib. See tuletab minule meele selle wastuse, mis dr. Eck Baieri herzog Wilhelmile andis, kui wiimane küsis, kas tema wõiwat protestantismi tühistada. „Ei, mitte apostlite ja prohwetite kirjadega," wastas Eck, „aga kirikuisade ja kirikunõukogudega." „Ah soo! — ma mõistan, ma mõistan!" wastas hertsog ruttu, „lutherlased on nii siis, Teie üteluse järele, pühas Kirjas, ja meie (katoliiklased) oleme wäljaspool."

Pühapäewa pühitsemise kohta kirjutab Neander:

„Pühapäewapühitsemine oli aga ainult, nagu kõikide kirikupühade pühitsemine, inimlik korraldus; see oli kaugel apostliteşt kindlaks määrata mõnda jumalikku käsku ses suhtes, kaugel neist ja esimeseşt apostlikust kogudusest üle wiia hingamisepäewa käsk pühapäewa peale. Kuid wõib olla juba teise aastasaja lõpul oli niisugune wale ülewiimine juba teostatud; seşt juba siis peeti töötamist pühapäewal patuks ..." — Neanderi kirikulugu (sakşakeelne wäljaanne), I köide, teine osa, lehek. 339 — aastaarw 1828.

Selleşt selgub, et teise aastasaja lõpul hakati töötamist pühapäewal patuks lugema. Seda asja lähemalt waadeldes, leitakse järgmist pühapäewa sissetoomise suhtes hingamisepäewana: Ei ole teada midagi niisuguseşt ümbermuutmiseşt enne teise aastasaja lõppu. Põhjust sellele andis asjaolu, et kristlased nädala esimesel päewal palwekoosolekule kokku tulid, et sel wiisil mälestada Kristuse ülestõusmist; kuid keegi ei mõtelnud sellega Issanda hingamisepäewa kõrwaldada. Mõne aja pärast mindi pisut kaugemale, sisse tuues jumalateenistuse pühapäewal hingamisepäewa kõrwal. See kõik sündis järk-järgult ja wäga pikkamisi. Need, kes esiotsa nende wäärtusega päri olid, ei ole kindlasti kunagi mõtelnud wõi aimanud, et see lõpuks pidi wiima Issanda hingamisepäewa kõrwaldamisele ja ärakaotamisele. Nendega

oli lugu ſamuti kui Eewaga, kui ta ärakeelatud wiljaſt ſõi: ſee kõik nägi niihästi ilmſüüta kui meeldiw wälja. Ükski ei aimanud, et ſee oli Kristuſe wastaſe waim (mis oli juba liikumas wõi tegutſemas Pauluſe ajal), mis ſelle taga oli. Seda wõidakſe õiguſega nimetada „ülekohtu ſaladuſeks".

Kaua aega pidaſid kriſtlaſed mõlemaid päiwi. Aga kui ristiuſk ja paganlus lõpuks ühendati, pidi Issanda hingamiſepäew taganema pühapäewa eeſt. Niipea kui ristiuſk riigiuſuks ſai, hakkas keiſer pühapäewa ſeaduſi wälja andma. Pühapäew oli ju roomlaste paganlik püha, ja kuna nüüd kriſtlaſed järk-järgult olid harjunud pühapäewaga Issanda hingamiſepäewa kõrwal, tarwitſes piiskoppidel ainult loobuda hingamiſepäewaſt ja alal hoida pühapäewa, et olla kokkukõlas roomlastega ühiſe pühapäewa ſuhtes. Eſimene pühapäewa käſk anti wälja keiſer Konſtantini poolt aastal 321 p. Kr., mis on järgmine:

„Päikeſe auwäärilisel päewal peawad rahwas linnades puhkama ja ametiaſutuſed ning töökojad ſulutama. Aga maal wõiwad need, kes põllutööd teewad, töötada wabalt ja ſeaduslikult; ſeſt tihti juhtub, et mõni teine päew ei ole nii ſünnis wilja külwiks wõi wiinapuude istutamiſeks, et mitte, kaſutamata jättes kõige paremat aega, ei kaotataks taewa rohkeid õnnistuſi."

Konſtantini eesmärk ſelle käſuga oli kõwendada ühenduſt ristiuſu ja paganluſe wahel. Tol ajapunktil ei olnud ta weel ristitud. Konſtantini pühapäewa käſu kohta loeme „Ragnar Thomäeuſe kirikuloos" — Stokholm — 163 leheküljel järgmiſt:

„Pühapäew ülendati pidu- ja puhkepäewaks terwes (Rooma) riigis, ja ſel päewal pidi kõik töö — wäljaarwatud kõige tarwiliſem töö maal — ſeisma, ja ei ſaa ſalata, et tema (Konſtantini) eesmärk ſeal juures oli tuua ristiusku ja paganluſt ligemaſe ühenduſesſe teine teiſega pühapäewa kui päikeſepäewa pühitſemiſe teel, austades nii päikeſejumalat, keda wõidi pidada kriſtlaſtele ja paganatele erapooletuks jumaluſeks."

Hiliſemad keisrid tegid Konſtantini ſeaduſe waljumaks. Sel wiiſil ſaime pühapäewa hingamiſepäewa aſemel. Pauluſe ſõnad koguduſewanematele tol ajal: „Ka teie eneste ſeaſt ſaawad üles tõusma mehed, kes pööratſid kõneſid rääkiwad, et nemad wõikſid jüngrid eneste järele haugutada“ (Ap. t. 20, 30) pidid warsti tõdenema. Kristuſe wastaſe wõim kaswas ja ſuurenes igal aastaſajal, kuni ta wiimaks wõis „otſegu Jumal Jumala templis“ istuda ja näidata iſeennaſt „otſegu peaks tema Jumal olema“. Mõne wäheſe aastaſaja jooksul muudeti Iſſanda püha ſeadus, ja tema püha paradiiſiſt pärit hingamiſepäew wahetati paganliku püha — päikeſe päewa — wastu ümber. Selleſt ajaſt peale on läinud lugu nii, nagu „iſa“ Enright tabawalt awaldas: „Ja waata! terwe haritud maailm kummardab aupakkuwas ſõnakuulmiſes“, wõi nagu Kiri on ette kuulutanud: „Ja kõik maailm pani ſeda imeks ja käis metſaliſe järel.“

Ühes kirjatöös, mis loeti ette ühel Chautauqua koosolekul New-Yorgis, ſamuti ka ühel ſamas linnas ärapeetud baptistide waimulikkude konwerentſil, kirjutab dr. Edward T. Hiscoks, „Baptisti koguduste käſiraamatu“ („Standard Manual for Baptist Churches“) kokkuſeadja järgmiſt:

„See tuleb mulle ette ſelgitamatuna, et Jeeſus oma kolmeaastaſe kooswiibimiſe keſtwuſel oma jüngritega, mil ta tihti nendega hingamiſepäewa küſimuſt käſitas, harutades ſeda mitmeſt eri waatepunktiſt ja puhastades teda ta wale ſeletusteſt, ſiiski kunagi ühegi ſõnaga ei tähendanud, et ſee päew ümber muudetud oli, ja edaſi, et midagi ſarnaſt ei juhtunud 40 päewa jooksul peale tema üleſtõusmiſt, ja meie teades ei puudutanud ſeda küſimuſt ka mitte Püha Waim, keda anti, et neile meele tuletada, mis ta neile oli ütelnud. Meie ei leia ka, et Jumala Waimuſt juhatatud apoſtlid, enda tegewuſe keſtwuſel, kuulutades ewangeeliumit, aſutades koguduſi ja andes neile nõu wõi juhatuſt, oleksid ſeda küſimuſt harutanud wõi üldſe puudutanud.

Muidugi tean ma wäga hästi, et pühapäew tuli tõepooleſt tarwituſele uſuliſe päewana ristikoguduſe kõige waraſemas ajaloos.

mida meie teame kirikuiſadeſt ja teisteſt allikateſt. Aga kui kurb, et ſee kannab paganluſe pitſarit ja on ristitut päikeſejumala nimega, kui ſeda wastu wõeti ja heaks kiideti ära langenud paawstikiriku poolt ja testamenteeriti püha päranduſena protestantismile!"

Misſugune päew on ſeitsmes päew?

Mõnikord öeldakſe, et ei olewat wõimalik teada, misſugune päew on ſeitsmes päew. Pealegi on maakera ümmargune; kui meil on päew, on maakera wastupidiſel küljel öö jne. Niiſugustel kõnewiiſidel pole midagi ühiſt kõnesolewa asjaga wõi tõega. Kas pole maa alati ümmargune olnud? Kas ta ei olnud ſama ümmargune, kui Iſſand käskis Mooſeſel kiwidega ſurmata ſeda meeſt, kes korjas puid hingamiſepäewal (4. Mooſ. 15, 32. 35), nagu ta nüüdki on? Maakera ei ole ümmarguſem uue Seaduſe ajal kui ta oli wana Seaduſe ajal. Tema ei ole ka ümmarguſem hingamiſepäewal kui ta on pühapäewal?

Ma ei ole kunagi kuulnud, et keegi oleks ettekäändena eſitanud asjaolu, et ta ei wõiwat pidada pühapäewa ſellepäraſt, et maakera on ümmargune. Ütlus, ei olewat wõimalik teada, misſugune päew on nädala ſeitsmes päew, kõlab päriſelt iſeäralikuna. Iga hariliku mõistuſega 10-aastane koolipoiſs teab ſeda. Kalender teab ſeda, ja katekismus ütleb, et kriſtlaſed peawad pühapäewa ſeepäraſt, et Kristus tõuſis üles ühel pühapäewal. Nii ſiis teatakſe, et pühapäew on nädala eſimene päew; ſeſt Kiri ütleb ſelgesti, et Kristus tõuſis üles nädala eſimeſel päewal ja et ſee järgnes otſe hingamiſepäewale. Matt. 28, 1. Seega on aga ſiis tõendatud, et laupäew on ſeitsmes päew.

Miks eſiteletakſe ettekäändena teadmatuſt ſeitsmenda päewa ſuhtes, kui ühtlaſi õpetatakſe, et Kristus tõuſis üles ühel pühapäewal — nii ſiis nädala eſimeſel päewal? Ja miks katſutakſe teha maa nii ümmarguſeks hingamiſepäewal, et Iſſandale sõnakuulelik ei ſaa olla? Tahtmatalt tulewad

meele Issanda sõnad Kog. 7, 29. salmis: „Waata, seda ükspäinis olen ma leidnud, et Jumal inimese loonud õiglaseks; aga nemad ise otsiwad palju kurje äramõtlemisi."

„Kõik Jumala sõna on selge kui sulatatud, tema on kilbiks neile, kes tema juure kipuwad. Ära kaswata midagi tema sõnade juure, et ta sind ei noomi, ja sina ei jää walelikuks." Õp. s. 30, 5. 6.

„Nõnda ütleb Jehoowa, su lunastaja, kes Israelis püha on: Mina olen Jehoowa, su Jumal, kes sind õpetab sinu kasuks, kes sind juhatab sinna teele, mis sa pead käima. Oh, et sa olekssid mu käskusid tähele pannud! Siis oleks su rahu olnud kui jõgi ja su õigus kui merelaened." Jes. 58, 17. 18.

„Teie olete minu sõbrad, kui teie teete, mis mina teile käsin." Joan. 15, 14.

17. loeng.

Need 144,000. Ilm. 14, 1—3.

Kes nemad on ja kust nad tulewad?

„Ja ma nägin, ja waata, üks Tall seisis Siioni mäe peal, ja temaga neli wiietkümmend tuhat peale saja tuhande, kel oli Isa nimi nende otsa kirjutatud. Ja ma kuulsin üht healt taewast otsegu hulga wete kohisemist ja kui suure pikse mürtsemist; ja ma kuulsin kandlelööjate healt, kes oma kandlid löid. Ja ma kuulsin otsegu ühe uue laulu aujärje ees ja nende nelja elaja ja wanemate ees; ja ükski ei wõinud seda laulu õppida, kui aga need neli wiietkümmend tuhat peale saja tuhande, kes maa pealt on ära ostetud. Need sinatsed on, kes endid naistega ep ole roojaseks teinud; sest nemad on neitsid; needsinatsed on, kes Talle järel käiwad, kuhu ta iial läheb; needsinatsed on inimeste seast ära ostetud kui esimesed annid Jumalale ja Tallele. Ja nende suust ei ole kawalust leitud, sest nemad on ilma wigata Jumala aujärje ees.“ Ilm. 14, 1—5.

12. ja 13. peatükis kirjeldab Joannes seda ägedat wõitlust koguduse wahel ühelt poolt ja lendawa mao, seitsme peaga ning kahe sarwega metsalise wahel teiselt poolt. Üks tagakiusamise ajajärk järgneb teisele, iga kord uue lipu ja uue nime all.

Otse meie eel seiswas wiimses wõitluses wõitlewad need, „kes metsalist ja tema kuju kummardawad“, nendega, kes keelduwad seda tegemast.

Need 144,000.

Neil 144,000 on Poja ja Isa nimi kirjutatud nende otsaesistel (Ilm. 14, 1) — wastandiks neile, kellel on „metsalise nimi“ wõi „märk“. Ilm. 13, 16. 17. Need tundemärgid saawad otsustawateks, kui seitse nuhtlust maailma peale tulewad. Neid, kellel on „metsalise märk“, tabawad nuhtlused (Ilm. 16, 2), kuna 144,000, kellel on Isa ja Poja nimi wõi pitsar enda otsaesistel, nuhtlusteşt puutumata jääwad.

Need 144,000 laulawad üht uut laulu, mida ükski teine selleşt arutu äralunastute hulgaşt ei wõi laulda. Ilm. 14, 3. Neid nimetatakse neitsideks ja nad erinewad sellega, et nad „on inimeste seaşt ära ostetud kui esimesed annid Jumalale ja Tallele“; nemad on „ilma wigata“. Ilm. 14, 4. 5. Neişt 144,000 räägitakse ka 7. peatükis. Siin näeb Joannes „ühe teise ingli üles tõuswat päewatõusmise poolt, kelle käes oli elawa Jumala pitsar“, ja Jumala sulasid pitseeritakse (2. ja 3. salm) — „neli wiietkümmend tuhat peale saja tuhande, kes pitsariga olid märgitud kõigişt Israeli laste suguharudeşt“. Salmid 4—8.

See järjekord, mille järele ingel siin Joanneşe kuuldes kaheteistkümne suguharu nimed esile toob, erineb wanas Testamendis antud järjekorraşt. Esimene poeg Ruuben on ümber wahetatud Juudaga, keda nimetatakse esimesena. Tan ja Ewraim puuduwad täiesti, ja Leewi ning Joosep on asetatud oma kohale. See näitab, et siin räägitakse waimulikuşt, kuid mitte lihalikuşt Israelişt. Sel põhjusel on wäga kohane, et Juuda etteotsa asetatud; Kristus tuleb ju Juuda suguharuşt. Pealegi näitab Issanda sõna selgesti, kes waimulik Israel on. Paulus juhib tähelpanu sellele, öeldes: „See ep ole Juuda mees, kes wäljaştpidi Juuda mees on.“ Room. 2, 28. Jumala sõna ei ole tühiseks saanud; „seşt kõik need ep ole mitte Israeli sugu, kes Israelişt on siin-

dinud. Ega kõik ole Abraami lapsed, seepärast et nemad Abraami sugu on." Room. 9, 6—8.

Tõotus Abraamile, Isaakile ja Jakobile jääb edaspidi jõusse. Asjaolu, et juudid enda uskmatuse tõttu Jumala ärawalitsetud rahwa klassist kõrwaldatud, ei tühista tõotust. „Ep ole Juuda meest ega Kreeka meest, ep ole sulast ega waba, ep ole meest ega naist, sest teie kõik olete üks Kristuse Jeesuse sees; aga kui teie Kristuse päralt olete, siis olete teie ka Abraami sugu, ja pärijad tõotuse järele." Gal. 3, 28. 29.

Kui meie Kristuse päralt oleme, siis oleme „Abraami sugu" — tõeline Israel. Jakobuse raamat „neile kaheteistkümne suguharule, kes laiali pillatud" (Jak. 1, 1), ei ole kirjutatud lihalikule, waid waimulikule Israelile — kristlastele. See selgub raamatu enese sisust.

Need Ilm. 7. peat. kirjeldatud 144.000 on iseäralik hulk, kes elab kõige wiimasemal ajal, mil pitseerimine aset leiab. Pitseerimine on töö lõpulewiimine, ja seepärast peawad need 7. peatükis kirjeldatud 144.000 olema üheseguseð 14. peatüki 144.000-ga. 7. peatükis näeb Joannes neid nende maises seisukorras, just enne seda kui Issand neid ära wiib, kuna ta 14. peatükis neid Talle juures Siioni mäel näeb.

Poja ja Isa nimi wõi pitsat.

Neil 144,000 on Poja ja Isa nimi wõi pitsat nende otsaesistel. Kes metsalist ja tema kuju kummardawad, nendel on metsalise märk kas otsaesisel wõi käe peal. Otsaesine tähendab siin mõistuse wõi meele asupaika. Seepärast on see õige loomulik, et Jumala pitsarimärk ainult tema sulaste otsaesisele pannakse, mitte käe peale. Nimelt ei saa Jumalat teenida, kui süda sellega terwelt peri ei ole. Sel põhjusel asetab Issand oma pitsari wõi nime ainult otsaesisele. Suur Kristuse wastane seewastu asetab oma märgi kas otsaesisele ehk käe peale.

Pitsarit tarwitatakse seaduse, ameti jne. kinnitamiseks. Kuninga emanda Eestri palwe peale kinkis kuningas Ahasweerus juutidele wabaduse. Sel puhul ütleb tema Eestri ja Mordekai poole pöördes: „Siis kirjutage teie juutide päraſt kuninga nimel, nõnda kui hea on teie meeleſt, ja pange seda kuninga sõrmukse pitsariga kinni; seſt kirja, mis kuninga nimel kirjutatud ja kuninga sõrmukse pitsariga kinni pandud, ei wõi ükski tagasi wõtta.“ Eester 8, 8. Kui Taaniel lõukoerte auku heideti, „toodi kiwi ja pandi augu suu peale, ja kuningas pani seda oma pitseri sõrmukseega ja oma suurte isandate sõrmukseega kinni, et midagi teistwiisi ei pidanud sündima Taanieli kallal.“ Taan. 6, 18.

Uhe maa seadus astub siis oma jõusse, kui kuningas wõi riigipea sellele oma pitsari — riigipitsari — alla wajutab. Igal riigil on oma pitsar ja selle põlgajaid wõi eitajaid tabab möödapääsematu karistus. Aga kui sel asjaolul on mingisugune tähendus, et kuningas wõi würst paneb oma pitsari wõi nime dokumentide wõi seaduste alla, siis peab see tähendama lõpmata palju rohkem, kui kuningate Kuningas ja isandate Issand paneb oma nime wõi pitsari oma teenrite otsaesistele. Ja kui tuleb ettewaatlikult, ilma rikkumata, hoida maise kuninga pitsarit, kui palju rohkem on ettewaatust tarwis taewa kuninga pitsari suhtes!

Need kümme käsku on Jumala põhiseadus Jumala lastele wõi rahwale nii wana kui uue majapidamise ajal. Need muutuwad niisama wähe kui Jumal. Aga kus leiame meie pitsari wõi nime? Wõrreldes katoliku kiriku poolt ümbermuudetud ja niisugustena protestantlaste poolt wastuwõetud käskusid (waata loengust „Kristuse wastane wõidab kristliku ilma“) 2. Mooſ. 20, 1—17-ga, nähakse kohe suurt wahet. Waadeldes lähemalt Jumala käskusid, nagu nad Issanda enese suust tulewad, leitakse tema nime wõi pitsarimärki hingamisepäewa käsus. Siin seisab nimelt, kes see

Käsuandja on — taewa ja maa Looja. See ei seisa aga mitte ülejäänud ühekšas käsus.

„Seśt kuue päewaga on Jehoowa taewa ja maa teinud, mere ja kõik, mis nende sees on, ja ta hingas seitsmendal päewal, seepärast õnnistas Jehoowa hingamisepäewa ja pühitses teda.“ Siin räägib maailmkonna Looja; tema on Käsuandja. Aga just see hingamisepäewa käsu osa on muudetud ja ei leidu katoliku kiriku poolt muudetud seaduses. Seal seisab ainult: „Mõtle hingamisepäewa peale, et sa seda pühitseb.“ Aga tema ei ole üksnes kõrwaldanud Jumala pitsari; tema on pannud nädala esimese päewa seitsmenda päewa asemele. Ja nagu järgnewast loenguśt näeme, rõhutab katoliku kirik seda ümbermuutmist oma wõimu erilise märgina.

Issanda hingamisepäew on täheks tema ja ta ärawalitsetud rahwa wahel. „Ja andsin neile oma seadmised, ja oma kohtuseadused andsin ma neile teada; kui inimene nende järele teeb, siis elab ta nende sees. Ja mina andsin neile ka oma hingamisepäewad, et nemad pidid olema täheks minu ja nende wahel; et nemad pidid tundma, et mina Jehoowa olen, kes neid pühitseb.“ Esek. 20, 11. 12.

Hingamisepäew on nõnda siis selle täht, et Issand meid pühitseb ja meie tema päralt oleme. Sedasama loeme 2. Mooś. 31, 13. 16. 17: „Teie peate kõwasti minu hingamisepäiwi pidama, seśt see on täheks minu ja teie wahel teie tulewa põlwe rahwale, et nemad saawad teada, et mina olen Jehoowa, kes teid pühitseb.“ „Seepärast peawad Israeli lapsed hingamisepäewa pidama, et nemad hingamisepäewa üles peawad, oma tulewa põlwe rahwa seas igawesśeks seaduseks. Minu ja Israeli laste wahel on see täheks igawesti; seśt kuue päewaga on Jehoowa taewa ja maa teinud, ja seitsmendal päewal on ta seisnud ja hinganud.“ Siit selgub, et hingamisepäew on „igawesśeks sea-

duseks" ja „täheks igawesti" — pühitsuse täheks — Issanda ja tema rahwa — tõeliku Israeli wahel.

Neil 144,000-del on see täht, märk wõi pitsar; sest nemad on märgitud „elawa Jumala pitsariga", ja Isa ning Poja nimi seisab kirjutatud nende otsaesistel. Nemad peawad Issanda hingamisepäewa. Nemad on saanud wõidu metsalise üle, see tähendab, saanud jõudu ja armu Issandalt jälgida tema sõna kõigis asjus — käia Jumala sõna walguses.

Need 144,000 on seega siis see rahwaklass, kes kõige wiimasemal ajal pöörab ära inimeste käskudest Issanda sõna juure. Sel põhjusel peawad nemad ära heitma pühapäewa ja pidama Issanda hingamisepäewa. Kuna terwe kristlik ilm ütleb: „Kes on metsalise sarnane, kes wõib tema wastu sõdida?" loodawad nemad Issanda peale, ja tema nimi kirjutatakse nende otsaesistele — tema käsud kirjutatakse nende südamesse. Nemad laulawad üht laulu, mida ükski teine ei wõi laulda (Ilm. 14, 3), sest nende läbielu wiimase wõitluse ja suure wiletsuse ajal erineb ülejäänud äralunastatud hulga läbielust.

Jesajas kuulutab ette maa häwitamist. „Waata, Jehoowa wõtab maa tühjendada ja seda suutumaks ümber lüüa... Maa leinab ja närtsib ära; maa, kus elatakse, on sant ja närtsib ära; maa rahwa ülemad on rammutumad. Ja maa on roojaseks läinud nende all, kes seal elawad, sest nemad astuwad üle käsuõpetuste, pöörawad seadmised teisiti, teewad igawese seaduse tühjaks. Seepärast sööb ärawandumine maa ära, sest need, kes seal elawad, on süüalused; seepärast põlewad maa rahwas ära, ja pisut inimesi jääwad üle." Jes. 24, 1—6.

Ingliskeelses piiblis, samuti ka teistes, näit. norra- ja rootsikeelses tõlkes seisab „maailm" „maa" asemel, mis ka õigem on. See on nii siis prohwetikuulutus maailma hä-

witamiseſt. „Maailm tühjendatakſe ja lüüakſe ſuutumaks ümber", maailm „leinab" jne. Põhjuſeks, miks maailm ära häwitatakſe ja kõik tema elanikud, peale wäheste, kes ülejääwad, ära hukatakſe, on asjaolu, et „nemad astuwad üle käſuõpetuste, pöörawad ſeadmiſe teiſiti ja teewad igaweſe ſeaduſe tühjaks." „Rahwas peab olema nõnda kui preester, ſulane nõnda kui tema iſand, tüdruk nõnda kui tema emand" jne., mis tähendab, et kõik ühtlaſi hukka lähewad; ainult „piſut inimeſi jääwad üle."

Kristus ja Iſſanda püha ſeadus on lahutamatud. See, kes oma wabal walikul ära heidab ühe, heidab ära tõepooleſt ka teiſe. Kardetaw on oma ſüdant kõwaks teha tõe wastu. Seda tegid juudid Kristuſe ajal. Hoolimata nende tunnistuſeſt, et nad Mooſeſe poole hoiawad ja neil Abraam iſaks on, oli nende jumalateenistus tühine. Ja mispäraſt? Loe Joan. 5, 45—47, 8, 33—40; Matt. 15, 9.

Risti lüües Jumala Poega, pitſeeriſid juudid iſe enda ſaatuſe. Nemad põlgaſid enda katſumiſeaega, ja Jeeſuſe ſõnad: „Waata, teie koda peab teile tühjaks jäetama", läkſid tõeks. Üle 1800 aasta on ſelleſt ajaſt möödunud, ja mida näeme nüüd? Meieaja kriſtlikul ilmal on ühiſt tolleaja juutidega asjaolus, et nemad ka katſuwad Kristuſt ja käſuõpetuſt üksteiſeſt lahutada. Tol ajal öeldi: „Maha Kristuſega!" Nüüd öeldakſe: „Maha käskudega!" Prohwetiſõnas on ette öeldud, kuidas juudid pidid Kristuſe ära heitma, ja nagu oleme näinud, on ka ette öeldud, et meieaja kriſtlik ilm Iſſanda käſu ära heidab. Nii tõesti kui juudid täitſid prohwetikuulutuſt, ära heites Jumala Poja, nii tõesti täidawad ka need, kes meie päiwil õpetawad, et Jumala käſud olewat ära kaodatud, prohwetlikud ettekuulutuſed. Ja otſekui Jumal pidi ära heitma juudid, kui nad hüüdſid: „Ära Kristuſega!" nõnda näitab Jumala ſõna ſelgesti, et Jumal heidab ära kriſtlaſed, kui nemad awalikult ſeletawad, et Iſſanda käſud olewat ära kaodatud.

Ilm. 11, 18. 19 järele ilmub „seaduse laegas" nähtawale Issanda templis umbes sel ajal, kui Issand oma rahwa peale kohut mõistab ja oma sulastele palga annab. „Seaduse laegas" sisaldas kümme käsku. Awaldus „tema seaduse laegast nähti tema templis" näitab kahtlemata seda, mis sünnib kolmekordse kuulutuse teadaandmise ajal.

Selle kuulutuse wäljawiimise ajal (misjugust ma käsitan lähemalt järgnewas loengus), juhitakse meie tähelpanu õige wahekorra peale Kristuse ja käsu wahel. Ewangeeliumi walgus peab jälle paistma oma puhtuses, ja kristlastel tuleb walida emba-kumba: kas wastu wõtta wõi ära heita Issanda hingamisepäewa — kas järgida Kristust wõi suurt Kristuse wastast. Aga selle asemel, et tagasi minna Issanda sõna juure, läheb suur enamus wiimaks nii kaugele, et „nemad teewad igawese seaduse tühjaks". „Seepärast sööb äratwandumine maa ära, sest need, kes seal elawad, on süüalused; seepärast põlewad maa rahwas ära, ja pisut inimesi jääwad üle." Jes. 24, 5. 6.

Nagu saame näha ühest edaspidisest loengust, on protestantlaste koguduseb warem tõendanud, et kümme käsku „on makswad kõigile inimestele kõigil aegadel." Kuid wiimasel ajal on kahetsemisewäärt muutus ses suhtes sisse tulnud. Kui Issanda „seaduse laegast nähti tema templis", siis ilmus nähtawale hingamisepäewa käsk, ja kogu kristliku ilma tähelpanu juhiti selle prao peale, mis katoliku kirik Issanda käskudesse teinud. Nüüdsest peale tuleb Jumala lastel walida ühte kahest — kas pidada Issanda hingamisepäewa wõi ära heita ka kümme käsku. Teist walikut nimelt ei anta; sest tunnistada kümne käsu makswust ja samal ajal meelega alati üle astuda ühest nendest, oleks ju liiga suur iseenese wastu rääkimine. Sellest on saanudki alguse see õpetus, et need kümme käsku ei olewat makswad meile. Kristliku ilma kohta tõdeneb ettekuulutus, et „nemad teewad igawese seaduse tühjaks." Siin toon Lutheruse usu praosti

Fr. Schiörn'i ütluse selle punkti kohta raamatus „Uue Testamendi wahekord wana Testamendi seaduseandlusega", Kristianias 1894, leh. 11:

„Kaunis kindlaks wõib pidada asjaolu, et püüe kõrwaldada kümme käsku kui jumalikku muutmatu juhtnööri, põhjeneb selles, et tahetakse wälja heita hingamisepäewa käsku. Nähakse ju küllalt selgesti, et on wõimata wälja wõtta seda üht käsku kümne hulgast, nii kaua kui ülejäänud makswateks ja jõusolewateks tunnistatakse. Need kümme käsku moodustawad nii kindlasti piiratud ükstuse, et nad peawad seisma ja langema üheskoos. Siis parem kõrwaldatakse juba kõik, kui kolmandat käsku seista lastakse."

Kui juutidel tuli walida rööwli Barraba ja Jeesuse wahel, siis „kõik hulk kisendas wäga ja ütles: Hukka teda ära, ja lase meile Barrabas lahti!" Luuk. 23, 18. Enne Kristuse teist tulemist tuleb terwel kristlikul ilmal walida Issanda hingamisepäewa ja Kristuse wastase pühapäewa wahel. Joannes kirjeldab selle waliku tagajärge sõnadega: „Ja kõik maailm pani teda imeks ja käis metsalise järel."

Nende 144,000-de pitseerimine sünnib üheaegselt Joannese Ilm. 14, 6—12 kirjeldatud hoiatuskuulutuse teadaandmisega kõigi rahwastele. See ingel, keda Joannes näeb üles tõuswat päewatõusmise poolt, kelle käes oli elawa Jumala pitsar" (Ilm. 7, 2), kujutab tabawalt wiimast hoiatuskuulutust. See algab wäikesel wiisil, waikselt ja peaaegu tähelepanematalt, laienedes siis wälja igasse maailmaossa ja kõlades kõigil mail.

Need, kes elawad, kui seda kuulutust kuulutatakse, ja kellel on juhus sellega tutwuneda, peawad paratamatult wõtma seisukoha kas tõe poolt ehk wastu, ja see seisukoht, millele nad asuwad, jääb otsustawaks. „Aga see on hukkamõistmine, et Walgus on tulnud maailma." Joan. 3, 19.

Need 144,000 moodustawad rahwaklassi, kes selle hoiatusekuulutuse ajal Issanda pitsari wastu wõtnud. Terwe lunastatud hulk — kõik Jumala tõelikud lapsed, alates

Aadamast ja minnes läbi kõigi ajajärkude — on seewastu arutu suur. Ilm. 7, 9.

Et 144,000 esitatakse neitsitena, on üsna tähendusrikas, kui meele tuletame, et naine kujutab kogudust. Nad ei ole endid „naistega roojaseks teinud", see tähendab, nad on end eraldanud neist kogudustest, kes Issanda sõnast kõrwale minnes inimeste käskusid peawad. Esimese ristikoguduse sarnaselt esitatakse neid Kristusele „puhta neitsina". 2. Kor. 11, 2.

Et nad on „inimeste seast ära ostetud kui esimesed annid Jumalale ja Tallele", tuleb mõista Issanda sõnast, kus sarnast awaldust Jumala ärawalitsetute kohta tarwitatakse. Neid, kes apostlite ajal Kristuse esimest tulemist uskusid, nimetati ka „esimeseks sooks". Sak. 1, 18. Kui surm, häwitus ja seitse wiimist nuhtlust üle maailma käiwad, kaitseb Issand neid 144,000, ja Jeesus wiib nad taewa. Nad on „inimeste seast ära ostetud", ja kaetud Kristuse õigusega, seisawad nad „ilma wigata" Jumala aujärje ees. Nad on wõidu saanud „metsalise peale ja tema kuju peale ja tema märgi peale ja tema nime aru peale" ja seisawad nüüd klaasmere ääres Jumala aujärje ees, lauldes wõidulaulu. Ilm. 15, 2—4.

Nemad „käiwad Talle järel, kuhu ta iial läheb." „Sest Tall, mis kesk aujärge on, peab kui karjane neid hoidma, ja neid juhatama elawa wee allikate juure, ja Jumal wõtab kõik silmapisarad nende silmist ära pühkida." Ilm. 7, 17.

„Läkita oma walgus ja oma tõde, need juhatagu mind, need saatku mind su püha mäe juure ja su majade juure, et ma wõin tulla Jumala altari juure, Jumala juure, kes mu üpris suur rõõm on, ja kandlega sind tänada, oh Jumal! minu Jumal!" Laul 43, 3. 4.

18. loeng.

Kuulutus kõigi rahwastele.

Ilm. 14, 6—12. Babiloni kihwtine wiin ja metsalise märk.

„Ja ma nägin ühe teise ingli keskk taewast lendawat, sel oli igawene ewangeelium, et ta seda pidi kuulutama neile, kes maa peal elawad ja kõigile paganatele ja suguharudele ja keeltele ja rahwastele. Ja ta ütles suure healega: Kartke Jumalat ja andke temale au, sest et tema kohtu tund on tulnud, ja kummardage seda, kes on teinud taewa ja maa ja mere ja weeallikadi. Ja teine ingel käis järel ja ütles: Langenud on, langenud on suur linn Babilon, sest et ta oma hoora wiha wiinaga kõiki paganaid on jootnud. Ja kolmas ingel käis nende järel ja ütles suure healega: Kui keegi metsalist ja tema kuju kummardab, ja wõtab tema märgi oma otsa ette, ehk oma käe peale, seesama peab ka Jumala kange wiha wiinast jooma, mis segamata on walatud tema wiha karika sisse; ja teda peab tule ja weewli sees waewatama püha inglite ja Talle ees. Ja nende walu suits tõuseb üles igaweste igaweseks ajaks; ja neil ei ole hingamist ei ööd ega päewad, kes metsalist ja tema kuju kummardawad, ja kui keegi tema nime märgi wastu wõtab. Siin on pühade kannatus: siin on need, kes Jumala käsusõna ja Jeesuse usku peawad.“ Ilm. 14, 6—12.

See kuulutus Ilm. 14. peatükis on makstew kõigile rahwastele. Tema ei ole piiratud mõne ükskiku maa wõi ükskiku riigi peale; teda peab kuulutatama „kõigile paganatele ja suguharudele ja keeltele ja rahwastele.“ Ta moodustab suure kolmekordse hoiatuskuulutuse, kogudes ühe rahwa

„Jumala käsusõnade ja Jeesuse usu“ juure. Olles wiimne kutse maailma elanikkudele, tunnistab tema sisu nii tõsidusest kui pühalikkusest. Need kohtunuhtlused, mille eest ta hoiatab, on hirmsad. Kes „metsalist ja tema kuju kummardab ja wõtab tema märgi oma otsa ette ehk oma käe peale“, see peab „Jumala kange wiha wiinast jooma, mis segamata on walatud tema wiha karika sisse; ja teda peab tule ja weewli sees waewatama püha inglite ja Talle ees.“

Kui Jumal wanasti oma rahwa Egiptusest wälja Kanaani maale wiis, saatis ta enne rasked nuhtlused egiptlaste peale. Aga need ei tabanud mitte Jumala rahwast. Enne kui Issand laskis surmainglil läbi maa minna, käskis ta Israeli lapsi enda ukse piitasid werega wõida. Need, kes Issanda sisse uskusid, tegid selle käsu järele, ja surmaingel läks nende majadest mööda. Enne kui Issand oma ootawa rahwa taewasesse Kanaani wiib, sünnib midagi sarnast. Seitse wiimist nuhtlust walatakse wälja kõikide nende peale, kellel on metsalise märk, kuna need, kellel Isa nimi wõi märk on, nuhtlustest puutumata jääwad.

Seda kolmekordset kuulutust peab kuulutatama kõigile rahwastele otse enne Kristuse tulemist walge pilwe peal. Ilm. 14, 14. Et ainult wähesed seda hoiatuskuulutust usuwad, selgub Jeesuse sõnadest: „Nõnda kui Noa päewad on, nõnda peab ka inimese Poja tulemine olema.“ Matt. 24, 37. Suur enamus ei uskunud Noa kuulutust. Oli see wõimalik, et Jumal tahtis ära hukata kõik inimesed peale nende wäheste, keda laew endasse wõis mahutada? Ei, nii kitsarinnaline ei wõinud Jumal olla! — Nii räägiti tol ajal, ja midagi sarnast räägitakse meie päiwil. „Kui inimese Poeg tuleb, kas tema usku leiab maa pealt?“ Luuk. 18, 8.

Kui öeldakse, et keegi ei wõiwat teada midagi, mis metsaline ja tema kuju tähendawat, siis pean juhtima tähelpanu asjaolule, et need 144,000, keda Joannes nägi seiswat klaasmere ääres ja kes laulsid Moosese ja Talle laulu

(võidulaulu), olid võimust saanud „metsalise peale ja tema kuju peale." Ilm. 15, 2. 3. Need, kes otse Kristuse jälletulemise eel kuulutawad igawest ewangeeliumi, kuulutawad „tema kohtu tundi" ja „suurt Babiloni", hoiatades kõiki kummardamast „metslist ja tema kuju". Järeldawasti peawad nemad ka kuulutama, kes „Babilon", „metsaline" ja „metsalise kuju" on.

Esimene nendest kolmest inglist.

Sõna „ingel" tähendab „saadik", ja ingel esitab mõnikord Issanda teenrit või saadikut. Nii ütleb Issand prohweti läbi: „Waata, ma läkitan oma ingli, ja tema peab mu palge eel teed walmistama." Mal. 3, 1. See ingel, kellest siin jutt on, oli Ristija Joannes. Loe Matt. 11, 10.

Inglid wõtawad osa hingede peastmise tööst ja rõõmustawad iga patuse üle, kes ümber pöörab. Waewalt oli Jeesus sündinud, kui inglite hulga armas laul üle Betlema wäljade kajas. Nemad ilmutasid end apostlitele sel päewal, kui Jeesus taewa läks, ja päras seda paljudel teistel juhustel. Et Joannes näeb kolm inglit „kesk taewast lendawat", on sünnis tähenduskuju sellest, et kuulutus üle terwe maailma ulatab.

Esimene nendest kolmest inglist ütles suure healega: Kartke Jumalat ja andke temale au, sest et tema kohtu tund on tulnud, ja kummardage seda, kes on teinud taewa ja maa ja mere ja weeallikad." Ilm. 14, 7. Awaldus „Kartke Jumalat ja andke temale au", tähendab teda teenida, temale sõnakuulelik olla ja tema järel käia. Kristuse wastane on Jumala seadust muutnud, pannes inimeste käsud Jumala käskude asemele. Selle asjaolu peale juhib Issand kolmekordse kuulutuse kaudu meie tähelpanu. Meile öeldakse: „Kummardage seda, kes on teinud taewa ja maa ja mere ja weeallikad." Seda Jumalat, kes on „taewa ja

maa teinud, mere ja kõik, mis nende sees on, ja hingas seitsmendal päewal", peame kummardama ja tema hingamisepäewa peale mõtlema. 2. Mooſ. 20, 8—11.

Teine ingel.

Joannes ütleb: „Ja teine ingel käis järel ja ütles: Langenud on, langenud on suur linn Babilon, sest et ta oma hoora wiha wiinaga kõiki paganaid on jootnud." Ilm. 14, 8. Sõna „Babel" tähendab „segadus". Nimrod asutas Babeli. Selleſt loeme Kalkari seletuſes 1. Mooſ. 10, 8—10 juure:

„Nimrodiga peatub suguregister silmapilguks. Teda kirjeldatakse wägiwallamehena uues maailmas. Wägew kütt esitab loomulikult hirmuwalitsejat; tema riigi pealinn on üleilmlise kuulsusega Babilon, mis piiblis wiimse raamatuni jumalakartmatust esitab."

Babilon on seega wale usuſüsteemi esitaja. See selgub weel rohkem Ilm. 17. peatükist. Siin kirjeldatud „suur hoor" kujutab endaga katoliku kirikut. Hoor on, nagu juba oleme näinud, langenud koguduſe tähenduskuju. See naine istub „suure wee peal", hoides oma käes „kuldkarikast" „täis hirmsaid asju ja oma hooraelu roojust. Ja tema otsa oli üks nimi kirjutatud: Sala-asi; suur Babilon, hoorade ja kõige hirmsa asjade ema maa peal. Ja ma nägin naise joobnud olewat pühade wereſt, ja ma panin ülewäga imeks, kui ma teda nägin." Ilm. 17, 1—6.

Suur weſi tähendab rahwaid, kelle üle see hoor (katoliku kirik) walitseb. Ilm. 17, 15. Tema otsa ees seisab kirjutatud „sala-asi" — see tähendab „ülekohtu sala-asi". 2. Tesſ. 2, 7. Tema nimi on „suur Babilon, hoorade ja kõige hirmsa asjade ema maa peal." Temast saawad alguse peaaegu kõik inimeste käsud; tema on muutnud Jumala seaduſt ja sisse toonud hulga usulisi kombeid ja pi-

dustusi ning temast on välja läinud vale usuküsteem. Ses mõttes on tema kõikide nende usuliste ühingute ema, kes austavad tema õpetusi. Tema on terve suure vaimuliku Babiloni — meieaja moodsa kristliku ilma ema.

Kui meie võrdleme nüüdisaja ristiusku selle usuga, mida Kristus ja tema apostlid õpetasid, siis peame tunnistama, et sõnad: „Langenud on, langenud on" tema kohta üsna kohased on. Meieaja ristikoguduseşt võidakse õigusega öelda, et ta „on kurja vaimude eluasemeks saanud ja kõige roojaste vaimude vangitorniks, ja kõige roojaste lindude, mis igaüks vihkab, vangitorniks." Ilm. 18, 2. Siin tarvitseb mul ainult tähelpanu juhtida kõigi nende maailmalikkude viiside ja rohkearvuliste pea igasugu pattude peale, mida ristikoguduses lubatakse. Ja viimane sõda on kristliku maailma sel määral kombeliselt ära rikkunud, et kõik lootus peastmiseks näib asjata olevat. Olukorrad on praegu samasugused kui Noa päivil, millest loeme: „Ja maa oli Jumala ees ära rikutud, ja maa oli täis vägivalda saanud." 1. Mooş. 6, 11.

Ingel kuulutab Babiloni langemist ja näitab, et tema „hoora viha viin", on teda selle langemisele viinud. Seda „hoora viha viina", millest siin jutt, on kõik rahvad joonud. Küsimine jääb siis: Mis tähendus on Babiloni viinal? Paar kirjakohta vastavad sellele küsimusele. Nii loeme: „Aga ka need eksivad viinast ja tuigувad kangest joomaajast, preestrid ja prohvetid eksivad kangest joomaajast; nemad on ära neelatud viinast... eksivad prohveti nägemises, nemad vaaruvad arvamises." Jeş. 28, 7. Et siin harilikust viinast jutt ei ole, selgub sellest, mis järgmises peatükis öeldakse, nimelt: „Nemad on joobnud, aga ei mitte viinast; nemad vaaruvad, aga ei mitte kangest joomaajast." Jeş. 29, 9.

Babiloni viin tähendab inimeste käskusid ja õpetusi.

Kuulge, mis Issand ütleb: „Ja Issand ütleb: Sest et see rahwas ligi tuleb ja oma suuga ja oma huultega mind austawad, aga oma südame minust kaugele ära pöörawad, ja nende kartus minu eest ep ole muud kui inimestest õpetatud käsk.“ Jes. 29, 13. Aga nüüd ütleb Joannes, et „kõik paganad“ (s. o. rahwad) on joonud Babiloni „wiina“ (Ilm. 14, 8; 18, 3), ja „need, kes maa peal elawad, on tema hooraelu wiinast joobnuks saanud.“ Ilm. 17, 2.

See, kes wiinast joobnud on, ei mõista oma enese seisukorda; ei ole kerge temale selgeks teha, et temaga paha lugu on. Kuid, nagu Issanda sõnast selgub, awaldawad inimeste käsud sarnast mõju usulisel alal.

Üks teine tundemärk, miska meie aeg teistest aegadest erineb, on usuliste asjade halwakspanemine, mis meieaja kristlastele omane. Jumala sõna ja pühi asju pilgatakse, ja usku tarwitatakse tihti peaaegu kaubana. Isegi rohkem usulistes ühingutes lubatakse asju, millest Lutherus, Bunyan, Wesley j. t. olekſid hoidunud. See wiis, kuidas paljud talitawad, et usku edendada, ei ole sugugi kiiduwäärt. Mõtelge nende hulgaliste basaaride, pidude j. m. peale, mida peaaegu kõik usulised ühingud toime panewad, et endale sissetulekuid muretseda! Kas see pole ajamärk? Tahtmata tuleb meele jutustus Matt. 21, 12. 12 salmides: „Ja Jeesus läks Jumala püha kotta ja ajas wälja kõik, kes müüsid ja ostsid pühas kojas ja wiskas rahawahetajate lauad ümber ja nende pingid, kes müüsid tuikesi. Ja ütles: „Kirjutatud on: Minu koda peab palwekojaks hüütama, aga teie olete seda röövli auguks teinud.“

Need kiriku-basaarid tunnistawad Babiloni langemist. Siin toon, wälja jättes koguduse nime, ühe reklaami, mida aeg-ajalt olen tähele pannud. Alljärgnew seisis ühes Faaborgi päewalehes 1905. aasta lõpupoolel. Mina olin juhtumisi sel korral Faaborgis. Reklaam näeb wälja nii:

„... misjonimäljamüük.

... hotellis, kesknädala, 1. ja neljapäewal, 2. nowembr., mõlemal õhtul kell 6½.

Sissemineku: Täiskaswanutele 25 ööri, lastele 10 ööri õhtu pealt.

Kesknädala õhtul kell 8½ kõneleb pastor ... Svendborg.

Kõneaine: Tundmus.

Hea kehakinnitus, parajate hindadega, saadawal.

NB. Salon-märgilaskmine wõitude peale ja kalatükk, kus kõik wõiwad juupäraliſt saada, ootawad. Kõik on lahkesti terwitatud!

Tule! Waata! Osta!

See on ainult üks neiſt arwurikasteſt näitusteſt, mis iga aasta tunnistawad, kuhu kriſtlik ilm tüürib. Seletus on ülearune.

Kolmas ingel.

„Ja kolmas ingel käis nende järel ja ütles suure healega: Kui keegi metsaliſt ja tema kuju kummardab ja wõtab tema märgi oma otsa ette ehk oma käe peale, seesama peab ka Jumala kange wiha wiinaſt jooma, mis segamata on walatud tema wiha karika sisse; ja teda peab tule ja weewli sees waewatama püha inglite ja Talle ees. Ja nende walu suits tõuseb üles igaweste igaweseks ajaks; ja neil ei ole hingamiſt ei ööd ega päewad, kes metsaliſt ja tema kuju kummardawad, ja kui keegi tema nime märgi wastu wõtab.“ Ilm. 14, 9—11.

Hirmus ahastuseaeg ootab neid, kes „metsaliſt ja tema kuju kummardawad.“ Egiptlased, waraoga eesotsas, põlgasid Jumala armu ja pilkasid Jumala rahwaſt. Nemad keeldusid Israeli wälja minna laskmaſt; nemad lootsid oma wale usufüsteemi peale. Issand pidi kõwasti nende peale käima, enne kui nad järele andsid ja laskſid Israeli rahwaſt minna. Warao ja tema nõuandjad aga kahetsesid warsti, et nad olid

järele annud, ja ajasid neid sõjawäega taga, et neid jälle orjadeks teha. Tagajärg on meile teada. Issand peastis oma rahwa, kuna egiptlased hukka said. „Siis laulis Mooses ja Israeli lapsed" Issandale kiidulaulu (2. Moos. 15. peat.), ja nagu näeme, laulawad need, kes wiimses wõitluses wõimust saawad metsalise ja tema märgi peale, sarnast wõidulaulu — „Jumala sulase Moosese laulu." Ilm. 15, 2. 3.

Kolmas ingel hoiatab kõiki kummardamast „metslist ja tema kuju" ja wõtmast „tema märki oma otsa ette ehk oma käe peale." Meie oleme juba näinud, et „metsaline" esitab katoliku kirikut selleşt ajast peale, mil ta langenud kirikuks sai. Kahepeaga metsaline wõi metsalise kuju tähendab protestantismi (iseäralisełt Ühisriikides), peale selle kui wiimane on seadnud endale eesmihiks „hoida kõigis asjus Piibli poole." Katoliku kirik hakkas juba warakult kõrwale minema „apostlite ja prohwetite rajalt", sisse tuues inimeste käskusid Jumala käskude asemele. Waata Taan. 7, 8. 21. 25; 2. Tess. 2, 3. 4. ja Ilm. 13, 1—7.

Esialgu oli protestantism wõimas tööriist Issanda kätes ja teostas ühe temast ette äramääratud töö, paljastades paawstluse eksitusi ja muretsedes rahwa kätte püha Kirja. Kahjuks ei kestnud kaua, kui nad oma eeskawa muutsid ja protestantlased Ameerikas teewad eeltööd selleks, et teha „esimese metsalise kõige meelewalla järele tema nähes." Ilm. 13, 11—17.

Kellel on metsalise märk, neid tabawad seitse wiimist nuhtlust. Sel põhjusel on üliwäga tähtis teada, mis „metsaline" ja „metsalise kuju" on. Ja seda katsubki Issand meile selgitada wiimases hoiatusekuulutuses. Hingamisepäew on, nagu oleme näinud, Issanda wõimumärk — selle täheks, et tema on loonud terwe maailmkonna, ja et ta meid on loonud uuteks inimesteks. Hingamisepäew on „igawesteks täheks" ja „igawesteks seaduseks".

Teiseſt küljeſt juhib katoliku kirik tähelpanu hingamiſepäewa muutmiſe ja pühapäewa ſisſeſeadmiſe peale oma wõimu märgina. Kuulge, mis ſeiſab kirjutud katoliku katekismuſes „Doctrinal Catechism", New-York, leh. 174:

Küſimus: Kas ſa wõid kuidagi näidata, et katoliku kirikul wõim on ſeaduſe nimel pühapäewi ſisſe ſeada?

Wastus: Kui temal poleks niiſuguſt wõimu, ſiis poleks ta wõinud teha ſeda, milles kõik nüüdisaja uſutunniſtajad ühel nõul on: — ta poleks wõinud ſisſe tuua pühapäewa, nädala eſimeſe päewa, pühitſemiſt, laupäewa, nädala ſeitsmenda päewa, pühitſemiſe aſemele, misſuguſeks muutmiſeks ei leidu mingiſuguſt wõimu ega wolituſt Piiblis."

Sama ſelgesti nagu Iſſand juhib tähelpanu hingamiſepäewa kui oma tähe, märgi wõi pitſari peale, juhib katoliku kirik pühapäewa kui oma wõimu märgi peale.

Pühapäew jääb ſeega metſaliſe märgiks, ja kõik need, kes kolmanda ingli kuulutuſe kuulutamiſe ajal kõige parema teadmiſega Iſſanda hingamiſepäewa jalgade alla tallawad ja pühapäewa peawad, „wõtawad metſaliſe märgi oma otſa ette ja oma käe peale." Kuid ſee wõib ainult makſew olla neile, kes ſelle kuulutuſe teadaandmiſe ajal elawad. Kes enne ſeda aega elaſid, nende peale mõiſtetakſe kohut ſelle walguſe järele, mis nende teele paiſtis.

Pühapäewa pidajate hulgas leidub palju otſekoheſeid ja jumalakartlikuid kriſtlaſi. Kuid apoſtlite ajal oli ka palju jumalakartlikuid inimeſi, kes ei tunnud Kriſtuſt ega uskunud tema ſisſe. Need „jumalakartlikud mehed" kuulſid Peetruſt nelipühil ſuure wäega kuulutawat Kriſtuſt prohweti ſõna põhjal, nagu nad ſeda kunagi enne ei olnud kuulnud. Kolm tuhat ristiti ühel päewal. Ap. t. 2, 5. 37. 41. Sama asjaolu on makſew ka nüüd. Jumal annab kõigile wõimaluſe kuulda wiimiſt hoiatuſekuulutuſt. „Seepäraſt on Jumal küll mitu rumaluſe aega ſallinud; aga nüüd kuulutab tema kõigile inimeſtele kõigis paigus, et nemad peawad meelt parandama." Ap. t. 17, 30.

Ingel Ilm. 18, 1—3 ſalmides täiendab kolmekordſet kuulutuſt 14. peatükis. Kuulutades kriſtliku ilma langemiſt, juhib ta tähelpanu ſelle „wiinale", milleſt kõik rahwad on „joonud". Ühtlaſi kõlab „üks teine heal taewaſt", öeldes: „Minge temaſt wälja, minu rahwas! et teie ei ſaa oſa tema pattudeſt ja et teie ei ſaa midagi tema nuhtlusteſt." Ilm. 18, 4. See kirjakoht näitab, et Iſſandal on jumalakartlikuid lapſi kõigis kriſtlikuis kogudustes, aga ſee näitab ka, et nad nendeſt wälja tulewad, enne kui ſeitſe wiimiſt nuhtluſt langewad. Ja otſegu kõik otſekoheſed ja jumalakartlikud inimeſed apoſtlite ajal koonduſid Jumala ſõna ja puhta õpetuſe ümber, nõnda koonduwad ka kõik tõeliſed ja otſekoheſed uſklikud terwes kriſtlikus ilmas kolmekordſe kuulutuſe teadaandmiſe ajal Jumala käskude ja Jeeſuſe uſu ümber.

Nagu on lugu katoliku kirikuga (metſaliſega), nii on lugu ka protestantismiga (metſaliſe kujuga). Katoliku kirik ſeadis ſisſe pühapäewa, protestantlaſed omandawad ſeda. Ja otſegu katoliku kirik juhib tähelpanu pühapäewa kui oma wõimu märgi peale, nii hakkawad nüüd protestantlaſed nimetama pühapäewa märgiks wõi pitſariks. Ühel kooſolekul, mis peeti Elginis, Illinoiſes, 8. nowemb. 1887, pühapäewa pühitſemiſe edendamiſe otſtarbel, ütles dr. theol. W. W. Everts Chicagoſt muu ſeas:

„See päew on määratud jumalateenistuſeks ja ettewalmistuſeks teiſele elule. See on kõige uſu katſekiwi." — „Kodanlik walitſus ja uſk" — Chicago, 1890 — lehek. 102.

Midagi ſarnaſt oli lugeda „United Prebyterian'is" 22. detſ. 1910, kus dr. theol. Burell kirjutas:

„Ameerika hingamiſepäew (pühapäew) on jumaliku õiguſe pitſar ja Jumala ſeaduſe täht."

„Kristeligt Dagblad'is" 4. weebruariſt 1914 awaldati üks artikkel pealkirja all: „Puhke- ja pühapäew". Artikkel räägib „pühapäewa pühitſemiſe" ſüwendamiſeſt, ſoowitades

meile wiia neid, „kes meie mõju all seisawad", wõimalikult nii kaugele, et nemad pühapäewal kätte ei annaks mingisuguseid saadetisi, olgu toiduainete, riiete, ajalehtede, kirjade wõi üks kõik mis näol." Artikli kokkuseadja esineb siis järgmise awaldusega:

„Ja „pühapäewapühitsemise ühingut" palun ma müümiseks wälja anda Bethesda ja Siloami raamatukauplustele ning kauplejatele, kes seda soowiwad, üht walget märki — nii suurt wõi pisut suuremat kui jõulumärk — selge sinise wõi punase kirjaga, mis sisaldab pühapäewa käsku ja manitsust postiasjandusele mitte wälja wiia seda kirja, millel tähendatud märk peale kleebitud, pühapäewal wõi kirikupühal."

Otlust: „Ja wõtawad ühe märgi oma otsa ette ehk oma käe peale" wõib järeldawasti ka mõista piltlikult. Wanasti ütles Issand Israelile: „Ja teie peate needsinatsed mu sõnad oma südamesse ja oma hinge panema, ja neid siduma täheks oma käe peale, ja nemad peawad peaotsa naastuks olema teie silmade wahel." 5. Moos. 11, 18. Wanal ajal oli wiisiks orjade wõi sõjameeste otsa ette wõi käe peale panna wõi põletada mingisugune märk, et näha, kellele nad kuuluwad. Seda pilti tarwitatakse pühas Kirjas.

Otsaesine on mõistuse asupaik, ja käsi on tööriist tegutsemiseks. Kes Jumalat waimus ja tões kummardawad, neil on käsud meele sisse kirjutatud, ja nad näitawad seda wälja oma tegude läbi. Mida peab näit. ütlema nendest, kes, peale selle kui neile selgeks tehtud, et pühapäewa pühitsemine ebaõige on, siiski seda edasi pühitsewad? Kas nemad ei wõta metsalise märki enda otsa ette? Kes aga pühapäewa ainult seepärast pühitsewad, et teised seda teewad, ja keda usulised asjad muidu sugugi ei huwita, — nendest wõidakse küll öelda, et nad metsalise märgi oma käe peale wõtawad.

Kui seitse nuhtlust maailma peale tulewad, on kõigil Jumala tõelistel lastel Isa nimi nende otsa ette kirjutatud; ja otsegu surmaingel wanasti läks mööda neist majadest,

mille „piitjalad" olid werega määritud, nõnda lähewad need seitse inglit mööda nendest, kellel on Isa ja Poja nimi kirjutatud nende otsaesistel.

Meie elame wäga tõsisel ajal. Tähtsad ja hirmsad sündmused leiawad warsti aset. Meie ligimeme ennenägemata wiletsuse ajale; armu uks suletakse warsti jäädawalt. Lühikese ajaga walatakse wälja seitse wiimist nuhtlust, mille mõju hirmus on. Kuid weel kõlab wiimne hoiatuskuulutus, wiimne kutse patuse maailmale. Jumal räägib weel armsasti meie wastu ja palub meid ümber pöörda. Jumala juures on peasemine; Kristus on surnud kõikide eest, ja tema wõib ja tahab peasta igast patust.

„Jehoowa on hea, tugewaks paigaks ahastuse päewal; ja tema tunneb neid, kes tema juure kipuwad." Nah. 1, 7.

19. loeng.

Wiimne ſuur wiletſus.

Kus on Isſanda rahwas ſelle wiletſuſe ajal?

„Ja ma nägin üht teiſt ſuurt ja imelikku tähte taewas, ſeitſe inglit, nende käes oli ſeitſe wiimiſt nuhtluſt, ſeſt et nendega Jumala kange wiha on lõpetatud.“ Ilm. 15, 1.

Inimeste ſõnakuulmatuſe ja pattude tagajärjel on ſeda maailma juba mitu korda Jumala nuhtluſed tabanud. Tublisti tuhat kuusſada aastat peale maailmaloomiſt pidi Isſand, et peasta inimſugu täielikuſt hukatuſeſt, kõik inimeſed, peale kahekſa, ära häwitama. Soodoma ja Komorra pattude tagajärjel pidi Isſand need linnad tulega ära häwitama. Suur Ninewe linn tehti maataſa, jah, maeti maa alla, ja ſaatus, mis 70. aastal p. Kr. Jeruſalema tabas, ei olnud wähem wali. Kuid need wiletſuſed ei ole midagi wõrreldes ſellega, milleſt meie kirjakohas räägitakſe. Waremalt on Jumala nuhtluſed olnud ſegatud armuga, mis antud ſeks, et inimeſt wõimalikult ümberpöörmiſele wiia. Aga nüüd on patu karikas täis; ükski ei taha enam ümber pöörda, ükski ei taha armu wastu wõtta, ja ſeepäraſt langeb Isſanda wiha „ſegamatalt“ maa peale.

„Jumala wiha wiin“ wõi „Jumala ſeitſe wiha kauſſi“ on „ſeitſe wiimiſt nuhtluſt“. Ilm. 14, 10; 16, 1; 15, 1. „Nendega on Jumala kange wiha lõpetatud.“ Jumala nuhtluſed on õiglaſed, inimeſte üleastumiſte tagajärg, mitte kätte-

maksmine; kõik peawad wiimaks tunnistama, et Jumal õiglane on. „Iga suu peab saama kinni sulutud, ja kõik maailm peab Jumala ees süüalune olema.“ Room. 3, 19.

Suur wiletsus.

See suur wiletsus, millele meie kirjakohas tähelpanu juhitakse, tuleb nende inimeste peale, kellel on metsalise märk ja kes tema kuju kummardawad. Ilm. 16, 2. Taaniel kirjutab üheşt wiletsusest, mis seisab ühenduses Issanda teise tulemise ja ülestõusmisega. Ja et wiimne suur wiletsus kestab sama kaua kui kestab see wiletsus, milleşt räägitakse Taan. 12, 1. salmis, selgub järgnewaist asjaoludest:

1. Seitse wiimist nuhtlust langewad peale wiimist hoiatuskuulutuse andmist ja kohe enne Kristuse tulemist walge pilwe peal. Ilm. 14, 9—14.

2. See wiletsus, milleşt loeme Taan. 12, 1. salmis, tuleb sel ajal, mil „palju neist, kes mulla põrmus magawad“, üles ärkawad. Taan. 12, 1. 2. See sündis siis, kui Kristus tuleb. 1. Tess. 4, 16. 17.

Esimene nuhtlus.

„Ja ma kuulsin ühe suure heale templis ütlewat neile seitsme inglile: Minge ja walage wälja Jumala kange wiha kausid maa peale! Ja esimene ingel läks ära ja walas oma kausi wälja maa peale, ja üks kuri ja tige paise löi inimeste külge, kellel metsalise märk oli ja kes tema kuju kummardasid.“ Ilm. 16, 1. 2. Need, keda selleşt nuhtlusest tabatakse, on põlanud Jumala armu ja ära heitnud tema tõe; nemad leikawad seda, mis nad külwanud. „Kurjad ja tigedad paised“ piinawad ja waewawad inimesi hirmsasti.

Teine ja kolmas nuhtlus.

„Ja teine ingel walas oma kausi wälja merde, ja see sai otsekui surnu wereks, ja iga elaw hing meres suri ära. Ja kolmas ingel walas oma kausi wälja jõgede ja weeallikate peale, ja need said wereks.“ 3. ja 4. salm. Kui Jumal muutis jõe wee Egiptuses wereks, surid kalad ära, „ja jõgi haises, ja Egiptuse rahwas ei wõinud mitte jõest wett juua.“ 2. Mooses. 7, 21. 24. Tol korral tabas see ainult üht jõge — Niilust —, aga teise ja kolmanda nuhtluse ajal muutuwad meri, jõed ja weeallikad wereks — „otsegu surnu wereks“.

„Ja ma kuulsin wee-ingli ütlewat: Õige oled sa, Issand, kes sa oled ja kes sa olid, ja püha, sest et sa selle kohtu oled mõistnud. Sest et nemad pühade ja prohwetite were ära walanud, siis oled sa ka werd neile juua annud; sest nemad on seda wäärt. Ja ma kuulsin altarist ühe teise ütlewat: Tõeste, Issand Jumal, sa Kõigewägewam, sinu kohtud on tõsised ja õiged.“ Ilm. 16, 5—7.

Neljas nuhtlus.

„Ja neljas ingel walas wälja oma kausi päikese peale, ja temale anti tulega kõrwetada inimesi.“ Ilm. 16, 8. Nuhtlused kõwenewad, ja hirm laguneb laiali. Wihm hoitakse tagasi, ja päike põletab kui tuli; puud närtsiwad ja rohi kuiwab ja kõrweb ära. Nii inimesed kui loomad kannatawad hirmsasti. Joeli ettekuulutus selleşt, mis peab sündima, enne kui Issand tuleb, läheb tõeks. Ta ütleb: „Oh seda päewa! sest Jehoowa päew on ligi ja tuleb kui äraraiskamine Kõigewägewama käest. Eks oli meie silma eest toidus ja meie Jumala kojast rõõm ja suur rõõmustus ära kaodatud? Iwad on ära mädanenud oma pankade all, waranduse hooned on ära häwitatud, wiljaaidad on mahakistud; sest põud on wilja ära wõtnud. Oh kuida ägawad lojuksed!

weiste karjad on segased, sest neil ei ole mitte rohumaad; ka pudulojuste karjad on süü läbi ära raisatud. Sinu poole, Jehoowa! tahan ma hüüda; sest tuli on ära wõtnud rohumaad kõrwes, ja tuleleek on kõrwetanud kõik metsa puud. Ka metsa lojuksed kisendawad su poole; sest weeojad on ära kuiwanud, ja tuluke on ära wõtnud rohumaad kõrwes." Joel 1, 15—20.

Hirmsad kannatused tulewad jumalakartmatute peale, kuid selle asemel, et kahetseda, teewad nad oma südamed kõwaks ja teotawad Jumalat. Meie loeme: „Ja inimesi kõrwetati suuresti palawast, ja nemad teotasid Jumala nime, kel meelewald on nendesinaste nuhtluste üle ja ei parandanud mitte meelt, et nemad temale pidid au andma." Ilm. 16, 9.

Wiies nuhtlus.

„Ja wiies ingel walas wälja oma kausi metsalise aujärje peale, ja tema kuningriik sai pimedaks", ja nemad närisid omi keeli walu pärast." 10. salm. See siin kirjeldatud metsaline on järeldawasti sama, keda kirjeldatakse Ilm. 13, 1—8, nii siis paawstlik wõim. Wiienda nuhtluse ajal saab paawstlus „pimedaks". Aastasadade kestmusel on see wõim katsunud Jumala sõna pimestada ja Issanda ustawaid tunnistajaid ära häwitada. Nüüd kaetakse ta läbitungimata pimedusega. „Ja nemad teotasid taewa Jumalat kõige oma walu ja oma paisete pärast, ning ei pööranud mitte oma tegudest." Ilm. 16, 11.

„Ning ei pööranud mitte oma tegudest." Wiimse inimsooga läheb lugu samuti nagu läks waraoga, kes oma südame kõwaks tegi. Isegi kui inimestel on olnud „jumalakartuse nägu", on nad „selle wäe ära salganud" (2. Tim. 3, 5), nii et Jumala sõnal ja Waimul wiimaks mingisugust mõju nende üle ei ole. Karistus wõib sama wähe kui arm ja armastus neid ümber pöörda. Nemad teotawad ja pilkawad Jumalat.

Ütlus: „Nemad teotasid taewa Jumalat oma walu ja oma paisete pärast", näitab weel, et need, keda tabab esimene nuhtlus („kuri ja tige paise"), elawad ka wiienda nuhtluse ajal. Seega siis peawad seitse nuhtlust kestma lühikest aega.

Kuues nuhtlus.

„Ja kuues ingel walas wälja oma kausi suure Wrati jõe peale, ja ta wesi kuiwas ära, et kuningate tee, kes päewatõusmise pool on, oleks walmistatud. Ja ma nägin, et lendawa mao suust ja metsalise suust ja wale prohweti suust kolm roojast waimu otsegu konnad wälja tulid, sest need on kurja waimude waimud, kes imetähti teewad, kes wälja lähewad maa ja kõige maailma kuningate juure neid kõige wägewama Jumala suureks päewaks sõtta koguma." Ilm. 16, 12—14. Nagu oleme näinud ühest waraşemast loengust, tähendab Eufrati jõgi seda riiki kui ka neid rahwaid, kes tema ümbruses asuwad, esitab nõnda siis siin Türgi riiki. Waata loengust „Tulewiku wäljawaated".

Kuuenda nuhtluse ajal peab Türgi riik ära kuiwama. Kui heidame pilgu idapoolse maakera poolele, siis näeme kohe, et Ottomani riik on tähtsad maa-alad kaodanud, nagu on samuti ka tõsiasi, et see omal ajal nii wägew riik järk-järgult nii nõrgaks on läinud, et teda nüüd tihti „haigeks meheks" nimetatakse. Wiimasel aastasajal on Türgimaa kaodanud Euroopas järgmised maa-alad: Serbia, Greeka, Bulgaaria ühes Ida-Rumeeliaga, Rumeenia, Montenegro, Kreeta, Bosnia ja Herzogewina. Wäljaspool Euroopat on sama ajajärgu kestwusel järgmised maad iseseiswateks saanud: Küpruse saar, Egüptus, Alshiiria, Tunis ja Tripolis. Nii siis wõib õigusega öelda, et Türk ära kuiwab, ja kuuenda nuhtluse ajal saab ta üsna kuiwaks.

Need roojased waimud, keda Joannes nägi wälja tulewat lendawa mao, metsalise ja waleprohweti suust, on „kurja

waimude waimud". Need „lähewad wälja maa ja kõige maailma kuningate juure neid kõigewägewama Jumala suureks päewaks sõtta koguma."

Saadan walitseb terwe maailma üle peale wäikese ärawalitsetud salga, kes keeldub suure Kristuse wastase sõna kuulmast ja teda järgimast; sest, nagu warsti näeme, on Issanda rahwas weel sellel ajapunktil maa peal. Nad wiiakse ära alles Kristuse jälletulemisel, mida 15. salm kinnitab. Siin ütleb Jeesus: „Waata, ma tulen kui waras; õnnis on see, kes walwab, kes walwab ja hoiab oma riided, et ta ei käi alasti ja et ta häbi ei saa nähtud." Need sõnad on makswad ärawalitsetutele, kes peawad ka nii siis maa peal olema kuuenda nuhtluse ajal. Nad on ümbritsetud kurjade waimude wõimudest, hädaohtudest ja nuhtlustest; seepärast ka Jeesuse sõnad: „Õnnis on see, kes walwab ja hoiab oma riided."

Nagu oleme näinud, esitab metsaline paawstlust, ja metsalise kuju protestantlist Ameerikat. Wõrdlus Ilm. 13, 11—14 ja Ilm. 19, 20 wahel näitab, et mõlemad kirjakohad tähelpanu sama wõimu peale juhiwad. Aga et metsalise kuju, keda Ilm. 13. peatüki lõpuosas kirjeldatakse ja kes suuri imetähti teeb, nimetatakse „wale prohwetiks" Ilm. 19, 20. salmis, siis peab seesama maksew olema ka Ilm. 16, 13 kohta.

Kuuenda nuhtluse ajal kogunewad rahwad sõtta wiimast korda, ja kurja waimude waimud juhiwad neid. Nemad teewad imetähti ja koguwad kõik rahwad — nii paganad kui katoliiklased ja protestantlased — „kõigewägewama Jumala suureks päewaks sõtta." Seda sõda nimetatakse Armageddoniks. 16. salm. Ja kes selleşt osa wõtawad, „need on sel päewal teisest maa otsast teise; nende pärast ei tehta kaebtust, ja neid ei korjata kokku, ja neid ei maeta maha; roojaks peawad nemad saama maa peal." Jer. 25, 33.

Seitsmes nuhtlus.

„Ja seitsmes ingel walas oma kausi wälja tuule kätte, ja suur heal tuli wälja taewa templist aujärje pealt, ja ütles: See on sündinud. Ja healed ja pitkse müriseмised ja wälgud sündisid, ja suur maawäriseмine sündis, mäherdust ei ole olnud siitast, kui inimesed maa peale saanud, säherdune wäga kange maawäriseмine oli see. Ja suur linn lõõdi kolmeks osaks ja pagante linnad langesid, ja suurt Babiloni mäletati Jumala ees, et ta oma suure kange wiha karika temale pidi andma. Ja kõik saared põgenesid, ja mägesid ei ole leitud. Ja suur rahe, nii raske kui üks talent, tuli taewast maha, ja inimesed teotasid Jumalat rahe nuhtluse pärast, sest tema nuhtlus oli wäga suur! Ilm. 16, 17—21.

Otse enne kui seitsmes nuhtlus oma häwitawat tööd algab, tuleb wälja suur heal Jumala aujärjelt taewas, mis ütleb: „See on sündinud". Sellele järgnewad wälgud, piksed ja suur maawäriseмine. Mis sõda on järele jätnud, seda häwitawad nüüd wälgud ja maawäriseмine. Seega tõdeneb prohwetlik kuulutus: „Aknad ülewalt on lahti tehtud, ja maa-aluseд kohad wabiseмad. Maad põrutatakse wäga, maa aetakse koguni lõhki, maa kõigub wäga. Maa waarub wäga, otsegu joobnud, ja pannakse hulkuma kui wahimaja, ja ta üleastumine on raske ta peal, et see langeb ja ei tõuse jälle üles." Jes. 24, 18—20.

Enneolemata hirm! Surm ja hukatus walitseb igal pool. Suured linnad wariseмad kokku, saared kaoмad ja mäed wajuмad sügawusse. Taewas on kaetud mustade pilwetega ja suur rahe langeb inimeste peale. „Ja suurt Babiloni mäletati Jumala ees" (Ilm. 16, 19), see tähendab, et ta lõikab nüüd seda, mis ta on külwanud. „Nii palju kui ta iseennast on austanud ja liiga himude peale kulutanud, selle wõrs tehke temale piina ja kurwastust, sest et ta oma südames ütleb: Ma istun kui kuninga emand, ja ep ole lesk,

ja ei saa poolegi kurwastust näha. Seepärast peawad tema nuhtlused ühel päewal tulema, surm ja kurwastus ja nälg, ja teda peab tulega ära põletatama, sest et Issand Jehoowa wägew on, kes ta peale kohut mõistab." Ilm. 18, 7. 8.

Issanda rahwas selle wiletsuse ajal.

Nagu oleme näinud, sünnib Kristuse tulemine kohe pärast seitsmendat nuhtlust. Seda tõendab selgesti Ilm. 6. peatükk. Salm 14. kirjeldab seda ajapunkti, mil „kõik saared põgenesid ja mägesid ei ole leitud". Kuid nagu Ilm. 16, 20. näitab, sünnib see seitsmenda nuhtluse ajal. Samal ajal tuleb Jeesus oma aujärjel .Ilm. 6, 14—17.

Jumala lapsed on wiimse suure wiletsuse ajal maa peal, aga neid ei taba mitte nuhtlused. Nendest ütleb Issand Laulja läbi: „Sest tema peastab sind ära linnupüüdja paelust, kahjutegewa katku käest. Oma tiiwa sulgedega katab ta sind, ja tema tiibade alla wõid sa kippuda; tema tõde on kilp ja sõjariist. Ei sa pea mitte kartma öö hirmu ega noolt, mis päewa ajal lendab. Ei katku, mis mustas pimedas käib, ega surmatõbe, mis lõuna ajal ära raiskab. Ehk tuhat langewad sinu kõrwa ja kümme tuhat su parema poole, ei pea see mitte su ligi saama. Aga oma silmadega pead sa waatama ja näha saama, kuida hõelate kätte maksetakse." Laul 91, 3—8.

Kõrwe-rändamise ajal hoolitses Issand iseäralisel wiisil Israeli laste eest. Imeteo läbi muretses ta neile leiba ja wett. Midagi sarnast teeb ta nüüd. Nii loeme: „Ja et Issand küll nüüd teile ahastuses leiba ja hädas wett annab." Jes. 30, 20. (Lindebergi tõlge). Kuna „patused Siionis warisewad" ja wabisemine salalikud kinni wõtab, leiab õiglane warju Jumala juurest, kes on tõotanud, et „tema leib antakse temale, tema wesi on temal wissisti." Jes. 33, 14—16. 17. salmis seisab, et nemad „saawad kuningat tema ilu sees

näha; nemad saawad wäga laia maad näha." See „wäga lai maa" on uus maa, kus „ükski, kes seal elab, ei ütle: Ma olen nõder." Salm 24.

See hiilgaw au on otse meie ees, kuid esiteks peame minema läbi wiletsuse. Wiimane suur sõda (1914—1918) oma häwitustega on Issanda sõna järele „suure waewa hakatus", wiimsete seitsme nuhtluste eelkäija. Siit ootab maailm üht hirmuaega, mida sõnadega ei saa awaldada ja ükski sulg kirjeldada. Meie seisame suurte ja hirmsate sündmuste läwel. Meid ümbritsewad kannatused ja hädad igal pool. Maailm läheb oma hukatusele wastu. Wiimne päew ligineb rutusti. Õige pea õeldakse seitsme inglile: „Minge ja walage wälja Jumala kange wiha kausid maa peale!"

20. loeng.

Kristus ja käsk, wabadus ja orjus.

Kes on käsu all ja kes armu all?

„Ärge mõtelge, et mina olen tulnud käsku ehk prohwetid kaotama, mina ei ole tulnud neid kaotama, waid tõeks tegema. Sest mina ütlen teile tõesti: Kunni taewas ja maa hukka läheb, et lähe mitte hukka käsust, mis kõige wähem kiri ehk täpekene on, senni kui kõik sünnib. Kes nüüd ühal ühe neistsinatsist wähemaist käsusõnust kaotab ja õpetab nõnda inimesi, teda peab kõige wähemaks hüütama taewariigis; aga kes iial seda teeb ja õpetab, teda peab suureks hüütama taewariigis. Sest mina ütlen teile: Kui teie õigus ep ole palju ülem kui kirjatundjate ja wariseeride õigus, siis ei saa teie mitte taewariiki." Matt. 5, 17—20.

Need sõnad moodustawad ühe osa Jeesuse mäejutlusest, mida Õnnistegija loodusliku kõnetooli ümber kokku kogunenud rahwahulgad pealt kuulasid. Jeesus „õpetas neid kui see, kellel meelewald oli ja ei mitte nõnda kui kirjatundjad." Matt. 7, 29.

Wariseeride ja kirjatundjate käsu- ja prohwetiseletus oli wastandiks Jeesuse lihtsa ja kütkestawa õpetusele. Õnnistegija õpetus põhjenes ainuükst Jumala sõnale, wariseeride oma aga seewastu rabbinide segaõpetusele. Ja need suusõna-õpetused seati harilikult üle Jumala sõna. „Ja teete Jumala sõna tühjaks oma seadmise läbi, mis teie olete seadnud ja muid sedasugu teete teie palju." Mark. 7, 1—13.

Jeesus „ei ole tulnud neid kaotama, waid tõeks tegema." Tema ei tee end süüdlaseks selles, mis kirjatundjad tegid — Jumala sõna kaotamises. Tema täitis kõik prohwetlised kuulutused oma esimese tulemise kohta ja pidas käsku. Tema ei seletanud käsku nii kui wariseerid, aga ta tegi seda suureks ja auliseks. Jes. 42, 21. Tema näitas, et wõib wäga hästi täita käsku kirjatähe järele, kuid siiski üle astuda selle waimust. Matt. 5, 27. 28. Kes oma ligimese warandust himustab, see astub käsust üle, olgugi et ta teo enese tegemata jätab. Kes oma wenda wihkab, on inimese tapja (waata 1. Joan. 3, 15), isegi kui ta teda ei tapa. Kes aga seewastu peab käsku waimulikult, see peab tingimata ka seda kirjatähe järel pidama. Kes näituseks peab waimulikult käsku: „Sina ei pea mitte warastama," see ei saaks ühtlasi selle käsu kirjatähest üle astuda.

Matt. 5, 17 kohta awaldab Chr. H. Kalkar oma piibliseletustes järgmist:

„17. salmiga hakkab Jeesus mitme näitusega käsust rääkima. Käsk ja prohwetid, see tähendab wana Seadus, moodustab aluspõhja, uus Seadus on lõpule wiidud arendus; ses omas täiuses on käsk jumalik ja makswa kõikide aegade jaoks selle tõttu, et teda ikka sügawamini mõistetakse ja põhjalikumalt seletatakse."

Juba Lutheruse ajal katsusid mõningad Jeesuse sõnu „käsust" meie kirjakohas üle wiia Moosese seadusele. Ses suhtes awaldas Lutherus muu seas:

„Siis on ka see wale, kui seletatakse, et Jeesus Moosese peale tähendanud, öeldes, et käsk ära ei kao; sest meie Issand Kristus ei räägi selles kohas (Matt. 5, 17—19) ei ümberleikamisest, Moosese käsust ega seadusest, mida igaüks wõib ju lugeda, waid kümnest käsust." Erl. Ausg. XXXI, 440. „Wider die Sabbater". Wõetud raamatust „Die Geschichte des Sabbats". Hamburg 1912., lhk. 538.

Meie õigus peab üle käima kirjatundjate ja wariseeride õigusest, muidu ei saa meie taewariiki. Salm 20. Käsud

peawad olema kirjutatud meie südamesse, nii et nende nõuded teostuwad wõi awalduwad meie elus. Room. 8, 4.

Selleſt ei olnud küllalt, et juudid käsku lugesid; nad pidid selle järele elama. Aga esiteks pidid nad uuesti ündima Jumala sõna ja wäe läbi. „Ja ma tahan teile uue südame anda, uue Waimu teie sisse anda, ja kiwise südame ära saata teie lihaſt, ja teile ühe lihase südame anda, ja oma Waimu tahan ma teie sisse anda, ja teha, et teie wõtate käia minu seadmiste seas, ja mu kohtuseadusi pidada, ja nende järele teha.“ Esek. 36, 26. 27. Aga selle asemel, et paluda Jumalat kirjutada käsud nende meele sisse, tegid nad oma südamed kõwaks, „et nemad ei pidanud kuulma käsuõpetust, ega sõnu, mis wägede Jehoowa oma waimu läbi endiste prohwetite läbi oli läkitanud“. Sak. 7, 12.

Jeesus räägib seadusejõuga, öeldes, et tema ei olewat tulnud ära kaotama, maha kiskuma wõi lõpetama käsku. Olles teatawas mõistes käsuandja, wõib tema seda suurema mõjuwõimuga rääkida. Otsegu Jumal on kõik asjad Jeesuse läbi loonud. (Kol. 1, 16—19; Ebr. 1, 2), nõnda on ta ka kümme käsku tema läbi annud. Kristus wiis Israeli wälja Egüptusest. 1. Kor. 10, 4. Wanas Seaduses nimetatakse teda „Issanda ingliks“ wõi „tema palge ingliks“. Kohtum. 2, 1; Jes. 63, 9. See ingel, kes Israeli laste järel käis, ja kes rääkis „elawaid sõnu“ neile Siinai mäelt, oli Kristus. Ap. t. 7, 38; 1. Kor. 10, 4. Käsuandjana wõis ta maksta käsu nuhtlust, surra patuste eest. Temast loeme: „Jehoowa on meie kohtumõistja, Jehoowa on meie käsuandja, Jehoowa on meie kuningas, tema saadab meile abi.“ Jes. 33, 22.

Kristus on see keskpunkt, kelle ümber loomisetöö, käsuandmine, lunastamine, jah, lühidalt öeldud, kõik keerleb. Tema on A ja O, esimene ja wiimane. Algus ja Ots. (Ilm. 22, 13); „tema on enne kõiki, ja kõik loomad seisa-

wad tema ſees ühes;" „ſeſt ſee on Iſa hea meel olnud, et kõik Jumala täius tema ſees pidi elama." Kol. 1, 17. 19.

Kristus ja käſk.

Kristus ja käſk on lahutamatu. Niiſama hästi wõiks katſuda muuta wõi ära kaodata Kristuſt kui käsku (kümme käsku).

Need kümme käsku on „kuninglik käſk" (Jak. 2, 8) — ſellepäraſt et kuningas iſe on nad annud. Wägiwalla tarwitamine käſu wastu wõi katſe neid ära kaodata on mäſsu tegemine Kuninga wastu.

Ei kellelgi muul kui ainult kuningal ja walitſuſel on õigus maa ſeaduſeid muuta. Mis puutub kümne käſusſe, ſiis ütleb Jeeſus ſelgesti, et tema pole tulnud käsku kaotama, jah, et iſegi on kergem taewaſt ja maad ümber lükata, kui üht tähte wõi punkti käſuõpetuſeſt kõrwaldada. Luuk. 16, 17.

Käſk on täielik. Laul 19, 8. Mis täielik on, ſeda ei ſaa muuta, ilma et ta puudulikuks jääks. Kujutage endale ette üht kera, mis on täiesti ümmargune ja üheſugune. Mis oleks tagajärg, kui katſutaks tema juures kõige wäikſemat muudatuſt ette wõtta? Kera kaotaks oma täielikkuſe. Kümnel käſul on ſama omaduſed, mis Jumalal ja Kristuſel, ja ſellepäraſt on nemad ſama täielikud kui Iſſand iſe. Tema kuulutas neid oma eneſe healega ja kirjutas nad oma eneſe ſõrmega.

Käſk näitab meile pattu. „Igaüks, kes pattu teeb, ſee teeb ka ſeda, mis käſu wastu on, ja patt on ſee, mis käſu wastu on." 1. Joh. 3, 4. Seewastu ei wõi nemad mitte meid õigeks teha wõi patuſt puhastada, ſamuti nagu nad ei wõi anda meile wäge head teha ja kurjaſt hoiduda. „Seepäraſt, et käſu tegudeſt ükski liha ei mõisteta tema ees õigeks; ſeſt käſu läbi tuleb patu tundmine." Room.

3, 20. Mis on tagajärg, kui käsk kõrwaldataks? Apostel wastab: „Kus ep ole käsku, ega seal pole üleastumist.“ Room. 4, 15.

Paulus ütleb: „Aga pattu ei tunnud mina muidu mitte kui käsu läbi; sest ma ei teadnud kurja himu patu olewat, kui käsk ep oleks öelnud: Sina ei pea mitte himustama... Seepärast on käsk küll püha ja käsusõna püha ja õige ja hea.“ Room. 7, 7. 12. Käsk on meie elu püha juhtnöör. Tema on kui peegel, kust wõime näha, kas oleme määrdinud wõi puhtad. Enesest mõista ei saa inimene, kelle nägu määrdinud, puhtaks seeläbi, et ta peegli tükkideks lööb.

Käsk näitab, mis on patt, ja Kristus wõtab patu ära, kui teda sellepärast palume. „Kui meie oma patud üles tunnistame, siis on tema ustaw ja õige, et ta meile patud andeks annab, ja teeb meid õigeks kõigest ülekohtust.“ 1. Joan. 1, 9. Iga patukahetseja palwe, kes tuleb Jeesuse juure, et pattudest puhtaks saada, leiab kuulmist. „Kui keegi oma üleastumist kinnitab, ei lähe see temale korda; aga kes tunnistab ja maha jätab, selle peale halastatakse.“ Õp. s. 28, 13.

Kristus tuli maailma pattudest peastma. Matt. 1, 21; 1. Tim. 1, 15. „Ja teie teate, et tema on awalikuks saanud, seepärast et ta meie patud pidi ära wõtma; ja pattu ei ole mitte tema sees.“ 1. Joh. 3, 5. Tema annab meile andeks ja puhastab meid kõigist meie pattudest, ja annab meile jõudu Jumala tahtmist teha. Tema katab meid oma õigusega ja wiskab meie patud kõige sügawama mere kohta. Mik. 7, 19. Püha Waimu läbi kirjutab ta käsud meie südamesse (Jer. 31, 32—34; Esek. 36, 26. 27), ja meil on hea meel „Jumala käsust seestpidise inimese pooleşt.“ Room. 7, 22.

Mis oli käsul wõimata (nimelt ära wõtta pattu ja õigeks mõista), seda on teinud Kristus, mitte et kaodata käsku, waid et „käsu õigus pidi sündima meie sees, kes

meie ei käi liha järel, waid waimu järel." Room. 8, 3. 4. Aga nii kaua kui meie käime „liha meele" järele, ei wõi meie Jumala käsu alla heita. Room. 8, 7. 8.

Õigeksmõistmine usu läbi Kristuse sisse sünnib ainult Jumala wäe läbi. Meie õigus on „kui riidepealne riie." Jes. 64, 5. Usu läbi pidas Abraam Jumala käsku (1. Moos. 26, 5), ja usu läbi teewad Abraami lapsed Jumala tahtmist; „sest Jumal on, kes teie sees teeb, et teie tahate ja wõite teha tema hea meele pärast." Wil. 2, 13. Kristus teeb meid tugewaks; „sest meie oleme tema tehtud, Kristuse Jeesuse sees loodud hea tegudele, mis pärast Jumal meid on enne walmistanud, et meie nende sees pidime käima." Ewes. 2, 10. Ja kui meie käime Jumala sõna walguses, siis puhastab tema weri meid kõigest patust. 1. Joan. 1, 7.

Mis ma siin olen öelnud Jumala seadusest, on ka hästi kokkukõlas sellega, mis ristiusu esiwõitlejad läbi kõigi aegade on kuulutanud. Siin toon wäljawõtteid juhtiwatest ja usaldusmäärilistest allikatest seespool suuremaid protestantlisi kogudusi.

Raamatus „Ewangeeliumi-Lutheruse kiriku usutunnistuse-kirjad" seisab 66. leheküljel punkt 2 all muuseas:

„Prohwet kirjutab (Jer. 31, 33): „Ma tahan oma käsuõpetuse nende sisse anda"; ja Room. 3, 31. ütleb Paulus, et käsku kinnitatakse, mitte ei tehta tühjaks usu läbi. Ja Kristus ütleb (Matt. 19, 17): „Tahad sina elu sisse minna, siis pea käsusõnu." Edasi öeldakse (1. Kor. 13, 2): „Poleks mul armastust, siis ei oleks minust ühtegi." Need ja sarnased awaldused tõendawad, et käsu täitmine peab algama ja rohkem ja rohkem täienema meie sees. Aga meie ei räägi tseremoniaalkäskudest, waid nendest, mis südant puudutawad, nimelt kümnest käsust."

„Luteruse katekismusest" (wäljaantud piiskop C. F. Balslevi poolt, 1911), lehek. 4 ja 5 loeme:

„Jumala sõna sisaldab käsku ja ewangeeliumi. Käsk õpetab meid, mis Jumala püha tahtmine meilt nõuab; ewangeelium õpetab

meid, mis Jumal oma armus on teinud ja weel teeb, et meid patuseid peasta... Jumala püha seadus on kokku wõetud kümnes käsus, mis esite pühalikult teada anti Israeli rahwale, aga mis on maksew kõigile inimestele kõigil aegadel."

Üheſt wäikeſeſt raamatukeſeſt „Kümme käsku", wälja antud W. Schousboe (Lutheruſe pastori) poolt Kopenhagenis 1885, loeme järgmiſt:

„Eneſeſt mõista peawad kümme käsku kui otſekohe antud Jumala sõna ja „sõna Issanda eneſe suuſt" ka meile kriſtlastele, kes oleme pärinud Israeli ärawalitſemiſe, igal ajal omandama kõige suurema tähtſuſe. Neid wõib õigusega nimetada kõigil aegadel Issanda koguduſele makswaks kombeliſeks põhiſeaduſeks. Kindlasti tähendas Jeeſuſe tulek maailma, et üles ſeada lepituſe teenistuſt ja põhjendada uut majapidamiſt Jumala riigis kõige pealt wana Seaduſe lõpetamiſt ja wana teenistuſe ärakaotamiſt; kuid nii tõesti kui Jumala tahtmine on muutmatu, nii et ta mitte ei ole täna ſee ja homme teine, nii tõesti peab kombeline põhiſeadus uue Seaduſe ajal olema ſeeſama, nagu ta oli ſeda wana Seaduſe ajal... Kui meie käſu läbi ei teaks, mis Jumala tahtmine on, ſiis ei ſaaks meie kunagi teada, mis patt on... ſiis ei tunneks meie ju ka kunagi täielikku tungi armule, nagu ſee on ilmutatud patuste inimestele Jeeſuſes Kriſtuſes." — Lehek. 1 ja 2.

Jumala käskude muutmatuſeſt kirjutab praoſt H. Usſing ühes teoſes, mille pealkirjaks „Üks ſeltskonnahädaoht", lehek. 20, muuſeas:

„Jumal on annud meile kuuenda käſu, kirjutanud ſelle meie südametunnistuſesſe, rääkinud ſeda pikſe-müristamiſega Siinail, kirjutanud ſelle põhiſeaduſena inimeſe ja ühiskonna ellu. Kuigi inimeſe loomus ſugulise päriwuſe tõttu ka nii rikutud on, kuigi nii wäheſed ſünniwad ja üles kaswawad puhtuſes, Jumala ſeadus muutub ſama wähe kui Jumal iſe."

Sarnaste awaldustega on ka metodistide juhtiwad mehed aeg-ajalt eſinenud. Üheſt wäikeſeſt teoſeſt, millel pealkirjaks „Wahe riigikiriku ja metodistikiriku uſuõpetuste wahel", wälja antud 1883. a., loeme 23. lehekülgel järgmiſt:

„Need kümme käsku, mis Issand rahwale rääkis, kirjutas ta päraſt oma eneſe ſõrmega kahele kiwitahwlile; ja kui Mooſes oli nad katki murdnud, kirjutas Issand nad uuesti kahele uuele tahwlile. Nendeſt käskudeſt räägibki Jeeſus, öeldes: „Ärge mõtelge, et mina olen tulnud käsku ehk prohwetid kaotama; mina ei ole tulnud neid kaotama, waid tõeks tegema. Seſt mina ütlen teile tõesti: Kunni taewas ja maa hukka läheb, ei lähe mitte hukka käſuſt, mis kõige wähem kiri ehk tähekene on, ſenni kui kõik ſünnib. Kes nüüd iial ühe neiſtſinatſiſt wähemaiſt käſuſõnuſt kaotab, ja õpetab nõnda inimeſi, teda peab kõige wähemaks hüütama taewariigis; aga kes iial ſeda teeb ja õpetab, teda peab ſuureks hüütama taewariigis." Matt. 5, 17—19. Selle järele, mis Issand ütleb, peaks oletama, et inimeſed, kes pandud walwama Issanda käskude üle, peakſid aukartuſega ſelle järele walwama, et ainuſtki ſõna Jumala käſuõpetuſeſt ei kõrwaldataks."

Ja edaſi 38. leheküljel:

„Meie uſume, et ei ſaa olla ebaõige pidada kõiki Jumala käskuſid ſel kujul ja ulatuſel, nagu Issand neid meile on annud kombeliſes ſeaduſes — ſes ſeaduſes, mis on põhjendatud Jumala püha ja õiglaſele loomuſele, ja ſeega ſiis on wõimatu neid ära kaodata."

John Wesley waadeteſt Jumala käskude kohta loeme tema raamatuſt „Sermons on Several Occasions. By the Rev. J. Wesley, M. A. The Fourteenth Edition V. I London 1839", lehek. 381, 384 ja 390:

„Ma katſun esmalt näidata moraal ſeaduſe alguſt, mida tema kõrge ſeiſukoha tõttu tihti ſeaduſeks nimetatakſe. Tema algus ei ole mitte, nagu mõningad wõimalikult arwawad, Mooſeſe ajaſt pärit. Noa kuulutas ſeda kaua enne teda, ja Eenok eſitas ſeda weel waraſemal ajapunktil. Aga meie wõime jälgida ſeda weel kaugemale tagaſi kuni maailma alguſeni, ajani, mis on tundmatu inimestele, aga kahtlemata on kirjutatud igawiku aastaraamatuteſſe, kui hommikutähed rõõmuga hõiskaſid, olles waſt loodud."

„Jumala ſeadus (ma räägin inimlikul wiiſil) on ärakiri jumalikuſt iſeloomuſt, wastukuju jumalikuſt loomuſeſt. Jah, ſee on igaweſe Ija kõige iluſam eſitus, tema ſuure tarkuſe kõige kenam

awaldus, see on Kõigekõrgema nähtaw ilu. See on keerubide ja seerawide, samuti ka terwe taewa wäehulga rõõm ja ime, ja see on iga arusaaja uskliku ja iga hästi õpetatud Jumala lapse hiilgaw au ja rõõm."

„Seepärast ei wõi ma olla ilma Jumala seaduseta ühtainust silmapilkugi, sama wähe, nagu ma ei wõi olla ilma Kristuseta, aru saades, et ma wajan teda sama palju enda julgeolekuks Kristuse seltsis, nagu ma kord tarwitasin teda enda wiimiseks temajuure. Muidu kuri ja uskmatu süda langeks silmapilk ära elawast Jumalast. Tõepoolest juhib üks alati minu tähelpanu teise peale, seadus wõi käsk Kristuse peale ja Kristus käsu peale. Ühelt poolt sunnib käsuseaduse kõrgus ja jõugawus mind otsima Jumala armastust Kristuses. Teiselt poolt teeb Jumala armastus Kristuses käsuseaduse mulle kallimaks kullast ja kalliskiwidest."

Nagu Teie näete, ei ole ka mingisugust lahkheli metodismi asutajate ja minu wahel. Ja kui lööme lahti baptistide wana usuõpetuse, siis leiame, et mina ka olen sellega kokkukõlas. „Saksa, Daani ja Rootsi ristitud kristlaste wõi baptistide koguduste ühingu poolt kokkuseatud usutunnistuses" (1852), lehek. 39 on lugeda järgmist:

„Meie usume, et kuigi meie elame uue Seaduse armu-majapidamise ajal, siiski ei ole Jumala käsuseaduselt, mis anti juba Paradiisis (Os. 6, 7; 1. Joan. 2, 7), mida Siinail uuesti seletati (Room. 13, 9; Kal. 5, 14) ja mida Issand Jeesus kõige selgemini ülistas (Matt. 5, 17; Kal. 4, 4, 5; Wil. 2, 8; Jes. 42,21), ära wõetud tema seaduse jõud ja mõju (Room. 3, 31; 1. Kor. 7, 19; Room. 7, 25)..."

Õpetuse sellest, nagu oleks Kristus käsuseaduse ära kaodanud ja et see meile makswat ei olewat, ei ole meie seega siis saanud mitte piiblist wõi esimeste kristlaste usuõpetusest. See on pärit uuemast ajast.

Spurgeon kirjeldas tabawalt neid kristlasi, kes tõendawad, et kümme käsku ei olewat makswad kristlastele. Tema ütleb:

„Teiseſt küljeſt leiame ſelle, kes paneb käſuſeaduſe waſtu, öeldes: „Ma tean, et ma ainuükſi armu läbi õndſaks ſaan"; ja nii astub ta käſuſt üle, tõendades, et ſee mitte elujuhtnöörina tema kohta makſew ei olewat. Niiſugune küſib: „Mis jaoks on ſiis käſuſeadus? Ja ſiis wiskab ta ſelle ukſeſt wälja nagu mõnda wana toakraami, mis ainult tulde kõlbulik... See on õigus, et käſk ei wõi õndſaks teha, ja ſiiski on ſee ſama ſuur tõde, et käſuſeadus on midagi kõige ſuuremat, mis Jumal on eſile toonud ja et tema määrib aukartuſt ja on üliwäga tarwilik, kui teda tarwitatakſe Jumala poolt ſeks otstarbeks, mis tema eesſiht oli." — „The New Park Street Pulpit. Containind Sermons Preached and Revised by the Rev. H. C. Spurgeon. — Vol. III. — London 1858.

Wabadus ja orjus — kes on käſu all ja kes armu all?

Kes pattu teeb, ſee heidetakſe käſu nuhtluſe alla — ſatub käſu alla. Kirjutatud ſeiſab, et „igaüks, kes pattu teeb, ſee on patu ſulane" (Joan. 8, 34), ja kuna kõik on pattu teinud (Room. 3, 23), ſiis peawad nad jääma käſu alla ja waſtu wõtma ſelle nuhtluſe, ehk jälle ſeda, kes on käſu annud ja neid lunastab. Juſt ſeda on Jeeſus teinud. Tema on meid lunastanud käſu needmiſeſt wõi nuhtluſeſt. Kal. 3, 13. Tema ſuri meie eeſt; ſeſt patu palk on ſurm. 1. Kor. 15, 3; Room. 6, 23. Karistus pandi tema peale, ja tema lunastas meid oma eneſe eluga. Jeſ. 53, 5; Kol. 1, 12—14. „Kui nüüd Poeg teid wabaks teeb, ſiis olete teie õieti wabad." Joan. 8, 36.

Aga milleſt lunastab meid Jeeſus? Kas kümne käſu nõueteſt wõi patuſt, mis on üleastumine kümneſt käſuſt? Igaüks wõib kohe näha, et wahe ſuur on. Üks näitus ſelgitab ſeda. Keegi mees on kohtu ſüüpingis maa ſeaduſeſt üleastumiſe päraſt. Ta tunnistab oma ſüü üles, ja temale mõistetakſe ſuur ſumma rahatrahwi. Mehel ei ole maksta ja ta peab wangi minema. Wahepeal aga makſab üks sõber

tema eest trahwi ära. Mis sünnib nüüd sel silmapilgul, kui trahw maksetakse? Enne oli mees seaduse all, nüüd on tema armu all; sest sõber näitas üles tema wastu armu, makstes tema eest. Mees on tõepoolest waba. Aga kas tähendab see, et tema peale selle wabalt ja takistamatult wõib üle astuda maa seadusest oma tahtmise järele? Ei, kindlasti mitte! Mitte käsu nõuetest ei wabastatud teda ta sõbra abil, waid käsu nuhtlusest.

Seesama on maksew ka siin. Armust peastab Kristus meid kõigist meie pattudest (Ewes. 2, 8); meie enda teod nimelt ei kõlba. Aga see sünnib just, nagu oleme näinud, „et käsu õigus pidi täiesti sündima meie sees, kes meie ei käi liha järel, waid waimu järel." Room. 8, 4. Paulus küsib seepärast: „Kas meie siis käsu tühjaks teeme usu läbi? Ei mitte, waid meie kinnitame käsku." Room. 3, 31.

Enne ja nüüd.

Umbes 1900 aasta eest tõrkus suur enamus Kristuse sisse uskumast, sest et mingisugust au tema juures ei leitud. Jes. 53, 1—3. Jüngrid moodustasid siiski erandi. Nemad nägid tema au. Joan. 1, 14. Aga suured rahwamassid wariseeride ja saduseeridega eesotsas hüüdsid: „Ära Kristusega, meie hoiame käsuseaduse poole!"

Tol korral õnnestas saadanal Kristust käsust lahutada. Nüüd katsub sama juht jälle Kristust ja käsku üksteisest lahutada, aga sel korral on tema hüüdsõna: „Ara käsuga, meie hoiame Kristuse poole!" See wiis, kuidas tema katsub oma kawa läbi wiia, näeb, pealiskaudselt waadates, õige kena wälja. See on otse sama sõgestaw, nagu see teguwiis, mida ta kasutas Paradiisis, kui temal õnnestas meie eliwanemaid ära eksitada, ja otse sama kawal kui see, mida ta Jeesuse ajal juutide jaoks tarwitas. Ta jutustas neile, et kui nad Kristuse sisse usuwad, siis wiimane neid

ära wiiwat Abraami, Mooſeſe ja käſu juureſt; nüüd jutuſtab ta meile, et käſk wiiwat meid orjuſesſe, ja et need, kes tema makswuſt tunnistawad, olewat kirjatäheorjad jne. Tol korral kiſendati: „Ära Kristuſega! Elagu käſuſeadus!“ Nüüd: „Maha käſk! Elagu Kristus!“ Ja suured rahwamassid kistakſe kaasa ilma aimamata, kuhu ſee wiimaks wiib.

Käſuõpetus oli Jeeſuſe ſüdames. Laul 40, 9. Kes tahawad kõrwaldada Jumala ſeaduſt, kümme käsku, wõi katſuwad ſelles muuta üht tähte wõi punktikeſt, need peakſid mõtlema, et nad ſel juhtumiſel puudutawad Kristuſe ſüdant. Kristus ja käſk jääwad lahutamatuks, ja need, kes nüüd ütlewad: „Ära käſuga!“ tunnewad ükskord ſama pettumuſt kui need, kes tol ajal Pilatuſe ees hüüdſid: „Ära Kristuſega!“

„Seſt tunneme meie, et meie Jumala lapſi armastame, kui meie Jumalat armastame ja tema käſuſõnu peame. Seſt ſee on Jumala armastus, et meie tema käſuſõnu peame, ja tema käſuſõnad ei ole mitte raſked.“ 1. Joan. 5, 2. 3.

„Wäga õnnis on inimene, kes ei käi õelate nõu järele, ega ſeiſa patuste tee peal, ega istu pilkajate killas. Waid kel hea meel on Jehoowa käſuõpetuſeſt, ja kes uurib ta käſuõpetuſt järele ööd ja päewad. Siis on tema otſegu puu, mis wee ſoonte ääre istutatud, mis oma wilja annab omal ajal, ja kelle lehed ei pudene; ja kõik, mis ta wõtab teha, läheb korda.“ Laul 1, 1—3.

21. loeng.

Riſt ja wari.

See ſeadus, mis Kristus kinnitas ja ſee, mis ta risti külge löi?

„Seſt käſul on tulewa hea asjade wari, ei mitte asjade kuju ise, ja ei wõi poolegi täiesti korda ſaata neid, kes tulewad iga aasta üheſuguste ohwritega, mis nemad ühtepuhku ohwerdawad.“ Eebr. 10, 1.

Kristus ſuri risti peal, ſeſt et inimeſed olid Jumala käſuſt üle astunud. Need patu tagajärjel juureliſatud määruſed näitaſid edaſi risti peale, olles ainult täielikkuſe wari.

Püha Kiri teeb ſelge wahe ſelle käſu wahel, mida ei ſaa ära kaodata ja ſelle wahel, mis Kristus risti külge löi. Piibli pühad kirjutajad räägiwad mitmeſt ſeaduſeſt, ja eneſeſt mõista ei ſaa neid ühte ſeaduſesſe koondada. Näituſeks ei ſünni neid kirjakohti, mis räägiwad Mooſeſe ſeaduſeſt, tarwitada Iſſanda ſeaduſe kohta, wõi ümberpöördult. 1. Mooſ. 26, 5. ſalmis annab Jumal Abraamiſt järgmiſe tunnistuſe: „Abraam on mu sõna kuulnud ja on pidanud, mis ma käskinud pidada, mu käskuſid, mu ſeadmiſi ja mu käſuõpetuſi.“ Kuida ſaab awalduſt: „minu ſeadmiſi“ wiia kokkukõlla tõenduſega, et olla olemas ainult üks ſeadus ja et kümme käsku ühes warjukäskudega ſeda ſeaduſt moodustawat? Kas ei kõlaks weidralt, kuuldes kedagi, kellel ainult üks poeg on, rääkiwat oma poegadeſt?

Olles kõige rahwa kuuldes kuulutanud oma seadust, ütleb Issand Mooseſele: „Ja need on kohtuseadused, mis sa pead nende ette panema.“ 2. Moos. 21, 1. Sellejärel nimetab Issand mitu seadust, milleſt ma hiljem räägin. Kuidas wõib Issand rääkida „seadusteſt“, kui on olemas ainus üks?

Asjaolu, et wiis Mooseſe raamatut „seaduseks“ nimetatakse, ei tõesta weel, et ainult üks seadus olemas. Kuna aga Mooseſe raamatud — eriti neli wiimist — siſaldawad kõige tähtsamaid kõigist seadusteſt, mis Issand oma rahwale annud, siis on üsna loomulik, et neid „seaduseks“ wõi „seaduseraamatuks“ nimetatakse. Wiis Mooseſe raamatut moodustawad seaduste kogu, mis Issand wanasti oma rahwale andis.

Taaniel eraldab Issanda seadust Mooseſe seaduseſt. Ta ütleb: „Issandal, meie Jumalal, on halastus ja andeksandmiſed, ehk meie küll tema wastu oleme pannud. Ja meie ei ole mitte wõtnud Jehoowa, oma Jumala, healt kuulda, et meie olekſime käinud *tema käſuõpetuste* ſees, mis ta meie ette pannud oma ſulaste, prohwetite, läbi; waid kõik Israel on *ſinu üle käſuõpetuſe* astunud ja ära lahkunud, et nemad ei wõtnud *ſu healt* kuulda; ſeepärast on meie peale wälja walatud ſajatamine ja wanne, mis *Jumala ſulaſe, Mooſeſe, käſuõpetuſe* raamatusſe on kirjutatud, et meie tema wastu pattu teinud. Ja ta on tõeks teinud oma ſõnad, mis ta rääkinud meie peale ja meie kohtuwanemate peale, kes meie peale kohut mõiſtſid, et ta meie peale ſuure õnnetuſe pidi ſaatma, misſuguſt ei ole ſündinud kõige taewa all, nõnda kui Jeruſalemas ſündinud. Kui *Mooſeſe käſuraamatusſe* kirjutatud, nõnda on kõik ſee õnnetus meie peale tulnud.“ Taan. 9, 9—13.

Siin nimetab prohwet kahte, Issanda ja Mooseſe, seadust. Pange tähele ütlusi: „ſinu käſuõpetus“, „ſinu heal“, „Jumala ſulaſe, Mooseſe, käſuõpetus“ ja „Mooseſe käſuraa-

mat!“ Ühtekokku nimetatakſe neid „tema (Kristuſe) ſeaduſeks“. See käib hästi kokku nii Jsſanda ſõnaga kui wana protestantliſe õpetuſega. Selleſt kirjutab Melanchton:

„Jumalikuſt ſeaduſeſt. Kõige pealt tarwitan wana ja üldiſt jaotuſt. Mooſeſe ſeadus koosneb kolmeſt oſaſt: moraal ſeadus, mis käib kommete kohta — igawene ſeadus wõi ſeadus, mille järele Jumal pattu hukka mõistab; tſeremoniaal ſeadus, mis käib jumalateenistuſe ja ohwerdamiste kohta, misſuguſed kõik määratud ajaks ſisſe ſeati ja kaduſid ühes juutidega; juutide ſeaduſed, mis kodanliku walitſuſe kohta käiſid. On olemas wäga ſuur wahe eſimeſe igaweſe ja teiste kahe ajutiste oſade wahel, ja kõik inimeſed peawad tundma ſeda juhtnööri ja ſelleſt kinni hoidma. Kes ei tee ſeda wahet mööduwad ja igaweſe ſeaduſe wahel, ſee langeb mitmeſuguſte ekſitustele ohwriks.“

„Kriſtlikuſt wabaduſeſt. Pidustuſed ja kodanlikud määruſed olid mööduminewad korraldused, mis määratud ajaks ſisſe ſeatud. Aga ſee ſeadus, mida nimetatakſe kümneks käſuks wõi moraalſeaduſeks, on Jumala igawene, muutmatu tarkus ja õigus... ſeepärast ei ſaa teda ära kaotada.“ — Melanchton „Loci theologici“. (Wõetud „Hingamiſepäewa ajalooſt“, 4. wäljaanne, lehek. 623.)

Seeſama ſelgub ka Pontoppidani Lutheruſe katekismuſeſt, eſimene jägu, kus ſeaduſe kohta järgmiſt lugeda:

„23: Mitmet ſugu ſeaduſi on Jumal wanas Testamendis annud?

Kolme ſugu: 1) Tſeremoniaal kirikuſeadus, 2) ilmalik poliitika- ja walitſuſeſeadus, 3) kombluſe- ehk moraalſeadus.

24: Misſugune nendeſt ſeadusteſt ſeiſab weel jõus?

Moraalſeadus, mis ſiſaldub kümnes Jumala käſus.

25: Kas ei ſaa ſeda ſeaduſt ära kaodata?

Ei, ſeſt ſee põhjeneb Jumala püha ja õiglaſe loomuſe peale.“

Kirikukoosolekul Kopenhagenis 13—15 sept. 1887 awaldas pastor P. Krag, Kopenhageniſt, „Teiſe Kopenhagenis peetud kirikukoosoleku aruande“ järele ſelle punkti kohta järgmiſt:

„Ma ei ſaa tõendada, et kümme käsku meie kohta makswad ei ole. Ajalugu ei räägi ſelle wastu. Kui Paulus räägib Kolosſ. raamatus, et käſk on Kristuſe läbi ära kaodatud, ſiis mõtleb ta ſeega ſeda waheſeina, mis tegi wahet juutide ja paganate wahel, Mooſeſe ſeaduſt. Kümme käsku, millega Mooſeſel midagi tegemiſt polnud, andis Jumal oma eneſe healega ja kirjutas oma eneſe käega ſelle märgiks, et need kõikide aegade jaoks makswad pidid olema. — Lhk. 68.

Issanda ſeadus.

Issand kuulutas oma ſeaduſe oma eneſe healega ja kirjutas ta oma eneſe sõrmega. Mooſes ütleb: „Ja Jehoowa rääkis teie wastu keſk tule ſeeſt; teie kuulſite sõnade healt, aga ühtegi kuju ei näinud teie mitte, ei olnud muud kui heal. Ja ta andis teile teada oma ſeaduſe, mis ta teid käskis teha, need kümme sõna, ja ta kirjutas neid kahe kiwilaua peale.“ 5. Mooſ. 4, 12. 13. Need käſulauad lõi Mooſes tükkideks, kui ta mäelt alla tuli, aga ſiis raius ta Jumala käſu peale kaks uut. Ta ütleb: „Ja ma tegin laeka ſittimi puuſt, ja raiuſin kaks kiwilauda, nõnda kui endiſed, ja ma läkſin üles mäe peale ja need kaks lauda olid mu käes. Ja ta kirjutas laudade peale endiſe kirja järele kümme sõna, mis Jehoowa teie wastu oli rääkinud mäe peal, keſk tule ſeeſt koguduſe päewal, ja Jehoowa andis neid mu kätte. Ja ma pöörafin ümber ja läkſin mäe pealt maha, ja panin laeka ſiſſe lauad, mis ma olin teinud, ja nemad jäid ſenna, nõnda kui Jehoowa mind oli käskinud.“ 5. Mooſ. 10, 3—5.

Seaduſe laeka peal oli äralepitamiſe kaas ja ſeaduſe laekas Issanda ſeadus — kümme käsku, ehk nagu neid

ka hüütakſe, käſutunnistus. „Ja pead äralepitamiſe kaane tegema puhtaſt kullaſt... Ja ſa pead äralepitamiſe kaane ſenna üles laeka peale panema, ja pead panema laeka ſisſe käſutunnistuſe, mis ma ſulle annan.“ 2. Mooſ. 25, 17—22.

Maine koguduſetelk oma jumalateenistuſega oli ainult kuju täielikuſt pühaſt paigaſt taewas (Eebr. 8, 1—5); järelikult peab ka taewaſes pühas paigas ſeaduſe laegas olema. Nii on ſee ka tõesti. Waata Ilm. 11, 19. Need kümme käsku, mis Mooſes pani ſeaduſe laeka maiſes pühas paigas, olid tõepooleſt ainult ärakiri ſelleſt, mis on ſeaduſe laekas Jumala templis taewas. Juba ſel põhjuſel oleks kergem ümber lükata taewaſt ja maad kui muuta üht punktikeſt wõi tähekeſt Jsſanda ſeaduſes.

Martin Lutherus wõttis terawa ſeiſukoha nende kohta, kes õpetaſid, et ei tohitaks „jutlustada käskudeſt“:

„Aastal 1541 eſitas M. Jobſt dr. Martin Lutheruſele üle laua ettepanekuid ſelle kohta, et kirikus ei peaks jutlustatama käſuſeaduſt, ſeſt et ſee õigeks ei mõiſtwat. Selle üle ſai dr. Martin Lutherus wäga pahaſeks ja ütles: „See algab juba meie enda rahwa hulgas, meie eluajal... Kes kaotab ära õpetuſe käſuſt, ſee puudutab kodanliku korra ſeaduſt. Ja kui ſeadus kirikuſt wälja aetakſe, ſiis ei ole mingiſuguſt patutunnistuſt enam maailmas.

„Kes nüüd ütleb, et üleastujad ei patuſta käſuſeaduſe wastu, kuid teotab Jumala Poega, ſeda ei pea kuulda wõetama; ſeſt niiſuguſed äriliſed uſuteadlaſed on katkuks kirikus, ſeſt neil pole mingit ſüdametunnistuſt; ka mitte õiget tundmiſt jumalikus ſõnas; nii õpetawad nemad ja ilma mingi dialektikata, wiſates kõik mõnikord läbiſegi. Nemad talitawad ſamuti kui need, kes targutawad nii: „Käſu täitmine on armastus, mil põhjuſel meil pole tarwis mingit käsku.“ Aga nendel waeſtel inimeſtel puudub igaſugune Kirja tundmine.“ — „Lutheruſe lauakõned“, lehek. 275, 276.

Selle suure usupuhastaja sõnad on nii tabawad ja sünnimad nii hästi meieaja ristiusule, et ma ei tahtnud neid siin esile toomata jätta, enne kui lähen üle järgmisele punktile, mis on nimelt

Moosese seadus.

Moosese seadusest loeme enda kirjakohas, et see on ainult „tulewa hea asjade wari", mil põhjusel tema pidi ka siis ära lõppema, kui täielik asi — Kristus — tuli.

„Aga", küsib mõni, „kust meie teame, et see on Moosese seadus ja mitte Issanda seadus, millest räägitakse Ebr. 10, 1. salmis?" Kirjakoha mõttest eneseest selgub, et see on ohwerdamiseseadus. Pange tähele ütlusi: „on ainult... wari", „iga aasta üheseguste ohwritega, mis nemad ühtepuhku ohwerdawad!" On need seewastu kümme käsku, siis ei pidanud nad ju rääkima „igaastasteest ohwriteest" ja olema „tulewa hea asjade wari". Ja kui loeme 4. salmi, siis näeme selgesti, et siin kirjeldatud seadus räägib „härgade ja sikkude wereest."

Warjuseadus oli ainult tähenduskuju praeguse ajani, kuni Kristus kui tõeline paasatall suri risti peal. Warjuseadus ei wõinud mitte „seda täiesti korda saata, kes teenistust peab, ükspäinis mitmesuguse roaga ja joomaajaga ja mitmesuguse pesemisega ja liha pühitsemise kommetega, mis parandamise ajaks olid nende peale pandud." Ebr. 9, 9. 10.

Kümme käsku asetati seaduselaeka — üks ilus tähenduskuju selleest, et nad kirjutatakse meie südametesse. Need seadused, mis Issand käskis Mooseset Israeli rahwale „ette panna", kirjutati ühte raamatusse (2. Moos. 24, 4. 7) ja asetati seaduse laeka kõrwale. „Ja see sündis, kui Mooses sai kirjutanud raamatusse selleesinatse käsuõpetuse sõnad, kuni need järsku otsa said: siis käskis Mooses lewiitisid, kes Jehoowa seaduse laegast kannawad, ja ütles: Wõtke see käsuõpetuse

raamat, ja pange ſeda Jehoowa, oma Jumala, ſeaduſelaeka körwa, et ſee ſeal on tunnistajaks ſinu wastu.“ 5. Mooſ. 31, 24—26.

Asjaolu, et Mooſeſe ſeadus käſulaeka körwa aſetati, tähendab kahtlemata ſeda, et ſee ſai juure liſatud üleastumiste tagajärjel laekas olewaſt ſeaduſeſt. Tema ſiſaldas käskuſid roaohwri, joomaohwri, koguduſe pühade ja hingamiſepäewade kohta, mis näitaſid täielikkuſe peale. Meie loeme: „Ja Jehoowa rääkis Mooſeſe wastu ja ütles: Räägi Israeli laste wastu ja ütle: Eſimene ſeitsmenda kuu päew peab teile hingamiſepäew olema, koguduſe püha paſuna healega kuulutada. Teie ei pea ühtegi orjatööd tegema, ja peate Jehoowale tuleohwri ohwerdama. Ja Jehoowa rääkis Mooſeſe wastu ja ütles: Aga kümnes ſeitsmenda kuu päew peab äralepitamiſe päew olema, üks koguduſe püha peab teil olema, ja teie peate oma hingeſid waewama ja Jehoowale tuleohwrid ohwerdama... Ja Jehoowa rääkis Mooſeſe wastu ja ütles: Räägi Israeli laste wastu ja ütle: Wiieteiſtkümnemal ſeitsmenda kuu päewal peab lehtmajade püha Jehoowale olema ſeitſe päewa.“ 3. Mooſ. 23, 23—27. 33. 34. Ja edaſi: „Aga ſeitsmendamal aastal peab maale ſuur hingamine olema, hingamine Jehoowale: oma wälja ei pea ſa mitte külwama, ja oma wiinamäge ei pea ſa mitte ära leikama.“ Edaſi pidi Israel ka pühitſema iga 50. aastat. 3. Mooſ. 25, 4. 10. Siin on meil päewad, nädalad, kuud ja aastad, mida Israeli lapſed pidid tähele panema, ja mis olid ainult täielikkuſe wari.

Neid hingamiſepäiwi nimetatakſe juutide hingamiſepäewadeks. 3. Mooſ. 23, 32 (pange tähele: „teie hingamiſepäewad“). Aga neil polnud midagi ühiſt Jſſanda hingamiſepäewaga, ſeitsmenda päewaga. 2. Mooſ. 20, 8—11. Juutide igaaſtaſed hingamiſepäewad ja Jſſanda iganädalaline hingamiſepäew erinewad nii ſuurel määral üksteiſeſt, nagu Mooſeſe ſeadus erineb Jſſanda ſeaduſeſt. Jſſanda hinga-

miſepäew kirjutati Jumala eneſe ſõrmega ſellesſe ſeaduſesſe, mis aſetati käſulaeka, ja mis on makſew kõigile inimestele ja ſeiſawad ſama kaua kui taewas ja maa. Juutide hingamiſepäewad kirjutas Mooſes ſeaduſeraamatuſſe, mis aſetati ſeaduſelaeka kõrwa. Et ära hoida aruſaamatuſi ja ekſituſi ſes ſuhtes, ütleb Issand: „Need on Jehoowa ſeatud pühad, mis teie peate kuulutama koguduſepühiks, et teie ohwerdate Jehoowale tuleohwrid, põletamiſe- ja roaohwrid, tapa- ja jooma-ohwrid, igal päewal oma wiiſi järele; peale Jehoowa hingamiſepäewade..." 3. Mooſ. 23, 37. 38.

Nende kogudustepühade ja hingamiſepäewade wastu kirjutaski Paulus omal ajal kogudustele. See oli nimelt raske juutidele, keda lapſepõlweſt peale nendes kommetes üles kaswatatud, täiesti nendeſt loobuda. Wahete-wahel pöörſid nad jälle tagaſi wana lapſepõlwe õpetuſe poole, mida iſeäraliſelt wõib öelda Kalatia koguduſeſt, kellele Paulus kirjutas: „Teie peate päiwi ja kuuſid ja aegu ja aastaid. Mina kardan teie päraſt, et ma teie kallal ehk asjata olen tööd teinud." Kal. 4, 10. 11. Samal põhjuſel pidid apoſtlid kokku kutſuma ſuure kirikukoosoleku Jeruſalemma. „Aga mõningad wariſeeride ſeltſiſt, kes uſklikuks olid ſaanud, wõtſid kätte ja ütleſid: Neid peab ümber leikama ja käskima Mooſeſe käsku pidada." Ap. t. 15, 5.

Mis oli paljas wari, ſee lõppes nii ſiis Kristuſe ſurma juures ära, ſeſt tema „on ära kustutanud wõlakirja ſeadmiste ſees, mis meie wastu oli; ja ſeda on tema wahelt ära wõtnud ja on ſeda risti külge löönud... Seepäraſt ärgu mõiſtku ükski kohut teie peale ſööma ehk jooma, ehk ſuure püha ehk noore kuu, ehk hingamiſepäewade päraſt, mis tulewa asjade wari on, aga ihu on Kristuſe ſees. Kol. 2. 14. 16. 17. „Wõlakiri" kustutakſe ſiis, kui wõlg ſaab taſutud; ſee „wõlakiri", mis patulangemiſel wälja antud, kustutati ka, kui Jeeſus ſelle peale märgitud wõlaſumma ära makſis.

Kristuſe ſurm ristil. „Ja on ära kustutanud wõlakirja seadmiste sees... ja on seda risti külge löönud". Kol. 2, 14.

Mooseſe ſeaduſe järele oli waheſein juutide ja paganate wahel. Seſt meie loeme: „Ei Ammoni ega Moabi ſugu ei pea Jehoowa kogudusſe tulema, ei kümnemas põlweski ei pea nemad Jehoowa kogudusſe tulema, ei igawesti mitte.“ 5. Mooſ. 23, 4. Kui Israeli lapſed olid tagaſi tulnud Babiloni wangistuſeſt, lugeſid nad „Mooſeſe raamatuſt“ nende ſeaduste üle. „Ja ſee ſündis, kui nemad ſeda käſuõpetuſt kuulſid, ſiis lahutaſid nemad kõik teiſt ſugu rahwa Israeliſt ära.“ Neem. 13, 1. 3. Nende kirjakohtade ſeletuste põhjal juutide poolt eraldaſid nad wiimaks enda hulgaſt kõik paganad. Jeeſuſe ajal „Juuda rahwas ei leppinud kokku Samaria maa rahwaga.“ Joh. 4, 9.

Selle waheſeina kiskus Kristus maha. Selleſt kirjutab Paulus Eweſ. 2, 11—18: „Seepäraſt tuletage oma meele, et teie, kes teie ennemuiste liha pooleſt paganad olite, ja keda ümberleikamata rahwaks hüüti neiſt, keda öeldi ümberleigatud olewat, mis kätega tehakſe, et teie ſel ajal ilma Kristuſeta olite, kaugel ära Israeli koguduſe õiguſeſt, ja wõõrad tõotuſe ſeaduſeſt, ja teil ep olnud lootuſt, ja teie olite ilma Jumalata maailmas. Aga nüüd olete teie, kes teie ennemuiste kaugel olite, Kristuſe Jeeſuſe ſees ligi ſaanud Kristuſe were läbi. Seſt tema on meie rahu, kes mõlemad on üheks teinud, ja on ſelle aja waheſeina maha kiskunud, kui ta oma liha ſees kaotas waenu, ſee on käſuſõnade käſu tema kommetega, et tema neid kaks eneſe ſees üheks uueks inimeſeks pidi looma, rahu tehes, ja mõlemad Jumalaga ära lepitama ühes ihus risti läbi, kui ta waenu ſeal risti puu küljes ſuretas. Ja tema on tulnud ja rahu kuulutanud teile, kes teie kaugel olite, ja neile, kes ligilähidal olid; ſeſt tema läbi wõime meie mõlemad ühes waimus ligi minna Iſa juure.“

Neid ſalmiſid järelmõtlemiſega lugedes, nähakſe kohe, et Jeeſus on meie (nii juutide kui paganate) rahu, ja et tema „mõlemad (juudid ja paganad) on üheks teinud ja on

ſelle aja waheſeina maha kiskunud, kui ta oma ihu ſees kaotas waenu (waheſeina juutide ja paganate wahel), ſee on käſuſõnade käſu tema kommetega (ſelle ſeaduſe, millele meie ülemalpool tähelpanu juhtiſime. 5. Mooſ. 23, 3. 8; Neem. 13, 13), et tema neid kaks (juudid ja paganad) eneſe ſees üheks ueks inimeſeks pidi looma, rahu tehes" jne.

John Wesley annab oma teoſes „Selgitawad märkuſed uue Testamendi üle" — Londonis 1852 — järgmiſe ſeletuſe Eweſ. 2, 14—20 kohta:

„Salm 14. Seſt tema on meie rahu — mitte üksnes, et tema ostis ſelle rahu, waid ſel põhjuſel, et tema on ſide ja keſkpunkt koguduſele. Kes mõlemad on üheks teinud — tegi juudid ja paganad üheks koguduſeks. Apostel kirjeldab: 1) paganate ühenduſt juutidega — 15. ja 18. ſalmides. Ja 2) mõlemate ühenduſt Jumalaga — 15. ja 18. ſalmides. Iga kirjeldus jaguneb kahte oſa. Eſimene oſa ſelleſt, mis käib waenu ärakaotamiſe kohta, wastab eſimeſele oſale teiſeſt; ja wiimane oſa ſelleſt, mis käib ewangeeliumi nõuete kohta, wastab wiimaſele oſale teiſeſt. Ja on ſelle aja waheſeina maha kiskunud — miska tähendatakſe ſeda piirt, mis enne eraldas juutide eesõuet paganate omaſt. Niiſugune piirejoon oli tſeremoniaal (warju) ſeadus, mille Kristus nüüd on ära wõtnud."

Salm 15. „Kui ta oma liha ſees kaotas waenu — waenu põhjuſe juutide ja paganate wahel — ſee on käſuſõnade käſu tema piduliste kommetega, et ta need kaks — juudid ja paganad — eneſe ſees üheks ueks inimeſeks — waimulikuks ihuks — pidi looma."

Salm 17. „Ja tema on tulnud — päraſt oma ülestõusmiſt — ja rahu kuulutanud — oma teenrite ja oma Waimu läbi — teile — paganatele — kes teie

kaugel olite — kõige kaugemal Jumalast — ja neile, kes ligilähidal olid — juutidele, kes olid wõrdlemisi ligidal, sest nad olid tema nähtaw kogudus."

Esialgu ei mõistnud apostlitekogudus, kelle liikmed juudid olid, seda mitte. Selleks pidi olema aega, et wana muinust teelt kõrwale nihutada. Issand pidi sellest wiimaks rääkima ühes nägemises Peetrusele. Esiteks ilmutas Issanda ingel end Korneliusele ja käskis teda käskjalad Peetruse juure saata. Siis käskis Issand Peetrusel käskjalgu järgida. Tulles Korneliuse juure sisse ütles ta: „Teie teate, et Juuda mehele ei sünni ühegi wõõra maa mehe seltsi heita, et tema juure tulla; aga Jumal on mulle näidanud, et mina kedagi ei pea halwaks ega roojaseks inimeseks pidama." Ap. t. 10, 28. Waheseim oli mahakistud ja waen juutide ja paganate wahelt kõrwaldatud. Mõlematel oli õigus Jumala juure tulla usu läbi Kristuse sisse.

Warjukäsud näitasid Kristuse peale. Need pidustused seisid wälistes talitustes, mis, usus kordasaadetult, tunnistasid elawast usust Onnistuse sisse Jeesuse surma läbi. Warjukäsku täites tunnistas kahetsew patune, et tema on üle astunud seaduselaekas olewast käsust, ja et tema wõis ainult õndsaks saada tulewa asetäitja elu läbi. Olles tähendus wõi wari Kristuse peale, pidi warjuseadus tingimata Kristuse ristisurma juures ära lõppema.

Mis warjuseadus oli Juuda kogudusele kuni Kristuse ristisurmani, seda on ristimine ja püha õhtusöömaaeg nüüd ristikogudusele. Otsegu esimene näitas edasi risti peale, nõnda näitab wiimane tagasi risti ja ülestõusmise peale. Püha õhtusöömaaja kohta ütleb suur apostel: „Sest nii mitu korda kui teie iial seda leiba sööte ja sest karikast joote, siis kuulutage Issanda surma, senni kui tema tuleb." 1. Kor. 11, 26. Püha õhtusöömaaeg sai oma alguse Jeesuse surma juures ja lõpeb wast tema jälletulemisel.

Sedaſama wõib öelda ka ristimiſeſt, mis tähendab wana inimeſe mahamatmiſt ja uue ülestõusmiſt. „Siis oleme meie temaga maha maetud ristimiſe läbi ſurma ſisſe, et, otſegu Kristus on üles äratatud ſurnuſt Iſa au läbi, meie ka nõnda peame uues elus käima.“ Room. 6, 14.

„Suur rahu on neil, kes ſu käſuõpetuſt armastawad, ja nemad ei komista mitte.“ Laul 119, 165.

22. loeng.

Israeli riigi uuesti ülesseadmine.

Kas juudid kui rahwas kogutwad pühale maale?

„Sest mina ei taha mitte, wennad, et teil seesinane salaja asi peab teadmata olema (et teie ei pea eneste meelest targad olema), et Israeli rahwas on muist kõwaks läinud, kunni paganate aru saab täis saanud. Ja nõnda kõik Israeli rahwas peab õndsaks saama, otsegu kirjutatud on: Sionist peab ärapeastja tulema ja Jakobi soost jumalakartmata elu ära pöörma." Room. 11, 25, 26.

„Ja nõnda kõik Israeli rahwas peab õndsaks saama;" „ärapeastja" peab tulema. Küsimus jääb siis: Millal ja kuidas peab see sündima, ja kes moodustawad terwe Israeli rahwa? Et „ärapeastja" Kristus on, selle üle oleme kõik kindlasti ühel meelel, kuid arwamised wõiwad minna lahku selle kohta, kes on „kõik Israeli rahwas". Nüüd waatame, mis Püha Kiri õpetab.

Isaakil oli kaks poega — Eesaw ja Jakob. Jakobist tuleb nimi Israel. Issand andis temale selle nime sel ööl, kui ta wõitles palwes Issandaga ja wõitis.

Nimi Israel.

Jakob wõitles Jumalaga kui see, kes oma perekonna ja oma eneste elu pärast wõitleb. Oma ahastuses hüüab ta: „Ei ma lase sind mitte, kui sa mind ei õnnista." Issand kuulis teda. Siis ütles ta tema wastu: Mis su nimi? ja

tema ütles: Jakob. Siis ütles tema: Su nime ei pea enam Jakobiks hüütama, waid Israeliks; sest sa oled kui würst wõidelnud Jumalaga ja inimestega ja oled wõimust saanud." 1. Moos. 32, 26—28. Sõna „Israel" tähendab õieti „Jumala wõitleja" — keegi, kes wõitleb ja wõidab.

Apostel kirjutab: „Sest see ep ole Juuda mees, kes wäljastpidi Juuda mees on; ega see ep ole ümberleikamine, mis wäljastpidi lihas sünnib; waid see on Juuda mees, kes seestpidi on, ja südame ümberleikamine waimus, ei mitte kirjatähes, see on õige ümberleikamine; selle (Juuda mehe) kiitus ep ole mitte inimestest, waid Jumalast." Room. 2, 28. 29. Sedasama räägib Room. 9, 6—8: „Aga see ei wõi olla, et Jumala sõna oleks tühjaks saanud; sest kõik need ep ole mitte Israeli sugu, kes Israelist on sündinud. Ega kõik ole Abraami lapsed, seepärast et nemad Abraami sugu on; waid Isaki sees peab sulle päris sugu nimetatama. See on, liha lapsed, needsinatsed ep ole mitte Jumala lapsed; waid tõotuse lapsi arwatakse sooks." Ainult need on Israeli lapsed selle sõna õiges tähenduses, kes usus Kristuse sisse patu ära wõidab.

Kõik Jumala tõelikud lapsed on Israeli sugu. Meie loeme: „Sest mitu teid Kristuse sisse on ristitud, need on ka endid Kristusega ehitanud. Ep ole Juuda meest ega Kreeka meest, ep ole sulast ega waba, ep ole meest ega naist, sest teie kõik olete üks Kristuse Jeesuse sees; aga kui teie Kristuse päralt olete, siis olete teie ka Abraami sugu ja pärijad tõotuse järele." Kal. 3, 27—29. Kui piiblis pärast räägitakse tõelikust Israelist wõi Abraami lastest, siis on see maksew kõigi Jumala lastele Kristuses waatamata selle peale, missuguset rahwuset nemad on. Seda tõde katsub Paulus kinni naelutada nii Rooma kui Kalatia raamatus.

See on küll õigus, et nimi Israel ka juutide kui rahwa

kohta tarwitatakse; aga see ei lükka sugugi ümber seda, mis ma siin olen esile toonud.

Et saada tõelikuks israeliitiks — wõib ka öelda tõelikuks kristlaseks — peab esiteks uuesti sündima. See selgub Jeesuse sõnadest Nikodemusele: „Kui keegi ei sünni ülewalt, ei wõi tema mitte Jumala riiki näha.“ Joan. 3, 3. Meid puhastatakse ja sulatatakse „tõe sõnawõtmises Waimu läbi“, ja meie sünnime uuesti „elawa Jumala sõna läbi.“ 1. Peetr. 1, 22. 23.

„Aga, wennad, meie oleme nõnda kui Isaak tõotuse lapsed.“ Kal. 4, 28. Abraam oli 100 aastat wana ja Saara 90, kui Isaak sündis. Isaaki sündimine oli imetegu, tabaw tähenduskuju uuest sündimisest, mis samuti kui Isaaki sündimine teoneb „Jumala wäe — loomisewäe läbi. Jumala lapsed on „tõotuse lapsed nõnda kui Isaak.“

Õlipuu.

Et wõida kergemini tõde mõista, tarwitab Issand tihti seletusi wõi kujutusi. Nõnda wõrdleb ta Israeli õlipuuga. Prohwet ütleb: „Haljaks õlipuuks, mis ilus oli nägise wilja pärast, on Jehoowa su nime hüüdnud; suure kärina healega on ta tule tema wastu süüdanud põlema, ja tema oksad süüakse paljaks.“ Jer. 11, 16. See esitus on lihtne ja selge. Õlipuu esitab Issanda rahwast nii wanas kui uues Seaduses, ja mitte, nagu mõningad arwawad, juutisid kui rahwast. Seda näitab selgesti Room. 11. peat.

Apostel küsib: „Ons Jumal oma rahwa ära lükanud? Ei milgi kombel. Sest minagi olen Israeli mees, Abraami soost, Peñjamini suguharust. Jumal ep ole mitte oma rahwa ära lükanud, mis tema on enne ära tunnud. Ehk eks teie ei tea, mis Kiri Eliast ütleb, kuida tema Jumalaga räägib Israeli wastu, ja ütleb: Issand, nemad on sinu prohwetid ära tapnud, ja sinu altarid maha kiskunud,

ja mina olen üksi järele jäänud, ja nemad käiwad minu hinge peale. Aga mis ütleb temale Jumala kostus: Mina olen enesele üle jätnud seitse tuhat meest, kes ep ole põlwe nõtkutanud Paali ees. Nõnda on ka nüüd selsinatsel ajal sugu üle jäänud Jumala armu ärawalitsemise järele." Salmid 1—5.

Õlipuu seisis ja seisab edaspidi liigutamata paigal. Kristus ja apostlid olid juudid. Seda olid ka need kolmtuhat, kes nelipühi päewal Issanda koguduse hulgas, kes Juuda usku wastu olid wõtnud. Paganate juure nemad ei läinud, enne kui Issand andis Peetrusele otsekohese käsu Korneliuse juure minna. Ap. t. 10. peat. Paljud tuhanded juudid wõtsid usu wastu. Ap. t. 21, 20. „Jumala armu ärawalitsemise järele" oli ka tol korral „sugu" üle jäänud.

Apostel jatkab: „Mis on nüüd? Mis Israel otsib, seda ep ole ta mitte saanud; ärawalitsetud on seda saanud, aga teised on kõwaks läinud." Room. 11, 7. Siin ei ole öeldud, et „sugu" peab seda kätte saama ükskord tulewikus, waid et ta juba tol ajal, kui Paulus seda kirjutas, seda oli saanud. Õlipuu kaswas edasi, ja ärawalitsetud wõi „sugu" moodustas selle õlipuu, kes oli kaodanud mõned oma oksteist — uskmatud juudid.

„Sest kui maailm on lepitatud see läbi, et Juuda rahwas on ära lükatud; mis on see, kui neid wastu wõetakse, muud kui elu surnuilt saama? Aga kui esimene uudne wili on püha, siis on ka oksad pühad. Kui nüüd oksteist mõningad on ära murtud; aga sina kui metsõlipuu oled nende asemele poogitud ja õige õlipuu juurest ja mahlast osa saanud; siis ära kiitle mitte okste wastu... Ütled sina nüüd: Oksad on ära murtud, et muud pidi sisse poogitama. Õige küll; nemad on ära murtud oma uskmata südame läbi; aga sina seisad usu läbi; ära ole suureline omas meeles, waid karda.

Seſt kui Jumal ep ole armu annud loodud okstele, katſu, ehk tema ſinulegi ei anna armu. . . Ja neid, kui nemad ei jää uskumata ſüdamega, peab puu ſisſe poogitama; ſeſt Jumal on wägew neid jälle ſisſe pookima." Salmid 15—23.

Nagu näeme, eſitab õlipuu uſklikke juute; äramurtud okſad eſitawad uſkmatuid juute. „Nemad on ära murtud oma uſkmata ſüdame läbi; aga ſina ſeiſad uſu läbi." „Mets-õlipuu" okstena on meid hea õlipuu külge poogitud, ja oleme „õige õlipuu juureſt ja mahlaſt oſa ſaanud." Samal wiiſil wõiwad uſkmatud juudid jälle ſaada ſisſe poogitud, kui nad tahawad õndſaks ſaada.

Uues Seaduſes ei ole mingiſuguſt wahet juutide ja paganate wahel. „Ehk on Jumal ükſipäinis Juuda rahwa Jumal? Eks ta ei ole ka paganate Jumal? Tõesti, tema on ka paganate Jumal. Seſt et üks ainus Jumal on, kes õigeks teeb uſuſt ſee, kes ümber leigatud, ja uſu läbi ſee, kes ümber leikamata." Room. 3, 29. 30.

Kes õpetawad, et „kõik Israel" (Room. 11, 26) tähendab juute, kes on laialilaodatud üle terwe maailma, on tähele panemata jätnud, et ſee hea õlipuu, kelle okste hulka iga tõeline kriſtlane on poogitud, moodustab „kogu Israeli rahwa." Sellesſe puuſſe wõiwad juudid ka ſaada ſisſe poogitud, kuid ainult uſu läbi Kriſtuſe ſisſe. Iga tõeline Jumala laps poogitakſe õlipuu külge, olgu tema Semi, Hami ehk Jaweti ſooſt. Ei ole mingit wahet; Jumal on wägew ſisſe pookima kõiki, kes tema juure tulewad. Seda mõõda kuidas ükſikud wastu wõtawad uſu Kriſtuſe ſisſe, poogitakſe neid õlipuu külge, ſee tähendab, ühendatakſe Kriſtuſe koguduſega. Kui ſiis Kriſtus tuleb, „peab kõik Israeli rahwas õndſaks ſaama, otſegu kirjutatud on: Siionist peab ärapeaſtja tulema ja Jakobi ſooſt jumalakartmata elu ära pöörma."

Apoſtel katſub juutides üles õhutada uſulikku waimuſtuſt, et wõimalikult mõningaid nendeſt peaſta. Tema näi-

tab, mis nemad on kaodanud ja mis nad wõiwad tagasi wõita. See oleneb nendest enestest, kas neid jälle sisse pookida wõi mitte. Jumala poolt on kõik walmis; tema „on wägew neid jälle sisse pookima.“ Teisel teel ei saa nemad õndsaks; ses suhtes ei ole neil mingit paremust paganatega wõrreldes. Aga kui nende langemine wõi äraheitmine on saanud „paganate rikkuseks, kui palju enam peaks see paganate heaks tulema, kui nemad kõik wõtawad uskuda!“ Kui juudid kui rahwas olekſid wastu wõtnud usu Kristuse sisse ja kuulutanud ewangeeliumi waimu wäes tol ajal tuntud maailmale, siis oleks see olnud suur rikkus.

„Kuni paganate aru saab täis saanud“.

Nüüd tuleme ütluse juure: „Kuni paganate aru saab täis saanud.“ Room. 11, 25. Juutide arwu täius, millest räägitakse 12. salmis, jõudis oma kõrguse tipuni Jeesuse esimesel tulemisel ja apostlite päiwil. Joannes ütleb: „Ja tema täiusest oleme meie kõik wõtnud küll armu armu päraſt.“ Joan. 1, 16. Sellest täiusest wõtsid wastu juudid kolm ja pool aastat, kui Jeesus nende juures sisse ja wälja käis, ja nelipühi päewal tuli Püha Waim nii suure wäega Issanda koguduse peale, et seeläbi ühel päewal kolm tuhat ümber pöörsid ja ristitud said. See täius aitas selleks kaasa, et ewangeeliumi tol ajal tuntud maailmas mõne wähese aasta jooksul kuulutati. Kol. 1, 5. 6. 23.

Kui „paganate aru saab täis saanud“, tuleb „ärapeastja“ — Kristus — peastma „kõike Israeli rahwast“ — niihästi seda osa, mis on tulnud lihalikust Israelist, kui seda, mis on kogutud paganatest. Ütlus „paganate arwu täius“ näitab nii siis selle aja peale, kui täis arw äralunastatuid on kokku kogutud. Seesama wägi, mis wanasti saatis ewangeeliumi kuulutust paganate hulgas, awaldub jälle lõpu töös.

Issand saadab „hilise wihma“ (Joel 2, 23) — wihma, mis paneb küpsema wilja ja kiirustab leikust.

„Hiline wihm“ on ilus tähenduspilt Waimu wäljawalamisest Issanda koguduse peale, otse enne kui Jeesus tagasi tuleb, maa leikust kokku koguma. Leikus on ju maailma lõpetus. Seda ewangeeliumi, mis Issand laseb kuulutada kõigi rahwastele, enne Kristuse tulemist, peab kuulutatama suure wäega. Taewa inglid on huwitatud sellest kuulutusest. Seda hüütakse „igaweseks ewangeeliumiks“. Ilm. 14, 6—14. See walmistab Jumala lapsi ette taewaminemiseks Kristusega, kui tema tuleb kõigi püha inglitega koju wiima äramalitsetuid. Sellel nelipühiwaimu wäljawalamisel kogutakse kokku paganate arwu täius, ja kui nende arw on täis saanud, „peab kõik Israeli rahwas õndsaks saama.“

See õpetus, nagu koguks endid juudid kui üks rahwas — oma enese walitsuse ja ühiskondlise juhatusega — jälle Palestiinasse, wõttes wastu usu Kristuse sisse, ei põhjene püha Kirjale. Issanda sõna järele pidid juudid saama laiali pillatud „kõige rahwa sekka, ühest maa otsast teise.“ 5. Moos. 28, 64. See tõdenes pärast Jerusalema ärarikkumist aastal 70 p. Kr. ja mitte Babiloni wangistuse ajal. Issand käskis Jeremial wõtta „kruusi, mis potisepa tehtud“ ja seda katki murda rahwa wanemate nähes. „Ja sa pead... ütlema nende wastu: Nõnda ütleb wägede Jehoowa: Nõndasamuti tahan ma katki murda selle linna ja selle linna, otsegu keegi teeb potisepa riista katki, mis ei sünni enam parandada.“ Jer. 19, 1—11.

Juudid kui rahwas on häwitatud. Ses suhtes ei saa neid „enam parandada“. Nemad on laiali laodatud üle terwe maailma; mõõk kiusab neid taga, mida tunnistawad sagedad ja hirmsad juutide tagakiusamised (näit. Wenemaal). Issand on ütelnud: „Ja ma pillutan neid laiali paganate sekka, keda nemad ja nende wanemad ei ole tunnud, ja läkitan mõõga nende järele, kuni ma neid lõpetan.“ Jer.

9, 13—16. Ütlused: „Mis ei sünni enam parandada“ ja „kuni ma neid lõpetan“, räägiwad küllalt selget keelt. Kui Jeesus nuttis Jerusalema pärast, kuulutas ta ette linna täielikku häwituse; kuid ta ei rääkinud sõnagi sellest, et juudid kui rahwas kunagi jälle kokku kogunewat. Luuk. 19, 41—44. Nende katsumiseaeg lõppes ära nii kuidas Paulus seletas: „See oli tarwis, et Jumala sõna teile esite pidi räägitama; aga nüüd, et teie seda enestest ära lükkate ... siis pöörame meie endid paganate poole.“ Ap. t. 13, 46.

Huwitaw on pealegi tähele panna, missuguseid kirjakohad esile tuuakse selle wäite toetuseks, et juudid Palestiinasse kogunewat, enne kui Issand tuleb. Siin nimetan ainult paar näitust. Amos 9, 11. esitatakse tugewa tõendusena juutide tagasiminemiseks Palestiinasse. Siin loeme: „Sel päewal tahan ma Taaweti äralangenud maja üles teha ja tema müüri praod kinni panna, ja tema mahakistud kohad tahan ma üles teha ja teda ehitada, nõnda kui wanast ajast.“

Millal täidab Issand selle tõotuse? „Ligemas tulewikus“, wastab mõni. Mis ütleb Püha Kiri? Jakobus juhib rõhuliselt tähelpanu asjaolule, et see prohwetlik kuulutus tõdenes juba apostlite päiwil. Tema toob selle kirjakoha nimelt esile selle tõendusena, et paganad ewangeeliumi wastu wõtawad. Tema ütleb: „Siimon on ära seletanud, kuida Jumal esite on tulnud katsuma ja paganate seast üht rahwast wõtma oma nime peale. Ja seega sünniwad ühte prohwetite sõnad, nõnda kui kirjutatud on: Pärast seda tahan ma jälle tulla ja üles ehitada Taaweti maja, mis on ära lagunud, ja tahan tema praod ära parandada ja seda üles ehitada.“ Ap. t. 15, 14—16. Sedamööda on „Taaweti lagunud maja“, mis juba apostlite päiwil üles ehitati, waimulik Israel. „Taaweti lagunud maja“ ehitatakse üles „elawaist kiwidest“ (1. Peetr. 1, 5), ja need „elawad kiwid“

(tõelised kristlased) moodustawad uue Seaduse Israeli. Prohwet Amose ettekuulutus tõdenes umbes 1900 aasta eest.

Üht teist tuge, millele õpetus Israeli kokkukogumisest rajaneb, esitab Sak. 8, 4—8: „Nõnda ütleb wägede Jehoowa: Weelgi peawad wanad mehed ja wanad naised Jerusalema turude peal istuma, ja igalühel on tema sau tema käes wanaduse pärast. Ja linna turud peawad olema täis poeg- ja tütarlapsi, kes tema turude peal mängiwad. Nõnda ütleb wägede Jehoowa: Ehk see imelik on ülejäänud rahwa meeleşt neil päiwil, kas see peaks ka minu meeleşt imelik olema? ütleb wägede Jehoowa. Nõnda ütleb wägede Jehoowa: Waata, ma tahan oma rahwa ära peasta päewatõusmise maalt; ja neid tagasi tuua, et nemad peawad elama Jerusalemas, ja nemad peawad mulle rahwaks olema, ja mina tahan neile Jumalaks olla tões ja õiguses."

Siin seisab, et juudid Jerusalemma tagasi tulewad. „Kuidas seda seletada?" küsib mõni. Seda ei tule sugugi seletada, waid mõista, just nii, kuidas seda loetakse. Jsanda sõna ei pea kunagi seletatama, see seletab alati iseennast. See prohwetlik kuulutus kirjutati juutide tagasipööramise üle Babilonist ja tõdenes seega kui juudid Babiloni wangist tagasi tulid. Seda loeme Esra 6, 14: „Ja juutide wanemad ehitasid seda üles, ja töö läks neile hästi korda, prohweti Aggai ja Sakaria, Jddo pojapoja, prohweti kuulutamise läbi; ja nemad ehitasid ja tegid töö walmis Israeli Jumala käsu järele..." Esra oli nende hulgas, kes tulid tagasi Babilonist umbes 450 a. enne Kr. Nii on selleşt peaaegu 2400 aastat tagasi, kui see prohwetlik ettekuulutus tõdenes.

Israeliriigi uuesti ülesehitamine sünnib, nagu juba näidatud, Jeesuse tagasitulemisel wõi maailma lõpul. Jüngrite küsimuse peale: „Jsand, kas sina selsinatsel ajal jälle Israelile üles ehitad kuningriigi?" wastas Jeesus, et Jsa on

selle asja oma enese meelewalla alla seadnud. Ap. t. 1, 6.7. Wördle Matt. 24, 36.

Kui Jeesus tuleb, läkitab ta wälja oma inglid, kes koguwad „tema ärawalitsetud neljast tuulest." Matt. 24, 31. Et need ärawalitsetud tõsised kristlased on, selles pole mingit kahtlust. Keegi ei hakka seda kirjakohta Juudarahwa kohta tarwitama. Aga wõrreldes Esra 11, 12. Matt. 24, 31-ga, nähakse kohe, et need mõlemad kirjakohad räägiwad selleslsamast ajast ja selleslsamast rahwast, nimelt „ärawalitsetutest" — Jumala waimulikust Israelist.

„Ja tema tõstab lipu paganate seas ja toob tagasi Israeli äraaetud ja kogub kokku Juuda laialipillatud neljast maailma nurgast." See sünnib Kristuse tagasitulemisel. Siis tuleb „Arapeastja", ja siis peaseb „kõik Israeli rahwas."

23. loeng.

Tuhandeaastane riik.

On see taewas wõi maa peal? Saadan seotakse.

„Ja mina nägin ühe ingli taewast maha tulewat, sel oli süga-wuse wõti ja ühed suured ahelad omas käes. Ja ta wõttis lendawa mao kinni, wana mao, see on kurat ja saadanas, ja pani teda kinni tuhandeks aastaks. Ja heitis teda sügawuse sisse ja pani teda luku taha ja pani teda peale pitseriga kinni, et ta mitte enam ei pidanud paganaid eksitama, senni kui need tuhat aastat pidid otsa saama; ja pärast seda peab teda lahti lastama natukeseks ajaks. Ja ma nägin aujärgi, ja nemad istusid nende peale, ja kohus anti nende kätte; ja ma nägin nende hingesid, kelle pead olid kirwega otsast ära raiutud Jeesuse tunnistuse pärast ja Jumala sõna pärast, ja kes ei wõtnud metsalist ja tema kuju kummardada, ja ei wõtnud tema märki oma otsa ette, ega oma käe peale; ja nemad elasid ja walitsesid Kristusega tuhat aastat. Aga teised surnud ei saanud mitte elawaks, kunni need tuhat aastat otsa said. See on esimene ülestõusmine. Õnnis ja püha on see, kel osa on esimesest ülestõusmisest; nende üle ep ole teisel surmal mitte meelewalda; waid nemad peawad Jumala ja Kristuse preestrid olema ja temaga kui kuningad walitsema tuhat aastat. Ja kui need tuhat aastat saawad otsa saanud, siis peab saadan lahti lastama omast wangist. Ja ta läheb wälja ära eksitama paganaid, kes on maailma neljas nurgas, Kogi ja Magogi, neid sõtta koguma, kelle aru on kui liiw mere ääres. Ja nemad tulid maa laiuse peale, ja piirasid pühade leeri ja armastatud linna ümber, ja tuli langes taewast maha Jumalast ja sõi nad ära." Ilm. 20, 1—9.

Joannes näeb ühe ingli maha tulewat taewast, „sügawuse wõti" ja „suured ahelad" käes. See ingel haarab

kinni saadana ja heidab ta sügawusesse, kuhu ta peab jääma tuhandeks aastaks. Selle järele näeb Joannes märtreid ja tõetunnistajaid üles tõuswat, et walitseda ühes Kristusega. Teised surnud seewastu ei tõuse üles enne tuhande aasta lõppu. Tuhande aasta möödudes tõusewad üles jumalakartmatud, kes saadanaga eesotsas walmistawad end wiimasele wõitlusele Kristuse ja pühade wastu. Nemad piirawad ümber „pühade leeri ja armastatud linna"; aga tuli langeb maha taewast Jumala käest ja häwitab nad ära.

Millal algab tuhandeaastane riik?

Sellele küsimusele annab 4. ja 5. salm selge wastuse: „Ja ma nägin aujärgi, ja nemad istusid nende peale, ja kohus anti nende kätte; ja ma nägin nende hinged, kelle pead olid kirwega otsast ära raiutud Jeesuse tunnistuse pärast ja Jumala sõna pärast, ja kes ei wõtnud metslist ega tema kuju kummardada ja ei wõtnud tema märki oma otsa ette, ega oma käe peale; ja need elasid ja walitsesid kui kuningad Kristusega tuhat aastat. Aga teised surnud ei saanud mitte elawaks, kuni need tuhat aastat otsa said. See on esimene ülestõusmine."

1. Tess. 4, 13—17 järele leiab esimene ülestõusmine aset Kristuse tagasitulemisel. Siis tõusewad üles need, kes „Kristuse sees surnud", ja elusad pühad „muudetakse". 1. Kor. 15, 51. 52. See ülestõusmine on ühesugune sellega, millest räägitakse Ilm. 20, 4. salmis. Kõik Jumala lapsed — nii surnud kui elusad — kaetakse surematusega ja wiiakse „pilwes Issanda wastu taewa poole", et, nagu meie kirjakohas öeldud, walitseda „kui kuningad Kristusega tuhat aastat."

„Aga teised surnud ei saanud mitte elawaks, kuni need tuhat aastat otsa said. See on esimene ülestõusmine. Õnnis ja püha on see, kel osa on esimesest ülestõusmisest; nende

üle ei ole teisel surmal mitte meelewalda; waid nemad peawad Jumala ja Kristuse preestrid olema, ja temaga walitsema tuhat aastat." Salmid 5 ja 6. Nii on kahe ülestõusmise wahel tuhat aastat. Kellel osa on esimesest ülestõusmisest, need lähewad igawese elusse, kuna need, kes tõusewad teises ülestõusmises, tõusewad üles igaweseks hukatuseks, kannatades „teist surma".

Kristus ja apostlid õpetasid, et on olemas kaks ülestõusmist. Jeesus ütleb: „Ärge pange imeks: sest tund tuleb, millal kõik, kes haudade sees on, peawad tema healt kuulma ja wälja tulema, kes on head teinud, elu ülestõusmiseks; aga kes on paha teinud, hukkamõistmise ülestõusmiseks." Joan. 5, 28. 29. Paulus seletab, et tema usub „õigete ja ülekohtuste surnute ülestõusmist". Ap. t. 24, 15.

Awaldus: „Ja teised surnud ei saanud mitte elawaks, kuni need tuhat aastat otsa said," kõrwaldab iga mõtte selle wõimaluse peale, et ülestõusmine tuhande aasta sees edasi kestab. Kellel ei ole osa esimesest ülestõusmisest, need ei tõuse üles enne tuhande aasta lõppu. Hoolimata tõsiasjast, et kõige paremad piibliarwustajad ja tõlkijad alati Ilm. 20, 5. salmi heaks on kiitnud, ei häbeneta siiski selle salmi kallal wägiwalda tarwitamast. See rikub nende õpetust, seepärast tuleb teda nende arwates teelt kõrwaldada. Niisuguse mõttetu wäite tõenduseks juhitakse tähelpanu muuseas asjaolule, et seda 5. salmi ei leidu käsikirjas Codex Vaticanus Nr. 1209. Kuid seal juures unustatakse (ja seda ei saa wabandada teadmatusega) selgitada, et Joannese Ilmutamise raamatut üldse tähendatud käsikirjas ei ole. Ja kui nüüd teada on, et mõnes käsikirjas puuduwad mõnikord isegi terwed raamatud, siis paistab niisugune wäide kentsakas olewat.

Terwe Joannese Ilmutamise raamat (nii ka tähendatud salm) leidub teistes usaldusväärilistes käsikirjades, mil põh-

juſel teda on ka heaks kiitnud kõige paremad piibliarwustajad ja tõlkijad. Nii tõesti kui Joannes on kirjutanud 20. peatüki, nii tõesti on tema ka kirjutanud 5. ſalmi. Olekſid need inimeſed nüüd järjekindlad, ſiis peakſid nad käſitama terwet Joanneſe Ilmutamiſe raamatut nii, nagu nad käſitawad tähendatud ſalmi; ſeega peakſid teda ära heitma. Nende wäide on: Ilm. 20, 5. ei leidu Codex Vaticanus'es Nr. 1209, ja ſeepäraſt ei kuulu ta algusteksti. Aga, nagu juba nimetatud, puudub terwe Ilmutamiſe raamat ſes käſikirjas. Nende enda loogika järele peab ſeega terwe ſee raamat olema wõltſitud. Aga kuſt nad ſeda järeldawad? Kas ſee ei kõla ebajärjekindlalt, kuuldes mõningat jutuſtawat meile ühel ſilmapilgul, et Ilm. 20, 5. ei olewat inſpireeritud (ſiſendatud), ſeſt teda pole Codex Vaticanus'es, kuna ta järgmiſel ſilmapilgul toob eſile Ilm. 20, 4, mis, nagu tema wäga hästi teab, ka ſes käſikirjas ei leidu?

Et näidata, kuidas need inimeſed wäidetega waaruwad, toon järgmiſt nende eneste allikateſt:

„Ses ſalmis on ſõnad: „Aga teiſed ſurnud ei ſaanud mitte elawaks, kuni need tuhat aastat otſa ſaid", wõltſitud. Neid ei ole kõige wanemates ja uſalduswäärilisemates greekakeelſetes, ſinaiitliſes ja Watikani käſikirjades nr. 1209 ja 1160. Need ſõnad on nähtawasti juhtumiſi teksti ſiſſe poetunud wiiendal aastaſajal." — „Tuhande aastaſe riigi koit", I. köide. (1907), lehek. 380.

Aga ühes teiſes teoſes „Berea—frågor öfver tabernakelskuggor", lehek. 55, kirjutawad nad:

„Timoteoſe raamat, Eebrea raamatu wiimane oſa ja terwe Ilmutamiſe raamat puudub Watikani käſikirjas nr. 1209. Need on kaduma läinud peale ärakirjutamiſt wiiendal aastaſajal wõi warem."

Seletus oleks ülearune. Teatawasti toowad need inimeſed kirjakohti nii Timoteuſe ja Eebrea kui Joanneſe Ilmutamiſe raamatuſt.

Kas tuhandeaastane riik on maa peal või taewas?

Nagu oleme näinud, kohtab äralunastatute hulk Jeesust õhus. 1. Tess. 4, 16. 17. Tema käsul kogunwad inglid ärawalitsetud kokku. Matt. 24, 31.

Samal õhtul, kui Jeesus ära anti, jutustas ta oma jüngritele, et tema minewat ära neile aset walmistama, ja et ta siis tagasi tulewat neid koju wiima. Joh. 14, 1—3. Enesest mõista, maksab see tõotus kõigile Jumala lastele. Pange tähele awaldust: „Ja tahan teid enese juure wõtta, et teie ka olete, kus mina olen." Jeesus läks taewa ja istus „Jumala paremale käele". Ap. t. 7, 56; 1Tm. 3, 21. Seal walmistab ta nüüd meile ühe koha! Kus ta nüüd on, seal saame ka meie ükskord olla.

See kõlab hästi kokku 1Tm. 19, 1—9 salmiga. See hulk, keda Joannes siin kirjeldab ja keda ta kuulis laulwat taewas, ei wõi olla keegi muu kui äralunastatud. See selgub nii laulust, mis nad laulawad, kui selleşt, mis öeldakse 9. salmis: „Õndsad on need, kes Talle pulma õhtusöömaajale on kutsutud!" See on sama pulm ja sama õhtusöömaaeg, millele Jeesus juhib tähelpanu Matt. 22, 1—14 ja Luuk. 14, 16—24 salmis.

Et selgemini näidata äralunastatute kogumist taewa, juhin tähelpanu 1Tm. 15, 1—4 salmidele. Siin näeb Joannes neid seiswat klaasmere ääres Jumala aujärje ees (1Tm. 4, 6), kus nad laulawad wõidulaulu. 1Tm. 20, 4. järele peetakse seal kohut, ja selleşt wõtawad ärawalitsetud ühes Kristusega osa. Joannes ütleb: „Ja ma nägin aujärgi, ja nemad istusid nende peale, ja kohus anti nende kätte."

Teatud juhusel küsis Peetrus Jeesuselt: „Waata, meie oleme kõik maha jätnud ja sinu järel käinud, mis meil nüüd sest on?" Jeesus wastas: „Tõesti, mina ütlen teile, et teie, kes teie minu järel olete käinud, jälleşündimises, kui inimese Poeg istub oma aujärje peal, peate ka istuma kahe-

teistkümne Israeli suguharu peale kohut mõistma." Matt. 19, 27. 28. Sama mõtte (et äralunastatud võtawad osa kohtumõistmisest jumalakartmatute üle) leiame esitatud 1. Kor. 6, 2. ja 3. salmis; siin küsib Paulus: „Eks teie ei tea, et pühad peawad maailma peale kohut mõistma?... Eks teie ei tea, et meie peame inglite peale kohut mõistma?"

Äralunastatud võtawad osa mitte üksnes kohtumõistmisest jumalakartmatute, waid ka langenud inglite peale, kes wiimaks heidetakse tule järwe. Ilm. 20, 10; Matt. 25, 41. Jumal, alla tõugates langenud inglid, „on neid pimeduse ahelatega põrgusse lükanud ja ära annud, et neid kohtu päewani kinni peetakse." 2. Peetr. 2, 4. Nende kohtuotsus mõistetakse ära enne kui nuhtlus täide saadetakse, ja Jeesus, kes on Kohtunik (Ap. t. 10, 42; 17, 31; Joan. 5, 22. 27), annab kohtuwõimu kõigile neile, kellel on osa esimesest ülestõusmisest. Pühad võtawad osa kohtumõistmisest jumalakartmatute peale, tehes neile „kohut mööda, mis kirjutatud on. Seesama austus on kõigil, kes tema meelest armsad on. Halleluja!" Laul 149, 9.

Maailma seisukord tuhande aasta jooksul.

Issanda sõna järele läheb terwe äralunastute hulk ühes Kristusega taewa, et jääda senna tuhandeks aastaks. Jumalakartmatud, kes elawad Issanda ilmumise ajal, lähewad hukka. „Meie Jumal tuleb ja ep ole wait, tuluke põletab tema eel ära, ja tema ümber käib wäga kange tuul." Laul 50, 3. „Jumalakartmatutele saab Issanda üliwäga suur au äralõpetawaks tuleks." Tema kaotab nad ära „oma suu waimuga" ja teeb neile otsa „oma tulemise ilmumise läbi." 2. Tess. 2, 8.

Otse Issanda tulemise eelkäiwas suures ilmasõjas saawad mahalöödud maas lamama „teisest maa otsast teise." Jer. 25, 32. 33. Seitse wiimast nuhtlust on ka oma hä-

wituſetööd teinud. Ja Issanda „püha wiha tule läbi tehakſe kõik maa lagedaks; ſeſt ta teeb otſa kõigile, kes ſiin maa peal elawad, ja ſeda rutusti.“ Loe Sew. 1, 14—18.

Kõik maa elanikud ſaawad hukka peale nende, keda Jeeſus ära wiib. Kõik eluſad olewuſed, nii maal kui merel, häwitatakſe ära. „Ja iga elaw hing meres ſuri ära.“ Ilm. 16, 3. Maa häwitatakſe täielikult ära. „Ma tahan ſuutumaks kõik hoopis ära wõtta maa pealt, ütleb Jehoowa. Ma tahan otſa teha inimestele ja lojustele, ma tahan otſa teha lindudele, mis taewa all, ja kaladele, mis meres, ja pahandustele hõelatega; ja tahan inimeſed ära kaodata maa pealt, ütleb Jehoowa.“ Sew. 1, 2. 3.

Sarnaſe kirjelduſe leiame Jeremia juures. Tema ütleb: „Ma nägin maad, ja waata, ſee oli tühi ja paljas; ja taewa poole, ja ſellel ei olnud walguſt. Ma nägin mägeſid, ja waata, need wabiſeſid, ja kõik mäekünkad kõikuſid waljusti. Ma nägin, ja waata, ei olnud üht inimeſt, ja kõik linnud, mis taewa all, olid ära lennanud. Ma nägin, ja waata, wiljaline põld oli kõrb, ja kõik tema linnad olid maha kistud Jehoowa ees, tema tuliſe wiha päraſt. Seſt nõnda ütleb Jehoowa: Kõik maa peab lagedaks ſaama, ometi ei taha ma otſa peale teha.“ Jer. 4, 23—27.

Awaldus „maa“ ei käi ſiin mõne ükſiku maa, nagu näituſeks Palestiina kohta, waid terwe maailma kohta.

Tuhande aasta jooksul ſeiſab maailm täiesti häwitatud. „Maa peab kõik tühjendatud ja hoopis paljaks tehtud ſaama; ſeſt Jehoowa on ſee sõna rääkinud.“ Jeſ. 24, 3. See hirmus ilmaſõda, mis jõuab oma kõige kõrgema tipuni kuuenda nuhtluſe ajal ja ſellele järgnewad maawäriſemiſed kui ka teiſed häwituſed, mis käiwad üle maailma, enne kui Kristus tuleb teiſt korda ärawalitſetuid koju wiima, muudawad maailma kõrweks. Olles tühi ja paljas, ſarnaneb ta ſügawuſele. Tõepooleſt kurb aſupaik ſaadanale ja tema inglitele. Enne wõis ta ſelle maailma würstina lennata läbi õhu (Eweſ.

2, 2), jah isegi üles taewa wärawateni (Job. 1, 6. 7. 9. 12), kus ta kaebas Jumala laste peale Jumala ees ööd ja päewad (Ilm. 12, 10); nüüd on see wõim temalt ära wõetud ja tema liikumise ala piiratud selle maa peale.

Sellega ühenduses on eriliselt huwitaw waadelda igaaastast lepitusohwrit. Ülempreester pidi asetama kaks sikku „koguduse telgi ukse ette". Nende pärast pidi tema liisku heitma, ühe Issandale ja teise Asazelele. See sikk, „mis peale liisk langes Jehoowale", pidi saama tapetud rahwa pattude eest. Teine sikk pidi seewastu kaugele kõrbe wälja saadetama. 3. Moos. 16, 7—10. Et sikk, kes ära tapeti, Kristust esitas, selles on kõik ühel arwamisel. Aga keda esitab siis see teine sikk? Kes on Asazel? Selleşt ütleb Kalkar oma tõlkes ühes märkustega 3. Moos. 16, 8. 11. juure:

„Asazel, misguse sõna kohta walitsewad mitmesugused arwamised, tähendab nähtawasti seda, kes kaugele saadetud, ja sealjuures peab küll mõtlema saadana peale, kelle juure tähenduskujulisel wiisil patud tagasi saadeti, mille algataja tema inimkonnas oli, et neid nii kaugele saata kui wõimalik."

Norrakeelses tõlkes seisab sõna „Asazeli" all „kuri waim". Ingliskeelses tõlkes on „Asazeli" asemel „scapegoat", mis tähendab „patusikk". Otsekui Asazel saadeti wälja kõrbe (tühja paika), nii seotakse saadan Kristuse tulemisel selle maa külge, mis jälle saab tühjaks, paljaks ja pimedaks — sügawuseks, pimedaks ja õudseks wangikojaks.

Peale tuhat aastat.

„Siis peab teda lahti lastama lühikeseks ajaks." Ilm. 20, 3. 7. Peale tuhat aastat awaneb saadanal jälle wõimalus „ekşitada rahwast" — „teisi surnuid", kes siis üles tõusewad — „lühikeseks ajaks". Ilm. 20, 3. 5. Kuid milline wastolu esimesele ülestõusmisele! Tol korral tõusid üles

Jumala lapsed, kaetud surematusega, et minna igaweste ausse — igaweste ellu. Jumalakartmatud seewastu tõusewad üles kohtuks ja igaweseks hukatuseks — „teiseks surmaks". Samal ajal tuleb Jeesus taewast maha uue Jerusalemaga ja äralunastatutega. Tema asetades oma jalad õlimäele, läheb see „lõhki keskelt päewatõusmise ja päewa loojaminemise poole wäga suureks oruks" (Sak. 14, 4); see saab uue Jerusalema asupaigaks. Nüüd hakkab saadan jälle oma tööd. Tema ekſitab jumalakartmatuid osa wõtma wiimsest suurest wõitlusest. Joannes näeb neid minewat arutu hulkadena „üle maa laiuse". Saadan kogub neid sõtta, ja lootuses wõitu saada ja linna oma alla wõtta, piirawad nad „pühade leeri ja armastatud linna ümber." Ilm. 20, 8. 9.

See 3. salmis nimetatud „natukene aega" kulub nii siis selle sõjaettewalmistuseks. Rahwaste kogumine „maailma neljast nurgast" ja sõjawäljale wiimine wõtab omajagu aega. Wõrreldes tuhande aastaga wõib endale hästi küllalt ette kujutada, et see „natuke aega" teeb wälja hulk aastaid. Prohwet Jesajas nimetab midagi ses sihis, mis wõiks siin huwitaw olla. Loe Jes. 65, 17—25. Kuna juba olen näidanud, et see prohwetlik kuulutus ainult wõib maksew olla uue maa kohta, siis toon siin ette Jes. 65, 20: „Seal ei pea enam olema mõne aasta lapsukest, ega wana, kes ei täida oma elu aega; sest poiss sada aastat wana, peab surema, ja patune sada aastat wana, peab ära wannutatud olema."

Tuhande aasta lõpul tõusewad kõik jumalakartmatud üles, ja uus Jerusalem ning äralunastatute hulk tuleb alla maa peale. Saadanal õnnestab selle „natukese aja" jooksul koguda ja ekſitada jumalakartmatuid, ja wõitlusewalmis läheb ta oma suure wäe eesotsas toredat, suurt linna piirama.

Jeesus on äralunastatud hulgaga linnas, kuna wäljaspool linna piirates, jumalakartmatud seisawad. Ehk küll arwult lugematud, „kui liiw, mis mere ääres", seisawad need wäehulgad jõuetult selle au ja hiilguse ees, mis ümbritseb linna ja

terwet äralunastatute hulka, ja selle asemel, et ära wõita ja wallata linna, saawad jumalakartmatud siin oma nuhtluse. Meie loeme: „Ja tuli langes taewast maha Jumalast ja sõi nad ära.“ Ilm. 20, 9. Seal (tulejärwes) surewad siis patused, kes on elanud „natukest aega“ — wõib olla need sada aastat, millele Jesajas tähelpanu juhib. Et jumalakartmatud wäljaspool linna hukuwad, see selgub Jes. 66, 22—24. salmidest. Siin seisab kirjutud, et äralunastatud saawad näha „nende meeste surnukehasid, kes mu wastu on üles astunud.“

Jumalakartmatute nuhtlemine sünnib seega siis tuhande aasta lõpul, ja sellejärele seab üles Kristus oma aujärje äralunastatute juures. Patt kõigi oma tagajärgedega kaob, ja wana maa tuleb uuendatud kujul esile. „Ja kes aujärje peal istus, see ütles: Waata, ma teen kõik uueks.“ Ilm. 21, 5. Ülesehitamise aeg on tulnud, ja Jumala rahwas wõtab wastu päranduse, mille peale nemad usus Issanda tõotuste sisse on waadanud. Kui auline! Õnnis on seda uskuda wõida, kuid weel õndsam on seda läbi elada!

„Ja mu rahwas peab elama rahu eluasemes, ja suure julguse majade sees ja rahulistis hingamise paigus.“ Jes. 32, 18.

24. loeng.

Kaabriel ja Taaniel.

Ingel kergitab tulewiku loori. Nägemine seletatakse.

„Ja ma kuulsin inimese healt Ulai harude wahel, ja see hüüdis ja ütles: Kaabriel, seleta sellele nägemine!" Taan. 8, 16.

Oma raamatu 8 peatükis kirjeldab Taaniel asju, mis Issand temale ilmutas ühes nägemises kuninga Peltsatsari kolmandal walitsuseaastal. Esimesed neliteist salmi on pühendatud nägemise enese kirjeldamisele; tähtsad ja tõsised sündmused esitati temale, aga ta ei mõistnud mitte nende tähendust.

Taanielile oli Jumal suure tarkuse annud, ja ta asus silmapaistwal kohal oma rahwa juures kui ka kuninga lossis. Olles anderikas ja lugupeetud, oli temal suur mõju nii prohwetina kui riigimehena. Inimlikust seisukohast waadates oli temal küllalt põhjust olla uhke ja walitsemisehimuline; kuid seda ei olnud ta mitte. Tema oli ustaw, ennastsalgaw ja alandlik Issanda teener.

Kuigi Taanielil suur tarkus oli, ei toetanud ta end siiski oma enese otsustamisejõu peale. Tema ülem soow oli teenida ja jälgida Jumalat. Tema tundis, et Jumal „ilmutab, mis sügaw ja salaja on", ja tema poole pööris ta, et saada seletust nägemise üle.

Kaabriel saab käsu seletada Taanielile nägemine. „Ja ta tuli senna, kus ma seisin, ja kui ta tuli, siis kohkusin mina ja langesin silmili maha; ja ta ütles mu wastu: Inimese

poeg, pane tähele, seſt see nägemine näitab wiimiſt aega.“ „Ja ütles: Waata ma annan ſulle teada ſeda, mis peab ſündima wiimſel ajal; seſt seatud ajal tuleb ots.“ Taan. 8, 17. 19.

„See nägemine näitab wiimiſt aega.“ See prohwetlik kuulutus wiib meid otſe kõige wiimaſema aja juure. Pange tähele ingli ſõnu: „Ma annan ſulle teada ſeda, mis peab ſündima wiimſel wiha ajal.“

Aastaſajad on möödunud seſt ajaſt, kui Issand ilmutas Taanielile, mis pidi ſündima „wiimſel wiha ajal.“ Issanda ſõna peale ſaid need prohwetliſed kuulutuſed Taanieli raamatus, mis eriliſelt otſa aja kohta käiwad, kinni pitſeeritud. „Aga ſina, Taaniel, pane ſõnad warjule, ja pane raamat pitſeriga kinni, kuni aeg otſa ſaab; ſiis wõtawad paljud neid läbi ajada, ja tundmine läheb ſuureks.“ Taan. 12, 4. On ju üsna loomulik, et otſa aja kohta makswaid prohwetliſi kuulutuſi waſt ſiis uuritakſe, kui ſee aeg tulnud on.

Nägemine 8. peatükis on makſew nii ſiis „otſa aja“ kohta, ja ingli ütluſe järele 12. peatükis peawad paljud hoolſalt Taanieli raamatut uurima. See raamat pakub ſeepäraſt eriliſt huwi Jumala lastele, kes elawad „wiimſel wiha ajal“, misſuguſeks nimetatakſe ſeda aega kõige ſelle wiletſuſe põhjal, mis ſiis maailmas walitſeb. Nagu oleme näinud, on kõige wiimaſem aeg rahutuſe aeg, rikas kõige hirmuäratawamaiſt ſündmuſteſt.

Nägemine ja ſeletus.

„Kuninga Pelſatſari walitſuſe kolmandamal aastal anti mulle, Taanielile, näha üks nägemine päraſt ſeda, mis mulle walitſuſe hakatuſes näha anti.“ Taan. 8, 1. See ſündis aastal 538 e. Kr., misſugune oli Pelſatſari kolmas walitſuſeaasta. See nägemine, millele ta ſiin tähelpanu juhib, peab olema ſeeſama, milleſt ta 7. peatükis räägib. Neli elajat

— lõukoer, karu, pardri-metsaline ja see jäle elajas — kujutawad nelja ilmariiki: Babiloni, Meeda-Persiat, Greekamaad ja Rooma riiki. Mis puutub nende ilmariikide tekkimisesse, jaotamisesse ja häwinemisesse, siis on nemad senniajani prohwetisõna kõige täpsemalt täitnud. Selles ja järgnewas loengus juhin Teie tähelpanu lühidates joontes nägemisele 8. peatükis.

Olles jutustanud, millal ja kuidas ta selle nägemise sai, läheb Taaniel nägemise enese juure üle. Esiteks nägi ta jäära kahe sarwega, milleşt üks oli kõrgem kui teine. „Ma nägin jäära kaewlewat õhtu ja põhja ja lõuna poole ja tema wastu ei wõinud ükski elajas seista, ega kedagi olnud, kes tema käest ära peastis, ja ta tegi oma meelt mööda ja suurustas.“ Taan. 8, 4.

Kaabriel seletab, misfuguşt riiki see jäär kujutab. „Jäär, mis sa näinud, kel kaks sarwe oli, on Meeda ja Persia kuningad.“ 20. salm. Need kaks sarwe jäära pea peal, tähendawad sündsalt kahte — Meeda ja Persia — ilmariiki, mis üheskoos ilmariigi moodustasid. Nendest kahest sai Persia suuremaks, kuigi ta „tõusis wiimaks“.

„Ma nägin jäära kaewlewat õhtu ja põhja ja lõuna poole; ja tema wastu ei wõinud ükski elajas seista.“ 4. salm. See wõim, kelle wastu jäär kaewles, tähendab seda riiki, mille Meeda-Persia ära wõitis — nii siis Babiloni. Asjaolu, et jäär kaewles õhtu, põhja ja lõuna poole, näitab, misfugustes sihtides Küürus (Koores) oma riiki laiutas.

Päraşt jäära ilmub waatepiirile teine elajas, tõmmates samuti enda peale prohweti tähelpanu. „Ja olin tähele panemas, ja waata üks noor sikk tuli õhtu poolt kõige maa peale, ja ei puutunud maa külge; ja sikul oli nägus sarw ta silmade wahel. Ja ta tuli senna jäära juure, kel kaks sarwe oli, mis ma näinud jõe ees seiswat, ja ta jooksis tema peale tulises wihas oma rammuga. Ja ma nägin teda jäära ligi tulewat, ja ta wihas wäga selle peale, ja

löi jäära maha, ja murdis tema kaks sarwe katki, ja jäära sees ei olnud rammu ta wastu seista; ja ta wiskas teda wastu maad, ja tallas teda ära, ja kedagi ei olnud jääral, kes teda tema käest peastis." Taan. 8, 5—7.

Selleſt ſikuſt loeme: „Ja karune ſikk on Greekamaa kuningas, ja ſuur sarw, mis tema ſilmade wahel, ſee on eſimene kuningas." 21. ſalm. Sikk eſitab Greekamaad ilmariigina, misſuguſe Alekſander Suur aſutas, päraſt ſeda, kui ta Meeda-Perſia wõimu purustanud. Alekſander, tulles „õhtu poolt", tormas niiſuguſe kiiruſe ja jõuga, mis käis üle kõigeſt, mida ſeni oli wõidud ette kujutada, oma wastaste kallale, neid purustades. Ühe wõrdlemiſi wäikeſe wäe eesotſas läks ta aastal 334 üle Granikuſe jõe, lüües põgenema arwuliſelt kaugelt ülekäiwa Perſia wäe. Ta tuli perslaste „ligi" ja wiimastes „ei olnud rammu" Alekſandri „wastu ſeista"; „ja kedagi ei olnud" perslastel, kes neid Alekſandri „käeſt peastis". Aastal 331 e. Kr. olid perslaſed ſunnitud end alla andma — Gaugemala lahingus.

Kui noor ſikk „ſai wägewaks ſaanud, ſiis murti ſuur sarw katki, ja neli näguſat sarwe tõuſid tema aſemele, nelja taewa tuule wastu." Taan. 8, 8. Alekſandri riik pidi ära jaodatama. Et ſuur sarw „katki murti, ja tema aſemele neli tõuſid, ſee on: neli kuningriiki tõuſewad rahwa ſeaſt, aga mitte tema rammuga." 22. ſalm. Alekſandri ſurma puhul jaodati ta riik ära. Selleſt loeme Kalkari märkustega kõlkes järgmiſt:

„5) Noor ſikk kujutab 21. ſalmi järele Makedoonia riiki Alekſandri Suure all. Et tema tulles maapinda ei puudutu, tähendab ſeda kiiruſt, millega Alekſander tuli (6—7). Perſia riik puruneb Alekſandri pealetungimiſel. 8) Makedoonia riik, ſeistes oma kõige wõimu kõrgemal tipul, jagunes Alekſandri ſurmaga neljaks riigiks."

Wõrreldes Alekſandri wägewa riigiga, olid need riigid, millesſe Greekamaa päraſt jaodati, ainult wäikeſed riigid; ſtiski kaks nendeſt — Egüptus ja Siiria — omandaſid

tähtsat wõimu, nii et sõna „nägusad" hästi nende kohta sünnib. Mis aga iseäraliselt Taanieli tähelpanu äratas, oli see wäike sarw, mis tema üheşt teiste seaşt nägi üles tõuswat.

Salmide 9—12 ja 23—25 järele awaldab see wäikene sarw kaugelt suuremat mõju kui näituseks jäär wõi sikk. Kuna jäär „suurustas" (sai suureks) ja sikk „sai wägewaks", sai wäikene sarw „wäga suureks". Seepäraşt saab seda wäikeşt sarwe wäga sündsalt wõrrelda rauaga metallkujus (Taan. 2. peat.) ja neljanda elajaga. (Taan. 7. peat). Need kolm wõrdluskuju tähendawad sama wõimu, nimelt neljat ilmariiki.

See wõim, mida see sarw kujutab, pidi laiutama ennaşt lõuna, hommiku ja iluşa maa poole. Taan. 8, 9. See hakkab hästi Rooma riigi kohta, kes wiimaşel aastaşajal e. Kr. waldas Egüptuşe (lõuna pool), Süüria (hommiku pool) ja Juudamaa (iluşa maa). Kristuşe sündimişe ajal walitşes Rooma keiser üle terwe tol ajal tuntud maailma. Sel põhjuşel wõis ta käskida, „et terwe maailm pidi üles kirjutatud saama." Luuk. 2, 1.

Nii kaugel şiis paganlik Room! Kuid nüüd paawştlik? Seşt nagu nüüd saame näha, eşitab see sarw nii paganlikku kui paawştlikku Rooma. Wäikeşel sarwel Taan. 7. peatükis oli „şuu, mis şuuri asju rääkis", wõi „şuuri sõnu" Kõigekõrgema wastu, ja „tegi tapluşt pühadega". Taan. 7, 8. 11. 20. 21. 25. Sarweşt Taan. 8. peatükis on kirjutatud, et „ta läks şuureks taewa wäeşt saadik, ja langetas wastu maad mõned şelle wäe tähtede seaşt ja tallas neid ära. Ja ta şuurustas ka wäe würsti wastu, ja temaşt lõpetati alatiohwer ära, ja tema püha paiga eluaşe wişati maha. Ja wägi anti ära alatiohwriga üleastumişe päraşt, ja sarw wiskas tõe maha, ja mis ta wõttis teha, see läks temale ka korda." Salmid 10—12.

Et kellegil ei tarwitseks ekſida, juhib Kaabriel tähelpanu ſelle wõimu mõne iſeäraliſe tundemärgi peale, mis pidid täitma ſeda prohwetlikku kuulutuſt. See ſarw eſitab üht kuningat, „kes kõwa ſilmiſt ja mõistatuſi mõistab; ja tema rammu ſaab wägewaks, aga ei mitte ta oma rammu läbi, ja ta wõtab imelikult ära rikkuda, ja ſaadab oma töö korda, ja ajab oma asju; ja rikub ära wägewad ja pühade rahwa. Ja oma targa meelega wõtab ta ſiis kawaluſt korda ſaata oma käe läbi, ja omas ſüdames ſuurustada, ja, kui waikne aſi on, palju ära rikkuda; ja ta wõtab ſeista würstide würsti wastu, aga teda peab ilma käeta katki murtama.“ Taan. 8, 23—25.

Et meile eſineb ſiin tagakiuſaw ja Jumalat teotaw wõim, ſee ſelgub nii Taanieli nägemiſe kirjelduſeſt kui ingli ſeletuſeſt. See ſünnib nii paganliku kui paawſtliku Rooma kohta. Waewalt oli Kristus ſündinud, kui Herodes teda ſurmata püüdis, ja hiljem katſuſid paganlikud keisrid risti-usku häwitada. Siis järgneſid hirmſad tagakiuſamiſed paawſtluſe wäe ja wõimu all.

Taan. 8, 23. ſalmis kirjeldatud „kuningas“ wastab täpſelt „patu inimeſele“ wõi ſelle „ärakadumiſe pojale“, keda Paulus kirjeldab 2. Teſſ. 2. peatükis. See wõim, mida ingel tähendab „kuningaga, kes kõwa ſilmiſt ja mõistatuſi mõistab“, pidi ära rikkuma pühade rahwa, ja, kawaluſt korda ſaates pidi ſee ülemwalitſeja „omas ſüdames ſuurus-tama.“ Tema pidi ſeisma ka „würstide würsti wastu“, aga ilma käeta katki murtama.

Nii räägib püha Kiri „patu inimeſeſt“, kes „wastu paneb ja ennaſt ülendab üle kõige, mis Jumalaks ehk jumala-teenistuſeks hüütakſe, nõnda et tema otſegu Jumal Jumala templis istub ja näitab iſeennaſt otſegu peaks tema Jumal olema.“ 2. Teſſ. 2, 4. 8. Teda peab ilma käeta katki murtama; ſeſt Jſſand kaotab teda „oma ſuu waimuga“, temale otſa tehes „oma tulemiſe ilmumiſe läbi“. 2. Teſſ. 2,

4. 8. Kes on tutwunenud katoliku kiriku õpetustega, see peab kinnitama, et paawst igas suhtes wastab selle „kuningale" wõi ülemwalitsejale, keda Kaabriel ja Paulus ülemaltähendatud salmides kirjeldawad. Keegi ei mõistnud seda paremini kui Martin Luterus, kes räägib elukogemusest, öeldes muuseas järgmist:

„Siin usume täiesti ja kindlasti, et paawsti aujärg on tõeline ja nähtaw Kristuse wastase aujärg, ja meie arwame, et peaksime enda hingerahu päralt tegema kõik, mis wõime, et wastu panna tema sepitsustele ja pettustele. Tunnistan otsekohe, et mina ei wõlgne paawstile muud sõnakuulmist kui seda, mida wõlgnen Kristuse wastasele." — „Luteruse usupuhastuse kirjad", lehek. 210.

Ainult wähesed on rääkinud nii tüsedaid sõnu paawstikiriku eksituste wastu kui Luterus; aga tema tundis ka seda elukat põhjani. Juhtides tähelpanu paawsti elu ja kommete peale, kirjutab ta:

„Tema (paawst) on nüüd siis leidnud seletuse, mille järele ta oma enese isikus wõib waletada ja petta, narrida ja pilgata igaüht, ja kõik seda nii häbematalt ja awalikult; siiski tahab ta olla kristliku ilma pea, lastes sealjuures kurjal waimul walitseda enda üle awaliku walega!

See paawsti omawoli ja walelik, salalik meel tekitab nüüd niisugust korralagedust Roomas, et selleşt rääkida ei sünni. Seal on päewakorral ostmine, müümine, wahetamine, segadus, waletamine, pettus, röövimine, wargus, lärmitsemine, hoorus, igasugune komblusetus, jumalateotus, nii et walekristuski kurjemini walitseda ei wõi. Weneetsia, Antwerpen, Kairo ei ole midagi selle turu ja kaubitsuse wastu Roomas, wäljaarwatud asjaolu, et seal siiski weel mõistlikult ja ausalt asju aetakse, siin aga talitatakse nii, kuidas saadan ise tahab. Ja selleşt mereşt hoowab nüüd wälja sarnane woorus üle kõige maailma." — Sealsamas, lehek. 239, 240.

Ja edasi 242. leheküljel:

„Kuna nüüd niisugune kuratlik walitsus mitte üksnes ei seisa awalikus röövimises, pettuses ja põrgu wärawate hirmuwalitsuses, waid rikub ära, nii ihulişelt kui hingeliselt, terwe kristliku ilma,

siis oleme kohustatud siin tegema kõik, mis võimalik niisuguse wiletsuse ja kristliku ilma häwitamise ärahoidmiseks."

Oma teoses „Kristuse wastase käsukirja wastu" kirjutab see suur usupuhastaja muuseas:

„Oh kui palju ekstitust, hõelust ja kurikawalust on niisuguste teaatrimängude läbi kristliku kiriku püha nime all paawstiwalitsusega waese rahwa sisse istutatud, kui palju inimhingi on hukkunud ja kui palju tapmist korda saadetud, kui palju werd walatud, kui palju maid wälja kurnatud ja laastatud, nii et hirmuärataw selle peale mõtelda." — Sealsamas, lehek. 441.

Paawsti aujärje eneseülendamisest ja wägiwallatarwitamisest Jumala sõna kallal ütleb Luterus järgmist:

„Nüüd teewad nemad paawsti taewas ülendatud Kristuse asewalitsejaks, ja mõningad on lasknud saadanal nii wägewasti enda sees walitseda, et nad on arwanud, et paawst olewat üle inglite taewas ja walitsewat nende üle oma äranägemise järele, mis on õieti walekristuse enese pettus." — Sealsamas, lehek. 229.

1870. ja sellele järgnewatel aastatel paawsti ilmekssimatuse käsukirja puhul (seespool katoliku kirikut) tekkinud võitlusest wõttis osa ka tuntud katoliku kirikuloolane Ignaz von Döllinger, asudes silmapaistwal kohal nende hulgas, kes selle käsukirja wastased olid. Nende hulgas, kes katsusid kokkulepet saawutada Döllingeri ja tema ülemkarjase, „terwe katoliku usuõpetuse seadusliku ülewaataja" — peapiiskop v. Scherr'i — wahel, oli ka „keegi kõrgeauline daam", rahwajutu järele Baieri lesk-kuninganna.

Kirjeldades ühes temale saadetud kirjas oma seisukohta kirjutab Döllinger muuseas:

„Mis ütleks Teie kõrgus, kui paawsti nimel Teid kästaks uskuda ja tunnistada, et Napoleoni Esimese olemasolu ja terwe ajalugu on paljas muinaslugu, wäljamõeldus? Nüüd tean mina sama sisemise teadmisega, mida ükski ilmalik wõim ei suuda ümber lükata, sama kindlalt, nagu Teiegi usute kindlasti Napoleoni olemasolu ja peasündmusi tema elus, et Watikani käsukirjad ebaõiged on. See

tähendab, ma ei tea seda mitte teise või kolmanda isiku läbi, waid olles uurinud ise hoolsalt kogu eluaeg kõiki allikaid, olen saanud kindla teadmise, et need kaks wäidet, nagu oleks paawsti kõikwõim ja ilmeksimatus leidnud alati uskumist ja poolehoidu kristlikus ilmas, on ebaõiged. Ainult pika rea kawaluste, wägiwallategude, rahaga meelituste, pettuste ja wäljamõelduste läbi on korda läinud wana õpetust samm sammult tagaäärele tõrjuda, hoolimata selle tuhandekordsest põhjendusest, luues uut, munkade huwide kohaselt wäljamõeldud õpetust, mis wiimaks wõidule peasis. Selleks on aga ka mitu aastasada tarwitatud." — „Wäikesed teosed kristlaste walgustamiseks", wäljaannud prof. dr. Fredrik Nielsen. Lehek. 25.

Taan. 8, 11. 12. järele pidi see — et tarwitada Luteruse sõnu — „peawalekristus" ka katsuma „wäe würstilt" ära wõtta „alatiohwri" (alalise teenistuse). See 11. salmis nimetatud wägi peab olema seesama, keda kirjeldatakse 10. salmis, nii siis taewa wägi — inglid. Kristus on „wäe würst". See selgub teadaannetest Joosua raamatus, kus Kristus esineb „Jehoowa sõjawäe würstina." Joosua 5, 15.

Selgemaks tõenduseks, kuidas katoliku kirik on laiutanud oma wõimu „taewa wäest saadik", juhin siin tähelpanu järgnewale wäljawõttele:

„Ja kui meil (paawstidel) juba wõim on inglite üle, kes würstide üle walitsewad, mida ei wõi meie siis küll teha nende alamate ja teenritega?" — „Paawst Hildebrandus, teise nimega Gregorius VII. Ex Platina, in vita Georgii."

„Ja et teie mitte ei peaks imeks panema, kui ma teile ütlen, et inglid meile alluwad, siis peate kuulma, mis minu õnnis kirjutaja Antonius selleşt asjast kirjutab, öeldes, „et meie, Peetruse ja minu, wõim, on suurem inglite omast neljas suhtes: 1) seaduseandluses, 2) sakramentide wäljajagamises, 3) teadmises, 4) tasumises" jne. — „Antonius, in tertia parte Summae majoris".

„Ja jälle „Bulla Clementis'es" (paawst Klemensi käsukirjas), kas ei käsuta seal oma bulla's Paradiisi inglid wabastada inimhingi puhastustulest ja wiia neid üle Paradiisi ausse?" — „Bulla Clementis." — Wõetud raamatust „Üks pilk meie aja peale", lehek. 241.

Wana Seaduse ajal peeti „alatiohwrit" (alalist teenistust) maises templis. Loe 1. Aja r. 16, 37. 40; Neem. 10, 10, 32. 33. Kristuse surmaga wiidi see teenistus üle taewasesse templi. Eebr. 8, 1—5; 5, 5. 6. 10; 6, 20; 9, 11. 12. „Oma were läbi" on tema „senna püha paiga sisse läinud ja igawese äralunastamise leidnud." Eebr. 9, 12.

Ainult „üks wahemees on Jumala ja inimeste wahel, inimene Kristus Jeesus." 1. Tim. 2, 5. Tema pidi „kõigis wendade sarnatseks saama, et ta pidi armuline ja ustaw ülem preester olema neis asjus, mis Jumala ees on teha, et rahwa patud ära lepitada. Sest mis sees tema ise on kannatanud ja kiusatud, selle sees wõib tema neid, keda kiusatakse, aidata." Eebr. 2, 17. 18.

Kristus on „kiusatud otsegu meie, siiski ilma patuta. Seepärast läki nüüd julgusega armu aujärje juure, et meie halastust saame ja armu leiame sel ajal, kui meil abi tarwis on." Meie ülempreestrina on temal „ärras meel meie nõdruste pärast." Eebr. 4, 15. 16.

„Alatiohwer" wõi alaline teenistus maises templis oli nii siis ettetähendus „alalise teenistuse" peale taewases templis. „Alaline teenistus" wõi „alatiohwer" seisis wana Seaduse ajal selles, et koguduse telgis wõi templis alati wõi igapäew ohwerdati. Uue Seaduse ajal seisab „alaline teenistus" igapäewases wõi alalises ohwerdamises taewases templis. Kristuse surmaga pidi eeltähendus taganema wastukuju eest, täielikkus astus alatäielikkuse asemele, ja alaline teenistus wiidi üle maisest templist taewasesse templi, kus Jeesus on Wahemees Jumala ja inimeste wahel. „Seepärast wiigem tema läbi ikka Jumalale kiituse ohwrit, see on huulte kasu, kes tema nime üles tunnistawad." Eebr. 13, 15. Elaw kogudus moodustab „püha preestriameti" tuues „waimulikke ohwrid, mis Jumala meelest õieti armsad on Jeesuse Kristuse läbi." 1. Peetr. 2, 5.

Seda teenistust on paawstlus katsunud ära lõpetada ja just samal wiisil, nagu Kaabriel ette kuulutas, nimelt: pettuste ja salasepitsuste teel. Katoliku kirikus asetatakse tõepoolest inimesed Jumala ja Kristuse asemele. Katoliku allikate järele, millele juba olen tähelpanu juhtinud, õpetab katoliku kirik, et „Jumal on annud preestritele wõimu, missugust tema ei annaks inglitele ega üleminglitele", ja et paawst „on kuningate ja würstide isa, maailma walitseja" ja „Jeesuse Kristuse asemik". Pange tähele järgmist katoliku seletust: „Kui ma kohtaksin inglit ja preestrit ühtlasi, siis põlwitaksin esite preestri ja pärast wast ingli ees!" „Preester asub Lunastaja enese kohal", ja „tõepoolest ei ole palju öeldud, et preestrid on oma ameti kõrguse suhtes jumalad." Waata loengust „Kristuse wastase wõim."

Liguori kirjutab, 1. Tim. 2, 5. mõtte wastaselt, et katoliku preester olewat „wahemees Jumala ja inimeste wahel", ja et „kes palub ja ootab armu ilma Maria eestpalweta, see katsub lennata ilma tiibadeta". Jah, tema wõtab endale julguse esineda isegi järgmise awaldusega: „Kes appi ei hüüa sind, oh neitsi (Maria), see ei saa kunagi taewa", kuigi püha Kiri selgesti ütleb, et „igaüks, kes iial Issanda nime appi hüüab, peab õndsaks saama." Room. 10, 13. Issanda sõna järele (Ap. t. 4, 12) ei ole õnnistust üheski muus kui Jeesuse nimes; siiski ei häbene Liguori seletada: „Ei ükski, oh kõige püham Maria, wõi tunda Jumalat kui ainult sinu läbi, ei keegi wõi saada õndsaks wõi lunastatud muidu kui sinu läbi." Waata loengust „Kristuse wastase wõim."

Wõrreldes seda ütlust Taan. 8, 11. salmiga: „Ja ta suurustas ka wäe würsti wastu, ja temast lõpetati alati ohwer ära", siis paistab kohe silma, kui täpselt see prohwetlik kuulutus on tõdenenud. Seda teenistust, mis ainult kuulub Kristusele taewas, on paawstlus katsunud temalt ära wõtta ja maa peale alla tuua. Nõnda on katoliku kirik

ära wõtnud Kristuselt „alalise teenistuse“ ja maha wisanud „tema pühapaiga eluaseme.“

Arwamine, et see wäike sarw Taan. 8. peatükis kujutawat Antiokust Epifanest, on täiesti wastolus prohwetliku kuulutuse enesega. Nende 26 kuninga hulgast, kes Siirias walitsesid, oli tema kahekšas, kuna see wõim, mida wäikene sarw kujutas, pidi üles tõusma „nende walitsuse wiimsel ajal.“ Pealegi oli Antiokus Epifanese riik tähtsuseta Meeda-Persia ja Greekamaaga. Tõepoolest ei saa ka mitte Antiokusest öelda, nagu oleks tema Siiria kuningriiki laiendanud. Tema pidi Rooma eeskirjade järele talitama, ja oma surma puhul jättis ta Siiria halatsemisewäärilisesse seisukorda.

Selle nägemise eesmärk on näidata, mis peab sündima kõige wiimasemal ajal, ja samm-sammult wiib meid Kaabriel ühešt sündmusešt teise selle ajani, mil paawštlus peab „ilma käeta katki murtama.“

Mis puutub 2300 päewasse (millešt räägitakse Taan. 8, 14. salmis ja mida käsitame järgnewas loengus), siis ütleb ingel, Taanieli poole pöördes: „Ja õhu ja hommiku nägemine, kellešt räägiti, on tõsi; aga sina pane kinni see nägemine, sešt see sünnib mitme päewa pärast.“ Taan. 8, 26.

„Tuletage meele endisid asju igawesešt ajast, sešt mina olen Jumal ja ei ükski muu, Jumal olen ma, ja ei ükski ole kui mina. Kes kuulutab algusešt, mis pärast sünnib, ja wanast ajast, mis ep ole weel tehtud, kes ütleb: Minu nõu peab korda minema, ja mina teen kõik, mis ma taham.“ Jes. 46, 9. 10.

25. loeng.

Prohwetlik aeg.

Nägemine, mis ulatab üle 2300 aasta pikkuse ajajärgu.

„Ja ma kuulsin ühe püha rääkiwat, ja üks teine püha ütles selle wastu kes rääkis: Kauaks peab see olema, mis alatiohwrist on nähtud ja üleastumisest, mis ärahäwitamise saadab, ja sest, et nii hästi püha paik kui wägi antakse ära tallata? Ja ta ütles mu wastu: Kuni kakstuhat ja kolmsada õhtut hommikut mööda saawad, siis peab püha paik saama õigeks tehtud." Taan. 8, 13, 14.

Siin kirjeldab Taaniel kahekõnet kahe püha wahel „alatiohwri" ja „pühapaiga" üle. Jutuajamine keerleb aja ümber. „Kauaks peab see olema?" küsitakse, ja wastus kõlab: „Kuni kakstuhat ja kolmsada õhtut hommikut mööda saawad; siis peab pühapaik saama õigeks tehtud."

Dr. Clarke seletusest Taan. 8, 14. kohta loeme järgmist:

„Kuni kakstuhat ja kolmsada päewa." Sjegi kui seisaks sõnasõnalt: „Kakstuhat ja kolmsada õhtut hommikut", siiski usun ma, et siin, nagu teistes kohtades selles raamatus, arwatakse sellega *prohwetlisi päiwi*, mis peawad tähendama sama palju *aastaid*."

Nägemine 2300 õhtust hommikust wiib meid „wiimse wiha ajani", kuni „seatud otsa ajani". Taan. 8, 19. Taanielile oli antud ükskikasjaline seletus jäära, siku ja wäikese sarwe kohta; aga 2300 õhtu hommiku kohta ei saanud ta mingit seletust, peale ainsa tähenduse, et „see sünnib mitme

päewa päraſt." 26. ſalm. Kuidas ſee mõjus Taanieli peale, ſelgub kõige rohkem tema eneſe ſõnadeſt: „Ja mina, Taaniel, ſain nõrgaks ja haigeks mõneks päewaks; päraſt tõuſin ma üles ja tegin kuninga tegemiſt; ja ma ehmataſin nägemiſe päraſt, ja ükski ei mõiſtnud ſeda." 27. ſalm.

See nägemine, mis kohutas Taanieli, pidi olema „nägemine õhtuſt ja hommikuſt", mida ingel ei ſeletanud; 8. peatüki ülejäänud nägemiſe oſa kohta oli ta juba kõige täielikuma ſeletuſe ſaanud.

„Ükski ei mõiſtnud ſeda" (nägemiſt). Selle üle oli Taaniel ehmatanud. See näitab paremini kui mingi muu, miſſuguſe huwiga Taaniel pidi olema jälginud neid tõdeſid, mis Iſſand temale ilmutas. Tema pidi ſaama ſeletuſt „õhtu ja hommiku nägemiſe" kohta. Olles kindel ſelles, et Jumal tale abiks on, hakkas ta uurima „raamatuid" — Püha Kirja. Ta pühendas oma tähelpanu nende 70 aastale, mis „Jeruſalema ärahäwitamiſe peale... pidid täis ſaama", ja ta leidis, et nad oma lõpule ligineſid. Taan. 9, 2. See andis põhjuſt ſelleks, et ta iſeäraliſel wüſil jälle Jumalat palus. Ta ütleb: „Ja ma andſin oma ſilmad Iſſanda Jumala poole ja otſiſin palwega ja alandliku palumiſtega, paaſtumiſega, ja kotiriides ja tuhas." 3. ſalm.

Järgnewad 16 ſalmi ſiſaldawad Taanieli palwet, mis tunnistab alanduſeſt, tõſiduſeſt ja kindlaſt uſuſt. Taaniel lõpetab ſõnadega: „Iſſand, kuule, Iſſand, anna andeks, Iſſand, pane tähele, ja tee ſeda, ära wiiwi mitte, iſeeneſe päraſt, mu Jumal! ſeſt ſu nimi on ſu linna ja ſu rahwa peale pandud." 19. ſalm. Jumal kuulis tema palwet. Kuulge, mis ta ütleb: „Kui ma alles palwes rääkiſin, ſiis ſee mees Kaabriel, keda ma esmalt nägemiſes olin näinud, lendas mu juure, kui ma nõdraks ſain, ja puutus mu külge õhtu roaohwri ajal." 21. ſalm.

Taaniel toonitab, et ſee temale ſiin ilmunud mees on ſama, kelleſt räägitakſe 8. peatükis, nimelt Kaabriel. Tul-

les Taanieli juure ütleb Kaabriel: „Nüüd olen ma wälja tulnud sulle mõistmist ja tarkust andma. Su alandliku palumiste hakatuses läks sõna wälja, ja ma olen tulnud teada andma, et sa wäga armas oled; ja õpi mõistma sõna, ja pane nägemist tähele." Taan. 9, 22. 23.

Kaabriel algab, kus ta 8. peatükis lõpetas — „nägemisega õhtust ja hommikust". Selle üle tuli ta nüüd Taanielile seletust andma. Kui ingel ei juhi tähelpanu selle nägemise peale, mille peale ta siis juhib, öeldes: „Pane nägemist tähele" (Taan. 9, 23)! Päraft 8. peatükis räägitud nägemist Taaniel ju mingisugust teist ei olnud saanud. Seal lõpetab Kaabriel „nägemisega õhtust ja hommikust", siin algab ta, juhtides tähelpanu „nägemise" peale. Igaüks, kes loeb tähelpanelikult 8. ja 9. peatükki, peab tunnistama, et nendes räägitakse üheft ja samaft nägemisest — 2300 õhtust hommikust.

Kes tõendawad, et see wäikene sarw olewat Antiokus Epifanes, need katsuwad näidata, et Antiokus olnudki see, kes lõpetanud ära „alalise teenistuse". Et niisugune wäide Taanieli kui ka ingli sõnadele risti wastu käib, seda olen juba näidanud. Enne kui üle minna Kaabrieli seletusele 2300 õhtust hommikust, soowin Teie tähelpanu juhtida selle aja peale, mis wõis olla möödunud Kaabrieli kahe külaskäigu wahel Taanieli juure, misuguseid kirjeldatakse 8. ja 9. peatükis. Siin juhin tähelpanu sellele, mis koolijuhataja Erik Arnesen selle punkti üle kirjutab raamatus: „Waade meie aja peale" (alljärgnew wäljawõte wõetud 2. wäljaandeft), lehek. 269:

„Nägemine 8. peatükis anti Taanielile kuningas Pelsatsari kolmandal walitsuseaastal, seega 538 e. Kr., kuna 9. peatükis teadaantud nägemine kuningas Dariuse esimesel aastal anti. Kaua oldi üldiselt arwamisel, et Pelsatsar oli sama kuningas, keda ajaloos Nabonadiuseks nimetatakse. Nabonadius walitses 17 aastat, ja kui nägemine Taan. 8. peatükis anti selle kuninga kolmandal wa-

litsuse aastal, siis peab olema möödunud 15 aastat nende kahe külaskäigu wahel, mis Kaabriel Taanielile tegi. Niisugustel olukordadel wõiks kindlasti tõusta küsimine, kas Kaabriel wõtab nüüd üles sama aine, mille ta katkestas 15 aasta eest. Mõningad on seepärast tahtnud tõendada, et see, millest ingel jutustas 9. peatükis, ei seiswat mingisuguses otsekoheses ühenduses nägemisega 8. peatükis. Seia juure tuleks ainult ütelda, et kui ingel oma teisel külaskäigul ei algaks sealt, kus ta lõpetas omal esimesel külaskäigul ja ei täiendaks seda, mis ta pidi katkestama, siis ei leidu terwes pühas Kirjas midagi, mis annaks meile kindla ja usaldusweäärilise aluspunkti, millest 2300 aastat tuleks arwestada. Siis oleksime täielikult wäljapandud paljudele ettekujutustele, oletustele ja mitmele ekslarwamisele, mis on niisuguste olukordade kindlad tagajärjed. Niisugune mõte on aga esialgu wõimatu, sest siis saaks prohwetlik kuulutus pimeduseks walguse asemel.

Uuemad wanaaja uurimised on kindlaks teinud, et need kaks nime ei tähenda ühte ja sama isikut, waid et Nabonadius oli Belsatsari isa*) ja oli teinud oma poja kaaswalitsejaks, nii et Belsatsari kolmas walitsuseaasta, mis oli sama aasta, mil Babilon wallati (Nabonadiuse äraolekul), seega langeb kokku aastaga, mil Babiloni kuninga Belsatsari asemele tuli Meeda kuningas Darius. Belsatsari kolmas aasta langeb seega ühte Dariuse esimese aastaga, nimelt 538 e. Kr. Aga selleşt järgneb, et wõis ainult möödunud olla lühikene aeg, wõib olla mõned wäheşed nädalad wõi kõige rohkem mõned kuud, nende kahe külaskäigu wahel, mis ingel Taanielile tegi."

Sõnadega: „Õpi mõistma sõna ja pane nägemist tähele!" läheb Kaabriel kohe üle selle huwitawa ajaarwestuse seletamisele, mis siin meie ees on, ja mis wiib meid „wiimse wiha ajani." Tema ütleb: „Seitsekümmend aasta-nädalat on seatud su rahwale ja su püha linnale, päraşt peab üleastumist ära keelatama, ja pattusid ära lõpetatama, ja ülekohtu eest äralepitamist tehtama, ja õigust saadetama, mis igawesti kestab, ja nägemist ja prohwetisõna peab kinnitatama otsegu pitseriga, ja Kõigepühamat peab wõitama. Ja sulle olgu

*) On leitud Nabonadiuse kirjalik dokument, milles tema räägib Belsatsarist kui oma kõige wanemast pojast ja järeltulejast. — Waata „Records of the Past" lehek. 145—148.

teada, ja pane tähele, (sest ajast kui sõna wälja läheb, et Jerusalem peab saama kohendatud ja üles ehitatud, Messiast, würstist, saadik) seitse nädalat; ja kahes aasta-nädalas seitsmetkümmend peawad uulitsad ja kraawid jälle üles tehtud saama, ja seda ahastuse aeges." Taan. 9, 24. 25.

„Seitsekümmend nädalat on seatud su rahwale ja su püha linnale..." Sõna „seatud" wõi, nagu teistes keeltes tõlgitud, „ära leigatud" ja „ära mõõdetud" näitab selgesti, et seletus käib 2300 õhtu ja hommiku kohta. Daanikeelses tõlkes seisab „ära määratud". Need 70 nädalat on seega „ära määratud", „ära mõõdetud", ehk, nagu mõnes tõlkes loeme, „ära leigatud" nendest 2300 päewast. 70 nädalat tähendawad 490 prohwetlikku päewa 490 tõelikku aastat. Need 2300 õhtut hommikut tähendawad 2300 prohwetlikku päewa wõi sama palju aastaid. Awaldus „õhtut ja hommikut" tähendab üht päewa. 1. Mooses. 1. peatükis loeme: „Siis sai õhtu ja sai hommiku esimeseks päewaks" jne. Salmid 5, 8, 13, 19, 23 ja 31.

Nendest 70 nädalast loeme Kalkari märkustega tõlkes järgmist:

„Nädalatega ei tähendata siin mitte päewa-, waid aasta-nädalaid, nii et 70 nädalat teewad wälja 490 aasta pikkuse ajajärgu. Järgmiste salmide järele on need 70 nädalat jaotatud 7 ja 62 ja 1 nädalaks, ja wastawad, nagu ajateadaanne 7. peat. 25. salmis, piiblilikku tähendusele."

Dr. Clarke seletus Taan. 9, 24 juure kõlab nii:

„70 nädalat on seatud." Juutidel oli hingamiseaastad (3. Mooses. 25, 8), misläbi nende aastad jaguneşid aastanädalateks, nagu selles tähtsas prohwetikuulutuses, kusjuures iga nädal koosnes seitsmest aastast. Need 70 nädalat, millest siin räägitakse, teewad wälja 490 aastat."

Need 490 aastat on jagatud kolme osa: 7 nädalat (49 aastat), 62 nädalat (434 aastat) ja 1 nädal (7 aastat). Selles ajajärgus pidid ingli seletuse järele järgmised tähtsad

Artafasta lubab juutidele tagasi minna Jerusalemma 457 a. p. Kr.

„Sest ajast kui sõna wälja tuleb, et Jerusalem peab saama kohendatud ja üles ehitatud.“ Tan. 7, 25.

sündmused aset leidma: 1) Jerusalema uuesti ülesehitamine, 2) „võietu" või „würsti" esiletulek, et „seadust kindlaks teha mitme pärast", ja 3) „tapa- ja roaohwri lõppemine."

Küsimus jääb siis: Millal algawad need 70 nädalat või need 490 aastat? Ingel wastab: „Ja sulle olgu teada ja pane tähele (sest ajast kui sõna wälja tuleb, et Jerusalem peab saama kohendatud ja üles ehitatud, Messiast, würstist, saadik) seitse nädalat ja kuuskümmend kaks nädalat" (lõpposa daanikeelse tõlke järele). Daan. 9, 25.

See „võietu" või „salwatu", kelle peale 25. salmis tähelpanu juhitakse, on Messias. Kaabriel ei määra seega mitte üksnes aluspunkti 490 aasta jaoks, waid annab meile ka kindlad peatuspunktid, mille järele võiksime oma arwestamist seada. Mis puutub aluspunkti, siis tuleb arwestada „sest ajast, kui sõna wälja tuleb, et Jerusalem peab saama kohendatud ja üles ehitatud." Juutide tagasipööramise suhtes Babiloni wangistusest anti wälja kolm käsku wastawalt Kooresе, Dariuse ja Artakserkseše poolt aastatel 536, 519 ja 457 e. Kr. Esra 1. 6. ja 7. peat.

Koores andis käsu üles ehitada Jehoowa koda — templit — ja Darius kinnitas seda käsku. Esra 1, 2. 3. 5; 5, 3—10. Aga Kaabrieli seletuse järele tulewad need 70 nädalat arwestada „sest ajast, kui sõna wälja tuleb, et Jerusalem peab saama kohendatud ja üles ehitatud." Kooreše (Küüruše) ja Dariuse käsud ei täida seega täiesti prohwetlikku sõna. Seda teeb aga Artakserkseše käsk; selle eessiht ei ole üksnes templi uuesti ülesehitamine, waid ka anda Jerusalemale korralikku riiklikku walitsust. Esra saab Artakserkseselt wolituse panna rahwa peale „maksusid" ja wõtta „tolli" ja määrata „kohtumõistjaid ja kohtuwanemaid, kes kohut mõistawad kõige rahwale" (Esra 7, 24. 25); hiljem saab Neemia loa Juuda maale reisimiseks ja Jerusalema uuesti üles ehitada. Neem. 1. ja 2. peat. Artakserkses määrab siis Neemia „Juuda maa üle walitsejaks".

„Kuni 2300 õhtut ja hommikut mööda saawad, siis peab püha paik saama õigeks tehtud".

„70 aasta-nädalat on seatud su rahwale".

45 7 e. Kr.		2 7 p. Kr.	3 1/2	3 1 p. Kr.	3 1/2	3 4 p. Kr.	18 44 p. Kr.
7 nädalat ehk 49 aastat.	62 nädalat ehk 434 aastat.	1 nädal ehk 7 aastat			1810 aastat.		

2300 päewa.

Paks joon tähendab terwet 2300 päewa wõi aastapikkust ajajärku, kõige pikemat prohwetlikku ajajärku piiblis. Alates 457 e. Kr., mil wälja läks käsk Jerusalema uuesti üles ehitada (Esra 7, 11—26; Taan. 9, 25) lõigatakse ära 7 nädalat selle ajajärguna, mille kestel teostati tähendatud ülesehitustetöö. Need 7 nädalat on aga osa 69 nädalast (483 aastast), mis pidid ulatama wõituda Messiaseni. Kristus wõiti tema ristimisel aastal 27. p. Kr. Matt. 3, 13—17; Ap. t. 10, 38. 70-dama nädala keskel (aastal 31) lõõdi Kristus risti, ja siis lõppesid tapa- ja roaohwrid maises templis. Taan. 9, 26. 27. Ülejäänud 3½ aastat sellest nädalast wiiwad meid aastani 34 p. Kr., mil Tehwanus kiwidega surmati, ja suur tagakiusamine koguduse wastu Jerusalemas algas. Ap. t. 7, 59; 8, 1. See oli 70 nädala lõpp, mis juutidele oli ära lõigatud (seatud).

Aga 70 nädalat moodustawad osa 2300 päewast; ja kuna need 70 nädalat ulatawad aastani 34 p. Kr., siis peawad ülejäänud 1810 aastat tervest 2300 aastapikkusest ajajärgust ulatama aastani 1844, mil kohtumõistmine wõi puhastus taewases templis oma alguse pidid saama. Jlm. 14. 6—7. Otse sel ajapunktil hakati saama iseäralist walgust püha paiga ja Kristuse wahetalituse wõi ülempreesterliku teenistuse üle sealsamas.

See pikk prohwetlik ajajärk naelutab tinni seega ajapunkti nelja tähtsa sündmuse jaoks: 1) Kristuse esimene tulemine, 2) ristilöömine, 3) juutide kui rahwa äraheitmine ja 4) kohtumõistmise algus.

Neem. 5, 14. Seega tuleb aasta 457 e. Kr. walida alus-punktiks 70 nädala jaoks.

Kaabriel jagab 70 nädalat 7-meks, 62-heks ja 1-heks nädalaks. Seitse nädalat (49 aastat) pidid kuluma Jeruſalema ülesehitamiſeks, ja ſiis pidi jälle möödduma 62 nädalat (434 aastat) Kristuſe ristimiſeni, mil ta wõieti „Püha Waimu ja wäega."

Luuk. 3, 21—23 järele oli Jeeſus umbes 30-aastane, kui teda ristiti — aastal 27 e. Kr. Teatawasti algab kriſtlik ajaarwamine alles ajapunktiſt, mis aſub mõned wäheſed aastat ſiinpool Jeeſuſe ſündimiſeaastat. Jeeſus ſündis tõepooleſt 3—4 aastat enne meie ajaarwus teadaantud aastat. Aga ſee ei awalda, eneſeſt mõista, mingit mõju prohwetliku ajaarwu peale. Tagajärg on ikkagi ſama, kas wõtame 3—4 aastat ſiitpoolt wõi ſealtpoolt Kristuſe ſündimiſeaastat, kui neid aga kaks korda ei wõta, mida meie muidugi ei tee.

Need 7+62 nädalat wõi 483 aastat wiiwad meid juſt ſelle aastani (27), mil Kristus ristiti. Igaſugune kahtlus ſelle üle, kuiwõrd tohime tarwitada aastat 457 e. Kr. 490 aasta alguspunktina, on ſeega kõrwaldatud.

Nüüd tuleme nende 70 aasta wiimaſe nädala juure. Selleſt ütleb Kaabriel: „Ja ta wõtab ſeaduſe kindlaks teha mitme päraſt, ühe aasta-nädala, ja poole nädala lõpetada tapa- ja roaohwri..." Taan. 9, 27. Ka ſiin on märgata prohwetliku kuulutuſe täpſuſt; Kristuſe tegewus maa peal kestab juſt 3½ aastat wõi ½ nädalat prohwetlikku aega. Selle aja jookſul kinnitas ta uue Seaduſe „mitmega", ja lõi oma ſurma juures warjukäſud risti külge. „Ja waata, ettepoodud tekk, mis templis kõigepühama ees, käriſes lõhki kaheks ülemaſt otſaſt alamaſt ſaadik. Ja maa wäriſes, ja kaljud lõhkeſid." Matt. 27, 51. Seega wõib õiguſega öelda, et tema „tapa- ja roaohwri" ära lõpetas.

Piiskopp Jacques B. Bossuet (Prantsuse waimulik) kirjutab teoses: „Üldine ajalugu", lehek. 96, järgmist:

„Tiberiuse 15. walitsuseaastal astub esile Ristija Joannes. Jeesus Kristus wõtab wastu ristimise sellelt jumalikult saadikult, igawene Isa tunnistab oma armastatud Poega healega taewast. Püha Waim tuleb alla Lunastaja peale ilmasüüta tui näol, terwe Kolmainsus awaldub. Sellel ajapunktil, Taanieli 70 nädala hakatuses, algab Jeesuse Kristuse kuulutus. See wiimane nädal oli kõige tähtsam, kõige wäljapaistwam. Taaniel eraldas selle ülejäänuteşt kui nädala, mil seadus tuli kinnitada ja mille keskel wanad ohwrid pidid kaotama oma tähenduse. Meie wõime nimetada seda saladuste nädalaks. Selle keştwusel seab Jeesus üles oma missioni, kinnitades oma õpetuşt arutu imetegudega ja hiljem oma surmaga. See sündis tema tegewuse 4. aastal, missugune oli ka Taanieli wiimase nädala neljas aasta. Nii leitakse, et see suur nädal poolitatakse meie Onnistegija kannatuste läbi."

Juure pannes 3½ aastat 27 aastale, jõuame aastani 30½, missuguse aastal Jeesus risti löödi. Siis juure lisades 3½ — ülejäänud teine pool nädalat nendeşt 70 nädalaşt, mis ingel ütles olewat „ära leigatud" wõi „seatud" Taanieli rahwale (juutidele kui rahwale) — 30½ aastale, saame aasta 34 p. Kr. Selleşt ajaşt edasi pidi ewangeeliumi kuulutatama paganatele.

Aastal 34 p. Kr. surmati Tehwanus kiwidega, ja lühikene aeg päraşt seda walis Issand Pauluse paganate apostliks. Ap. t. 9, 15. Hiljem tähendawad Paulus ja Parnabas enda kõnes juutidele: „See oli tarwis, et Jumala sõna teile pidi esite räägitama; aga nüüd, et teie seda enesteşt ära lükkate ja ei arwa iseendid mitte igawese elu wäärt olewat, waata, siis pöörame meie endid paganate poole." Ap. t. 13, 46.

Nagu juba tähendatud, on need 490 aastat „ära leigatud" 2300 aastaşt, ja lahutades 490 2300-şt, jääb üle 1810 aastat ja et need 490 aastad lõppesid aastal 34 p. Kr., tuleb ainult 1810 liita 34-ga, et leida 2300 aasta lõppu.

1810 + 34 wõrdub 1844. Teiste sõnadega: need 2300 aastat wiiwad meid aastani 1844 p. Kr. — „otsa ajani“ ja „wiimse wiha ajani“. Awaldus „wiimne wiha aeg“ on kindlasti wäga tähendusrikas meie aja jaoks.

Nüüd tuleme tagasi ingli sõnade juure meie kirjakohas: „Ja ta ütles mu wastu: Kuni kakstuhat ja kolmsada õhtut hommikut mööda saawad; siis peab püha paik saama õigeks tehtud.“ Taan. 8, 14. See püha paik, millele ingel siin tähelpanu juhib, ei wõi olla maine pühapaik wana ohwrisüsteemiga, mis ära kaodati ristil aastal 31 p. Kr. See peab olema see pühik, millest maine oli ettetähendus. Seda tahan nüüd lühidalt näidata.

Wanasti käskis Jumal Moosesel ehitada püha maja. 2. Moos. 25, 8. Kuid see oli paljas jäljendus taewasest templist. Seda kinnitawad mõned wäheseд kirjakohad. Nii loeme: „Aga see on peatükk neist asjust, mis räägitakse: Meil on niisugune ülempreester, kes istub paremal käel suure aujärje peal taewas, kui püha asjade ja tõsise telgiameti teener, mis Jumal on üles ehitanud, ja ei mitte inimene. Sest iga ülempreester pannakse ohwerdama andid ja ohwrid; seepärast läheb ka sellesinatsele midagi tarwis, mis ta wõib ohwerdada. Sest kui tema nüüd maa peal oleks, ei ta siis oleks preester, seepärast et preestrid on, kes käsu järele ohwerdawad. Kes taewaste asjade märgi ja warju juures teeniwad, nõnda kui Jumalast Moosesele öeldi, kui ta telgi pidi walmistama; sest tema ütles: Katsu, et sa kõik teed kuju järele, mis sulle mäe peal on näidatud.“ Ebr. 8, 1—5.

Siit nähakse selgesti, et taewas on olemas püha paik, kus Kristus preestrina ja ülempreestrina teenib. Ja siin on käimas „alaline teenistus“, mida paawstlus on katsunud ära kaodata. Maises pühas paigas ei wõinud Kristus, kes kuulus Juuda suguharusse, seewastu mitte preester wõi ülem-

Püha- ja kõigepühama paiga wahel olewa teki lõhkikäriſemine.
Waata Matt. 27, 51.

preester olla; ſeſt warjuſeaduſe järele pidid preeſtrid Aaroni ſooſt — Leewi ſuguharuſt — pärit olema.

Ebr. 9. peatükis kirjeldab Paulus wahekorda maiſe ja taewaſe pühapaiga wahel. „Eſimeſel telgil oli küll oma Jumala teenistuſe kombed, ja ka ilmalik püha aſe. Salm. 1.

Tema kirjeldab nii telki kui selle kahte osa, püha ja kõige pühamat paika. Teenistuse ajal maises templis oli tee taewasesse templi sulutud. Üks kord aastas ohwerdas ülempreester kõige pühamas paigas „oma ja rahwa rumaluse eest, miska püha Waim teada andis, et püha asjade tee weel ep olnud awalikuks saanud, nii kaua kui esimene telk alles seisis. See oli ettetähendamine selleajast aja peale... Aga Kristus on tulnud, kui tulewa hea asjade ülempreester ja ühe suurema ja täiema telgi läbi, mis ei ole kätega tehtud, see on, mis ei ole seda wiisi ehitatud, ja ei mitte sikkude ega wasikate were läbi, waid oma were läbi on tema ükskord senna püha paiga sisse läinud ja igawese äralunastamise leidnud." Salmid 7—12.

Seega oli maine tempel (teenistus ühesarwatud) ettetähendamine taewaliku templi peale. Siis on olemas suur wahe selle asjaolu tõttu, et, kuna teenistus maises templis oli puudulik, on teenistus taewases templis täielik. Ainsa täielikkuse maises pühapaigas moodustasid kümme käsku, mis asusid seaduselaekas kõige pühamas paigas. 5. Mooses 10, 5. Laul 19, 8.

Joannes nägi Kristust „kesk seitsme küünlajala wahel" (Ilm. 1, 12. 13), samuti ka suitsetamise-altarit ja kuldsuitsetamise-panniside. Ilm. 8, 3. 4. Tema pilk langes ka seaduselaekale. „Ja Jumala tempel taewas tehti lahti, ja tema seaduse laegast nähti tema templis..." Ilm. 11, 19. Siin on käimas nüüd „alaline teenistus" (alatiohwer).

Ei wõi olla kahtlust selles, millisele pühapaigale ingel tähelpanu juhib Taan. 8, 14. salmis. See peab olema see, milles Jeesus nüüd teenib ülempreestrina — seega taewane. See pühapaik (tempel) pidi „saama õigeks tehtud" 2300 aasta lõpul, misjugune ajajärk lõppes aastal 1844. Awaldus „saama õigeks tehtud" on inglis- ja prantsuskeelses tõlkes „saama puhastatud" — „be cleansed"; „sera purifié". Taan. 8, 14.

Tagasi minnes wõrdluskujule — teenistusele maises temp-

lis — märgatakse kohe midagi, mis wastab selle talitusele, mis Kaabrieli sõnade järele nüüd taewas aset leiab. Kuna preestrid igapäew teenistust korda saatsid templi esimeses osas, mida nimetati pühaks paigaks, leidis aset teenistus kõige pühamas ainult üks kord aastas — lepitamisepäewal. Nii hüüti teda seepärast, et ülempreester sel päewal pidi „äralepitamist tegema püha maja eest, Israeli laste roojuste ja nende üleastumiste pärast kõigi nende pattude järele." 3. Mooс. 16, 15. 16. Suurel lepitamisepäewal, mis alati oli „seitsmenda kuu kümmendal päewal", pidi maine püha maja saama „puhastatud", „õigeks tehtud". Ülempreester wõttis ohwrilooma wereст ja „riputas" seda äralepitamise kaane wastu ja ette, mis seisis seaduse laeka üle, kus sees olid seaduse lauad, kümme käsku.

Piltlikult rääkides, oli rahwa pattusid iga päew pühasse majasse (templi) sisse kantud ohwrilloomade were läbi; kuid tõepoolest ei olnud neid ju pühas paigas olemas, pealegi ei wõinud need ohwrid sugugi pattu ära wõtta. „Seст see ei wõi olla, et härgade ja sikkude weri peaks patud ära wõtma." Eebr. 10, 4. See oli ainult wari ja ettetähendus tõeliku templi peale taewas. Eebr. 8, 5; 9, 9. 10. Olles korda saadetud usus Kristuse peale, oli neil ka oma suur tähendus, näidates „Jumala Talle peale, kes kannab maailma patud." Joan. 1, 29. Kristus on ju „meie paasatall." 1. Kor. 5, 7.

Otsegu rahwa patud piltlikult ohwrilooma were läbi maisesse pühapaika sisse kanti, nii kantakse meie patud uues Seaduse ajal Jeesuse were läbi taewasesse templi. Meie palwed tõusewad üles armu aujärje ette, ja meie teod märgitakse üles raamatutesse. Ilm. 5, 8; 8, 3. 4; Mal. 3, 16; Ilm. 20, 12. Prohwet ütleb, et „üks mälestuse raamat on kirjutatud tema palge ees nende heaks, kes Jehoowat kardawad ja tema nime peale mõtlewad", ja Joannes juhib tähelpanu „eluraamatu" kui ka „raamatute" peale.

Suur lepitamisepäew wanas Seaduses leiab seega oma wastukuju uues Seaduses asjaolu tõttu, et Jeesus kui täielik ülempreester täielikus teenistuses täielikus templis üks kord „otsaajal" kõrwaldab kõik need patud, mis patutunnistamise läbi taewasesse templi sisse kantud. Maised preestrid pidid ohwerdama iga päew ja iga aasta, kuid seda ei tee Kristus mitte; „sest seda on tema üks kord teinud, kui ta iseennast ohwriks tõi." Ebr. 7, 27. Samal põhjusel peab taewalik tempel saama puhastatud ainult üks kord, kuid „parema ohwritega kui nendesinastega." See oli tarwis, „et taewaliku asjade märgid nendega (ohwriloomade werega) pidi puhtaks tehtama; aga taewaseid asju endid peab parema ohwritega kui nendesinastega puhastama." Ebr. 9, 23.

Wana Seaduse ajal oli suur lepitamisepäew pühalik päew. Isegi kui patud juba olid „andeks antud" (3. Mooses. 4, 20; 5, 16), tuli neid sel päewal kõrwaldada pühast paigast. Nii loeme: „Sest see on äralepitamisepäew, et teie eest äralepitamist tehakse Jehoowa teie Jumala palge ees. Sest iga hing, mis ennast selsamal päewal ei waewa, see peab oma rahwa seast saama ära kaodatud." 3. Mooses. 23, 28. 29.

Lepitamisepäew oli Israeli rahwale saatuse määrajaks, mil kohtuotsus igaühe kohta täide wiidi. Need, kes aasta jooksul olid ära surnud, said muidugi puhtaks enda pattudest, nii palju kui nad oma elus olid Jumalaga elawas läbikäimises olnud. Aga püha paik puhastati sel päewal „Israeli laste roojustest ja nende üleastumistest kõigi nende pattude järele." 3. Mooses. 16, 16. See elawate hulgas, kes sel päewal ennast ei alandanud, pidi „ära kaodatama tema rahwa hulgast." See oli läbikatsumine wõi eeluurimise kohus, mis sel päewal ette wõeti Israeli rahwa jaoks, ja midagi sarnast sünnib Kaabrieli sõnade järele 2300 aasta lõpul. Loengus „Kohtu päew" olen juba näidanud, et sar-

nane kohus peab aset leidma tingimata Kristuse tagasituleku eel.

„Wiimse wiha aja" kohta tähendab Joannes: „Ja paganad on wihaseks saanud, ja sinu wiha on tulnud; ja surnute aeg, et nende peale peab kohut mõistetama, ja et sa palga annad prohwetitele, oma sulastele ja pühadele, ja neile, kes sinu nime kardawad, pisukestele ja suurtele; ja et sa neid ära rikud, kes maad rikuwad. Ja Jumala tempel taewas tehti lahti, ja tema seaduse laegast nähti tema templis, ja siis sündisid wälgud ja healed ja piksed ja maawärisemine ja suur rahe." Ilm. 11, 18. 19. Selle järele, mis siin öeldud, juhitakse meie tähelpanu „Jumala templile taewas" ja tema „seaduselaekale", lühikene aeg enne seitsme wiimse nuhtluse wäljawalamist maa peale.

Nagu oleme näinud, on katoliku kirik muutnud kümme käsku ja sisse toonud pühapäewa puhkepäewana Issanda hingamisepäewa, seitsmenda päewa, asemele, ja terwe kristlik ilm on käinud tema jälgedes. Aga 2300 aasta lõpul (1844-mal) peab „püha paik saama õigeks tehtud." Siis juhitakse Issanda koguduse tähelpanu taewase templi ja seaduse laeka peale. Seaduse laekas on kümme käsu originaal (algkiri), mis Issand kuulutas oma enese healega ja kirjutas oma enese sõrmega. See käsuseadus, mida paawstlus on katsunud muuta, ilmub nüüd jälle nähtawale, enne kui lõputöö taewas aset leiab. Samal ajal laseb Issand teada anda kõigi rahwastele iseäralise kuulutuse: „Kartke Jumalat, ja andke temale au, sest et tema kohtu tund on tulnud." Ilm. 14, 6. 7.

1844. aastast peale on see pühalik talitus, mille peale suur lepitamisepäew oli ettetähendamiseks, taewas aset leidmas. Milline tõsidusrikas mõte!

Umbes aastal 1844 hakkas osa otsekohesed kristlasi uurima küsimust taewase templi üle. Nende tähelpanu juhiti templile taewas ja seaduselaekale, ning samal aastal — märtsi-

kuus — hakkasid umbes 40 isikut pühitsema Issanda hingamisepäewa pühapäewa asemel. Siit saigi oma alguse see kogudus, keda tuntakse „Seitsmenda-päewa-Adwentistide“ nime all. Neid nimetatakse Seitsmenda-päewa-Adwentistideks seepärast, et nad usuwad Kristuse peatset tulemist ja peawad Issanda hingamisepäewa, nädala seitsmet päewa. Seitsmenda-päewa-Adwentistisid leidub nüüd kõigil mail ja kõigis ilmajagudes, ja neil on laialaulatusline tegewus ka pagana mail. Otsegu see kuulutus, mida Ristija Joannes umbes 1900 aasta eest kuulutas, rajanes prohwetlikule sõnale, nii on ka see kuulutus rajatud kindlatele prohwetlistele kuulutustele. Need, kes seda kuulutawad, teewad seda jumalikkude ettekuulutuste jõul ja seepärast, et Jumal on neid kutsunud üht iseäralist kuulutust teada andma. Aga otsegu inimesed wanasti ära heitsid Joannese kuulutuse, nii heidawad inimesed ära meie päiwil selle kuulutuse.

Rahwa kohta, kes kuulutab seda kolmekordset kuulutust, seisab kirjutatud: „Siin on pühade kannatus: siin on need, kes Jumala käsusõnu ja Jeesuse usku peawad.“ Ilm. 14, 12. Kas seda wõidakse öelda meist? Kas on meil „pühade kannatus“, ja kas armastame „Jumala käskusid“? Kas meil on „Jeesuse usk“?

See imelik prohwetikuulutus, mida siin oleme käsitanud, tõdeneb otse meie silmade ees. Pühapaik on õigeks tehtud, ja Issanda „seaduselaegas“ on „tulnud nähtawale tema templis. Selles templis teenib Jeesus meie ülempreestrina, ja kui meie end tema ees alandame, käies sest walguses, mis tema laseb paista meie teele, siis puhastab ta meid kõigest patust ja kogub meid ühes oma äratwalitsetutega.

„Kes wõidab, seda peab walge riietega ehitatama, ja mina ei taha tema nime mitte ära kustutada elu raamatust, ja ma tahan tema nime üles tunnistada oma Isa ees, ja kõigi tema inglite ees.“ Ilm. 3, 5.

26. loeng.

Elia ja Issanda päew.

Wõrdlus Elia aja ja meie aja wahel.

„Waata, mina läkitan teile prohwet Elia, enne kui tuleb Jehoowa päew, mis suur on ja kardetaw. Ja tema peab wanemate südame pöörama poegade poole ja poegade südame wanemate poole; et ma waheſt ei tule, ja ei löö maad, et see saab ärakaodatawaks.“ Mal. 4, 5. 6.

Prohwet Elias läks elusalt taewa. 2. Kun. 2, 11. Igatahes wõiks ta ju tagasi tulla igal ajal, kui Issand seda tahab. Isegi kui ta surnud oleks, wõiks Issand teda üles äratada; „sest Jumala juures ei ole midagi wõimata.“ Lähemal uurimisel selgub aga, et awaldus „Elias“ tähendab siin Elia waimu ja wäge ja mitte Eliast tema eneſe isikus.

Elias oli tähelpandaw mees. Äkitselt ja tähelepanematalt esineb ta kuningas Ahabile, kuulutades temale Issanda kohut. „Ja Elias, Tisbemees Kileadi maa rahwa seast, ütles Ahabi wastu: Nii tõesti kui Jehoowa, Israeli Jumal, elab, kelle ees ma seisan, ei pea kastet ega wihma neil aastail olema kui aga mu suusõna peale.“ 1. Kun. 17, 1.

Milline kindel usk pidi küll Elial olema, wõides öelda kuningale, et ei pidanud kastet ega wihma olema kui aga tema suusõna peale! Kui ta oma teel läbi wiljarikaste orgude nägi wulisewaid jõgesid, sosistas temale wõib olla kiusaja: „On see wõimalik, et sinu prohwetlik kuulutus tõde-

neb? Kas ſa ei ole ehk mitte ekſinud?" Aga Elia uſk jäi kõikumatalt kindlaks; Jumala ſõna oli ſee kalju, millele tema prohwetlik kuulutus oli rajatud.

Elial, keda jumalakartmatu Iſebel taga kiuſas, ei ole mingiſuguſt warjupaika, kuid Iſſand juhatab temale ühe niiſuguſe kätte. „Ja Jehoowa ſõna ſai tema kätte ja ütles: Mine ſiit ära ja pööra ennaſt hommiku poole, ja ole warjul Kritti jõe ääres, mis on Jordani kohal. Ja ſa pead jõeſt jooma, ja kaarnad olen ma käskinud ſind ſeal toita. Ja ta läks ja tegi Jehoowa ſõna järele, ja läks ja jäi elama Kritti jõe ääre, mis Jordani kohal. Ja kaarnad töid temale leiba ja liha hommiku, ja leiba ja liha õhtu, ja tema jõi jõeſt." 1. Kun. 17, 2—6.

Wiimaks kuiwab Kritti jõgi ära. „Ja Jehoowa ſõna ſai tema kätte ja ütles: Wõta kätte, mine Sarepta, mis Sidoni maal, ja jää ſenna elama, waata, ma olen ſeal ühe leſenaiſe käskinud ſind toita." Salmid 8. ja 9. Elias kuulab ſõna ja läheb Sarepta, kus ta kohtab üht leſknaiſt, kes korjab puid. Kui ta temalt palukeſt leiba ja natuke wett palus, wastas naine: „Nii tõesti kui Jehoowa, ſu Jumal, elab, ep ole mul kakukeſtki, kui aga peotäis jahu wakas ja piſut õli kruuſis, ja waata, ma olen korjanud kaks halgu ja lähen ja teen ſeſt leiba eneſele ja oma pojale, et meie ſeda ſööme ja päraſt ära ſureme." Salmid 10—12. Inimlikuſt ſeiſukohaſt waadates, nägi ſee tõesti imelik wälja, et prohwet pidi ſelle waeſe leſknaiſe poole pöörama, et temalt leiba paluda.

Sama kindla uſuga, miska Elias rääkis kuningale Jumala nuhtluſeſt, räägib ta nüüd leſknaiſele Jumala õnnistuſteſt. „Ära karda," ütleb ta, „tee mulle esmalt üks piſuke kakuke, päraſt tee eneſele ja oma pojale." Milline läbikatſumine! Seſt waeſel leſknaiſel on ainult jahu ja õli kahe koogi jaoks, ja nüüd nõuab prohwet temalt eſimeſe koogi! Aga Elias põhjendab oma ſõnu: „Seſt nõnda ütleb Jehoowa,

Israeli Jumal: Jahu ei pea mitte wakast lõppema ega õli kruusist wähenema see päewani, kui Jehoowa wihma annab maa peale." Waewalt on Elias jutustanud naisele, et õnnistus selleşt ära oleneb, kui naine kohe sõna kuuleb, ja mis sünnib? „Ja Elias sõi, ja naine ja pere ühe aasta." „Jahu ei lõppenud wakast ära, ega õli ei wähenenud kruusist, Jehoowa sõna järele, mis ta Elia läbi rääkinud. Salmid 13—16.

Aga miks saatis Issand Elia ühe leşknaise juure? Kas selleks, et ta temale koormaks oleks? Jeesus ütleb: „Aga tõepooleşt ütlen mina teile: Mitu leşknaişt oli Elia ajal Israelis, kui taewas oli kolm aastat ja kuus kuud kinni pandud, kui suur nälg oli kõik üle maa. Ja ühegi juure nende seast ei läkitatud Eliast, kui aga Sarepta linna Sidonia maale ühe leşknaise juure." Luuk. 4, 25. 26. Elia ajal oli ainult üks leşknaine Israelis, kelle usk nii tugew oli, et ta Issanda sõna peale walmis oli andma kõige wiimaşema, mis temal oli. Palju waeşeid leşknaişi oli Israelis tol ajal, ja wäga wõimalik, et paljud nendest hukkusid; aga usu läbi peastis see leşknaine oma poja ja eneşe elu.

Elial oli kindel usk ja tugew iseloom. Tema wahekord Jumalaga oli südamlik, ta jumalateenistus puhas. Ta elas püha elu ja läks taewa, otsegu Eenok, ilma surma maitsmata.

Elias ja Baali prohwetid.

Elia ajal oli tõeline jumalateenistus Israelis segatud „Astarte" ja „Baali" teenistusega — mingisuguse päikeseşekummarduşega. Suitşetati „Baalile, päikeşele ja kuule, ja taewa tähtedele ja kõige taewa wäele." Waata 2. Kun. 23. peat. Selle pahe wastu wõitles Elias, kuid nähtawasti asjata. Baali ja Astarte preeştritel oli wastupanemata mõju rahwa üle. Aga põud awaldas oma mõju, näidates täie-

likult, et ei Baal ega Astarte wõinud wihma anda, ja rahwa usk nende sisse hakkas kõikuma. Suur lõpuarwe õiendus lähenes.

Elias kohtab Ahabit, kes pöörab tema poole järgmise küsimusega: „Oled sina see, kes Israelile tüli teeb?“ Elias wastab: „Ei mina tee Israelile tüli, aga sina ja su isa sugu, et teie Jehoowa käsud maha jätate, ja sina käid Baali järel.“ 1. Kun. 18, 17. 18. Seepeale teeb Elias Ahabile ettepaneku kokku koguda Israeli rahwast „Karmeli mäe juure, ja need 450 Baali prohwetit ja need 400 hiie (Astarte) prohwetit, kes Jsebeli laua pealt söowad.“ 19. salm.

Ahab wõtab kohe Elia ettepaneku wastu ja kutsub kokku niisuguse koosoleku. Rahwas woolas kokku Karmeli mäe juure, ja põnewus oli suur. Arwete õiendamise päew oli ju tulnud; aga kes pidi wõitjana wälja tulema — kas Baali ja hiie preestrid wõi Elias? Koosoleku algul astub Elias esile ja küsib rahwalt: „Kui kaua teie olete lonkamas kahes mõttes? ons Jehoowa Jumal, siis käige tema järel; aga kui Baal see on, siis käige tema järel; ja rahwas ei wastanud temale ei sõnagi.“ Salmid 18—21.

Rahwas lonkas kahes mõttes tol korral, ja meid waritseb hädaoht sedasama teha. Otsegu nende jumalateenistus oli segatud tõe ja eksitusega, nii on meie aja ristiusk segatud Jumala sõna ja inimeste õpetustega — tõe ja „tühjade juttudega“ (2. Tim. 4, 1—4). On küll „jumalakartuse nägu, aga selle wäe salgawad nemad ära.“ 2. Tim. 3, 1—5. Sel põhjusel saadab Jssand sarnase kuulutuse kui see, mis kõlas Karmeli mäel; ja otsekui rahwas tol ajal pidi tegema oma waliku, nii peame meie nüüd enda waliku tegema. Meie ei wõi kahte isandat teenida. Matt. 6, 24.

Elia sõnad: „Kui kaua teie olete lonkamas kahes mõttes“ tegid sügawa mulje rahwa peale, kes seisis waikides. Preestrid ei öelnud ka midagi. Ja mis oleks neil küll ütelda

Kriſtlik ema julgustab oma tütart ſurma minema tõe eeſt.

„Walige enestele täna, keda teie tahate teenida... Aga mina ja minu pere, meie tahame Jehoowat teenida." Joſ. 24, 15.

olnud? Elias oli naela pead tabanud. Tema sõnu oli wähe, kuid nad olid tabawad. „Ons Jehoowa Jumal, siis käige tema järel; aga kui Baal see on, siis käige tema järel!" Kes wõis salata, et Elial õigus oli? „Ja Elias ütles rahwa wastu: Mina üksi olen Jehoowale üle jäänud prohwetiks, ja Baali prohwetid on 450 meest." 1. Kun. 18, 22. Seepeale teeb ta ettepaneku, et preestrid ja tema ohwerdawad wastawalt Baalile ja Jehoowale, ja et „see Jumal, kes tulega wastab, seesama on Jumal! Ja kõik rahwas kostis ja ütles: See asi on hea." Salmid 23 ja 24.

„Ja Elias ütles Baali prohwetitele: Walitsege enestele üks wärs ära, ja tehke seda esmalt walmis, sest teid on palju; ja hüüdke oma jumala nime appi, ja ärge pange tuld ligi. Ja nemad wõtsid wärsi, mis ta neile andis, ja tegid seda walmis, ja hüüdsid Baali nime appi hommikust lõunast saadik ja ütlesid: Baal, wasta meile! aga healt ei olnud ega seda, kes wastas; ja nemad tantsisid altari ümber, mis oli tehtud." Salmid 25 ja 26.

Elia eesmärk oli paljastada neid prohwetisi kuninga ja terwe rahwa nähes; aga ta tahtis seda sel wiisil teha, et igasugune kaastundmus preestrite wastu oleks kõrwaldatud. Seepärast pöörab ta rahwa poole, kelle hooleks ta jätab otsustada preestrite ja tema enese wahel.

Rahwas kuuleb Baali preestrid enda jumala nime appi hüüdwat ja näeb neid „tantsiwat altari ümber" — kõik ilma mingisuguse tagajärjeta. Sel asjaolul on suur kaasmõju preestrite lugupidamise nõrgestamiseks. Keskpäewa ajal teeb Elias preestritele ettepaneku hüüda waljemini: „Hüüdke suure healega, et ta jumal on; sest ehk ta on mõttes, ja ehk ta on kõrwale läinud ja ehk temal on teekond, ehk waheşt on magamas, et ta üles ärkaks." 27. salm.

Milline alandus neile preestritele, kelle wõim oli olnud nii suur! Mis pidid nad wastama, ja mis küll kuningas ja rahwas mõtlesid? Kujutage ette, kui jumal Baal oleks mõt-

tes, wõi kõrwale läinud wõi teekonnal wõi uinunud nõrkuse tagajärjel magama!

Preestrid hakkasid hüüdma waljemini, ja „täkkisid endid mõõkadega ja piikidega oma wiisi järele, kuni nemad endid üleni weriseks tegid" (28. salm), ja nii jatkasid nemad „kuni roaohwer pidi ohwerdatama." Siis pööras Elias jälle rahwa poole. Tema ehitas altari kaheteistkümnest kiwist ja tegi altari ümber kaewandiku. Põletamiseohwrit korda seades, walas ta wett selle peale, samuti täitis ka kaewandiku ümber altari weega.

Kuninga, preestrite ja rahwa nähes astub Elias esile Issanda palge ette. Usaldusrikkalt palub ta: „Jehoowa! Abraami, Isaaki ja Israeli Jumal! Saagu täna teada, et sina oled Jumal Israelis ja et mina olen su sulane, ja et mina olen su sõna peale kõik need asjad teinud. Wasta mulle, Jehoowa! wasta mulle, et rahwas saaks teada, et sina oled Jehoowa Jumal, et sina pöörad nende südame tagasi. Ja Jehoowa tuluke langes maha ja sõi ära põletamiseohwri ja puud, ja kiwid ja põrmu, ja lakkus wee ära, mis kaewandikus oli. Ja kõik rahwas nägid ja heitsid silmili maha ja ütlesid: Jehoowa on Jumal, Jehoowa on Jumal!" Salmid 36—39.

Elia palwe on lühikene, kuid haaraw. Temal on ainult üks eessiht, nimelt austada Jumala nime ja wiia rahwast tagasi Jumala juure. Tema ei palunud mitte palwet kuulda wõtta oma enese pärast, waid „et rahwas saaks teada, et sina oled Jehoowa Jumal, et sina pöörad nende südame tagasi."

Elias noomis ja hoiatas wale õpetussüsteemi — tõe ja eksituse segaõpetuse — eest. Tema paljastas tagasihoidmatalt Baali preestrite waleõpetust. Salakawalusega oli Isebelil õnnestanud sisse tuua seda wale ususüsteemi. Wägiwallaga katsus ta ära wõita igasuguse wastupanu ja kõrwaldada igaühte, kes julges keelduda temale allumast. Ta „kaotas ära Jehoowa prohwetid" peaaegu peale Elia. Kuid rõõm-

salt ja kartuseta wõttis Elias wõitluse üles, ja Jumal oli temaga. Kui paljastus oli sündinud ja rahwas oli wõtnud oma seisukoha tõe jaoks, lahti öeldes end igast osawõtust wale usuküsteemist, saatis Jumal nii kibedasti tarwisminewat wihma. 1. Kun. 18, 45.

Elias Jeesuse ajal.

„Jeesuse Kristuse, Jumala Poja, ewangeeliumi hakatus. Nõnda kui kirjutatud on prohwetite kirjas: Waata, mina läkitan oma ingli sinu palge eele, kes sinu teed sinu ees peab walmistama.“ Mark. 1, 1. 2. Siin juhib ewangelist tähelpanu Jes. 40, 3. salmile. Ristija Joannes täitis selle prohwetliku kuulutuse. Kuulge, mis ta ütleb: „Ja see on Joannese tunnistus, kui Juuda rahwas läkitasid Jerusalemast preestrid ja lewitid, et nemad temalt pidid küsima: Kes sa oled? Ja ta tunnistas, ja ei salanud mitte ja tunnistas: Mina ep ole mitte Kristus. Ja nemad küsisid temalt: Mis siis, oled sina Elias? Tema ütles: Pole mitte. Oled sina prohwet? Ja tema kostis: Ei mitte. Siis ütlesid nemad tema wastu: Kes sa siis oled? Et meie wastuse wõime wiia neile, kes meid on läkitanud, mis sa ütled iseenesest? Tema ütles: Mina olen hüüdja heal kõrwes: Tehke tasaseks Issanda teed, nõnda kui prohwet Jesaja on ütelnud.“ Joan. 1, 19—23.

Ristija Joannes oli see ingel, kes pidi walmistama Issandale teed. Nende küsimuste peale, kas tema siis oli Elias wõi „prohwet“, wastas ta kindlasti ei. Nagu oleme juba ühes waremas loengus näinud, uskusid juudid, et kui Kristus, siis seawat ta üles Juuda riigi. Nemad uskusid, et Issanda päew seiswat ühenduses tema esimese tulemisega, selle asemel, et uskuda, nagu Kiri selgesti näitab, selle ühendust tema teise tulemisega. Awalduse „Elias“ all mõtlesid nad, et Elias wist küll tõesti tagasi tuleb. Elias läks ju

elusalt taewa. Nemad ootasid ka „prohwetit", keda Issand oli neile tõotanud anda. 5. Moos. 18, 15.

Ristija Joanneset ütleb Kaabriel: „Ja tema peab tema eel käima Elia waimus ja wäes, et ta pöörab isade südamed laste poole, ja neid, kes sõnakuulmata, õigete tarkuse poole, et ta walmistab Issandale ühe walmistatud rahwa." Luuk. 1, 17. Joannes oli ehitatud sama waimu ja wäega kui Elias. Nagu see, noomib ka tema kartmatalt pattu, paljastades pealiskaudset jumalateenistust, mis iseäraliselt tema ajale oma pitseri peale wajutas. Kuulutades tõde tagasihoidmatalt, ei teinud ta wahet aukraadi ega seisuse wahel. Wariseere nimetas ta nende õige nimega: „wihasemate madude sugu", juhtides tähelpanu asjaolule, et „kirwes" oli „ka ju puude juure külge pandud", missuguseid, kui nad head wilja ei kanna, „raiutakse maha ja wisatakse tulesse." Matt. 3, 7—10.

Joannes paljastas teatawas mõistes wariseere, nagu Elias wanasti paljastas Baali preestreid. Selles walguses waadatuna oli ta Elias, aga mitte selles mõistes nagu juudid mõtlesid seda prohwetlikku kuulutust tõdenenud olewat. Teatud juhusel küsisid jüngrid Jeesuselt: „Mis siis kirjatundjad ütlewad, et Elias peab enne tulema ja kõik jälle korda saatma. Aga mina ütlen teile, et Elias on ju tulnud, ja nemad ep ole teda mitte tunnud; waid on temale teinud, mis nemad iial tahtnud." Matt. 17, 10—12. Juutide wiga seisis selles, et neil oli ebaõige arusaamine „Elia" kohta, kelle peale Jeesus ise juhib oma jüngrite tähelpanu, öeldes: „Aga kui teie tahate wastu wõtta, tema (Joannes) on Elias, kes pidi tulema." Matt. 11, 14.

Elias meie ajal.

See Elias, kellest meie enda kirjakohas loeme, „peab wanemate südame pöörama poegade poole, ja poegade südame

wanemate poole", ehk nagu seisab Luuk. 1, 17. salmis: „Pöörab isade südamed laste poole ja neid, kes sõnakuulmata, õigete tarkuse poole, et ta walmistab Issandale ühe walmistatud rahwa."

Meie kirjakoha järgi on Elias juba kolmat korda tegewuses. Otsekui Elias ja Ristija Joannes noomisid Israeli nende taganemise pärast wastawalt Ahabi ja Joannese ajal, nii kuulutatakse kolmekordses kuulutuses Elia waimus ja wäes kohtu tundi ja Babiloni langemist, hoiatades metsalise märgi eest. Maa walgustatakse siis ingli „aust", kes kuulutab suure wäega Babiloni (meieaja kristliku ilma) langemist. Ilm. 18, 1—5.

Elias hoiatas lonkamise eest kahes mõttes (kahele poole). Kolmekordsel kuulutusel ka on sarnane ülesanne. Ilm. 14, 6—11. Elia ajal tuli walida Jumala ja Baali ning Astarte wahel; nüüd tuleb walida Jumala ja metsalise ning selle kuju wahel. Nagu juba tähendatud, oli Baali ja Astarte (hiie) kummardamine ühenduses mingisuguse päikesekummardamisega, ja nagu oleme näinud, on katoliku kirik („metsaline") muutnud Issanda käsuseadust ja sisse toonud pühapäewa (päikese päewa) puhkepäewana Issanda hingamisepäewa asemele.

Kawalusega, salasepitsustega ja wäewõimuga õnnestas Isebelil omal ajal sisse tuua ja üles seada Israelis wale usuküsteemi, ja otse samade abinõudega õnnestas paawstlusel sisse tuua ja üles seada seespool ristikogudust sarnast wale usuküsteemi. Aga otsekui Elias paljastas tolleaja pahet, nii paljastab nüüd kolmekordne kuulutus meieaja pahet. Kolmekordne kuulutus pöörab otsekoheste „südamed tagasi" Jumala juure — tema käskude ja Jeesuse usu juure.

Prohwetliste ettekuulutuste järgi, mida juba oleme käsitanud, on ümberlükkamatalt näidatud, et „Issanda päew" on ukse ees. Kolmekordset kuulutust kuulutatakse kõigis mais ja kõigi rahwastele. Seda on ka meile kuulutatud.

Käsitades aeg-ajalt Issanda sõna, oleme tunnud waimu wäge ja kuulnud tema healt. Kuid wana Israeli sarnaselt oleme lonkanud kahes mõttes. Hoolimata enda paljudest headest otsustest, ei ole meie end siiski suutnud lahti kiskuda kõigist sidemetest, mis meid seowad, ja järgida enda Issandale ja Õpetajale. Selle asemel, et wastu wõtta Issanda sõna ja, uskudes tema tõotusi, usaldada teda täiel määral, nagu Elias ja waene lesknaine seda tegid, oleme kuulatanud kiusajat, mille tagajärjel kahtlus ja uskmatus meid tagasi on hoidnud; meie lonkame.

Elia kuulutus „pöörab isade südamed laste poole ja neid, kes sõnakuulmata, õigete tarkuse poole, et ta walmistab Issandale ühe walmistatud rahwa." Ja kui meie teeme nagu rahwas tol korral tegi — tunnistame ja wõtame kuulda Issanda tõde selle asemel, et longata kahes mõttes — siis saab nende läbielu ka meie läbieluks; „suur sadu tuli." — Meid ootab uus nelipühi. Ja selle läbi walmistatakse meid Issandale wastu minemiseks, kui tema tuleb oma lapsi ära wiima.

27. loeng.

Usk ja sõnakuulmine.

Usu läbikatsumine. Kuhu viib sõnakuulmatus.

„Usu läbi võttis Abraam sõna kuulda, kui teda kutsuti, ja välja minna senna paika, mis ta pidi päranduseks saama, ja läks välja, ja ei teadnud mitte, kuhu ta pidi saama.“ Ebr. 11, 8.

Ilma silmapilkugi viivitamata kuulis Abraam Issanda sõna ja reisis ära, ilma et oleks teadnud kuhu. Jumala käsu peale, uskudes tema tõotust, lahkus ta oma maalt ja oma sugulõsast, asudes teele. Ta võttis kuulda Issanda sõna: „Mine välja oma maalt, ja oma sugulõsa juurest, ja tule senna maale, mis ma sulle tahan näidata.“ Ap. t. 7, 3.

Abraam oli 75 aastat ja tema naine Sara 65 aastat vana, kui Issand andis temale tõotuse, et tema pidi paljude rahvaste isaks saama. Inimlikust seisukohast vaadatuna ei võinud see tõotus täht-tähelt tõdeneda. Kuid see ei muutnud asja. Ta läks „välja Kanaani maale ja... käis maa läbi Sekemi kohast saadik, More tammikust saadik; ja Kanaani rahvas oli siis seal maal. Ja Jehoova näitas ennast Abraamile ja ütles: Sinu soole tahan ma sellesama maa anda.“ Ja ta ehitas senna altari üles Jehoovale, kes temale ennast oli näidanud.“ 1. Moos. 12, 5—7. Siis läks ta edasi lõuna sihis. Et aga „nälg oli seal maal, reisis ta sealt „Egiptuse maale alla, et tema seal kui võõras

pidi elama, sest nälg oli kange seal maal." 1. Moos. 12, 9. 10.

Abraami usk pandi seega kohe kaunis kõva läbikatsumise alla. Usaldades Issanda tõotuste peale reisis tema oma naisega Kanaani maale; aga siis tuli näljahäda, ja nemad olid sunnitud minema Egiptuse maale.

Kuidas oli lugu nüüd selle pärandusega? Kas tuli Issanda tõotust ses suhtes mõista täht-tähelt? Kas peaks Sara temale poja sünnitama? Või kas pidi see tõotus tõdenema tema ustawa teenri Elieseri kaudu, kes Damaskusest? Näib, nagu oleksid need asjad Abraami mõtteaineks olnud; sest kui Issand ühes järgnewas nägemises temale ütles: „Ära karda, Abram! Mina olen sinule kilbiks ja sinu palk, mis wäga suur on" (1. Moos. 15, 1), esines ta sellega, mis teda waewas. „Ja Abraam ütles: Issand Jehoowa, mis sa tahad mulle anda? sest mina elan ilma lapseta, ja seesama, kes mu pere ülewaataja, seesinane on Eliéser Damaskusest. Ja Abram ütles: Waata, mulle ei ole sa mitte sugu annud, ja waata, mu pere poeg peab minu pärija olema." Salmid 2 ja 3. Otsekui tahaks ta ütelda: „Sina oled juba ammugi lubanud mind suureks rahwaks teha. Olen ma sind walesti mõistnud? Kas seda tõotust ei tule mõista täht-tähelt? Kas on see tõotus maksew minu ustawale teenrile Elieserile?

„Ja waata, Jehoowa sõna sai temale ja ütles: See ei pea mitte su pärija olema." Siis juhib Issand Abraami tähelpanu taewatähtede peale, neid lugeda käskides, ja et oma tõotust, mis ta esimesel korral andis, rohkem kinnitada, ütleb ta: „Nõnda peab su sugu olema." Salmid 4 ja 5.

Aga Abraam jäeb ikka ilma järeltulejata. Tema usk ei ole weel proowi läbi teinud. Esite tõlgitses ta seda tõotust „Elieseri" peale, ja, nagu 16. peatükist selgub, tuli ta siis Samraadis Saraga otsusele, et see tõotus Hagari läbi teoneb. See oli Abraami enda tegu, mille tagajärjeks oli teatawasti orjus. Iga kord, kui meie teeme midagi, mis

Issand ei ole käskinud, wiib see alati, isegi kui seda kõige parema mõttega tehakse, orjusesse.

Abraami ja Hagari wahel tekkinud wahekord ei olnud Issanda tahtmise järele ja tõi ainult tüli ja lõhet enne nii õnnelikku peresse. Jumal on siiski armuline ja hoolitseb kõikide — ka kõige õnnetumate eest. Nii oli lugu ka siin. Tema hoolitses Hagari eest. „Ja Jehoowa ingel leidis teda weeallika juurest, mis kõrwes... Ja ta ütles: Hagar, Sara ümmardaja, kust sa tuled ja kuhu sa lähed? Ja ta ütles: Mina olen oma emanda Sarai juurest ära põgenemas. Ja Jehoowa ingel ütles temale: Mine tagasi oma emanda juure, ja alanda ennast tema käte alla." 1. Moos. 16, 7—9.

Selle asemele, et oodata, kuni Issand ise oma tõotuse täidab, wõtsid Abraam ja Sara asja oma enda kätte; isegi kui nad tegid seda usus, et nad täidawad Issanda tõotust, oli see ainult nende eneste tegu. Nende raskuste läbi, mis nad pidid kannatama asjaolu tõttu, et nad end Issanda töösse segasid, pidid nad õppima wäljaarendama kindlat ja elawat usku Issanda sõna ja tõotuste sisse. See wiis, kuidas ingel Hagari wastu räägib, näitab ka selgesti, et Issand Abraami ja Sara tegu heaks ei kiitnud. Sara oli see, kes Abraamile Hagari liignaiseks andis. Ses asjas ei kuulnud Abraam Issanda, waid „Sarai sõna". 1. Moos. 16, 2. Selgemat tõendust selleks annab siin asjaolu, et Issanda ingel, selle asemel et tema kui Abraami naise poole kõnega pöörda, nimetab teda „Sarai ümmardajaks". 8. salm. Jumal ei wõinud nende segamist enda kawasse heaks kiita.

Selle aja kestwusel, mis oli möödunud sest ajast, kui Jumal andis Abraaamile tõotuse poja suhtes, õppis ta panema oma usaldust Jumala peale, selle asemel, et toetada end oma enese mõistuse peale. Sest ajast peale, kui ta „wõttis Sarai sõna kuulda", selle asemel, et Issandale sõna-

kuulelik olla, oli ta palju kibedaid kogemusi teinud. Et ta sel ajal südamest Jumalalt abi palus, selgub Issanda sõnast 1. Moos. 17, 1: „Mina olen kõigewägewam Jumal, käi minu palge ees ja ole täiesti waga.“ Abraam oli siis 99 aastat wana. Ismaeli sündimise ajal oli ta 86-aastane. 1. Moos. 16, 16.

Awaldused: „Mina olen kõigewägewam Jumal“, ja „käi minu palge ees ja ole täiesti waga“, annawad mõista, et Issand iseäralisel wiisil tahtis Abraami meele sisse istutada Jumala sisse uskumise wajadust. Seni oli ta katsunud midagi ise teha, selle asemel et Issanda sõna poole hoida. Jumal, olles Abraamile meele tuletanud, kes tema on ja mis ta suudab, ning näidanud temale täielikkuse teed, teeb temaga seaduse ja muudab tema nime, mis olnud siiamaani „Abram“, „Abraamiks“ ümber. Ka „Sarai“ nime muudab Issand „Saraks“ ümber ja kuulutab ette Isaaki sündimise.

„Ja Abraam pani oma pojale, kes temale oli sündinud, keda Sara temale ilmale toonud, nime Isaak... Ja Abraam oli saja aastat wana, kui tema poeg Isaak temale sündis.“ 1. Moos. 21, 3—5. Isaaki sündimine on kena tähendus uue sündimise peale, mis ainult wõib teoneda Jumala tõotuse wäe läbi. Sel põhjusel on kõik Jumala lapsed Kristuses ka „tõotuse lapsed ühes Isaakiga“. Kal. 4, 28. Isaak oli Kõigewägewama tegu, Ismael seewastu Abraami enese tegu. Mistahes inimeste käsu pidamine ei wõi kunagi olla muud midagi kui oma enese teod. Issanda käskude pidamine on Issanda tegu.

Rõõm Isaaki sündimise üle peab küll kirjeldamata suur olnud olema. Ja poja üles kaswades peab see rõõm olema suurenenud. Temas nägi Abraam ja Sara tõotuse järele suurt rahwast, ja päewade möödudes sai Isaak neile ikka armsamaks ja armsamaks, nagu ka nende lootused temal tulewiku suhtes alatasa selginesid.

Usu läbikatsumine.

„Ja see sündis pärast seda lugu, et Jumal Abraami kiusas ja ütles tema vastu: Abraam! ja ta ütles: Siin ma olen. Ja tema ütles: Et võta oma poeg, kes sinu ainus, keda sa armastad, Isaak, ja mine Moria maale ja ohverda teda seal põletamise ohvriks ühe nende mägede peal, mis ma sulle tahan öelda." 1. Moos. 22, 1. 2. Kalkar'i tõlkes seisab: „Aga pärast neid sündmusi juhtus, et Jumal Abraami läbi katsus," ja Lindberg'i tõlkes: „Pärast seda pani Jumal Abraami proovi peale." See tähendabki sõna „kiusas" meie tõlkes. Jumal ei kiusa meid seks, et meid patu sisse viia, vaid tema katsub meid läbi, et kinnitada ja sulatada meie usku. Otsegu meie kehalik jõud kasvab harjutuse läbi, nii arendatakse ja sulatatakse meie vaimlisi võimeid katsete läbi. Vaata Room. 5, 3—5. Jak. 1, 2—4.

Kallis metall pannakse sulatistiiglisse läbikatsumiseks. Sarnasel viisil talitatakse ka meie usuga. Selleşt kirjutab apostel: „Keda Jumala väes usu läbi hoitakse õnnistuseks, mis valmis on, et see peab ilmuma viimsel ajal. Millal teie väga rõõmsad peate olema, kes teie nüüd natukeseks ajaks (kui see tarvis läheb) kurvad olete mõnesarnaste kiusatuste sees; et teie usk, kui see saab läbi katsutud, peab leitama palju ülem olevat kui kuld, mis kaob ja siiski tules läbi katsutakse, kiituseks ja auks ja austamiseks, kui Jeesus Kristus ilmub." 1. Peetr. 1, 5—7. Jumalast meile saadetud läbikatsumised ei ole kangemad meie väljakannatamise võimest. „Teile ei ole veel muud kui inimese kiusatus kätte tulnud; aga Jumal on ustav, kes teid ei lase kiusata enam kui teie suudate kanda, vaid tahab kiusatusega ka otsa teha, et teie suudate kanda." 1. Kor. 10, 13.

Abraami usk tuli läbi katsuda. Esitades oma teenert Elieserit sellena, kelles tõotus pidi tõdenema, ilmutas ta avalikult välja, et tema usk veel ei olnud katset läbi tei-

nud. Sedasama võib öelda ka selle juhuse kohta, kui ta Sara healt kuulda võttis. Nüüd on tema läbikatsumine veel kangem, sest siin maksab see tema poja elu. Niipea kui ta kuuleb Issanda healt, wastab ta: „Siin ma olen.“ Ilma wiiwituseta võtab ta Issanda käsku kuulda. Tema ei pea nõu ühegi inimesega, ei oma naisegagi. Tema ei oota ka mitte, ega waata aega lootuses wabaneda sellest ristist, mis Issand tema peale pannud. Temal on kindel nõu Jumalale sõnakuulelik olla.

„Ja Abraam tõusis wara hommiku üles ja pani oma eesli sadulasse, ja võttis kaks oma noort meest enesega, ja oma poja Isaaki, ja lõhkus põletamise ohwri puud ja võttis kätte ja läks sinna paika, mis Jumal temale oli öelnud.“ 1. Mooс. 22, 3. Waikides asub ta teele, saadetuna oma pojast ja kahest oma teenritest. Kange võitlus on tema südames. Lühikese aja pärast peab ta oma poja ohwerdama. Milline läbikatsumine!

Kas Abraam peaks võima wälja kannatada? Miks peab ta võtma poja elu, ja kas tema, seda tehes, ei tühista Issanda tõotust, et tema sugu Isaaki läbi peab paljunema? Mispärast võtta Jumala sõna nii täht-tähelt selle asemel, et seletada seda võimalikult? Kas ei olnud tema kohus nõu pidada Saraga, et wähemalt anda temale juhust pojaga jumalaga jätta? Mis ütleb naine, kui ta ilma Isaakita koju tuleb? Miks on sellel asjal nii suur rutt? Niisugused ja sarnased mõtted on kiusaja kindlasti Abraami kõrwu sosistanud. Aga usklikkude isa ei lase end kõigutada.

„Kolmandal päewal tõstis Abraam oma silmad üles ja nägi seda paika kaugelt. Ja Abraam ütles oma noorte meeste wastu: Jääge teie siia eesliga, ja meie lähme woisiga sinna ja tahame kummardada ja jälle tagasi tulla teie juure.“ Salmid 4 ja 5.

Abraamil oli küllalt aega järelmõtlemiseks ja tagasipöörmiseks, kui ta seda soowis. Midagi ei pidanud sündima

ülepea-kaela wõi wäliſe mõju põhjal. Alles kolmandal päewal ilmutab end Jſſand temale mäel.

Mäe juure jõudes jätab Abraam eesli teenri hoolde ſelle ülemalpool tähendatud märkuſega, et tema Jſaakiga tagaſi tuleb kui nemad on Jumalat kummardanud. Seepeale aſetab jäära poja õlgadele ja wõtab iſe „eneſe kätte tule ja noa“ ja nad lähewad ohwerdama. Teel küſib Jſaak iſalt: „Kus on tall põletamiſe ohwriks?“ 7. ſalm.

Terawa noana pidi ſee küſimus läbi tunginud olema iſa enne juba werdjookswaſt ſüdameſt. Kuid Abraam ei wäljenda oma tundeid. Poja poole pöördes wastab ta: „Küllap Jumal katſub eneſele talle põletamiſe ohwriks; ja nemad läkſid mõlemad ühtlaſi.“ 8. ſalm. Tulles ſinna kohta, mis Jſſand Abraamile oli kätte juhatanud, ehitas ta altari. Hirmus ſilmapilk oli nüüd tulnud; Abraam aſetab Jſaaki altarile ja haarab „noa, et ta pidi oma poja ära tapma.“ 10. ſalm.

Abraam on katſe läbi teinud. Parajaſti kui ta wõtab noa, et ſeda oma poja ſüdameſſe tõugata, peatatakſe tema kätt. „Ja Jehoowa ingel hüüdis tema wastu taewaſt ja ütles: Abraam, Abraam! ja ta ütles: Siin ma olen. Ja ta ütles: Ära pista oma kätt poiſi külge, ja ära tee temale midagi, ſeſt nüüd tean mina, et ſina Jumalat kardad, ja et ſa oma ainuſt poega ei ole mulle ära keelanud.“ S. 11. 12.

Uſk wõitis, ja Abraam ſai oma poja tagaſi, kuid teiſel wiiſil kui ta oli oodanud. Seekord oli ta Jſſanda ſõna kuulda wõtnud, ilma et oleks katſunud ſeda ſeletada. Tema uskus täiesti ja kindlaſti niihäſti tõotuſt, et Jſaaki järeltulejad pidid ſaama ſuureks rahwaks kui käsku teda ohwerdada. Tema teadis, et Jumal ſeda tõſiſelt wõttis, mis ta ütles. Asjaolu, et ta ſeda ei mõiſtnud, wõi et ta ei wõinud neid kahte asja kokkukõlla wiia, ei muutnud asja.

Nende kolme päewa ſees, mis käiſid teo eneſe eeſ, oli Abraam põhimõttelikult oma poja ohwerdanud. Olles kindel

selles, et Issand igatahes oma tõotuse täidab, isegi kui see sünnib ülesäratamise teel surmast, haarab ta noa, et oma poega tappa. „Usu läbi wiis Abraam Isaaki ohwriks, kui teda kiusati, ja wiis ohwriks selle aimsa, kes temale sündinud... Ja mõtles, et Jumal wägew on ka surnust üles äratama, seepärast tõi tema teda ka ettetähendamiseks tagasi." Ebr. 11, 17—19.

Abraam on jätnud meile ilusa eeskuju sellest, mis elaw usk suudab korda saata ja kuidas meie peame wõtma „kõik mõtted wangi Kristuse sõnakuulmise alla." 2. Kor. 10, 5. Otsekui tema usk läbi katsuti, nii katsutakse ka meie usk läbi, ja otsekui tema õigeks mõisteti usu läbi, nii mõistetakse ka meid õigeks usu läbi. Sel põhjusel on eriti tähtis tähele panna, millal ja kuidas teda õigeks mõisteti.

Jakobus, tõendades, et usk ilma tegudeta surnud on, küsib: „Aga tahad sa teada, oh tühine inimen! et usk ilma tegudeta on surnud? Eks Abraam, meie isa, ei ole õigeks mõistetud tegudest, kui ta oma poja Isaaki altari peale ohwriks wiis?" Ja et keegi tema sõnu walesti ei mõistaks, seletab apostel ligemalt: „Nõnda näed sa, et usk tema tegudele on abiks olnud, ja tegudest on usk täieks saanud. Ja kiri on tõeks saanud, mis ütleb: Abraam on Jumalat uskunud, ja see on temale õiguseks arwatud, ja tema on Jumala sõbraks hüütud." Loe Jak. 2, 17—23.

Kuhu sõnakuulmatus wiib.

Et wõida kasutada näituseks elektrit, peab tundma ja pidama selle loodusejõu seadust. Kõige wäiksemal kõrwalekaldumisel wõi üleastumisel nendest seadustest on oma tagajärjed. Ei ole tarwis palju, et esile tuua tegewuse seisakut; see sünnib isegi siis, kui wiga on tehtud teadmatuses wõi heas usus. Telegraaf ja telefon lõpetawad tegewuse, ja

tuled kustuwad samal silmapilgul, mil wool katkes. Samuti on lugu kõrgemate ja puht-usuliste seadustega.

Sõnakuulmine usulistele seadustele arendab püha iseloomu ja teeb meid kõlbawateks ühe koha jaoks Jumala riigis, kuna sõnakuulmatus risti wastukäiwat mõju awaldab. Sel põhjusel ei wõi patune kunagi iseennast parandada. Jer. 13, 23. See wõib ainult sündida Kristuse wäe läbi. „Sest meie oleme tema tehtud, Kristuse Jeesuse sees loodud hea tegudele, mispärast Jumal meid on enne walmistanud, et meie nende sees pidime käima." Ewes. 2, 10. Kristus andis oma elu, et „käsu õigus pidi täiesti sündima meie sees, kes meie ei käi liha järel, waid waimu järel." Kellel ei ole elawat ühendust Kristusega, need ei wõi olla sõnakuulelikud Jumala püha ja täieliku käsuseadusele. Room. 8, 3. 4. 7.

Aadama sõnakuulmatuse tagajärjed on hoiatuseks meile kõigile, näidates, kuhu patt wiib. Kristuse sõnakuulmine näitab meile seewastu teed uuesti ülesseatud paradiisi. „Sest otsegu ühe inimese sõnapõlgamise läbi palju on saanud patuseks, nõnda saawad ka ühe (Kristuse) sõnakuulmise läbi palju õigeks." Room. 5, 19. Usu läbi Kristuse sisse saame jõudu puhtaks teha „oma hinged tõe sõnawõtmises". 1. Peetr. 1, 22.

Kuhu wiib sõnakuulmatus, seda wõiwad mõned näitused Pühast Kirjast kõige paremini walgustada. Neid käsitades, tuletagem meele, et „mis iial enne on kirjutatud, on meie õpetuseks enne kirjutatud." Room. 15, 4.

Jumal andis Israeli lastele käsud ja ettekirjutused kogduse telgi ülesehitamiseks ja jumalateenistuse sisseseadmiseks. Kaks Aaroni poegadest ei wõtnud aga neid käskusid täpselt. Kui nad pidid ohwerdama, „wõtsid igamees oma sütepannu ja panid tuld nende sisse, ja panid suitsetamise rohtu sinna peale, ja nemad wiisid wõõrast tuld Jehoowa ette, mis ta neile ep olnud käskinud. Siis läks tuli Jehoowa eest

wälja ja põletas neid ära, ja nemad ſurid Jehoowa ette." 3. Mooſ. 10, 1. 2.

Kui Taawet wiis ſeaduſe laeka Kirjatjearimiſt „Taaweti linna", laskis ta teda wedada uuel wankril, ſelle aſemel, et nagu Jſand oli käskinud, teda lewiitidel kanda lasta. Ta tegi ſeda kahtlemata paremas mõttes; aga mis oli tagajärg? Teel „weikſed heitſid kõrwale", mille tagajärjel laegas pidi peaaegu ümber kukkuma. Uſa, kes käis kõrwal, kargas ligi ja pistis „oma käe Jumala laeka külge", et ſeda kinni pidada. Samal ſilmapilgul ſurmati ta — „Jumal lõi teda ſinna maha ekſituſe päraſt, et ta ſinna Jumala laeka juure ära ſuri." 2. Sam. 6, 6. 7.

Jſand oli ſagedasti ütelnud, et Keati lapſed pidid ſeaduſe laegaſt kandma, aga nad ei tohtinud ſelle külge puutuda, et nad ära ei ſure. 2 Mooſ. 25, 14; 4. Mooſ. 4, 15. Selleſt ſelgeſt keeluſt astus Uſa üle, ſeepäraſt ſuri tema. Taawet nägi kohe, et ta oli teinud wea; ſeſt päraſt läkitas ta käſud preeſtrite Sadoki ja Abdatari kui ka mõningate juure lewiitideſt, paludes neid laegaſt ära wiia; „ſeſt," ütles tema, „ſeepäraſt, et teie eſimeſel korral ei olnud kandmas, ſiis tegi Jehoowa, meie Jumal, lõhkumiſe meie ſeas, et meie teda ei nõudnud, nõnda kui kohus." 1. Aja r. 15, 11—13. Sel korral ei wea nad laegaſt ka mitte wankril, waid „lewiitide pojad kandſid Jumala laegaſt, nõnda kui Mooſes Jehoowa ſõna järele oli käskinud, oma õlgade peal kangidega, mis ſelle küljes." 15. ſalm.

Jſand on annud oma käſud ſeks, et neid „ſuure hoolega pidada" (Laul 119, 4); ja et nende halwakspidamine on üheſugune Jumala halwakspidamiſega. Meie tegewiis ilmutab, mis meie ſüdames aſumas ja keda meie tõepooleſt armaſtame ja teenime. Room. 6, 16. Tõeline Jumala laps wõib ainult olla täidetud ühe ſoowiga, nimelt järgida ja kuulda wõtta Jumalat kõigis aſjus. „Kas Jehoowal peaks põletamiſe ja tapaohwriſt nii hea meel olema kui ſeſt, kui

keegi Jehoowa sõna kuuleb: Waata, sõnakuulmine on parem kui tapaohwer; tähelepanemine on parem kui jäärte rasw." 1. Sam. 15, 22.

„Ei saa kõik, kes minu wastu ütlewad: Issand, Issand, taewariiki, waid kes teewad minu Isa, tahtmise järele, kes taewas on." Matt. 7, 21. Kristus on meie eeskuju, teda peame jälgima. 1. Peetr. 2, 21. Tema sai „inimeste sarnatseks" (Wil. 2, 7), see tähendab, et tema „kõigis on kiusatud otsegu meie, siiski ilma patuta." Eebr. 4, 15. Teda kiusati ja ta pidi wõitlema Jumalaga „wäga suure kisendamise ja silmaweega", ja kuigi ta oli Jumala Poeg, on tema „sest, mis ta on kannatanud, sõnawõtmist õppinud." Eebr. 5, 7—9.

Usu läbi oli Abraam Jumalale sõnakuulelik, ja Kristus on surnud ja üles tõusnud, et esile tuua ususõnakuulmist meie sees. Room. 1, 5. „Igaüks, kes pattu teeb, see on patu sulane" — ja „patt on see, mis käsu wastu on." Joan. 8, 34; 1. Joan. 3, 4.

Tublisti 1800 aastat tagasi teostas Kristuse ewangeelium „ususõnakuulmist kõikide sees", kes seda wastu wõtsid; ja nagu oleme näinud, teostab kolmekordne kuulutus sedasama meie ajal. „Siin on pühade kannatus: siin on need, kes Jumala käsusõna ja Jeesuse usku peawad." Ilm. 14, 12.

28. loeng.

Surma mõistatus.

Kus asub hing surma ja ülestõusmise wahel?

„Aga mees sureb ära ja saab wõimatumaks, ja inimene heidab hinge, kus on tema siis?“ Job. 14, 10.

Küsimine, mida meie selles loengus eriti tahame harutleda, on: Kus on hing surma ja ülestõusmise wahel? Kui Joosepit kutsuti waraao unenägu seletama, wastas ta: „Ei see pole minu käe; küll Jumal ometi waaraole head kuulutab.“ 1. Moos. 41, 16. Need sõnad wõtan ma oma sõnadena. Püha Kiri on jumalik allik, millest wõime wabalt ammutada, ja sealt leiame otsustawa wastuse igale küsimusele, mis meie hingeõnnistust puudutab.

Et juba selle uue loengute rea esimeses loengus mulle õnnestaks selgitada kõike surma ja olukordade suhtes sealpool hauda — see oleks waheşt liig palju oodatud. Seepärast palun austatud lugejaid, kes asuwad teisel arwamisel kui mina nende küsimuste suhtes, selles asjas mingisugust otsust wõi lõppjäreldusi teha, enne kui käesolew loengute rida läbi on.

Surm on waenlane. Seda märgatakse wast õieti, istudes mõne armsa ja ustawa sõbra surmawoodi juures, wõi seistes külma haua äärel, et öelda „jumalaga“ sellele, keda siin elus kõige rohkem armastatakse. Kui raske, rusuwalt raske

on lahkuda oma armsamaist. Meie saadame neid surma wärawateni. Seal lahkume. Mis sünnib sealpool, seda meie ei wõi teada; see on meile mõistatus — surma mõistatus! Nii näeb wälja puht inimlikult seisukohalt waadates. Aga tänu Issandale, et see näeb hoopis teisiti wälja usu silmaga waadates. Jeesusel on surma wärawa wõtmed. Tema ütleb: „Ära karda, mina olen esimene ja wiimne, ja elaw, ja olen surnud, ja waata ma elan igawesti igaweseks ajaks, aamen. Ja minu käes on põrgu ja surma wõtmed." Ilm. 1, 17. 18. Tema läks ise läbi surma wärawa, murdis haua ahelad ja awas pimeda wärawa.

Job ei seadnud endale küsimust: Kui „inimene heidab hinge, kus on tema siis?" mitte sellepärast, et tema seda ise ei teadnud, sest nagu näeme järgmisest loengust, oli ta tuttaw selle asjaoluga. Sedasama wõidakse öelda ka ülejäänud piiblikirjutajatest, ja otse sel põhjusel pöörame nende poole, et saada wastust küsimusele: Kus asub hing surma ja ülestõusmise wahel?

Hing ei ole mitte taewas.

Õpetus, et jumalakartlikkude hinged kohe peale surma otsekohe taewa minewat, satub kõige terawamasse wastollu Issanda sõnaga. Tasu saadakse wast siis, kui Jeesus tuleb oma au sees. „Inimese Poeg tuleb oma Isa au sees oma inglitega, ja siis tasub tema igaühe kätte tema töö järele." Matt. 16, 17. Otse oma ristilöömise eel andis ta oma jüngritele aulise tõotuse, et tema läheb ära neile aset walmistama ja pärast tuleb ta tagasi neid oma juure wiima. Joan. 14, 1—3.

Waewalt oleks ta nii rääkinud, kui see õpetus, et kohe peale surma taewa mindawat, tõele wastaks. Paulus õpetab wäga selgesti, et surnud ei lähe taewa enne, kui Jeesus neid ise wiib. „Sest seda ütleme meie teile kui Issanda

sõna, et meie, kes meie elame ja üle jääme Issanda tulemise ajani, ei pea nende ette jõudma, kes on magama läinud. Sest et Issand ise tahab maha tulla taewast sõjakisendamise, peaingli heale ning Jumala pasunaga, ja kes Kristuse sees surnud, need peawad üles tõusma esmalt; pärast peab meid, kes meie elame ja üle jääme, ühtlasi nendega pilwete sees kistama Issanda wastu taewa poole; ja nõnda peame meie ikka Issandaga olema." 1. Tess. 4, 15—17. Seega ei kohta need, kes Issandas surnud, teda enne tema tagasitulekut.

Hebr. 11, 39. 40. salmidest selgub, et usuisad ei ole „tõotust ... mitte kätte saanud, et Jumal parema asja meile oli enne ära näinud". Seesama selgub ka Peetruse kõnest nelipühi päewal. Nii loeme: „Sest Taawet ei ole taewasse läinud, aga tema ütles: Issand on ütelnud minu Issandale: Istu minu parema poole." Ap. t. 2, 34. Peetrus ei oleks sel kombel rääkinud, kui ta oleks uskunud, et Taaweti hing taewas on. Aga tema sõnad üksnes ei näita, et ta ise niisugust õpetust ei uskunud, waid et „jumalakartlikud mehed" (juudid) (Ap. t. 2, 5), kelle wastu ta rääkis, ka seda ei uskunud; sest niisugusel juhtumisel oleks tema wäide, et Taawet „on surnud ja maha maetud", ilma mõjuta olnud.

Hing ei ole ka mitte nuhtlusekohas.

Jumal „on ühe päewa seadnud, millal ta maailma peale tahab kohut mõista õiguses ühe mehe läbi, keda ta seks on seadnud, ja pakub usku kõigile pärast seda, kui ta teda on surnust üles äratanud." Ap. t. 17, 31. See päew, mille peale Paulus siin tähelepanu juhib, oli tol ajal kaugel tulewikus, ja kuigi meie sellele tublisti 1800 aastat ligemal oleme, kuulub ta weelgi tulewikku. Seega ei wõi surnud weel enda kohtuotsuse kätte saanud olla.

Nii siis leiab kohus wast Kristuse tagasitulemisel aset. „Aga kui inimese Poeg tuleb oma au sees, ja kõik pühad

inglid temaga, siis istub tema oma aujärje peal. Ja siis peab kõik rahwas tema ette koguma ja tema lahutab neid üheſt ära, nõnda kui karjane lambaid ära lahutab ſikkudeſt. Ja tema paneb lambad oma paremale käele, aga ſikud pahemale ſeisma. Siis wõtab kuningas neile öelda, kes tema paremal käel on: Tulge tänna, minu Iſa õnnistatud, pärige kuningriik, mis teile on walmistatud... Siis wõtab tema ka öelda neile, kes pahemal käel on: Minge ära minuſt, teie äraneetud, igaweſe tulesſe, mis walmistatud on kuradile ja tema inglitele." Matt. 25, 31—41.

Kõik õiglaſed, kes elanud, alates otſe Aadamaſt, kõigil inimpõlwedel, moodustawad ſalkkonna, kes ſeiſab Jeeſuſe paremal käel, ja neile ütleb ta: „Tulge tänna, minu Iſa õnnistatud, pärige kuningriik, mis teile on walmistatud maailma aſutamiſeſt." Kui oletada, et nemad päraſt ſurma tõepoolest taewa on läinud, siis olekſid nad juba ſeal olnud — paljud nendeſt koguni mitu tuhat aastat. Kristuſe tagaſitulekul peawad nad ſeega ſelleſt õndſuſeſt lahkuma ja maa peale tagaſi tulema, et inimeſe Poja ette eſineda. Kas ei ole niiſugune õpetus terawas waſtolus Iſanda ſõnadega ja kaine mõistuſega?

Jeeſuſe pahemal käel ſeiſab jumalakartmatu ſalk, kellele ta ütleb: „Minge ära minuſt, teie äraneetud, igaweſe tulesſe." Aga meie lapſepõlwes ſaadud õpetuſe järele peawad nad juba ſeal nuhtluſepaigas olnud olema — paljud pikkade ajajärkude keſtwuſel. Mil põhjuſel peab neid nüüd uuesti Jeeſuſe ette ſeatama? Miks ütleb ta neile, et nad peawad tema juureſt ära minema igaweſe tulde, kui nad juba ſeal oma ſurmaſt ſaadik olnud? Ja miks piinatakſe neid igaweſes tules aastaſadade keſtwuſel, enne kui nende juures kohtuotſus täide ſaadetakſe? Kas niiſugune õpetus mitte kentſakas ei ole? Kas on ime ſiis, et paljud mõtlejad inimeſed uſu üldſe ära heidawad? Kas wõib niiſugune õpetus kaaſa mõjuda Jumala ja Kristuſe armastuſe awalda-

miseks, ja kas on võimalik seda kokkukõlastada Jumala tarkuse ja õigusega? Kas ükski maine kohtunik kurjategijatega sel kombel ümber käiks?

Jumal on õiglane, ja tema tahab „õiget viisi kohut mõista". Laul 75, 3. Taawet ütleb: „Sinu wastu... olen ma pattu teinud;... seepärast oled sa õige, kui sina räägid, sa oled puhas, kui sa kohut mõistad." Laul 51, 6. Nikodemuse sõnad: „Kas meie seadus inimese hukka mõistab, ilma et teda esmalt üle kuulatakse ja teada saadakse, mis ta on teinud?" näitawad, kui täpne on olnud Jumal nende seaduste wäljaandmise suhtes, mis ta Moosese läbi andis ja mis selle elu kohta maksawad. Kas arwab keegi, et tema on waheşt wähem täpne wiimase ja igawese kohtumõistmise suhtes? Õiglased saawad oma tasu ja jumalakartmatud oma nuhtluse Jeesuse ilmumisepäewal. 2. Tess. 1, 7—10.

Hing on surmariigis.

Peetruse nelipühi päewal peetud kõnest saame täie selgituse selle üle, kus hing surma ja ülestõusmise wahel asub. Kuulge, mis ta ütleb: „Mehed, wennad, ons luba julgesti teile rääkida peawanemast Taawetist, et ka tema on surnud ja maha maetud, ja tema haud on meie juures tänapäewani. Et ta nüüd prohwet oli, ja teadis, et Jumal temale wandega oli tõotanud, tema niuete soust Kristust üles äratada liha poolest, et see pidi istuma tema aujärje peal; siis nägi tema enne ära, ja rääkis Kristuse ülestõusmisest, et tema hing ei ole mitte hauda jäetud, ja tema liha ei ole mitte mädanemist näinud. Sellesinatse Jeesuse on Jumal surmast üles äratanud; selle asja tunnistajad oleme meie kõik. Et tema nüüd Jumala käe läbi on ülendatud, ja püha Waimu tõotuse Isalt saanud, siis on tema seda wälja walanud, mis teie nüüd näete ja kuulete; sest Taawet ei ole mitte

taewasse läinud, aga tema ütles: Issand on ütelnud minu Issandale: Istu minu parema poole." Ap. t. 2, 29—34.

Siin toob Peetrus esile Laul 16, 10: „Sest sina ei jäta mu hinge mitte hauda, ega salli, et see, kes su meelest armas, peab äramädanemist nägema." Apostel näitab, et siin ei räägita Taawetist waid Jeesusest. Taawet suri, kuid ei läinud taewa; seda tegi aga Kristus. Tema hing ei jäänud surmariiki, tema tõusis kolmandal päewal üles. Kristuse surma ja ülestõusmise wahel oli tema hing surmariigis.

Küsimuse peale meie kirjakohas: „Aga mees sureb ära ja saab wõimatumaks, ja inimene heidab hinge, kus on tema siis?" wastab Issanda sõna: Surmariigis. „Jehoowa suretab ja teeb elawaks, wiib alla hauda ja toob jälle üles." 1. Sam. 2, 6. Ja edasi: „Nemad kulutawad oma päiwi õnnega, ja silmapilkliselt ajal lähewad nemad alla hauda (teistes keeltes: surnute riiki)". Job. 21, 13. Surmariik on ühine kogumisekoht kõikide inimeste, nii õiglaste kui ülekohtuste, jaoks kuni ülestõusmiseni. Laulja küsib seega tabawalt: „Mis mees peaks elama ja mitte surma nägema? kes oma elu haua käest wõiks ära peasta?" Laul 89, 49.

Waim läheb tagasi Jumala juure.

Enne kui ma lõpetan, wastan mõne küsimuse peale, mis siin huwitawad wõiwad olla. Need, kes arwawad, et hing läheb kas taewa wõi nuhtlusekohta kohe pärast surma, armastawad tuua esile Kog. 12, 7:

„Ja nõnda põrm mulda jälle saab, nõnda kui ta olnud, ja waim jälle Jumala juure läheb, kes teda annud."

Siin ei seisa ühtegi sõna hingest, seewastu aga põrmust, mis jälle mulda saab, ja waimust, mis Jumala juure tagasi läheb. Kui nüüd kinni hoitakse arwamisest, et hing olewat eriline olewus, kelle asukoht inimeses, mida tuleb siis öelda

waimust? Wäidet, et hing ja waim tähendawat ühte ja sama olewust, on raske kokkukõlastada apostli sõnadega 1. Tess. 5, 23. salmis. Siin on öeldud: „Waim ja hing ja ihu." Missugune nendest kahest — waim ja hing — on suremata olewus? Koguja ütleb, et waim Jumala juure tagasi läheb, aga ta ei ütle, et waim suremata olewus on.

Kui see kirjakoht peab tõestama, et hing kui suremata olewus pärast surma kas taewa või põrgu (nuhtlusepaika) läheb, siis tõestab ta ülearu palju. Koguja räägib nimelt ümberpöörmatutele; tema annab neile nõu mõtelda Looja peale, „enne kui weel ep ole tulnud kurjad päewad, ja aastad ligi ei saanud, kui sa ütled: Need ei ole mitte mu meele pärast; enne kui päike ja walgus pimedaks läheb, ka kuu ja tähed;... enne kui hõbeköis wenib ja kuldkauss katki läheb... ja nõnda põrm mulda jälle saab, nõnda kui ta olnud, ja waim jälle Jumala juure läheb, kes teda annud." Kog. 12, 1—7. Nagu näha, manitseb Koguja noori Jumalat otsima, enne kui waim jälle Jumala juure tagasi läheb; pärast seda aega on liiga hilja. Kõikide (niihästi jumalakartmatute kui õiglaste) waimud lähewad elust lahkudes Jumala juure; aga mitte suremata olewustena.

Jumal on kõige elu algataja — elu waim tuleb temalt. Nii loeme 1. Moos. 2, 7, et Jumal puhus „elawat õhku" (teistes keeltes: elu waimu) inimese ninasse, ja tema sai „elawaks hingeks". Selle tõttu ei ole raske mõista Kog. 12, 7. Elust lahkudes läheb elu waim või „elaw õhk", mis Jumal loomisel „inimese ninasse" puhus, jälle Jumala juure, ja ülestõusmise hommikul tuleb ta jälle inimesesse tagasi.

Mooses ja Elias muutmise mäel.

Jutustuse Mooseseşt ja Eliast leiame Matt. 17, 1—4 salmides. Siin juhin kõige pealt tähelpanu asjaolule, et Mooseşe ja Elia hinge või waimu ei ole nimetatud. Meie loeme:

„Ja waata, Mooses ja Elias näitasid endid neile, ja kõnelesid temaga.“ Matt. 17, 3. Luukas kirjutab: „Ja waata, kaks meest rääkisid temaga, need olid Mooses ja Elias.“ Luuk. 9, 30. Selgemini ei saa öelda kui „kaks meest rääkisid temaga, need olid Mooses ja Elias.“ Miks ei peaks meie seda uskuma? Ja mis õigus on meil tõendada, et need ei olnud Mooses ja Elias, waid nende waimud wõi hinged? Niisugusel juhtumisel oleks pidanud ju olema kirjutatud: „Ja waata, kaks hinge rääkisid temaga, need olid Moosese ja Elia hinged.“

See, mis seal mäel sündis, kujutas Jeesuse riiki. Loe Matt. 16, 27. 28; 17, 1—5. Kui Kristus tuleb oma riigis, tõusewad õiglased surnud üles, ja elusad muudetakse. 1. Tess. 4, 16. 17; Ilm. 20, 4—6. Seepärast kui jüngrid pidid nägema „inimese Poja tulewat oma riigis“, pidi seal peale Jeesuse olema wähemalt üks esitaja kummagist klassist, missuguseid on arwult kaks ja kellest ühe moodustawad õiglased surnud ja teise elusad pühad. Nii oli ka lugu; sest „kaks meest“ („Mooses ja Elias“) „näitasid endid neile ja kõnelesid temaga.“

Elias wõeti teatawasti omal ajal taewa ilma surma maitsmata. 2. Kun. 2,11. Seewastu suri Mooses, ja Issand mattis ta maha. 5. Mooses. 34, 5. 6. Seepärast ei wõinud Mooses esineda mäel teisel kombel kui ülestõusmise läbi, ega wõinud ka olla Kristuse riigis ülestõusnute esitaja, kui ta ise ei olnud üles tõusnud. Elias wõis esitada neid elusaid pühi, kes Kristuse tagasitulekul maa pealt elusalt ära wõetakse, sest et ta ise elusana taewa oli wõetud.

Moosese kohta kirjutab Juudas: „Aga peaingel Mikael, kui ta kuradiga riielides waidles Moosese keha pärast, ei julenud mitte teotuse kohut tema peale mõista, waid ütles: Issand sõidelgu sind!“ Juuda 9. salm. Kui Mikael üles tõuseb, tõusewad paljud surnutest üles Taan.. 12, 1. 2. Mikael on see, kes nad üles äratab. 1. Tess. 4, 16. Saadan

awaldas Mikaelile Mooseſe ülesäratamiſe puhul wastupanu. Temal oli ju (ſellel ajapunktil) „ſurma üle wõimus“ (Ebr. 2, 14), ja Kristus ei olnud weel ſurma ära wõitnud. See ſündis waſt tema ſurma ja ülestõusmiſe läbi. Kristus peab ſeega Mooſeſe üles äratanud olema ſelle tõe jõul, et ta kord tulewikus ſurma ja haua ära wõidab. See asjaolu peab olema olnud kõneaineks Mikaeli ja Saadana wahel, kui Mikael „kuradiga riieldes waidles Mooſeſe keha pärаſt“. Miks pidid nad muidu waidlema Mooſeſe keha pärаſt?

Iſſanda ſõnade põhjal, et ſee tõelikult Mooſes oli, kes ülemaltähendatud juhtumiſel end jüngritele näitas, ſaab jutuſtus Juuda raamatu 9. ſalmis aruſaadawaks ja ei jää mitte enam tumedaks. Pauluſe tähendus Room. 5, 14. ſalmis, et ſurm walitſes kui kuningas „Aadama ajaſt Mooſeſe ajani“, jääks mõttetuks, kui Mooſes poleks üles tõusnud. Nii Room. 5, 14 kui Juuda 9. ſalm näitawad, et tol korral peab olema ustud Mooſeſe ülestõusmiſt.

„Ihuſt ära olla“.

„Aga meie oleme julged, ja tahaksime ennemini ihuſt ära olla, ja kodu olla Iſſanda juures.“ 2. Kor. 5, 8.

Ka ſiin ei räägita hingeſt wõi waimuſt waid iſikuſt eneſeſt. Paulus ei nimeta ſõnagagi, et tema uskus, et ka kohe pärаſt ſurma ſaab „kodu olla Iſſanda juures“. Selle mõiste liſawad piibliſeletajad omalt poolt juure. Paulus peab igatahes iſe kõige paremini teadnud olema, millal ta lootis „kodu olla Iſſanda juures“. Oma eluõhtul waatab ta tagaſi oma maiſe elu peale ja edaſi igaweſe elu — ſelle taſu peale, mis teda ootab. Meie loeme: „Mis muud weel õiguſe kroon on mulle tallele pandud, mis mulle Iſſand, õige kohtumõiſtja, tulemiſe päewal tahab anda, aga mitte ükſipäinis mulle, waid ka kõigile, kes tema tulemiſt armastawad.“ 2. Tim. 4, 7. 8.

Et Paulus siin „tulemise päewa" all sama päewa mõistab, mida ta kirjeldab 1. Tess. 4, 13—18 salmides (Kristuse ilmumise päewa), on eneseſt mõistetaw. Samaſt päewaſt kirjutab ta ka 2. Kor. 5, 1: „Seſt meie teame, kui meie maja mullane hoone maha kistakse, et meil eluase on Jumala käeſt, hoone, mis ei ole kätega tehtud, waid igawene taewas." See eluase, milleſt ta siin räägib, peab olema seesama, mida Abraam ootas. Selleſt loeme Eebr. 11, 10. salmis: „Seſt tema [Abraam] ootas linna, kel alused on, kelle ülesehitaja ja walmistaja Jumal on."

Keegi ei mõistnud paremini kui Paulus, et see lootus waſt Jeesuse tagasitulekul tõdeneb. Siis saawad kõik Issanda tõelikud lapsed surematusega kaetud, ja uus Jeruſalem, mis tuhanda aasta lõpul taewaſt maha tuleb, saab teatawas mõistes nende „eluasemeks". „Seſt seesinane kadum asi peab eneſe peale wõtma hukkaminemata põlwe, ja seesinane surelik peab eneſe peale wõtma suremata põlwe." 1. Kor. 15, 53. Aga see ei sünni apoſtli sõnade järele 52. salmis mitte enne ülestõusmiſt — nii siis mitte kohe päraſt surma. Siin on kohane tähendada, et püha kiri tawalikult ei wõta kõne alla surma ja ülestõusmise wahel olewat aega. Nii loeme Eebr. 9, 27. salmis, et „inimestele on seatud üks kord surra, aga päraſt seda kohus."

Awalduſega „ihuſt ära olla ja kodu olla Issanda juures" tähendab Paulus wabastamiſt maiſeſt eluſt, et siis Kristuse tulemise päewal üles tõusta igaweſele elule.

Seeſtpidine inimene.

„Seepäraſt ei wäsi meie mitte ära, waid et küll meie wäljaſtpidine inimene ära rikutakse, ometi uuendatakse seeſtpidine inimene päew-päewalt." 2. Kor. 4, 16.

Seeſtpidine inimene on elu Kristuſes wõi „uus inimene, kes Jumala sarnaseks on loodud tõſiſe õiguſe ja pühitſuſe

sees", nii siis wastand wana inimesele, „keda rikutakse pettuse himude läbi". Ewes. 4, 22—24. Usu läbi saame puhtaks kõigest patust ja arendame wälja püha iseloomu, ja usu läbi elab Kristus meie südametes. Ewes. 3, 16. 17. Loobudes neist pattudest, mis warem meid waldasid, paneme maha „wana inimese". Need, kes ära heidawad wana inimese tema tegudega, ehitawad endid uue inimesega — „südamliku halastusega, heldusega, alandusega, tasandusega, pika meelega" jne. Kol. 3, 8—12.

Meie omandame igawese elu Kristuses, ja isegi kui meie maine elu kaob, uuendatakse meie waimline elu Kristuse sõna jõul. Surm ei wõi häwitada igawest elu. See „on warjule pandud Kristusega Jumala sees". Kui tema awalikuks saab, siis peame ka meie „temaga au sees awalikuks saama". Kol. 3, 3. 4.

Meie wiibime weel waenlase maal, ümbritsetud haigusest, muresi ja wiletsusest. Meie kanname patu ja surma märke; aga, tänu Jumalale, meil on „kindel rõõmustamine", „kes meie ruttame ettepandud lootust kätte saama, mis meil on otsegu hinge ankur, mis kindel ja kõwa on." Ebr. 6, 18. 19.

29. Loeng.

Surnute riigis.

Kas päraſt ſurma on ümberpöörmiſt?

„Tema ilmutab, mis ſügaw ja ſalaja on; ta teab, mis pimeduſes on, ſeſt tema juures elab walgus.“ Taan. 2, 22.

Kui ſee tõſi on, et päraſt ſurma weel ſaab ümber pöörda, ſiis peakſime ſeda ka teadma; on ſee aga ekſitus, ſiis on weel palju tähtſam ſelle üle ſelgituſt ſaada, et meie ei laſe end ekſitada ja wale lootuſe peale rajada.

Surmariik.

Nagu oleme näinud, läheb hing eluſt lahkudes ſurmariiki. Kui päraſt ſurma ümberpöörmine wõimalik, ſiis peab ſee teonema loomulikult ſeal. Sel põhjuſel on meile tähtis teada, mis püha Kiri ſurma riigiſt õpetab.

Sõna „ſurmariik“ on tõlgitud eebreakeelſeſt ſõnaſt Sheol ja greekakeelſeſt hades. Huwitaw on tähele panna, kuidas need ſõnad mitmes eritõlkes kõlawad. Kui Jakob Jooſepit taga leinas, arwates, et mingiſugune metsloom teda lõhki kiskunud, katſuſid tema lapſed asjata teda trööſtida. Aga „ta ei annud ennaſt mitte trööſtida ja ütles: Küll ma lähen leinates oma poja juure hauda (Sheol'i)“. 1. Mooſ. 37, 35.

Jakob ei trööſtinud end ſeega, et ta läheb warsti oma poja juure taewa, waid ſeewastu „hauda“. Seeſama ſelgub

ka Job. 14, 13. salmist, kus Job. (eestikeelse tõlke järele) palub: „Oh, et sa mind surnute paika tallele panekssid!" kuna ta daanikeelse tõlke järele palub: „Oh, et sa mind hauda tallele panekssid!"

Enne kui üle lähen wastawa sõna käsitamisele uues Testamendis, juhin tähelepanu jutustusele 4. Moos. 16, 30—33 salmides. Eestikeelses tõlkes seisab kirjutatud Kora ja tema soo üle, et „maa tegi oma suu lahti ja neelas neid ära ja nende majad, ja kõik inimesed, kes Kora päralt, ja kõik waranduse. Nõnda läksid nemad ja kõik, mis nende päralt, elawalt hauda, ja maa kattis neid pealt kinni, ja nemad kaduſid koguduse seest ära". Daanikeelses tõlkes seisab, et „nemad läksid elawalt põrgu". Norrakeelses tõlkes aga, et „nemad läksid elusalt alla surmariiki... ja nad said hukka". Nagu näha, tähendawad sõnad „haud", „surmariik" ja „põrgu" ka siin ühte ja sama kohta.

Mida on öeldud Sheol'ist wanas Testamendis, see maksab ka hades'i kohta uues Testamendis. Matt. 11, 23. salmi wana tõlge: „Ja sina Kapernaum, kes sina taewani oled ülendatud, sind peab põrguni maha lükatama," kõlab rewideeritud tõlkes: „Sind peab surmariigini maha lükatama." Ilm. 1,18. salmi wana tõlke järele ütleb Jeesus: „Ja minu käes on põrgu ja surma wõtmed", kuna ta rewideeritud tõlke järele ütleb: „Minu käes on surma ja surmariigi wõtmed." Igaüks wõib kohe näha, et surmariik ja põrgu ka siin tähendawad ühte ja sedasama, nimelt hauda.

Nii palju sõnadest Sheol ja hades. Siin pean aga mööbaminnes lühidalt tähendama, et Teie minust walesti aru saades ei peaks arwama, nagu oleks ma ütelnud, et sõna „põrgu" alati tähendab hauda; sest see ei ole mitte nii. Mis ma ses suhtes olen öelnud, see maksab ainult nende juhuste kohta, kus ta on tõlgitud sõnadest Sheol wõi hades. Kus „põrgu" seewastu on tõlgitud greekakeelsest sõnast ge-

henna, juhib ta tähelpanu jumalakartmatute nuhtluse koha peale.

Olukord surmariigis.

Küsimuse peale: „Aga mees sureb ära ja saab võimatumaks, ja inimene heidab hinge, kus on tema siis?" wastab Job: „Otsekui wesi ära alaneb, ja jõgi taheneb ja kuiwab ära: nõnda heidab inimene maha ja ei tõuse üles; sennikui taewast ei ole teps, ei ärka nemad üles, ega neid äratata üles nende unest." Job 14, 11. 12. Nii on lugu inimestega. Elu kaob ja kustub, ja nemad uinuwad ja ei ärka enne ülestõusmise hommikut. Nemad „magawad mulla põrmus." Taan. 12, 2. Õiglased „lähewad rahuga; nemad hingawad oma woodides". Jes. 57, 2.

Surma esitatakse tihti unena. Paulus ütleb omas kõnes Antiookia sünagoogis: „Taawet, kui ta omas põlwes Jumala meele päraft oli teinud, on uinunud magama." Ap. t. 13, 36.

Job küsib: „Mispäraft ei surnud ma lapsekotta?... Sest nüüd magaksin ma maas ja seisaksin rahu; ma magaksin, siis oleks mul hingamine." Job 3, 11—19. Jobil oli õnnis lootus. Ta oli kindel usus ja omandas elu Jumalas; see asjaolu hoidis teda ülewal kiusatuse tunnil. Olles walmistatud surma wastu, ootas ta teda koguni igatsedes. Kuid meie ei leia ühte sõnagi, milleft oleks wõinud järeldada, et tema uskus teadwuslikku olemasolu surma ja ülestõusmise wahel; usaldusrikkalt hüüab tema: „Sest mina tean, et mu lunastaja elab, ja tema jääb wiimseks põrmu peale seisma." Job. 19, 25.

See, kes magab tugewasti terwisliſt und, ei tea midagi selleft silmapilguft peale, mil ta magama uinub kuni teda üles äratatakse wõi ta ise ärkab. See aeg, mille jooksul ta on maganud, näib temale silmapilguna. Surma uneft ei ärka aga ükski iseeneseft, ja ükski surelik ei suuda neid äratada.

Ainult üks wõib ärratada surnuid. Tema sõna peale: „Noor mees, ma ütlen sulle, tõuse üles!“ tõusis leskmaise poeg üles (Luuk. 7, 14. 15), ja kui ta hüüdis Laatsaruse hauda: „Laatsarus, tule wälja!“ ärkas surnu kohe. Joan. 11, 43. 44. „Tund tuleb, millal kõik, kes haudade sees on, peawad tema häält kuulma.“ Joan. 5, 28. Õnnis on see, kes ärkab igawese elule — igawese õndsusele!

Surnud ei wõi Jumalat kiita.

Laulja ütleb: „Sest surmas ep ole sinust mälestust; kes wõib hauas sinu au üles tunnistada?“ Laul 6, 6. Ja edasi: „Surnud ei kiida mitte Jehoowat, ega need kõik, kes alla lähewad sinna waikse wõika paika.“ Laul 115, 17.

Hiskias oli jumalakartlik kuningas. „Ta lootis Jehoowa, Israeli Jumala peale, ja päralt teda ei olnud ta sarnast mitte kõikide Juuda kuningate seas, ja kes enne teda olnud.“ 2. Kun. 18, 5. See kuningas jäi haigeks, ja prohwet läks tema juure ja teatas temale, et tema peab surema — „anna käsku oma kojale, sest sa pead surema ja ei mitte elama.“ Kuningas „pööras oma silmad seina poole ja palus Jehoowat“, et ta temale luba annaks elada. Jsand kuulis tema palwet ja lisas tema päewadele wiisteistkümmend aastat juure. 6. salm.

Kuulge, mis kuningas Hiskias oma surma kohta awaldas: „Ei ma saa näha Jsandat, Jsandat elawate maa peal; ei ma saa teps inimest näha nendega, kes siin kaduwas ilmas elawad... Sest haud ei tunnista su au mitte üles, ega surm kiida sind; kes hauda maha lähewad, ei need looda sinu tõe peale. Kes elab, kes elab, see tunnistab su au üles, nõnda kui mina tänapäew.“ Jes. 38, 1—5 .10. 11. 18. 19.

See näitab wäga selgesti, kuidas Hiskias uskus olukordi surma ja ülestõusmise wahel. Oleks ta, näituseks, usku-

nud, et õiglased kohe päraſt ſurma taewa lähewad, ſiis ei oleks ta nii rääkinud.

Koguja ütleb, et „need, kes elus, teawad, et nemad peawad ſurema; aga ſurnud, ei need tea midagi ja ei ole neil enam ſiin ühtegi palka, ſeſt nende mälestus unustatakſe ära. Nende armastus nii hästi kui nende wihkamine, ka nende kaetſemine on ju kadunud, ja neil ei ole elades ühtki oſa enam ei üheſtki asjaſt, mis päikeſe all tehakſe. Kog. 9, 5. 6. „Hauas, kuhu ſa lähed, ei ole ühtegi tegemiſt ega äramõtlemiſt, ei tundmiſt ega tarkuſt.“ Kog. 9, 10. Seega on olukord ſurma ja ülestõusmiſe wahel waikne öö.

Ühes Jeſaja palwes leidub awaldus, mis täiesti kinnitab asjaolu, et tema ei uskunud teadwuslikku olukorda ſurma ja ülestõusmiſe wahel. Tema ütleb: „Seſt ſina oled meie iſa, ſeſt Abraam ei tea meiſt, ja Israel ei tunne meid; ſina Jehoowa oled meie iſa, meie Lunastaja igaweſeſt ajaſt; ſee on ſu nimi.“ Jeſ. 63, 16. Seega ei kuulunud Jeſaja nende hulka, kes appi hüüdſid ſurnuid wõi paluſid nende eeſt. Abram ei wõinud ſes ſuhtes olla ſuurem püha kui iga teine inimene!

Kas teie olete endale kunagi ette kujutanud, kus wiibib ſuremata hing tugewa une wõi meelemärkuſeta oleku keſtwuſel? Küſige nendelt, kes mitu tundi meelemärkuſeta olnud. Laatſarus oli neli päewa hauas; aga meie ei loe midagi ſelleſt, et tema hing ſel ajal oli teadwusliku olewuſena taewas wõi mõnes muus kohas. Jeeſus ütles: „Laatſarus, meie ſõber, magab, aga ma lähen teda uneſt üles äratama.“ Joh. 11, 11.

Olukorraſt ſurmas ütleb Lutherus:

„Inimeſe hing magab nii, nagu oleks kõik meeled maha maetud, ja meie haud on kui woodi, kus midagi õudſet ega paha ei ole. Nii ei ole ka mingiſuguſt piina ſeal kohas, kuhu ſurnud tulewad: waid, nagu tawaliſelt öeldakſe: nemad hingawad ſeal rahus... Meie kaome jälle ära ja ilmume jälle nähtawale wiimſel päewal, enne kui

seda märkame; meie ei tea ka mitte, kui kaua oleme ära olnud." — Dr. Martin „Lutheruse üksikasjaline seletus esimese Moosese raamatu üle." Lehek. 1234.

Ja edasi:

„Jumal on wägew kõigis oma loodolewustes; ta surmab ja teeb elawaks. Nii ei ole uni midagi muud kui surm, ja surm on uni. Mis on surm muud kui ööuni? — Ja otsekui kõik wäsimus ära kaob unes, ja waimu jõud tagasi tulewad, nii et hommikul wärske jõuga ja terwena üles tõustakse, lõbusas meeleolus, nii on meil ka wiimsel päewal surmast üles tõustes tundmus, otsekui oleksime ühe öö maganud, ja öörume ainult silmi." — „Luther use lauakõned", lehek. 97.

Ühes ettekandes, mida pastor Wilhelm Beck juulikuus 1886, Randers'is selle küsimuse üle pidas, awaldas ta muuseas järgmist:

„Olukord surma ja ülestõusmise wahel on, niipalju kui mina püha Kirja mõistan, waikne öö, kus usklik inimene on kui magamas ülestõusmiseni."

Ja edasi:

„Olukorda surma ja ülestõusmise wahel teadliku olukorrana, teadliku inimeluna ühes kaswamise, wäljaarenemise, ümberpööramise ja langemise wõimalusega, ei tunne püha Kiri ega räägi sellest midagi. ja kõik, mida selle üle arwatakse wõi õpetatakse, näib minule inimeste wäljamõeldusena, ühe maa ja inimelu ülesleidusena, misjugust ei olnud üles leitud, kui püha Kirja kirjutati." „Den indre Missions Tidende", 33. aastakäik, pühapäewal, 3. okt. 1886.

Uldise õpetuse suhtes olukorrast surma ja ülestõusmise wahel awaldas pastor Wilhelm Beck:

„Ratsionalism, esinedes mitmel erikujul, on meelitanud selle õpetuse kirikusse, ahnitsedes alati omakasu kord üksluisemal, materialistlisel, kord peenemal, waimlisel kujul... Lutheruse kiriku õpetus ei tunne säherdust waheseisukorda. Sellest ei leidu ühtegi sõna Lutheruse Katekismuses wõi Augsburgi usutunnistuses."

Kas päraſt ſurma on ümberpöörmiſt.

Tark Salomon wastab: „Kui hõel inimene ſureb, ſiis läheb tema lootus hukka, ja nurjatumate ootamine on hukas.“ Õp. ſ. 11, 7. Seeſama ſelgub Pauluſe kirjaſt Teſſaloonika koguduſele. Siin näitab apostel, et uſklikud ei pea muretſema „nagu teiſed, kellel pole lootuſt.“ 1. Teſſ. 4, 13. Kui päraſt ſurma ümberpöörmiſe wõimalus olemas, ſiis on ju ka lootuſt ſelle jaoks, kes ſureb ümberpöörmata ſeiſukorras.

Igaſugune lootus ümberpöörmiſe peale ſurmariigis wõi ſurma ja ülestõusmiſe wahel on mõttetu juba ſel ainſal põhjuſel, et „ſurnud ei tea midagi“; „hauas... ei ole ühtegi tegemiſt ega äramõtlemiſt, ei tundmiſt ega tarkuſt.“ Surm on, nagu oleme näinud, uni, milleſt keegi üles ei ärka „ſennikui taewaſt ei ole teps“ (Job. 14, 11. 12), nii ſiis mitte enne Iſſanda ſuurt päewa, mil taewad hukka lähewad. 2. Peetr. 3, 10. Aga kas ei ole mõttetu rääkida, et ümberpöörmiſe wõimalus olemas ſeal, kus kõik magawad, kus midagi ei teata, ja kus ei ole ühtegi tegemiſt ega äramõtlemiſt, ei tundmiſt ega tarkuſt?

Aga kuidas on ſiis lugu päraſt ülestõusmiſt? Kas antakſe ſiis ümberpöörmatutele uus armuaeg? Nagu näha Seeſuſe ſõnadeſt Joan. 5, 29. ſalmis, tõuſewad need, „kes on head teinud, elu ülestõusmiſeks; aga kes on paha teinud, hukkamõiſtmiſe ülestõusmiſeks.“ Õnnistegija juhib rõhutades tähelpanu asjaolule, et õiglaſed tõuſewad üles igaweſeks eluks, jumalakartmatud ſeewastu hukatuſeks.

Seeſama ſelgub ka 2. Kor. 5, 10. ſalmiſt: „Seſt meie peame kõik awalikuks ſaama Kriſtuſe kohtujärje ees, et igaüks peab ſedamööda ſaama kui tema ihus on teinud, olgu ſee hea ehk kuri.“ Jumalakartmatuid ei ſeata Kriſtuſe kohtujärje ette ſeks, et neile ſeal antaks uus wõimalus ümberpöörmiſeks, waid et nad ſeal oma nuhtluſe ſaaks. Taſu on igawene elu, nuhtlus ſeewastu „igawene hukatus, ära

heidetud Issanda palgest." Taan. 12, 2; 2. Tess. 1, 9. Meie elu siin all määrab ära meie lõpuliku saatuse sealpool.

„Aga argade ja uskmatate... osa peab tule ja wääwliga põlewas järwes olema." Ilm. 21, 7. 8. „Otsegu nüüd umbrohi kogutakse ja tulega ära põletatakse, nõnda peab see ka seesinatse maailma aja lõpul olema. Inimese Poeg läkitab oma inglid, ja nemad peawad koguma kõik pahanduséd tema kuningriigi seest, ja neid, kes teewad käsu wastu. Ja peawad neid tulise ahju heitma; seal peab olema hulgumine ja hammaste kiristamine." Matt. 13, 40—42.

Kõik need siin loetud kirjakohad heidawad ära iga mõtte ümberpöörmisest pärast surma. Kristus ei anna maad niisugusele õpetusele — ei surma ega ülestõusmise wahel ega ka mitte pärast ülestõusmist. Opetus ümberpöörmisest pärast surma on saadud paganlusest, seega pole ta piiblilik. Wanasti uskusid paljud rahwad hingede rändamist — et hing pärast surma asuwat ühes wõi teises kohas, kus teda puhastatakse ja sulatatakse, enne kui ta wõiwat sisse astuda oma lõpulikku, täielikku seisukorda.

Opetus ümberpöörmisest pärast surma wõib paista meeldiwana; kuid ta petab. „Mõne meelest on tee õige; aga tema wiimne ots on surma teed." Op. s. 14, 12. Kui lapsele waleraha antakse ja ta ette kujutab, et see on õige, siis on laps sama rõõmus ja õnnelik kui oleks ta tõepoolest õige. Kuid warem wõi hiljem leiab laps oma suureks pettumuseks, et raha wale on — wõib olla sel silmapilgul, kui ta sellega mõnda meeldiwat asja tahab osta. Samasugune lugu on ka õpetusega ümberpöörmisest pärast surma. Niikaua kui pettus üles leidmata, ollakse rõõmus ja julge; kuid kibe pettumus tuleb hiljem wõi warem, kahjuks mõnele wast siis, kui see liig hilja on.

Mõnikord öeldakse, et ümberpöörmine pärast surma olewat tarwilik, et paganad saaksid wõimaluse ewangeeliumit kuulda. Mina omalt poolt aga kaldun arwama, et need,

kes seda õpetust nii väga pooldawad, seda kõige rohkem oma eneste ja mitte nii väga paganate pärast teewad. Et rahustada enda halba südametunnistust, wõtawad nad wastu õpetuse ümberpöörmisest pärast surma.

Issand ei räägi kusagil uuest armuajast surnute jaoks wõi sellest, et paganatele sealpool hauda armuõpetust kuulutatawat. Hoopis selle wastu ütleb ta selgesti, et ta on ilmutanud end kõigi inimestele — kuigi mitmesugustel wiisidel. Nii loeme Room. 1, 18. 19, et „see, mis Jumalast on teada, on awalik nende sees; sest Jumal on neile seda teada annud". Kui keegi küsib, mil kombel on Jumal end ilmutanud paganatele, kes kunagi tema sõna pole kuulnud ega lugenud, wastab Paulus: „Sest tema nägemata asju, nii hästi tema igawest wäge kui jumalikku olemist näikse maailma loomisest, kui neid tähele pannakse tegudest, nõnda, et nemad ei wõi endid wabandada". Salm 20.

Sellest on näha, et Issand on ilmutanud end kõigi inimestele otse loomisest peale. Kellel on siis mingisugune wabandus, mille põhjal temale peaks antama uus wõimalus? Issand ütleb, et „nemad ei wõi endid wabandada". Jumal mõistab kohut õiglaselt ja armastuses. Tema mõistab kohut meie peale selle walguse järele, mis ta meie teele on lasknud paista, ja paganate peale mõistetakse ka kohut selle walguse järele, mis nemad on saanud. Paulus ütleb, et „kui paganad, kellel ep ole käsku, iseenesest käsu teod teewad, needsinatsed, kellel ep ole käsku, on iseenestele käsuks, sest nemad näitawad üles, et käsu tegu on kirjutatud nende südame sisse, sest nende südametunnistus, ja nende mõtted isekeskis eneste peale kaebawad ehk eneste eest kostawad Room. 2, 14. 15.

Õpetus ümberpöörmisest pärast surma teenib ainult selleks, et suigutada sügawamale ja tugewamale unele neid, kes muidu wõiksid patuuneст üles ärgata. See on üks peawaen-

laſe poolt üles leitud uimastuſe abinõudeſt, millega temal wiimaſel ajal õnnestab paljuid wõrgutada.

Issand manitſeb meid tungiwalt kaſutada ſeda kalliſt aega, mis ta meile annab. Selles elus walmistatakſe meid ühe koha jäoks Jumala riigis; kui meie ſureme, on ſee liig hilja. „Seepäraſt, nõnda kui püha Waim ütleb: Täna, kui teie tema healt kuulete, ſiis ärge tehke eneste ſüdameid mitte kõwaks:“ Ebr. 3, 7. 8. Meie ei pea wiiwitama Issandat otſides. „Waata, nüüd on õige armas aeg, waata, nüüd on õnnistuſe päew.“ 2. Kor. 6, 2. „Nõudke Jehoowat, et teda wõib leida; hüüdke teda appi, et tema ligi on.“ Jeſ. 55, 6.

Peaks meie alati wõima ſüdameſt paluda: „Oh Jumal! kiuſa mind läbi, ja wõta tunda mu ſüdant; katſu mind läbi, ja wõta tunda mu mõtteid; ja waata, kas walu tee on minu ſees, ja juhata mind igaweſe tee peale!“ Laul 139, 23. 24.

30. loeng.

Elu ſealpool hauda.

Kuidas ſaame igaweſe elu? Kas on inimeſel looduſe poolt kaaſaantud ſuremata hing?

„Ja ſee on tunnistus, et Jumal meile on igaweſe elu annud; ja ſeeſama elu on tema Poja ſees." 1. Joan. 5, 11.

Miski pole nii kallis kui elu. Haige ohwerdab heatahtliſelt kõik, et terweks ſaada, ja ſureja annaks rõõmuga kõik, mis temal on, et ſaada luba ainult mõned päewad elada. Iga elaw olewus haarab kinni eluſt; ükski ei taha ſurra. Need wäheſed erandid ſelleſt reegliſt on nii tähtſuſeta, et nad ſiin kõne alla ei tulegi. Et paljud teadmatuſe tõttu wõi oma ſõögiiſu rahuldamiſe eesmärgiga oma elu lühendawad, ſee ei muuda asja. Tõſiasjaks jääb ikkagi, et meie armastame elu.

Aga kui wäga ka elu armastatakſe, kustub ſee ſiiski warem ehk hiljem. Meie oleme „kui rohu lillikene. Rohi on ära kuiwanud ja tema lillikene on maha langenud; aga Issanda ſõna jääb igawesti." 1. Peetr. 1, 24. 25. Tänu Issandale, et tema „ſõna jääb igawesti" — ſeiſab kindlana —, muidu kaoks kõik lootus elu peale ſealpool hauda ſurmawoodil. Seega pole lugu mitte nii. Nüüd waatame ſeda.

Mil kombel ſaawutame ſurematuſe?

Meie kirjakoha järgi on igawene elu Jumala and Jeeſuſe Kristuſe läbi. Ainult need, kes ſeda wastu wõtawad, ſaawad igaweſe elu; ſeega ei wõi olla juttugi ſelleſt, et ſee ſündimiſes päritud and on, wõi et ſeda ſaab omandada raha eeſt ehk heade tegude läbi. See on and, mida Jumal meile pakub, ja mida peame wastu wõtma, jah, ſelleſt kinni haarama. 1. Tim. 6, 12.

„Otſegu Iſal on elu iſeeneſes, nõnda on tema ka Pojale annud, et elu peab tema eneſe ſees olema.“ Joan. 5, 26. Ja neile, kes Jeeſuſe healt kuulewad ja teda järgiwad, annab ta „igaweſe elu.“ Joan. 10, 27. 28. Need aga, kes ei uſu Kristuſe ſisſe, „ei pea elu nägema.“ Joan. 3, 36.

Surematus on ſaawutataw ainult uſu läbi Kristuſe ſisſe. Temas „oli elu, ja elu oli inimeste walgus.“ Joan. 1, 4. Et inimeſed Kristuſe andi wastu wõtta ei taha, ſelles pole Iſſand ſüüdi. „Teie ei taha mitte minu juure tulla, et teie elu ſaakſite“, ütleb Jeeſus. Joan. 5, 40.

Paulus kirjutab: „Seſt kui teie patu ſulaſed olite, ſiis olite teie õiguſeſt lahti. Mis kaſu oli teil ſiis neiſt asjuſt, mis päraſt teil nüüd häbi on? Seſt nende ots on ſurm. Aga nüüd, et teie olete patuſt lahti ja Jumala orjeks ſaanud, on teil oma kaſu, et teie pühaks ſaate, ja ots on igawene elu. Seſt ſurm on patu palk, aga igawene elu on Jumala armuand Kristuſe Jeeſuſe meie Iſſanda ſees.“ Room. 6, 20—23.

Siin eſitab apostel igaweſt elu igaweſe ſurma wastandina. Et ta ei mõtle ſelle ſurma peale, mida meie kõik Aadamas ſureme, ſee ſelgub täiesti awalduſeſt: „Surm on patu palk, aga igawene elu on Jumala armuand Kristuſe Jeeſuſe, meie Iſſanda ſees.“ Kõik — nii õiglaſed kui jumalakartmatud — ſurewad eſimeſt ſurma, mis on Aadama patu tagajärg. Need, kes Jeeſuſe elu ja ſurma läbi on „patuſt lahti

saanud", saawad „igawese elu", kuna need, kellel pole Kristuse õigust, peawad kannatama „igawest hukatust, ära heidetud Issanda palgest." Loe 2. Tess. 1, 7—10.

Nii tõesti kui on olemas igawene elu, nii tõesti on ka olemas igawene surm. „Sest kui teie liha järele mõtate elada, siis peate teie surema; aga kui teie Waimu läbi ihu teod mõtate suretada, siis peate teie elama." Room. 8, 13. Patu mõi liha tee wiib surma; waimu tee wiib aga seewastu igawesesse ellu. „Kellel Poeg on, sellel on elu, kellel Jumala Poega ei ole, sellel ei ole elu mitte." 1. Joan. 5, 12.

Kas inimesel on loodusе poolt kaasaantud suremata hing?

Täieliku wastuse andmine sellele huwitawale küsimusele nõuab lähemat selgitust järgmiste punktide üle: 1) Mis on hing? 2) Kuidas sai hing oma olemise? ja 3) Mis on waim?

Mis on hing?

Meie oleme juba näinud, et inimene magab hauas ülestõusmise hommikuni. Surnud ei tea midagi; hauas mõi surmariigis ei ole ühtegi tegemist ega äramõtlemist, ei tundmist ega tarkust. Kui küsitakse neilt, kes usuwad õpetust suremata hingest, mis hing on, ei anna nad mingisugust täielikku wastust. Kui süweneda sellesse küsimusesse, siis ei näi ükski nendest, kes pooldawad õpetust hinge surematusest, midagi teadwat selle üle, mis hing on, peale selle, et ta peab ilmsuremata olema. Tõsi on nüüd küll, et kristlane peab uskuma asju, mida ta ei mõi mõista muidu kui ainult usu läbi; kuid teisest küljest on samuti ümberlükkamata tõde, et kristlase usk peab olema rajatud Issanda sõna peale.

Wanade greeklaste juures, kes uskusid, et planeetidel on hing, tähendas „hing" liikumise põhimõtet, sisemist tõukejõudu igas mõeldawas kehas. Selle kohta ütleb Plato:

„Iga keha, millesse tuleb liikumine väljaspoolt, on hingetu; see keha aga, milles tekib liikumine seespool, on hingeline."

Kui meie mõnikord tarwitame üteluſi nagu: „Tema on hing selles äris", wõi „tema on selle perekonna hing", siis ei mõista meie selle all mitte suremata olewust, waid seda tõukejõudu, mis on olemas kõne all olewas äris wõi perekonnas. Kui asetada omadussõna „suremata" sõna „hing" ette, kui seda nii tihti nii kõnes kui kirjas tarwitatakse, siis saadakse kentsakad mõisted.

Sõna „hing" esineb umbes 850 korda pühas Kirjas ja on tõlgitud eebreakeelsest sõnast „nephesh" ja greekakeelsest „psyche". Eebreakeelne sõna „nephesh" on tõlgitud muuseas järgmiselt: „Hing", „elu", „inimene", „(surnu)keha"; „tahtmine", „meel", „süda", „rahwas", „ihaldus" ja „himu". Greekakeelne sõna „psyche" on tõlgitud: „Hing", „elu", „süda", „meel", „mind" ja „inimene".

Kui waadata lähemalt neid mitmeid eritõlkeid, siis on kohe näha, et samasugune lugu on sõnaga „hing" nagu on sõnaga „surmariik". Kus seisab „hing" ühes tõlkes, seisab tihti „elu" wõi „isik" teises. Nii loeme daani- ja eestikeelses tõlkes 1. Mooſ. 46, 26. 27: „Kõik hinged, mis Jakobiga tulid Egiptusse... ise Jakobi poegade naised, neid oli kuuskümmend ja kuus (hinge). Ja Joosepi pojad, kes temale olid sündinud Egiptuses, olid kaks hinge; kõik Jakobi pere hinged, kes Egiptusse tulid, oli seitsekümmend." Rootsikeelses tõlkes seisab daani- ja eestikeelse „hinge" asemel „isikud": „Kõik isikud, kes Jakobiga tulid Egiptusse... neid oli kokku kuuskümmend kuus."

5. Mooſ. 10, 22. salmist loeme daanikeelses tõlkes: „Seitsmekümne isikuga läksid su wanemad alla Egiptuse maale, ja nüüd on Jehoowa, su Jumal sind taewa tähtede sarnatseks teinud paljuse pooleſt." siin on „nephesh" tõlgitud

sõnaga „isikud"; aga norra- ja eestikeelses piiblis seisab: „Seitsmekümne hingega läksid su wanemad alla Egiptuse maale." Nagu näha, tarwitatakse sõna „hing" ja „isik" ühe ja sama mõiste jaoks. Selleşt järgneb, et hing neis kirjakohtades tähendab terwet inimest ja mitte mõnda ihust äraripumatut, iseseiswat teadlikku olewust.

Aga mis on maksew eebreakeelse sõna nephesh kohta, see maksab ka greekakeelse sõna psyche kohta. Ap. t. 27, 22. salmis ütleb Paulus daani- ja eestikeelse tõlke järele: „Ja nüüd manitsen mina: Olgu teil hea meel, sest hukka ei lähe ükski hing meie seast kui aga laew," rootsikeelses tõlkes seisab: „Ja nüüd manitsen mina: Olgu teil hea meel, sest hukka ei lähe ükski elu teie seast kui aga laew."

Siin on hing ja elu tarwitatud läbisegi. Seesama on maksew ka Ap. t. 20, 10 kohta, kus Paulus ütleb: „Ärge tehke tüli, sest tema hing on weel tema sees." Ingliskeelses piiblis seisab: „Trouble not yourselves; for his life is in him" („ärge kurwastage, sest tema elu on tema sees"). Lindberg tõlgib seda nii: „Mingisugust kära, elu on tema sees!"

Autoriseeritud (wolitatud) daani- ja eestikeelse tõlke järele palus Elias: „Jehoowa, mu Jumal, tulgu, palun ma, selle poisi hing jälle ta sisse! Ja Jehoowa kuulis Elia sõna, ja poisi hing tuli jälle ta sisse, ja ta sai elawaks." 1. Kun. 17, 21. 22. Kuid Kalkari tõlke järele palus ta: „Jehoowa, mu Jumal, lase uuesti tulla elu selle poisi sisse! Ja Jehoowa kuulis Elia healt, ja elu tuli jälle poisi sisse." Siit on selgesti näha, et sõna hing neis kirjakohtades tähendab elu ja mitte suremata olewust.

Et weel selgemini tõestada asjaolu, et see, mida ma siin ütlen, tõele wastab, juhin tähelepanu 1. Mooş. 1, 30 peale: „Ja kõigi elajatele, mis maa peal, ja kõigi lindudele, mis taewa all, ja kõigile, mis roomawad maa peal, kus elaw hing sees on, olen ma annud kõiksugu haljast rohtu sööma-ajaks." Ingliskeelses piiblis seisab nii: „Ja kõigi elajatele,

mis maa peal ja kõigi lindudele, mis õhus, ja kõigile, mis roomawad maa peal, kus elu sees on" jne. Ja 5. Mooſ. 12, 13. ſalmis: „Aga ole wahwa, et ſa mitte werd ei ſöö, ſeſt weri on hing, ja ſa ei pea mitte hinge ſööma lihaga." Ingliſe keeles on nii: „Ainult ole kindel, et ſa mitte werd ei ſöö, ſeſt weri on elu, ja ſa ei pea mitte elu ſööma lihaga." Nagu näha, ſeiſab ingliskeelſes Piiblis neis mõlemis kohtades „elu", kus eestikeelſes (ja teiste keelte) Piiblis ſeiſab „hing".

Eestikeelſe tõlke järele on loomadel „elaw hing", kuna neil ingliskeelſe tõlke järele „elu" on. Kui nüüd aſetada omadusſõna „ſurematu" neis kirjakohtades ſõna „hing" wõi „elu" ette, ſiis oleks ſeega tõestatud, et loomadel on ſurematu hing. Seda aga keegi meiſt ei uſu, ja meie protesteerikſime kohe niiſuguſe tegumiiſi wastu. Aga misſuguſe õigusega aſetatakſe ſiis omadusſõna „ſurematu" ſama ſõna — nephesh — ette teistes kirjakohtades? Piibli kokkuſeadjad ei ole ſeda ſeal tarwitanud.

Weri on hing wõi elu, ütleb Jsſand Mooſeſe läbi, ja teadus kinnitab ſeda; weri koosneb nimelt hulga punaſteſt ja walgeteſt wereliblede ſt. On wälja arwatud, et umbes wiie liitri täiskaswanud, terwe inimeſe weres leidub umbes 25 biljoni punaſeid wereliblei d. Walgeteſt leidub ſeal ainult 1 iga 400 punaſe hulgaſt. Südameſt pumbatakſe weri elujõena kõigi kehaoſadeſſe laiali. Weri wiib tarwilikku hapnikku ja toitu keha oſadeſſe mahakistud rakkude ja kudemete üleſehitamiſeks, ſamuti ka kõik äratarwitatud ained mitmeſugustesſe wäljaeraldamisorgaanidesſe. Lühidalt öelda: Weri on elu wõi hing inimkehas.

Eestikeelſes tõlkes loeme: „Minu hing ſurgu õiglaste ſurma" (4. Mooſ. 23, 10), kuna rootſikeelſes tõlkes ſeiſab „Surgu mina õiglaste ſurma." Enne kui need kaks maakuulajat Jsraeli leeri tagaſi läkſid, lubaſid nad armu anda ſelle perekonnale, kelle kodu nad olid ſeal maal wiibides elanud. Raab, paludes, et tema ema, wennad ja õed elusſe

jäetaks, ütles: „Andke mulle üks ustaw märk, et teie tahate... meie hinged surmast peasta.“ „Ja mehed ütlesid temale: Meie hing saagu teie asemel surma, kui teie seda meie asja ei anna teada.“ Jos. 2, 13. 14. Norrakeelse tõlke järele palus see naine: „Ja peastke meie elu surmast;“ mis peale mehed wastasid: „Meid peab surma pandama teie asemel.“ Joonas palus (daanikeelse tõlke järele), et Jumal tema „hinge“ temalt wõtaks, ja soowis, et „tema hing ära sureks“; aga rootsikeelse tõlke järele palus see prohwet, et Jumal tema „elu“ ära wõtaks; „tema soowis omale surma ja ütles: Mina tahan parem surra kui elada.“ Joon. 4, 3. 8. Norrakeelses tõlkes seisab: „Siis soowis ta endale surma ja ütles: Minule on parem surra kui elada.“

Jumal tegi seaduse Noaga ja „iga elawa hingega“, ehk nagu norrakeelses piiblis seisab, „kõigi elawate olewustega.“ 1. Moos. 9, 9. 10. Seitsme wiimse nuhtluse ajal sureb „iga elaw hing meres“, wõi, nagu rootsikeelses piiblis loeme, „iga olewus meres, kellel elu sees, suri.“

Kuidas sai hing oma olemise?

„Ja Jehoowa Jumal walmistas inimese, kes põrm on, mullast, ja puhus tema ninasse elawat õhku: nõnda sai inimene elawaks hingeks.“ 1. Moos. 2, 7. Nagu oleme näinud, oleks wõinud siin sama hästi seista, et inimene sai elawaks olewuseks, nagu seda ka rootsikeelses piiblis leiame, nimelt: „Och sa blef människan en lefvande varelse.“ („ja nii sai inimene elawaks olewuseks“). Enne seda, kui Jumal inimese ninasse eluwaimu puhus, oli inimene surnud olewus wõi elutu hing. Jumala waim oli see, kes Aadama elawaks hingeks — elawaks inimeseks tegi.

Issanda sõna järgi on loomadel ka „eluwaim“ nende ninas. Meie loeme 1. Moos. 6, 17: „Ja mina, waata, mina tahan ühe weeuputuse maa peale saata, et ma ära

rikun taewa alt kõik liha, kus eluwaim sees; kõik, mis maa peal on, peab hinge heitma." Ja teises kohas: „Siis heitis kõik liha hinge, mis maa peal liikus, niihästi linnud, kui lojukſed ja metſaliſed ja kõik roomajad, mis maa peal roomawad, kõik inimeſed ka. Kõik, kelle eluwaimu õhk ta ninas oli, kõigiſt, mis kuiwa maa peal oli, ſuri ära." 1. Mooſ. 7, 21—23.

Et loomadel eluwaim ninas, ſee ei tõesta eneſeſt mõista ſugugi, et neil ſeepäraſt ſuremata hing oleks. Awaldus: „puhus eluwaimu tema ninaſſe", ei tõesta ſeega, et hing on ſurematu. Selle „eluwaimu" kohta loeme Kog. 3, 19. 20: „Seſt mis inimeste lastele juhtub, ſee juhtub ka lojustele, ja neile juhtub üheſugune aſi; kui üks ſureb, nõnda ſureb teine ka, ja üheſugune waim on kõigil, ja inimeſel ei ole ülemat asja kui lojukſel; ſeſt ſee kõik on tühi aſi. Nemad lähewad kõik ühte paika; kõik on põrmuſt, ja kõik ſaawad jälle põrmuks."

Jumal on tõotanud tagaſi anda inimeſele eluwaimu ülestõusmiſe auliſel hommikul. Niiſuguſt tõotuſt ei ole ta ſeewastu kunagi annud loomade ſuhtes. Surematus on, nagu oleme näinud, armuand, mida wõime omandada ainult uſu läbi Kriſtuſe ſiſſe.

Inimene on loodud Jumala näo järele, et olla Jumala eſitaja maa peal, kui kõige kõrgem olewus kõikide loodud olewuste hulgaſt; kuid ſündimiſes päritud ſurematuſt inimeſel ei ole. Seda naelutab Koguja kinni, öeldes: „See on inimeſte laſte lugu, et Jumal neid peab puhaſtama, ja et nemad näha ſaawad, et nemad on kui lojukſed iſeeneſeſt." Kog. 3, 18. Ümber lükates juba tol korral üldiſt paganlikku õpetuſt hinge ſurematuſe üle, küſib tema: „Kes tunneb inimeſte laſte waimu ära, mis läheb ülespidi, ja weiſte waimu, mis alaspidi läheb maa alla?"

Enne kui järgmiſe küſimuſe juure üle lähen, tahakſin tuua ühe artikli, mille ülemõpetaja N. Teiſen, Odenſe, „Na-

tionaltidende's" 30. nov. 1913. kirjutas. Pealkirja all „Õpetuse puhul hinge surematuse üle" kirjutab ta muu seas:

„Meie ajal tunnistavad paljud — kõige rohkem vist küll reformeeritud kogudustes —, et nad usuvad igavest elu ühes Kristusega, kuid tõsiselt võttes ei usu „hinge surematust", mida nad piiblilikuks õpetuseks ei pea, vaid ennem Kreeka mõtteteaduseks, sest nad usuvad, et hing tõepoolest võib surra („teist surma"). Nemad usuvad, nagu üks vana kirikuisa awaldas, et hing on loodud surematuks, mitte surematusega, või, nagu kõige vanemad kristlikud kirjanikud awaldasid, et surematus („hukkaminematus") on armuand Jumalalt. Kõigest südamest ühinevad nad suure kirikuisa Irenäusega († 202), kui ta ütleb: „Elu ei tule meist endast või loodusest, vaid see antakse ja kingitakse ainult Jumala armust, ja sel, kes hoiab alal seda eluandi ja tänab seda, kellelt see and tuleb, peab olema seepärast pikk elu igavesti ja alati. Kuid see, kes ära heidab ande ja, olles tänamatu oma Looja vastu, ei taha tunda seda, kes temale elu kinkis, see röövib iseendalt olemasolu-ande igaveseks."

Olles juhtinud tähelepanu nende väidetele, mis teisest küljest hinge surematuse kaitseks esitatakse, rõhutab ülemõpetaja, et neid väiteid ei tule võtta „läbikatsutud tõena". Nende väärtusest ütleb ta järgmist:

„Tõepoolest ei ole kunagi sedalaadi õpetus olnud vähem põhjendatud. Eriti veel, kui asjalugu seisab niisuguses põhjenduses, kus küsimus, nagu vana John Locke ütles, „keerleb seaduse ümber, mille määrused peaksid olema selged ja ühemõttelised." See on ju Paulus, ja mitte nüüdisaja usuteadlane, kes õpetab, et „Jumal ükskinda on surematu". Selleşt peaks kõigile arusaadavalt järgnema, et loodud olevus, inimene, võib seda vastu võtta ainult annina, elu võidu-hinnana."

Mis on waim?

Sõna „waim" tuleb kolmest sõnast, nimelt kahest eebreakeelsest: neshamah ja ruach, ja greekakeelsest: pneuma. Neshamah esineb umbes 24 korda ja ruach umbes 388 korda. Neshamah asemel on tõlgetes: „Waim", „waimud", „hing" ja „hingeõhk". Kuna ruach asemel seisab: „Õhk", „tuul" ja „waimud". Wastaw greekakeelne sõna pneuma esineb umbes 385 korda ja tähendab sedasama, mis eebreakeelne ruach. Greekakeelse sõna pneuma ja eebreakeelse ruach tähenduse üle loeme Fr. Nielseni kirikulekšikonist muu seas:

„Greekakeelse sõna pneuma esialgne tähendus on ainult tuul, puhang, sellele liitus hingeõhk, nii siis puht-füüsiline mõiste. Ka piiblis esineb ta (samuti kui eebreakeelne ruach) ses tähenduses."

Mõistagi tarwitatakse sõna pneuma ka Jumala Waimu, Kristuse Waimu ja püha Waimu kohta. Ta wõib ka tähendada meie meelt ja mõistust, samuti kui ta waimlises mõistes tähendab Jumala elu meis. Kui Paulus 1. Tess. 5, 23. salmis kirjutab: „Aga rahu Jumal ise pühitsegu teid läbi ja läbi, ja kõik, mis teil on, waim ja hing ja ihu, saagu hoitud ilmalaitmata meie Issanda Jeesuse Kristuse tulemises!" nimetab ta kolm asja: „waim ja hing ja ihu". Siin peab hing tähendama füüsilist hingeelu, waim seewastu puht usulist — elu Kristuses. Seega tehakse wahet waimu ja hinge wahel: waim tähendab kõrgemat tundeelu, hing madalamat.

Kui järel waadata sõna „waim" mitmeid eritõlkeid, on kohe näha, et temal on sama tähendus, mida ma siin nimetan. Kuna Mooses eestikeelse tõlke järgi 1. Mooss. 15, 10. salmis ütleb: „Sa puhusid oma tuulega," ütleb ta norrakeelse tõlke järgi: „Sa puhusid oma waimuga." Esek. 11, 1. kõlab eestikeelses tõlkes: „Ja Waim tõstis mind üles, ja wiis mind Jehoowa koja päewatõusu wärawa juure." Norra-

keelses: „Ja tuul tõstis mind üles...“ Daanikeelse tõlke järgi ütleb Job: „Sest weel on minu waim minu sees ja Jumala õhk minu ninas.“ Job 27, 3. Norrakeelses piiblis seisab: „Sest weel on terwe mu elu-hingeõhk minu sees, ja Kõigewägewama õhk mu ninas.“ Eestikeelses: „Nii kaua kui iial mu õhk minu sees ja Jumala waim mu ninas on.“

Kõigewägewama õhk, Jumala wägi, on see, mis kõik elawad olewused elus hoiab. „Teda ei teenita ka mitte inimeste käsist, otsegu oleks temale midagi waja; ta annab ise kõigile elu ja õhu ja kõik“; „sest tema sees elame ja liigume ja oleme meie.“ Ap. t. 17, 25. 28. Laulja ütleb tabawalt: „Koristad sa ära nende waimu, siis heidawad nemad hinge ja saawad jälle põrmuks. Lased sa oma waimu wälja, siis luuakse neid, ja sina teed maa näo ueks.“ Laul 104, 29. 30. Jumala eluandew jõud läheb tagasi Jumala juure. Meie waim wõi meie elu on warjul tema juures, aga mitte iseseiswa, tundelise olewusena.

Hingede rändamine.

Õpetus hinge surematusest on saanud oma alguse egiptlastelt, kes uskusid, et hing, inimesest surma juures lahkudes, teiste elusate olewuste sisse üle läheb. Mõnikord läks ta nende õpetuse järgi mõne looma, mõnikord ka teise inimese sisse. Läbi minnes sellel rändamisel puhastuseprotsessist, jõudis ta lõpuks oma täiuslikku seisukorda. Egiptlaste arwates kestis hingede ringkäik umbes 3000 aastat. Selle kestwusel pidi hing läbi minema kõigi loomatõugude kehadest, siis wast wõis ta tagasi tulla oma kehasse ja minna õndsate asupaikadesse. Egiptlaste juurest on õpetus hinge surematusest nähtawasti üle läinud greeklaste jumalate-õpetusesse, kust ta siis rabbiinide õpetusesse sisse tungis.

Kopenhaageni ülikooli prof. Torm kirjutab „Piibli käsiraamatus“, lhk. 184, muuseas „Juuda mõtteteadlase Filon'i“ kohta:

„Seletades wanatestamentlisi kirjakohti annab ta iga mõistele waimlise tähenduse. Ülestõusmise õpetuse aſemele ſeab ta usu hinge ſurematusesse.“

Pikkamisi ja järk-järgult tungis ſee õpetus ristikogudusesse. Siin toon wäljawõtte Inglise preestri Edw. White poolt ſes suhtes kirjutud raamatust „Kristuses on elu“. Kokkuſeadja, olles tõestanud, et ſee õpetus on tulnud meie juure paganlikkudelt mõtteteadlastelt, jutustab, misſuguſt wastupanu ſee õpetus tõelikkude kristlaste juures leidis. Lhk. 380 ja 381 kirjutab ta:

„Kuid ſee wastupanu hakkas warsti raugema, ja ſel ajal kui Hieronymus ja Augustin üles tõusid, olid paljud kristlikud inimpõlwed elanud hirmſa ebausu all, mis waldab inimeste meeli, tõendades looduslikku surematust ja ſalates igaweſt elu Jumala armuannina... Päraſt ſeda kui Augustini õpetus ſaatuse ettemääramiſeſt awalikuks ſaanud, wajus ristiusk rammestanult kokku tema igaweſe põrgu läwel; ſalakawal preeſtriſeisus waldas uue Gooti ilma, mõeldi wälja puhastustuli ja Maria kummardamine tarwisminewate kergendustena ahastatud hingedele, keda igaweſe piina hirmul hullumeelſuſeni aeti. Alati olid käepäraſt „kirjakohad“, mis teatud määral wõltſituna ſeda ja teiſt pettuſt toetaſid; neid kaſutati hoolſalt järgnewatel aastaſadadel ja nende eſiletoomiſel hooliti Piibli päris mõtteſt ja eesſihiſt ſama wähe nagu meiegi päiwil.“

Inglise riigimehe Gladſtone ſeiſukohaſt surematuſe küſimuſe suhtes ütleb piiskop Fr. Nielſen oma kirikulekſikonis (art. „Gladſtone“ all) muuſeas järgmiſt:

„Hinge surematuſe suhtes lahkus ta wanadelt teedelt; oma wiimastes aastates oli ta tingitud surematuſe õpetuſe pooldaja, arwates, et surematus on Jumala eriline and, kingitud usklikkudele Kristuſes.“

Selle kohta räägib Gladſtone raamatus „Elu päraſt surma“ nii:

„Õpetus loomulikust surematusest, olles vastolus kristlase poolt saavutatava surematusega, on... poetanud kirikusse tagauksе kaudu, nii ütelda vaikse, kuid jõulise protsessi läbi, saades vaikse kokkuleppe põhjal õiguse senna jääda... Minule paistab, et loomuliku surematuse idee, vastandina kristliku mõistele, hakkas juba Origenes'e ajal kristlikus kirikus juurduma." — Võetud raamatust „Teisel pool surma ja hauda", lhk. 67.

Sel suurel riigimehel on kindlasti õigus. Surematus on poetanud kristliku kirikusse „tagauksе kaudu", kaasa tuues endaga hulga ekstitusi. Paavistlus on selle õpetusega raha teeninud. Hingepalved toovad katoliku kirikule sisse lugemata miljonid iga aasta. Protestantlased kõrvaldasid loomulikult õpetuse puhastusest, pühade austamisest, surnute eestpalvest j. m.; kuid nad ei kiskunud vale surematusepuud juurtega välja, nad raiusid ainult oksad ära. Ja nüüd ajab puu uusi võsusid, nagu näiteks spiritism j. m.

Ainult üks on surematu. „Kuningate kuningast ja isandate Issandast" kirjutab Paulus: „Kes ükst on see, kes ei või surra, kes elab ühes valguses, kuhu ükski ei saa, keda ükski inimene ep ole näinud, ega või näha; sellele olgu austus ja igavene vägi. Aamen." 1. Tim. 6, 15. 16. Kui püha Kiri nii selgesti ja arusaadavalt ütleb, et ainult üks on surematu, mispärast õpetatakse siis, et kõik inimesed on surematud?

Umbes 6000 aasta eest ütles Issand Aadamale ja Eevale, et mil päeval nemad söövad hea ja kurja tundmise puust, peavad nad surma surema — surmaalusteks saama. Kuid madu astus kohe esile oma eletustega. „Ja madu ütles naese vastu: Teie ei pea mitte surma surema" (1. Mooses. 3, 4) — nii siis selle vastuoksa, mis Issand ütles. Kes sai õiguse? Kuidas oli lugu Aadama ja Eevaga? Ja kuidas on olnud lugu pärast seda? Aja jooksul on saadanal õnnestanud ette kujutada inimsoole — esiteks paganatele,

siis juutidele ja päraſt kriſtlastele —, et inimeſed tõepooleſt ei ſurewat.

Jumala sõna seisab aga kindlana. Surematus on and, sündimises kaasa antud ei ole ta mitte. Jumal tõi „elu ja hukkaminemata põlwe walge ette... armuõpetuse läbi" (2. Tim. 1, 10), kui tema andis „oma ainusündinud Poja..., et ükski, kes tema sisse usub, ei pea hukka saama, waid et igawene elu temal peab olema." Joh. 3, 16.

„Aga see on igawene elu, et nemad tunnewad sind, ainuſt tõsiſt Jumalat ja Jeeſuſt Kriſtuſt, keda sina oled läkitanud." Joh. 17, 3.

31. loeng.

Wastused wastulausetele.

Waimud wangis, rööwel risti peal, rikas mees ja waene Laatsarus.

„Sest et Kristus üks kord pattude eest on kannatanud, õige ülekohtuste eest, et tema meid Jumala juure pidi saatma, küll liha poolest surmatud, aga ehawaks tehtud waimu poolest; ses waimus on tema ka ära läinud, ja on armu kuulutanud waimudele, kes wangis on, kes ennemuiste ei uskunud, kui Jumala pikk meel ootast Noa päiwil, kui laewa walmistati, kus sees pisut, see on kahekssa hinge, wee sees hoitti." 1. Peetr. 3, 18—20.

Waimud wangis.

Sellest kirjakohast katsuwad mõningad näidata, et Kristus nende kolme päewa kestwusel, mil ta hauas puhkas, pidawat olnud olema põrgus wõi surmariigis, et kuulutada armuõpetust nende hingedele, kes weeuputusel hukkusid. Meie lapsepõlwes saadud õpetuse järele läks Kristus ju alla põrguhauda. Nüüd on seda usuartiklit mõnes katekismuses ses suhtes muudetud, et sõna „põrguhaud" asemele on asetatud sõna „surmariik" — hades.

Kõige pealt pean juhtima tähelpanu asjaolule, et ei põrgut ega surmariiki meie kirjakohas nimetatud ei ole. Selle on inimesed juure lisanud. Peetrus ei ütle ka üht sõnagi selle kohta, et see, millest ta siin kirjutab, maksew on nende

kolme päewa kohta, mil Jeeſus hauas hingas. See on ſamuti juure liſatud.

Miks peab apoſtli ſõnadele antama hoopis teiſtſugune tähendus kui tema neile on annud, ſelle eesſihiga, et neid meie arwamiste raamidesſe ſeada? Need hulgaliſed tähtſad kirjakohad, mida meie hinge, waimu ja ſurmariigi kohta lugenud, on ju kõige terawamas waſtolus 1. Peetr. 3, 19. ſalmi niiſuguſe ſeletuſega, nagu ſiin nimetatud. Niiwiiſi apoſtlid ei talitanud; nemad „arwaſid waimulikud asjad ära waimulikul kombel". 1. Kor. 2, 13.

1. Peetr. 3, 18—20 ſalmides ei ſeiſa, nagu öeldud, ühte ſõnagi ſelleſt, et Jeeſus nende kolme päewa ſees, mil ta hauas hingas, „on armu kuulutanud waimudele, kes wangis on", nagu ka ei ſeiſa, et tema jutlustas põrgus wõi ſurmariigis. Seewastu ſeiſab ſeal, et tema ſuri patuste eeſt, ja et ta on „elawaks tehtud waimu pooleſt; ſes waimus on tema ka ära läinud, ja on armu kuulutanud waimudele, kes wangis on." Pange tähele: ſesſamas waimus, miska ta „elawaks tehtud", kuulutas ta nende waimudele. Aga milline waim oli ſee, mis Kristuſe üles äratas? Paulus wastab ſelle küſimiſe peale Room. 8, 11. ſalmis: „Aga kui ſelle Waim, kes Jeeſuſe on ſurnuſt üles äratanud, teie ſees elab, ſiis wõtab ſee, kes Kristuſe on ſurnuſt üles äratanud, ka teie ſurelikud ihud elawaks teha tema Waimu läbi, kes teie ſees elab."

Püha Waim räägib Iſſanda teenrite läbi. Jeeſus ütleb: „Aga kui nemad teid wiiwad ja ära annawad, ärge muretſege enne mitte, mis teie peate rääkima, ja ärge mõtelge mitte ſee peale; waid mis teile ſel tunnil antakſe, ſeda rääkige; ſeſt teie ei ole mitte need, kes räägiwad, waid püha Waim." Mark. 13, 11.

Juba eſimeſes peatükis teeb Peetrus meile ſelgeks, miſſuguſt waimu ta tähendab. Juhtides tähelpanu prohwetliſte ettekuulutuſte peale meie Onniſtegija kohta, ütleb tema:

„Seda õnnistust on otsinud ja taga nõudnud prohwetid, kes armust, mis teie kätte on tulnud, enne on kuulutanud. Kui nemad taga nõudsid, mis ja missugust aega Kristuse Waim, kes nende sees oli, tähendas, ja ette tunnistas kannatamist, mis Kristuse kätte pidid tulema, ja kõik au nende kannatamiste järele.“ 1. Peetr. 1, 9—11. Siit on selgesti näha, et Kristuse Waim oli see, kes prohwetite läbi rääkis.

Kahjuks oli lugu tihti nii, nagu loeme Jes. 63, 10. 11. salmides: „Aga nemad panid wastu ja kurwastasid tema püha Waimu; seepärast sai ta jälle neile waenlaseks, ta taples ise nende wastu. Aga ta mõtles wana päewade, Mosese ja tema rahwa peale,“ ja nad ütlesid: „Kus on see, kes oma püha Waimu tema sisse pani?“ Paulus tunnistab, et see waimulik kalju, kes Israeli lastele järgis, „oli Kristus“. 1. Kor. 10, 4. Oma Waimu läbi järgis Kristus Israelile, ja sama Waimu läbi rääkis tema patriarhide ja prohwetite läbi — seega siis ka Noa läbi.

Peetrus nimetab Noat „õiguse kuulutajaks“, ja miks? Sest tema oli wahend, kelle läbi Kristus püha Waimu kaudu tõde kuulutas enne weeuputust.

Wõrreldes Peetruse ütlust esimeses peatükis: „Kristuse Waim, kes nende sees oli, tähendas ja tunnistas ette“, ütlusega meie kirjakohas: „Elawaks tehtud Waimu poolest; ses Waimus on tema ka ära läinud ja armu kuulutanud waimudele, kes wangis on, kes ennemuiste ei uskunud, kui Jumala pikk meel ootas Noa päiwil“, on kohe näha, et siin pole jutt sellest, nagu oleks Jeesus kuulutanud waimudele põrgus wõi surmariigis. Püha Waim (see Waim, kes Kristuse üles äratas ja kes kõigi prohwetite läbi rääkis) oli see, kes kuulutas Noa läbi. Sellest ütleb dr. Clarke, seletades seda salmi:

„Sessamas Waimus. Tema jumalik wägi ja kõikwõim. On tema ka ära läinud ja on armu kuulutanud. Noa läbi sadakakskümmend aastat. Waimu-

dele, kes wangis on. Inimestele enne weeuputust, keda nende sõnakuulmatusse ja ülbuse tagajärjel Issanda õige käsk hukka oli mõistnud. Aga nende nuhtlus tehti neile teatawaks selle eesmärgiga, et awalduks, kas nemad end parandada tahawad. Jumal ootas pika meelega sada kakskümmend aastat, missuguse maailma elanikkele ümberpöörmiseks määratud ajajärgul esitatakse neid — otsekui eeluurimisel enda kohtuotsust ootawaid kurjategijaid — jumaliku õiguse poolt wangis hoituina, oodates, kas nende meeleparandamist ehk teatawa aja möödumist, mil ennustatud nuhtlus neid tabama pidi. See oli, nagu ma kaua uskunud, selle raske kirjakoha mõte, ja ma pole teist seletust leidnud, mis oleks kokkukõlas selle kirjakohaga."

Lutheruse usku Rootsi usuteadlane P. Petterson ütleb oma teoses „Bibeltolken" 1863. aastast selle kirjakoha suhtes:

„Kristus oli see, kes oma waimu läbi ära läks ja kuulutas õiguse kuulutaja Noa läbi jumalakartmatuile inimestele, kes elasid enne weeuputust. Sel wiisil mõistetuna, ei tõesta see kirjakoht asjaolu, et Kristus alla põrgusse läks."

Pastor Wilhelm Beck tembeldab seletust Jeesuse kuulutusest surnute riigis „mitteusutawa seletusena". Tema ütleb:

„Meie Issand Jeesus ütleb ise: „Mina pean tegema selle tegusid, kes mind on läkitanud, nii kaua kui päew on; öö tuleb, millal ükski ei wõi midagi teha" (Joan. 9, 4). Tema ütleb ka ise, et ta oma meie jaoks tehtawa töö pidi lõpetama, kuna weel elu päewa tema jaoks oli — ja see wiidi ka lõpule." Tema ütles seda ju otse oma surma eel, ja seega — kui tahame wõtta tema sõna tõsiselt — ei wõinud ta mingisugust tööd teha, kui öö tuli, ja pole seega mingisugust tööd teinud oma surma ja ülestõusmise wahel, nii et seletus tema kuulutamisest surnute riigis ja töötamisest inimeste peastmiseks oma surma ja ülestõusmise wahel, on täitsa aluseta ja wastolus tema enda sõnadega: „Öö tuleb, millal ükski ei wõi midagi teha." Aga kui ükski ei wõi töötada surmaööl,

siis ei wõi meie ka mitte töötada enda hingeõndsuse jaoks, kui öö tuleb." — „Den indre Missions Tidende", 33. aastakäik, pühapäewal, 3. okt. 1886.

Ütlus „wangis" tähendab kahtlemata, nagu dr. Clarke ütleb, nende 120 aasta peale — armuaja peale, mis Jumal nende inimestele annud. Teatawas mõistes on Jumal annud meile sarnase armuaja. Tema on määranud ühe päewa, mil ta tahab kohut mõista maailma peale. Ap. t. 17, 31. Sellest armuajast loeme 2. Peetr. 3, 7: „Aga taewad ja maa, mis nüüd on, on seesama sõna läbi tallele pandud, ja hoitakse neid tule tarwis." Seega oleme tallele pandud (Daani keeles: wangi pandud), nagu nemad olid seda 120 aasta kestwusel, mil Kristuse Waim Noa läbi kuulutas.

Sõna waim wõib ka tähendada inimest. „Katsuge waimud läbi", ütleb Joannes (1. Joan. 4, 1); wahel tarwitame seda sõna samal wiisil, näituseks, kui, soowides iseäralisel wiisil rõhutada mõne inimese suuri wõimeid, ütleme: „Tema on suur waim."

Weeuputuse ajal oli maa „täis wägiwalda", inimese „südame mõtete mõtlemised üsna kurjad igapäew." 1. Moos. 6, 5. 11. „Siis ütles Jehoowa: Minu Waim ei pea mitte igawesti inimeste sees noomima." 3. salm. Rootsi keeles seisab: „Minu Waim ei pea jääma inimestesse jäädawalt." Lindberg tõlgib selle nii: „Inimesed ei lase tema Waimul endale nõu anda." Siiski andis Jumal neile aega 120 aastat. Issand on armuline ja pika meelega.

Rööwel risti peal.

Jeesuse poole pöördes palub rööwel:

„Issand, mõtle minu peale, kui sa oma kuningriiki tuled. Ja Jeesus ütles temale: Tõesti, mina ütlen sulle: Täna pead sa minuga Paradiisis olema." Luuk. 23, 42. 43.

Mõningad näewad ses kirjakohas tugewat tõendust hinge surematuse kasuks. Ühel silmapilgul esildatakse 1. Peetr. 3, 19 tõendusena, et Jeesuse Waim põrgu läks, kuna järgmisel silmapilgul juhitakse tähelpanu Luuk. 23, 43. salmile tõendusena, et ta paradiisi läks. Ühel silmapilgul jutustatakse üsna rõõmsalt, et Jeesus olnud põrgus või surma riigis; järgmisel silmapilgul tõendatakse kindlalt, et tema samal ajal olnud paradiisis.

Luukas ei räägi ühtegi sõna waimust või hingest. Röömwel palub: „Mõtle minu peale, kui sa oma kuningriiki tuled.“ Selle palwe peale wastab Jeesus: „Tõesti, mina ütlen sulle: Täna pead sa minuga Paradiisis olema.“ Pange tähele Jeesuse sõna: „Sina“ — mitte „sinu waim“ või „sinu hing“. Kristus ei wõtnud mitte riiki oma surma juures wastu. Tema istub nüüd oma Isaga tema aujärjel (Ilm. 3, 21) kui preester ja ülempreester või eestkostja (Ebr. 9, 11. 24). Tema wõtab wastu riigi alles selle maailma lõpul. Ilm. 11, 15; Matt. 25, 31. Wast siis wõiwad wõitjad senna riiki sisse minna, samuti kui saawad õiguse „süüa elupuust, mis kesk Jumala Paradiisi on.“ Ilm. 2, 7; 22, 2. 3. 14. Paradiis on koht, kus Jumal elab.

Peetruse nelipühil peetud kõne järele oli Jeesuse hing surmariigis või hauas. Ap. t. 2, 31. Jeesuse enda ütluse järele ei läinud ta paradiisi sel päewal, kui ta suri. Kui tema ülestõusmise päewal end Mariale ilmutas, pööras ta end ümber „ja ütleb temale: Rabbuni, see on: õpetaja. Jeesus ütleb temale: Ära puudu minu külge, sest ma pole weel üles läinud oma Isa juure, aga mine mu wendade juure ja ütle neile: Mina lähen üles oma Isa ja teie Isa juure ja oma Jumala ja teie Jumala juure.“ Joan. 20, 16. 17.

See küsimine jääb ka lahtiseks, kas röömwel suri samal päewal kui Jeesus. Kuna see ettewalmistuse päew oli, palusid juudid Pilatust mitte lasta ristilööduid hingamisepäewal risti peale jääda, waid käskida nende sääreluud murda. Jee-

sus oli siis juba surnud, need kaks kurjategijat aga veel mitte, ja sellepärast murdsid sõjamehed nende säärelüud (Joan. 19, 31. 32), jättes neid pikaldase ja valurikka surma ohvriks. Seega pole mingit oletust asjaoluks, et nad sel päeval surid.

Aga mida mõistis Jeesus oma tõotusega kahetsevale patusele? Täpselt seda, mis ta ütles! Uurides seda kirjakohta ligemalt, paistab kohe silma, et kirja vahemärk siin suurt osa etendab. Asetades kooloni sõna „täna" järele, selle asemel, et seda ta ette asetada, nagu ta nüüd seisab, saame hoopis teise mõtte. Siis kõlab see kirjakoht järgmiselt: „Tõesti, mina ütlen sulle täna: Sa pead minuga Paradiisis olema." Nii on see kirjakoht heas kokkukõlas kõikide meie poolt juba loetud kirjakohtadega. Siin peame meeles pidama, et kirjamärkide asetamine ei olnud sugugi tarvitusel ajal, mil Piibel kirjutati, vaid et need alles palju aastasadasid hiljem tarvitusele võeti. Koolon polnud seega sisendatud; piiblitõlkijad asetasid ta sinna, kus ta nende arvates kõige kohasemana osutus; ja enda lapsepõlves omandatud õpetusest mõjutatuna asetasid nad ta sõna „täna" ette, selle asemel, et teda selle järele asetada, kus ta peaks seisma.

Reinhardt'i sakšakeelses tõlkes kõlab see kirjakoht järgmiselt: „Wahrlich, ich sage dir heute: Mit mir wirst du im Paradiese sein." See on: „Tõesti, ma ütlen sulle täna: Minuga saad sa Paradiisis olema."

Niisugune kõnewiis, mida Jeesus siin tarvitab, oli väga üldine eebrealaste juures, mida vana Testament küllaldaselt tõendab. Paljudest näitustest toon siin ainult mõned väheseid. Moses ütleb teatud juhusel: Siis ma tunnistan täna teie vastu, et teie wisside peate hukka saama." Ja edasi: „Sest ma käsin sind täna, et sa Jehoowat, oma Jumalat armastad... Siis annan ma teile täna teada, et teie peate suutumaks hukka minema." 5. Mooses 30, 16. 18.

Nagu näha, saaksime hoopis teise mõtte, asetades komma sõna „täna" ette.

Moses tarwitab sõna „täna" sõnade rõhutamiseks oma kõnes. Et Jeesus ütlust „täna" samal wiisil tarwitab, näib olewat päriselt loomulik. Tema ripub ristil nagu iga teinegi kurjategija. Tema jüngrid on ta maha jätnud. Juudas on ta ära annud, ja Peesrus on wandega kinnitanud, et ta teda ei tunne. Wariserid pilkawad teda. Üks röövel pilkab teda ka. Kõik patud lasuwad raskelt tema peal, ja ta tunneb end mahajäetuna, mahajäetuna kõikide poolt — jah, isegi oma Isa poolt. Kõige selle juures pöörab teine röövel paludes ristilöödud Õnnistegija poole: „Issand, mõtle minu peale, kui sa oma kuningriiki tuled."

Röövel leidis oma Õndsakstegija. Silmapilgul, kui teised Jeesust teotawad, usub röövel tema kui Jumala ainusündinud Poja ja riigi Pärija sisse ja palub, et ta wõiks tema juures olla, kui ta oma riigis tuleb. Kui imelik! Seepärast pole sugugi imekspandaw, kui Jeesus temale ütleb: „Tõesti, mina ütlen sulle täna" — täna, kus kõik mind maha jätnud, kus ma inimlikult waadates olen nii madal ja abitu — täna ütlen ma sulle: „Sa pead minuga Paradiisis olema."

Rikas mees ja Laatsarus.

See jutustus on üles kirjutud Luuk. 16, 19—31 salmides. See on tähendamise sõna. Kuid tähendamise sõna wõi mõistukõne pole mingi tõeolu. Kui oletada, et see mõistukõne on tõeolu, siis peab tunnistama, et sama põhimõte on maksew ka kõikide hulgaliste pühas Kirjas leiduwate piltlikkude kõnewiisides kohta. Kuid niisugusel juhusel wõiks tõestada uskumatuid asju: Näiteks loeme 2. Kun. 14, 9: „Ja Israeli kuningas Joas läkitas Juuda kuninga Amatsja juure ja ütles: „Libanoni orjawits läkitas Libanoni seedripuu juure ja ütles: Anna oma tütar mu pojale naeseks." Siin

kirjeldatakse kõneluſt puude wahel; aga kes tahaks ſelleſt tõendada, et puud tõepooleſt üheteiſega kõnelewad?

Teine näitus! Kohtum. 9, 8—15: „Ükskord läkſid puud eneste üle kuningat wõidma ja ütleſid õlipuule: Ole kuningas meie üle. Ja õlipuu ütles neile: Kas ma pean oma raswaſe õli maha jätma, mis Jumal ja inimeſed minuſt kiidawad, ja minema puude kohal hulkuma? Ja puud ütleſid wiigipuule: Tule ſina, ole kuningas meie üle. Ja wiigipuu ütles neile: Kas ma pean oma maguſa ja hea wilja maha jätma, et ma lähen ja puude kohal hulgun? Siis ütleſid puud wiinapuule: Tule ſina, ole kuningas meie üle. Ja wiinapuu ütles: Kas ma pean oma wärske wiina maha jätma, mis Jumalat ja inimeſi rõõmustab, ja minema, et ma puude kohal hulgun? Siis ütleſid kõik puud orjawitſa wastu: Tule ſina, ole kuningas meie üle. Ja orjawits ütles puude wastu: Kui teie tõepooleſt mind wõtate kuningaks wõida eneste üle, ſiis tulge, kippuge mu warju alla.“

Kes kinni peawad põhimõtteſt, et mõiſtukõne Luuk. 16, 19—31 ſalmides peab tõeſtama, et kõnelus rikka mehe ja Abraami wahel tõepooleſt aſet leidis, need peawad ka tõendama, et puude wastaſtikune kõnelus ſama ſelgeſti eſineb nagu kõnelus Abraami ja rikka mehe wahel Luuk. 16. peatükis.

Kui prohwet ütleb: „Seſt kiwid kiſendawad müüriſt, ja palgid puuſeinteſt wastawad neile“ (Hab. 2, 11), ſiis ei wõi keegi ſeepäraſt tõendada, et ſee tõeolu on. Kui Iſſand ütleb Kainile: „Sinu wenna were heal kiſendab minu poole maa pealt“ (1. Mooſ. 4, 10), ſiis ei tule ſeda mõiſta nii, et ſee waſtollu ſatub ülejäänud Iſſanda ſõnadega.

Ühel teatud juhuſel tõſtis Joſua ühe ſuure kiwi rahwa nähes püſti ja ütles järgmiſt: „Waata, ſeeſinane kiwi peab meie wahel tunniſtuſeks olema, et ſee on kuulnud kõik Jehoowa ſõnad, mis ta meiega rääkinud.“ Joſ. 24, 27. Pange tähele ütluſt: „Et ſee (kiwi) on kuulnud kõik Jehoowa ſõnad!“

Kui nüüd tarwitada ſama loogikat nende kirjakohtade ſuhtes nagu jutustuſe ſuhtes rikkaſt meheſt ja Laatſaruſeſt — ja kriſtlane peab alati olema järjekindel —, ſiis wõiwad puud rääkida, weri kiſendada, kiwid kuulda jne. Luuk. 16, 19—31 ſalmide wana tõlke järele oli rikas mees põrgus, kuid uue rewideeritud tõlke järele oli ta ſurmariigis — ſeega ſiis hauas.

Mõistukõnes ei ſeiſa ühtegi ſõna hingeſt wõi waimuſt. Seewastu ſeiſab, et ta rikas mees oli. Sama rikas mees ſuri, ja ſama rikas mees awas omad ſilmad ſurmariigis wõi hauas. Siin näeb ta Abraami (mitte Abraami waimu wõi hinge), ja ſama Laatſarus oli maas tema ukſe juures. Tema palub wett, et oma keelt jahutada, ja wiimaks palub ta, et Laatſaruſt (mitte tema waimu) läkitataks tema wiie wenna juure. Seega pole ſiin jutt waimuſt wõi hingeſt. Iſſanda ſõnaſt loetuna on mõiſtukõne nii õpetlik kui tõſine. Ta õpetab eriti neli asja:

1. Et Jumal ei pea üheſt enam lugu kui teiſeſt. Ükski ei ſaa omandada igaweſt elu rikkuſega.

2. Ei wõi olla juttu ümberpöörmiſeſt päraſt ſurma. On olemas „ſuur wahe" õiglaſte ja jumalakartmatute wahel.

3. Kui meie ei taha weenduda pühaſt Kirjaſt, ſiis ei taha ka weenduda, kui Jumal ſurnud üles äratab ja meie juure läkitab.

4. Et ſurnud wõiwad meie juure tagaſi tulla ainult ülestõusmiſe läbi. Pange tähele ütluſt: „Kui nemad Mooſeſt ja prohwetid ei kuule, ei nemad iialgi wõtaks nõu, kui keegi ſurnuſt üles tõuſeks."

Kui keegi hoolimata kõigeſt ſelleſt ſiiski uſub, et ſee jutustus tõeolu on, ſiis peab tema ka kinnitama, et õiglaſed ja jumalakartmatud ühteteiſt näha ja üheteiſega kõneleda wõiwad. Kujutagem ſiis ette, et keegi ema on peaſtetud Jumala riigis, kuna ta poeg hukka läinud. Ema peaks ſiis

wõima näha oma poega piinatawat ja waewatawat. Tema wõiks kuulda teda hüüdwat: „Ema, tule ja aita mind, mind piinatakse hirmsasti selles tules!“ Kas wõiks ema rõõmustada Paradiisi õndsuse juures?

Ewangeliumi kuulutatakse surnutele.

„Sest seks on ka surnutele armuõpetust kuulutatud, et nende peale pidi kohut mõistetama inimeste poolest küll lihas, aga waimus pidid nemad elama Jumala järele.“ 1. Peetr. 4, 6.

Need, kes ümberpöörmist pärast surma usuwad ja õpetawad, esinewad tihti selle kirjakohaga. Nemad on aga tähele panemata jätnud, mis seal tõepoolest seisab, ja see wõib olla neile wabanduseks. Apostel nimelt ei ütle, et ewangeeliumi kuulutatakse wõi saab kuulutatud surnutele, waid et seda on kuulutatud surnutele. Igaüks wõib kohe näha, et wahe suur on. Järgmine näitus walgustab seda asjaolu. Üks naine, nimega Noomi Petlemast läks oma mehe ja kahe pojaga „Moabi wälise maale ja olid seal.“ Siin suri tema mees, pojad wõtsid Moabi naised, kelle nimed olid Orpa ja Rutt. Wahepeal surid ka mõlemad pojad, ja Noomi jäi üksinda järele oma kahe minijaga. Wiimaks otsustas ta oma rahwa juure tagasi minna. Mõlemad minijad tulid teele kaasa. „Ja Noomi ütles oma kahe minijale: Minge, pöörake tagasi igaüks oma ema kotta; Jehoowa tehku teile head, nõnda kui teie olete teinud neile, kes ära surnud (Daani keeles: surnutele), ja mulle!“ Rutt. 1, 8. Millal olid need kaks naist head olnud surnute wastu? Kui nad elasid. Nii tuleb mõista seda ütlust: „Sest seks on ka surnutele (kui nad weel elasid) armuõpetust kuulutatud.“

Hinged altari all.

„Ja kui ta wiienda pitseri lahti wõttis, siis nägin ma altari all nende hingesid, kes olid ära tapetud Jumala sõna

päraſt ja tunnistuſe päraſt, mis neil oli. Ja nemad kiſendaſid ſuure healega ja ütleſid: Oh püha ja tõſine Iſſand, kui kaua ei mõista ſa kohut ja ei maksa mitte meie werd nende kätte, kes maa peal elawad? Ja neile anti igaühele pikad walged riided ja neile öeldi, et nemad weel pidid hingama natukeſe aega, ſenni kui nende kaaſulaste ja nende wendade aru pidi täis ſaama, keda pidi ära tapetama, nõnda kui neidki.“ Ilm. 6, 9—11.

Need hinged, keda wiienda pitſeri ajal eſitatakſe kättemaksu päraſt kiſendajatena, ei wõi olla tõelikud, eluſad hinged. Nemad paluwad kättemaksu. Meie Õnnistegija palus oma waenlaste eeſt (Luuk. 23, 34), ſedaſama tegi Tehwanus. Ap. t. 7, 60. Meie peame paluma nende eeſt, kes meid taga kiuſawad. Matt. 5, 44; Room. 12, 19—21.

Need kättemaksu paluwad hinged tähendawad neid, keda paawsti wõimu ja walitſuſe ajal tapeti tõe päraſt. Nemad kannataſid ſama süütut ſurma, misſuguſt Aabel kannatas; nagu tema „were heal“ tol korral kiſendas kättemaksu päraſt, nii kiſendawad need nüüd kättemaksu päraſt. Kirjatäheliſelt rääkides ei kiſendanud Aabeli weri ju mitte, ja ſeeſama on maksew ka nende hingedele. Kui niinimetatud ketſeriſi tapeti, ſiis peeti neid kuuluwateks kuradile; aga ſee prohwetlik kuulutus wiib meid ajani, mil neid riietati walgetesſe riietesſe, ſee tähendab, mil awaldus, et nad olid Jumala tõetunnistajad. Sõna „hing“ tähenduſe kohta, nagu ta ſiin tarwitatud, ütleb Saksa Lutheruſe usku uſuteaduſe profeſſor Hengstenberg ſeda kirjakohta ſeletades muu ſeas: „Selle all tuleb mõista ſeda hinge, mis, nagu wanas Testamendis öeldud, aſub weres, elajalikku hinge; wõrdle 1. Mooſ. 9, 5; need on tapetud hinged, wõrdle Job. 24, 12; ſiin wõiks ſama hästi ſeista weri, mis 10. ſalmis tõeopoleſt aſetatakſegi hinge aſemele. See ſelgub, wõrreldes ſeda kirjakohta 1. Mooſ. 4, 10. ſalmiga, kus Aabeli weri kiſendab maa pealt Jumala poole kättemaksu päraſt.“

Hing, keda ei saa surmata.

„Ja ärge kartke neid mitte, kes ihu ära tapawad, ja ei wõi mitte hinge tappa; aga kartke enam teda, kes hinge ja ihu wõib rikkuda põrgusse.“ Matt. 10, 28.

Siin pean juhtima tähelepanu minu poolt juba sõna psyche (hing) suhtes antud seletusele. Algtekstis seisab seal psyche nii 28. kui 39. salmis. Seega peab seisma kas „elu“ ehk „hing“ mõlemas kohas. Skat Rördam'i tõlkes kõlab 39. salm nii: „Kes leiab oma hinge, see kaotab selle ja kes kaotab oma hinge minu pärast, see leiab selle.“ Matt. 20, 28. salmis seisab enama jao tõlgetes, et Jeesus andis „oma elu lunastamise hinnaks mitme eest“, Skat Rördam'i (ja eestikeelses) tõlkes aga, et Jeesus andis „oma hinge lunastamise hinnaks mitme eest.“

Selle põhjal ei ole raske mõista Matt. 10, 28. Meie ei pea kartma neid, kes wõiwad meid küll tappa — meilt seda elu röövida — kuid kes ei wõi meilt röövida igawest elu, mille omandame Jumala Poja läbi. Igawest elu ei wõi keegi surmata. Seewastu peame kartma teda, kes wõib rikkuda nii seda kui tulewast elu põrgus wõi tulejärwes, kus teine surm aset leiab. Ilm. 21, 8.

32. loeng.

On kõnelemine surnutega võimalik?

On spiritism Jumalast või saadanast?

„Sest need, kes elus, teavad, et nemad peavad surema; aga surnud, ei need tea midagi, ja ei ole neil enam siin ühtegi palka, sest nende mälestus unustatakse ära. Nende armastus nii hästi kui nende vihkamine, ka nende kahetsemine on ju kadunud, ja neil ei ole elades ühtegi osa enam ei üheskski asjast, mis päikese all tehakse.“ Kog. 9, 5. 6.

Nende sõnade põhjal peatume selle tõsise küsimuse juures: „On kõnelus surnutega võimalik? Koguja vastab selgelt ja otsekohe sellele küsimusele. Ilma põiklemata jutustab ta paljast tõtt: „Surnud, need ei tea midagi, . . . ja neil ei ole elades ühtegi osa enam ei üheskski asjast, mis päikese all tehakse.“ „Sest hauas, kuhu sa lähed, ei ole ühtegi tegemist ega äramõtlemist, ei tundmist ega tarkust.“ Kog. 9, 10.

See, kes Püha Kirja usub, ei või kõrvaldada neid tähtsaid Issanda sõnu, mis ühel hoobil pühivad ära iga mõtte asjaolu peale, et kõnelus surnutega võimalik. Surnutel ei ole elades ühtegi osa enam ei üheskski asjast, mis päikese all tehakse.“

Küsimust, kuivõrd kõnelus meie surnud sõpradega võimalik, harutatakse meie ajal mitmeti, pühendades sellele järjest kasvavat tähelepanu. Ja kuigi nüüdisaja spiritism

tekkis waſt 1848, on ta ſiiski juba eriti ſuurel määral üle terwe maailma lewinenud. Temal on nüüd üle 20 miljoni pooldaja.

Need waimud, kellega ſpiritiſtid enda meediumite üteluſe järele ühenduſesſe astuwad, ei wõi olla ſurnute waimud. Nendega ei ſaa ükski inimene ühenduſesſe astuda, „ſeſt hauas ei ole ühtegi tegemiſt ega äramõtlemiſt, ei tundmiſt ega tarkuſt", ja ſurnutel „ei ole elades ühtegi oſa enam ei üheſtki asjaſt, mis päikeſe all tehakſe." Seewastu ütleb Piibel otſekohe wälja, kes need waimud on. Meie loeme: „Ja mina nägin, et lendawa mao ſuuſt ja metſaliſe ſuuſt ja wale prohweti ſuuſt kolm roojaſt waimu otſegu konnad wälja tulid; ſeſt needſinatſed on kurja waimude waimud, kes imetähti teewad; kes wälja lähewad maa ja kõige maailma kuningate juure, neid kõige wägewama Jumala ſuureks päewaks sõtta koguma." Ilm. 16, 13. 14.

Meie ees ſeiſab ſiin Jumala Waimu läbi ſiſendatud prohwetlik kuulutus, mis näitab ſelgete sõnadega, mis otſe Jeeſuſe tuleku eel peab ſündima. Joannes näeb, et kurjad waimud „lähewad wälja kõige maailma kuningate juure." Need waimud teewad „imetähti", ütleb nägija; ſel wiiſil ekſitab ta inimeſi. Ütlus: „nemad lähewad wälja kõige maailma kuningate juure", näitab, et need kurjad waimud otſe ſel ajapunktil, mil ſee prohwetlik kuulutus tõdeneb, iſeäraliſel wiiſil rahwaste keskel tegutſewad. Ütlus: „kõige maailma kuningate juure", näitab weel, et ſee liikumine end üle kõigi maailma riikide laiutab.

Moodne ſpiritiſm on nende prohwetliste kuulutuste tõdenemine, nii aja kui ala ſuhtes. Issanda sõnade järele peab niiſugune liikumine otſa ajal üle terwe maailma laialduma — „kõigi maailma kuningate juure." Täpſemat tõdenemiſt ei ſaa endale ette kujutada. Spiritiſm on aja märk.

Juhtides tähelepanu otſa peale, ütleb Jeeſus Matt. 24, 24. ſalmis: „Seſt wale kristuſed ja wale prohwetid ſaawad

üles tõusma ja suuri tähti ja imetegusid tegema, et nemad saaksid eksitada ka neid, kes ära valitsetud, (kui see võiks sündida"). Midgi sarnast leiame 2. Tess. 2, 9—11 salmides, siin nimetab Paulus Kristuse tagasituleku eelkäivaid eksitusi. Ta ütleb: „Kelle tulemine on saadana vägewa tegemise järele kõige walewäega ja imetähtede ja tegudega. Ja kõige ülekohtu petmisega nende seas, kes hukka saawad, seepärast et nemad ei võtnud tõtt armastada, et nemad oleksid õndsaks saanud. Ja seepärast tahab Jumal neile läkitada vägewat eksitust, et nemad võtawad walet uskuda."

Nii Matt. 24, 24. kui 2. Tess. 2, 9—11, samuti ka Ilm. 16, 13. 14 ennustawad üht liikumist, mis tekkides lühikest aega enne selle maailma lõppu, eriti suurt osa saab etendama. Et see liikumine teatud usulise ilme omandab, on selgesti näha nendest kirjakohtadest. Walekristused ja waleprohwetid tõusewad üles. Saadan tegutseb „kõige walewäega ja imetähtede ja tegudega"; ükski maa ei jää sellest puutumata. Kui võimalik, eksitatakse wäljawalituid. Siin seisame seega usuliste nähtuste ja märkide ees, mis katsuwad läbi „wäljawalitute" usu. Joannes kirjeldab samu või sarnaseid nähtusi Ilm. 13, 13. 14. salmides: „Ja teeb suuri imetähti, nõnda, et tema ka teeb tuld taewast maha langema maa peale inimeste nähes ja eksitab neid, kes maa peal elawad imetähtedega, mis temale antud teha."

Nagu juba oleme näinud, on saadanal õnnestunud sisse tuua palju waleõpetusi kristlikusse — eriti keskaja — kirikusse. Jumala sõna on wälja tõrjutud paganliku mõtteteaduse ja katoliku ebausu poolt, ja protestantismil pole kunagi õnnestanud täiesti wabaneda kõigist neist eksitustest ja saawutada eessihti: „Kõigis asjus Piibli poole hoida." Eksituste hulgas, missuguseid meie katoliku usust saanud, kuhu need paganlusest üle läinud, on õpetus kaasa sündinud surematu hingest. Teatawasti on see õpetus peanurgakiwi, millele spiritism toetub. Daanikeelne spiritistline leht „Spiri-

tisten" kirjutas oma 1900 aastakäigus lhk. 84 selle küsimuse kohta järgmist:

„Mis on spiritism? Spiritism on usk hinge edasi-elamisesse peale keha suremist ja tema ilmnemise võimalusesse elusate inimestele eriti organiseeritud isikute kaudu, keda nimetatakse meediumiteks."

Hinged või vaimud ilmuvad selle seletuse järele „elusate inimestele, eriti organiseeritud isikute kaudu, keda nimetatakse meediumiteks." Võrreldes kõiki kirjakohti, mis meie selle punkti kohta nii vanas kui uues Testamendis juba lugenud, on näha, et võib olla ainult üks arvamine selle asjaolu suhtes, ja nimelt: need ei või olla surnute vaimud (hinged), kes ilmunevad „elusate inimestele", vaid seevastu vaimud, kelleşt loeme 1Tm. 16, 14: „Kurja vaimude (deemonide) vaimud."

Meie ei lükka sugugi ümber asjaolu, et on vaimusid, kes ilmutavad end „elusate inimestele eriti organiseeritud isikute kaudu", keda kutsutakse meediumiteks; aga meie hoiame kinni Piibli ütlusest, et „need on kurja vaimud (demoonide) vaimud", kes ekšitavad „imetähtede" läbi ärevalituid, „kui see võiks sündida." Ja see ei ole ime; sest saadan teeb ise ennast valguse ingliks." 2. Kor. 11, 14.

Kui kavalasti välja mõeldud! Langenud inglid otsivad üles enda tööriistad ja ilmnevad nende läbi elusate inimestele, öeldes end olevat surnute vaimud. Ja kuna kristlik maailm aastasadade jooksul selles hingesurematuse-õpetuses üles kasvatatud, langevad paljud kergesti suurele peavaenlasele saagiks. Need kuradite vaimud on väsimatud. Nemad tegutsevad kõigil mail „kõige valeväega ja imetähtede ja tegudega". Nemad esinevad mitmesugusel viisil, tarvitades kõiki võimalikke abinõusid. Nad võivad palvetada, Jumala sõna lugeda, jutlustada jne., sedamööda kuidas see nende asja kõige paremini teenib. Piiblit võib nende ütluse järele uskuda ai-

nult sel määral, kuivõrd ta nende waimude õpetusega kokkukõlastub. Kristus pole Jumala Poeg, ja kuradit pole sugugi olemas. See kõik pole muud kui pime ebausk.

On ainult üsna loomulik, et Issand on paljastanud nii wana- kui uueaja spiritismi ja hoiatanud nendega midagi tegemist teha. Nii loeme 5. Mooss. 18, 10—14: „Ei su seas pea leitama, kes oma poja ja oma tütre tuleb lasseb läbi käia, ei õnneandjat, ega seda, kes pilwest lausub, ei ussidega lausujat ega nõida, ega waluwõtjat, ega seda, kes nõia käest küsib, ega teadmameest, ega seda, kes surnute käest küsib. Sest igamees, kes seda teeb, on Jehoowale hirmus, ja nende hirmsate asjade pärast ajab Jehoowa, sinu Jumal neid ära su eest. Sa pead täiesti waga olema Jehoowa, oma Jumalaga. Sest paganad, keda sa ära ajad, kuulewad neid, kes pilwest lausuwad ja õnneandjaid; aga sulle, sulle ei ole Jehoowa, su Jumal mitte nõnda luba annud teha."

Kanaanimaa elanikud olid wanaaja spiritismist sel määral läbi immutatud, et nad täielikult saadana kontrolli all seisid. Andudes saadana wõimule, lasid nad endid tema poolt juhtida. Jumala sõnal ja Waimul polnud mingit wõimu nende üle. Nad olid läinud nii kaugele, et küsisid nõu „nõidadelt, pilwest lausujailt" ja „teadmameestelt", keda sama hästi wõiks nimetada spiritistlisteks meediumiteks; spiritistid tõendawad nimelt, nagu näeme allpool, et need nõiad olid spiritistid. Ammutades samast allikast lasid nad endid juhtida samade waimude poolt, nagu seda teewad meieaja spiritistid.

Jumal ei häwitanud Kanaani elanikke mitte sellepärast, et tahtis neile kätte maksta, waid sellepärast, et nemad muidu oleksid läbi hapendanud ja ära rikkunud kõik maailma elanikud. „Ja nende hirmsate asjade pärast ajab Jehoowa, sinu Jumal, neid ära su eest." Spiritism on waimulik mürk, mis täielikult häwitab need peenikesed waimulikud niidid, misläbi Issand püha Waimu kaudu inimeste südamete was-

tu räägib. Kes selleſt mürgiſt joob, ſee ſatub nõiduſewäe mõju alla, milleſt raske wabaneda.

Kanaani elanikud, kelleſt ſiin loeme, olid joonud ſelleſt häwituslikuſt mürgiſt, kuni mingit paranduſt ei olnud. Oma armastuſes kitkus Iſſand nad wälja, et ſee pahe hakkawa haiguſena üle terwe maailma ei lewineks. Need, kes arwustawad Iſſandat asjaolu tõttu, et ta Kanaani elanikud häwitas, on waewalt ſaadanat küllalt tundma õppinud; nad on ainult näinud teda üheſt küljeſt, kuid pole mitte arwele wõtnud tema teiſt külge. Nendega oli lugu ſamuti, kui oli ühe poiſiga, kelle iſa oli ſaanud werekihwtituſe ühte käewarde. Mehe elu peaſtmiſeks oli arſt ſunnitud käewart otſaſt ära lõikama. Iſa elu oli peastetud, kuid wäikene poiſike wihkas arsti, „ſeſt“, nagu ta ütles, „tema oli iſa käe otſaſt ära lõiganud, niiſugune wereimeja!“ Poiſike ei mõiſtnud, et arſt ſeda iſa elu peaſtmiſeks oli teinud. Selle asjakülje peale ei olnud ta mõelnud.

Jutustus Kanaanimaa elanikkude häwitamiſeſt on õpetlik. Tol ajal oli ſpiritiſm mürgitanud ainult üht maad, mille elanikke ſel põhjuſel tuli häwitada; aga nüüd lewineb ta „kõige maailma kuningate“ juure. Ja kui ſee ſünnib, ſiis on lugu maailma elanikkudega ſamuti, kui oli tol ajal Kanaani maa elanikkudega: nad häwitatakſe ära.

Katoliku uſk on (wõib olla teadmatalt) olnud ſpiritismile heaks eelkäijaks ja wõimſaks abiks. Tema on, nagu juba näidatud, waldanud terwe ristiuſu, muutnud Iſſanda ſeaduſt ja toonud ſiſſe hulga inimeste käskuſid. Õpetuſt hinge kaaſaſündinud ſuremätuſeſt on ta oſanud tarwitada oma enda kaſuks. See asjaolu on kaaſa mõjunud maailma küpſemiſeks ſpiritismile. Neid hoiatawaid heali, mis wahete wahel protestantlaste ridades kuuldawale tulnud, ei ole kas ſugugi tähele pandud wõi nendele on ka wastu töötatud.

Jutustus 1. Sam. 28. peatükis walgustab tabawalt wanaaja ſpiritismi. Kui Jumal ſaatis prohwet Samueli

Sauli üle Israeli kuningaks võidma, oli Saul oma eneſe ſilmis weike (1. Sam. 15, 17) ja oli tahtlik end Jumala Waimu poolt juhtida laſkma. Samuel ütles temale: „Ja Jehoowa Waim tuleb kermesti ſinu peale,... ja ſind muudetakſe teiſeks meheks. Nõnda peab ſee olema: kui need tähed ſu kätte tulewad, ſiis tee kõik, mis ſu kätte juhtub, ſeſt Jumal on ſinuga... Ja ſee ſündis, kui ta oma ſelja pööras, et ta pidi Samueli juureſt ära minema, ſiis muutis Jumal tema ſüdame teiſeks; ja kõik need tähed tulid ſelſamal päewal ta kätte.“ 1. Sam. 10, 6—9. Ei keſtnud aga kaua, kui Saul oma ſüdames ſuurustas, ja ta hakkas Jsſanda ſõnaſt kõrwale kalduma. 1. Sam. 13, 11—14.

Selle aſemel, et Jsſanda ſõna kuulda võtta ja prohweti manitſuſele järgida, läks Saul järk-järgult tõeſt ikka kaugemale ja kaugemale. Wiimaks lahkus Jumala Waim tema juureſt täiesti, ja Jsſand laſi ühel kurjal waimul teda kohutada või tema peale tulla. 1. Sam. 16, 14. Kui wilistid mõne aja päraſt Israeli wastu läkſid, kartis Saul wäga. „Ja Saul küſis Jehoowalt; aga Jehoowa ei wastanud temale mitte ei unenägude ega Urimi ega prohwetite läbi.“ 1. Sam. 28, 6. Sauli patud tegid wahe Jumala ja tema wahel. Jeſ. 59, 1. 2. Need tulewad enne kõrwaldada; ſeda aga Saul Jumalalt ei palunud, ja ſellepäraſt Jsſand temale ei wastanud.

Siis läks Saul nõu küſima ühelt naeſelt, „kellel lauſuja waim“ oli — ſpiritiſtliſelt meediumilt. „Ja naene ütles: Keda pean ma ſaatma, et ta ſu ette tuleb? Ja ta ütles: Saada Samuel mu ette tulema!“ 1. Sam. 28, 11. Nagu näha, tegutſeſid wanaaja ſpiritiſtid natuke teiſt wiiſi kui meieaja ſpiritiſtid. Tol ajal ei uskunud Israeli lapſed nimelt, et hing või waim elab edaſi teadliku olewuſena päraſt inimeſe ſurma. Et ekſitada Jsſanda lapſi, pidi ſaadan tolleaja ſpiritiſmi ſeadma ſelle järele, mida Israeli lapſed uskuſid ja õpetaſid. Saul ei palu ka mitte ühenduſt Samueli waimuga,

waid Samueli eneſega. Naine ütleb end wõiwat Samueli hauaſt wälja tuua, ja Saul katſub, kas tema „lauſuja“ waimu“ abil, mida ta tõendas omawat, tõesti wõib Samueli üles äratada. Tol ajal tõid meediumid ſurnud maa ſeeſt üles, nüüd aga toowad nad waimud ſeewastu taewaſt wõi teiſteſt ilmadeſt.

Saul ütleb naeſele: „Saada Samuel mu ette tulema!“ Ja mis ſünnib ſiis? Korraga näeb meedium üht kogu, kes ſarnaneb Samuelile, ja kuningas küſib: „Mis ſa näed?“ Ja naene ütles Samueli wastu: Ma näen jumalaid maaſt üles tulewat. Ja ta ütles: Mis tema nägu on? ja tema ütles: Üks wana mees (mitte, nagu nüüd, üks waim) tuleb üles ja temal on kuub ſeljas; ſiis mõistis Saul, et ſee oli Samuel.“ Salmid 11—14. Saul ei näe midagi, ſeepäraſt küſib ta meediumilt, kes jutuſtab, mida ta näeb. Kuju ſarnaneb wanale prohwetile, kes oli ſurnud ja maetud Rama.

Oli ſee tõepooleſt Samuel? Wõi oli ſee üks waimudeſt, kelleſt Joannes Ilm. 16, 14. ſalmis kirjutab? Nagu ſelgub 2. Kor. 11, 14. ſalmiſt, wõib ſaadan wõtta endale „walguſe ingli“ kuju. Kas tema ei wõinud ſama kergeſti wõtta endale Samueli kuju? Seda juſt ta tegigi. Kogu asjalugu oli ſaadanlik pettus ja muud midagi. See ei wõinud nimelt kudagi olla prohwet Samuel; ſeſt ſelgeſti on öeldud, et Jumal ei tahtnud wastata Saulile „ei unenägude ega Urimi ega prohwetite läbi.“ Peale ſelle oli Iſſand ſelgeſti öelnud, et keegi ei pidanud pöörma lauſujate naeſte juure. Kas ſiis naisnõial oli ſuurem wõim kui Jumalal, nii et tema wastu Iſſanda tahtmiſt wõis üles äratada ühe tema prohwetiteſt, kes oli maetud mitu penikoormat kaugel, et tuua teda ühenduſeſſe ſellega, kellele Jumal ei wõinud wastata? Igaüks wõib kohe näha, et ſellel naisnõial ei wõinud olla mingit ühenduſt Iſſandaga wõi prohwet Samueliga.

Et ſee wana mees, keda naene nägi maaſt üles tulewat, ſarnanes nii kuju kui heale pooleſt Samuelile, ſeda on jutus-

Kuningas Saul ja surnute-väljakutsuja Endoris.

„Ja kui nemad võtavad teie vastu öelda: Küsige pomisejailt... siis vastake: Eks rahvas ei pea oma Jumala käest küsima?" Jes. 8, 19.

tuseſt endaſt ſelgesti näha. Saul palus ju naiſt, et ta „Samueli“ ta ette ſaadaks (Daani keeles: „üles laſeks tulla“), ja kui naene ſiis ſeda kuju kirjeldas, „mõistis“, uskus või arwas Saul, et ſee Samuel oli. Samuti on ka lugu meie päiwil. Enam jagu neiſt, kes ſpiritiſtliſe meediumi poole pöörawad, uſuwad kindlasti, et nemad ſurnute waimudega räägiwad, keda meedium ütleb kohal wiibiwat.

Kõnelus Sauli ja wana mehe wahel, kes eſines Samuelina, mispäraſt teda ka nõnda nimetatakſe, tunnistab küllalt ſelgesti, kellega Saul kõneleb. Muidugi oli ſee kerge kurjale waimule prohweti ſõnu Saulile teatada, ja kui waim oli juba ſaanud Sauli uskuma panna, et tema Samuel on, oli Saul täiesti tema wõimuſes. „Ja Samuel ütles: Ja mispäraſt küſid ſa minult, kui Jehoowa ſuſt ära on lahkunud ja on ſu waenlane? Küll Jehoowa teeb nõnda, kui ta minu läbi rääkinud... Ja Jehoowa tahab Israeli ka ſooga wilistide kätte anda, ja homme pead ſina ja ſu pojad mu juures olema.“ 1. Sam. 28, 16—19.

Nagu näete, mitte üht troostiſõna, ainult etteheide ja hukkamõiſtmine. Selle eesſiht on Sauli meeleheitele wiia ja temalt wiimaſt lootuſt riiſuda. See mäng õnnestus kahjuks täiesti; lühikeſt aega päraſt ſeda tegi Saul enda elule lõpu. 1. Sam. 31, 4. Oleks tema ſeewastu Jsſanda ſõna poole hoidnud ſelle aſemel, et ſaadana wõimule anduda, oleks ta õnnetu ſurm wõinud ära jääda. Seſt meie loeme: „Nõnda ſuri Saul ära oma wallatuſesſe, mis ta Jehoowa wastu teinud, ja Jehoowa ſõna wastu, mis ta mitte ei pidanud, ja ka, et ta nõia käeſt küſis ja nõu otſis.“ 1. Aja r. 10, 13.

Spiritiſtlaste waated patulangemiſeſt ja Kristuſe lunastuſetööſt wäärirwad ſiin omajagu tähelpanu. „Spiritisten'is“, lhk. 142, aastakäik 1900, on lugeda järgmiſt:

„Inimene pole kunagi Jumalaſt langenud, ja ſeepäraſt pole ka kunagi Jhaſſe ſündinud Jumala ohwerdamiſt tarwis olnud. Aadama ja Eewa ſõnakuulmatus ei toonud eſile haiguſt, kurwaſtuſt

ega surma, samuti ka mitte igaweſt põrgut. Ei ole olemas wihaſt Jumalat, keda ainult süütu inimeſe weri wõiks lepitada. See õpetus kaob ebausu warjuna, otſekui teadmatuſe öö kaob mõistusliku walguſe koitwa hommiku eeſt. — Selle aſemel, et olla eſile toodud eriliſe ime läbi, on inimene ewolutſiooni (arenemiſe) produkt (ſaadus)".

Et ſpiritiſm Piibli kui Jumala ſiſendatud ſõna kõrwaldab, on nii tuttaw, et ma ei tarwitſe ſellele tähelpanu juhtida.

Saadana eſimene wale. „Teie ei pea mitte ſurma ſurema." 1. Mooſ. 3, 4.

„Ükski inimene ei wõi ſaada kriſtlaſeks nii kaua kui ta paneb wastu patule, sõjale ja kuradile. See, kes paneb wastu patule, on patune." „Jumalikkus awaldub kümnes käſus, sõnakuulmiſes nendele ja weel enam nendeſt üleastumiſes". „Kümne käſu jumalik tarwitamine peitub nendeſt üleastumiſes, mitte nende pidamiſes."

„Fortrolige Spiritiskjske Samtaler'is", lhk. 46, on lugeda järgmiſt:

„Küſ.: Kas on olemas kuradiſt, selle sõna kirjatähelisſes mõistes?
Wast.: Kui oleks olemas kuradiſt, siis oleksid nad Jumala töö, wõi, siis oleks palju walitſewaid wõimuſid, ja siis poleks Jumal mitte igalpool.

Küs.: Kui Jumal pole loonud kuradid, kas ei ole siis need, keda nendeks nimetatakse, mässulised inglid?

Wast.: See on luule. Kuna waim tagasi ei wõi minna, wõib kurat kuuluda ainult nägematu maailma kõige madalamate olewuste hulka."

Spiritismi järele ei ole seega mingisugust kuradit, ühtki langenud inglit. Pole olemas ka ühtki head inglit, ainult „õndsad, puhtad waimud". —„Fortrolige Spiritiskjske Samtaler", lhk. 44.

See ongi saadana kawatsus, meid uskuma panna, et teda ega kurje inglid pole olemas. Mida rohkem temal õnnestub seda õpetust laiali laodata, seda rohkem pinda ta wõidab oma tegutsemiseks; seda rohkem wange saab ta enda wõrku.

Selle tõenduseks, et spiritistid wanaaja nõidu wõi lausujaid (nii siis ka lausujat naest Endoris) spiritistlisteks meediumiteks loewad, juhin tähelpanu „Psykologen'ile" Nr. 1, 1888 ja „Fortrolige Spiritiskjske Samtaler'ile", lhk. 198, 199, kus muu seas loeme järgmist:

„Wanaaja imetegijad, lausujad ja nõiad olid spiritistid."

„Meediumid olid seega oraklid, sybillid wõi naisnõiad, augurid (ettekuulutajad), druidid jne."

Kuid seega mõistab spiritism ka oma enda kohtuotsuse; sest meie loeme 3lm. 21, 8, et nõidade „osa peab tule ja weewliga järwes olema."

Selle loengu eessõit ei ole tüli wõi riiu otsimine. Aga mina tunnen enda kohuseks öelda üks manitsew sõna neile, kes pole weel joonud spiritismi kihwtikarikast. „Spiritism on madu Eedeni aias, kes käsib inimesi süüa hea ja kurja tundmise puust", ütlewad spiritistid ise „Spiritisten'i" — spiritistide daanikeelse healekandja — esimeses aastakäigus — ja selles on neil kindlasti õigus. Kuid otse sel põhjusel ei tohi meie midagi tegemist

teha selle õpetusega. Mao kõne äratas Eewa tähelpanu, ja esimesel kokkupuutumisel sai Eewa võrgutatud. Saul võttis osa ainult ühest spiritistlisest istangust, ja tagajärjed on meile teada. Spiritism rajaneb mao ütlusele: „Teie ei pea mitte surma surema." 1. Moos. 3, 4.

Meie seisukoht spiritismi suhtes peab olema see: „Ja kui nemad võtawad teie wastu öelda: Küsige pomisejate (Norra keeles: surnutewäljakutsujate) ja teadmameeste käest, kes tiugusad ja iseenestes pomisewad, siis wastake: Eks rahwas ei pea oma Jumala käest küsima? Kas elawate eest peab surnute käest küsima?" Jes. 8, 19.

33. loeng.

Ülestõusmise auline hommik.

Wõit surma ja haua üle.

„Sest et ühe inimese läbi surm on, siis on ka ühe inimese läbi surnute ülestõusmine. Sest nõndagu Aadama sees kõik ära surewad, nõnda peab ka kõik Kristuse sees elawaks tehtama.“ 1. Kor. 15, 29. 22.

Surm on waenlane. Kes ei ole istunud ühe armsa sõbra surmawoodi juures wõi seisnud külma haua ääres, et ütelda jumalaga armsale emale, ustawale eluseltsilisele, sõnakuulelikule pojale wõi tütrele, armsale wennale wõi õele ehk armastatud sugulasele wõi sõbrale? Meie tunneme surma ja teame, kui armutalt wali ta on. Niisugustel juhustel annab aulik tõotus ülestõusmisest meile rõõmsa lootuse ja toob meile õndsa troosti. Otsekui „ühe inimese läbi surm on“, nii on ka „ühe inimese — Kristuse — läbi surnute ülestõusmine.“ Sest „nõndagu Aadama sees kõik ära surewad, nõnda peab ka kõik Kristuse sees elawaks tehtama.“

Ülestõusmine wanas Testamendis.

Patriarhidel ja prohwetitel peab olnud olema selge arusaamine ülestõusmisest, muidu poleks nad wõinud seda wiist kirjutada. Meie loeme 1. Sam. 2, 6: „Jehoowa suretab ja teeb elawaks, wiib alla hauda (Daani keeles: surnute riiki)

ja toob jälle üles. Sedasama tõendab Taawet, öeldes: „Tee mind jälle elawaks ja tõmba mind jälle maa sügawusest üles.“ Laul 71, 20. Poleks Taawet uskunud ülestõusmist, siis ei oleks ta ka wõinud nii selgesti Kristuse ülestõusmisest kirjutada, nagu seda leiame Laul 16, 10 (waata Ap. t. 2, 30. 31). Ja et Job ülestõusmist uskus, seda tunnistawad tema ütlused näit. 19. peatükis küllalt selgesti. Tema ütleb: „Sest mina tean, et mu Lunastaja elab, ja tema jääb wiimseks põrmu peale seisma.“ Job. 19, 25.

Prohwet Jesajas räägib ülestõusmisest ühenduses Kristuse ilmumisega. Tema ütleb: „Ta neelab ära surma igawesest ajaks; ja Issand Jehoowa pühib ära silmawee kõige silmade pealt ja saadab ära oma rahwa teotuse kõige maa pealt; sest Jehoowa on seda rääkinud.“ Jes. 25, 8. Ja edasi: „Sinu surnud saawad elusse ja tõusewad ihuga üles; ärkage üles ja laulge rõõmsasti teie, kes põrmus magate; sest sinu kaste on rohtude kaste.“ Jes. 26, 19. Daanikeelses tõlkes kõlab selle salmi wiimne lõpp: „Ja maa annab oma surnud tagasi.“

Kristus „neelab ära surma igawesest ajaks“; „surnud saawad elusse ja tõusewad ihuga üles“. Ligemas tulewikus kõlab Kristuse heal: „Ärkage üles ja laulge rõõmsasti teie, kes põrmus magate!“ Siis „maa annab oma surnud tagasi.“ See käib hästi kokku sellega, mis Patmuse nägija kirjutab: „Ja meri andis oma surnud, kes tema sees olid, ja surm ja põrguhaud andsid surnud, kes nende sees olid, ja igaühe peale mõisteti kohut nende tegude järele.“ Ilm. 20, 13.

Meie wõiksime lugeda wanast Testamendist kirjakoht kirjakoha järele, mis täiendawad ja kinnitawad seda, mida ma siin tõestanud, ja täitsa arusaamatuse arwele tuleb kirjutada seda, kui öeldakse, et ülestõusmisest wanas Testamendis ei räägita. Nii Kristus kui apostlid tõid tõendust ülestõusmise kohta wana Seaduse kirjadest.

Taan. 12, 2. ſalmiſt loeme: „Ja palju neid, kes mulla põrmus magawad, ärkawad ſiis üles; teiſed igaweſeks eluks ja teiſed igaweſeks teotuſeks, igaweſeks häbiks.“ Need, kes üles tõuſewad „igaweſeks eluks“, laulawad wõidulaulu ſurma ja haua üle. „Ma tahan neid lunastada ſurmaſt; kus on kõik ſu katk, oh ſurm? Kus on ſu hukkamine, oh põrgu?“ Oſ. 13, 14.

Ülestõusmine uues Testamendis.

Uus Testament kinnitab ja täiendab wana Testamenti. Kõige pealt on meil Õnnistegija enda ſõnad: „Ärge pange imeks: ſeſt tund tuleb, millal kõik, kes haudade ſees on, peawad tema healt kuulma ja wälja tulema, kes on head teinud, elu ülestõusmiſeks; aga kes on paha teinud, hukkamõiſtmiſe ülestõusmiſeks.“ Joan. 5, 28. 29. Wariſeere pani eriti imetlema asjaolu, et Jeeſus Naatſaretiſt, keda nemad pidaſid harilikuks inimeſeks ja mitte Jumala Pojaks, wõis üles äratada ſurnuid. Wariſeerid ſeewastu uskuſid iſe ja õpetaſid ülestõusmiſt.

Jeeſus on tõotanud üles äratada meid wiimſel päewal. Tema ütleb: „Ükski ei wõi minu juure tulla, kui ei tõmba teda Iſa, kes mind on läkitanud, ja mina äratan teda üles wiimſel päewal.“ Joh. 6, 44. Ütluſega „wiimſel päewal“ tähendab Jeeſus ülestõusmiſe peale. Kui tema Petaania läks Laatſaruſt üles äratama, kohtas Marta teda ſõnadega: „Iſſand, olekſid ſina ſiin olnud, minu wend ei oleks mitte ſurnud.“ „Jeeſus ütles tema wastu: Sinu wend peab üles tõusma. Marta ütles temale: Ma tean, et ta peab üles tõusma wiimſel päewal.“ Marta uskus ſeega ülestõusmiſt.

Huwitaw on ſiin tähelpanu pühendada nii Jeeſuſe kui Marta ſõnadele, mis ſelgesti kinnitawad asjaolu, et tema ei uskunud, et Laatſaruſe hing wõi waim elas õndſas ſeiſukorras — kas taewas wõi ſurmariigis. Jeeſus oleks ſiis wõinud

tröösti da Martat, et tema wend juba igawese õndsuse sisse läinud ja tema waim hõljub ülewal taewas Jumala juures, kust ta huwiga teda jälgib. Kuid nõnda Jeesus ei rääkinud. Tema ei õelnud ka midagi selleſt, et tema wenna waim wõis ilmneda temale meediumi läbi.

Kristus on esimene ülestõusnute seast. Tema sees tõusewad üles kõik, ja need, kes usuwad tema sisse, päriwad igawese elu. Kuigi ta sureb, peab ta elama — ülestõusmise hommikul. Tema ei pea „mitte igawesti ära surema" — nii siis mitte jääma surma wõimusesse. Jeesus äratas üles Laatsaruse asjaolu jõul, et ta ise üles tõuseb — et tema oli „ülestõusmine ja elu." Jeesuse käsul: „Laatsarus, tule wälja!" tuli Laatsarus hauast wälja, ja kui Jeesus wiimsel päewal hüüab: „Ärkage üles ja laulge rõõmsasti teie, kes põrmus magate!" tõusewad surnud üles.

Ükski teine apostel pole kirjutanud ega rääkinud nii palju ülestõusmisest kui Paulus. Paganate apostlina tuli temal wõidelda tolleaja õpetatud paganlikkude mõtteteadlastega. „Aga mõningad targad Epikuruse ja Toikuste seltsist waidlesid temaga,... sest ta oli Jeesust ja ülestõusmist neile kuulutanud." Ap. 17, 18. Aga kui nemad surnute ülestõusmist kuulsid, panid mõned seda naeruks." 32. salm. Need inimesed uskusid õpetust surematu hingest. Nad ei tunnud mingit tarwidust ülestõusmise järele; nende jaoks oli ju surm ainult üleminek ellu.

Enda kõnes kuningas Agrippa ja kõige tähtsamate Rooma ametnikkude ees Keisareas küsib Paulus: „Mis? kas teie juures seda uskumata asjaks peetakse, et Jumal surnud üles äratab?" Ap. t. 26, 8. Ja Tessaloonika kogudusele kirjutab tema: „Aga mina ei taha, et teil peab teadmata olema, wennad, nende järg, kes magama läinud, et teie ei lähe ka nõnda kurwaks kui teisedki, kellel ep ole lootust. Sest kui meie usume, et Jeesus on surnud ning üles tõusnud, nõnda tahab Jumal ka neid, kes Jeesuse läbi on magama

läinud, temaga ette tuua... Seſt Issand iſe tahab maha tulla taewaſt sõjakiſendamiſe, peaingli heale ning Jumala paſunaga, ja kes Kristuſe sees ſurnud, need peawad üles tõusma esmalt; päraſt peab meid, kes meie elame ja üle jääme, ühtlaſi nendega pilwete sees kistama Issanda wastu taewa poole; ja nõnda peame meie ikka Issandaga olema. Kinnitage nüüd üks teiſt nendeſinaste sõnadega!" 1. Tesſ. 4, 13—18.

Kui selge ja uskumapanew! Meie ei pea olema teadmatud magama läinute wõi ſurnute suhtes. Kristus tuleb jälle neid üles äratama. Aga kas oleks Paulus wõinud sel kombel kirjutada, ilma et ainuski kord hinge wõi waimu peale tähelpanu juhtida, oleks ta uskunud hinge ſurematuſt? Tema jaoks oli ülestõusmine ainſa wäljapääſuna ſurmaſt.

Kaks peaülestõusmiſt.

Kui juutide ülemad maawalitseja Weelikſi juures Pauluſe peale kaebaſid, ütles ta temale oma kaitſekõnes muu seas: „Mina uſun kõik, mis käſu ja prohwetite kirja on kirjutatud. Ja mul on ſee lootus Jumala peale, mis ka needſinatſed iſe ootawad, et õigete ja ülekohtuste ſurnute ülestõusmine peab tulema." Ap. t. 24, 14. 15.

Siin jaotab Paulus ülestõusmiſe kaheks, nimelt 1) „õigete" ja 2) „ülekohtuste" ülestõusmiſeks. Sedaſama teeb Jeeſus Joan. 5, 29. ſalmis, kus ta ütleb, et ſurnud ülestõusmiſel peawad „wälja tulema, kes on head teinud, elu ülestõusmiſeks, aga kes on paha teinud, hukkamõiſtmiſe ülestõusmiſeks."

„Elu ülestõusmine" ſünnib Kristuſe tagaſitulekul. Surnud Kristuſes tõuſewad üles tema teiſel tulekul, ja, ſurematuſega kaetuna, kistakſe nad ühes eluſate pühadega, kes samuti ſurematuſega kaetud, pilwes Issanda wastu. 1. Tesſ. 4, 16. 17.

Surnud Kristuses tõusewad üles tuhande aasta algul. „Ja nemad elasid ja walitsesid kui kuningad Kristusega tuhat aastat.“ Jumalakartmatud tõusewad seewastu alles pärast tuhande aastast riiki. „Aga teised surnud ei saanud mitte elawaks, kunni need tuhat aastat otsa said.“ Ilm. 20, 4. 5.

Need, kes saawad osa esimesest ülestõusmisest, tõusewad üles „elu ülestõusmiseks“; nemad walitsewad Kristusega tuhat aastat taewas ja pärast uue maa peal igawesti. Suur hulk, „kelle aru on kui liiw mere ääres“, saab aells pärast tuhat aastat elawaks ja tõuseb üles „hukkamõistmise ülestõusmiseks“. Seega on kahe ülestõusmise wahet tuhat aastat.

Õiglaste tasu kui ka kohtumõistmine jumalakartmatute üle leiab seega aset wastawalt esimesel ja teisel ülestõusmisel. Waata Luuk. 14, 14; Room. 2, 5.

Kõik oleneb ülestõusmisest. Suur apostel küsib: „Aga kui Kristust kuulutatakse, et tema on surnust üles äratatud, kuida siis mõningad teie seast ütlewad, et ei ole surnute ülestõusmist?“ 1. Kor. 15, 12. Korintuse koguduses, kelle liikmed warem olid olnud peaasjalikult paganad, ei olnud wana paganlik lapseeas saadud õpetus, „et ei ole surnute ülestõusmist“, mitte täiesti wälja kitkutud. Seepärast ei tohiks see meid imestada, kui üks osa kristlast midagi sarnast õpetab.

Kuna mõningad seespool esimest ristikogudust õpetasid, „et ei ole surnute ülestõusmist“, läksid teised teise äärmusesse ja õpetasid, „et ülestõusmine on juba sündinud.“ 2. Tim. 2, 18. Midagi sarnast kordub ka nüüd. Nagu oleme juba näinud, õpetab näituseks spiritism, „et ei ole surnute ülestõusmist“; millenistid (tuhandeaastase rahuriigi kuulutajad) õpetawad seewastu, „et ülestõusmine on juba sündinud, ja rikuwad mõningate usku.“ Wiimaste õpetuse järele olewat Kristus juba tulnud aastal 1875, ja aastal 1878 olewat Kristuse wõitjad üles tõusnud. Siin toon nende eneste kirjad. „Millenniets Daggry's“, 3. köide, lhk. 162 loeme:

„Enam kui kümme korda suuremaid tunnistusi on antud nüüd tema (Kristuse) teise ligioleku kohta kui oli antud tema jüngritele tema esimesel tulekul... Tema on tõesti tulnud ja viibib meie juures! Päewad, mil oodati tema tulekut, kuulutwad nüüd minewikku, ja ammu ettetõotatud õndsus on nüüd meie."

Teises andes, lhk. 238, loeme:

„Jälle on maksew: „Teie keskel seisab üks, keda teie ei tunne... Messias on tulnud!"

See sündis nende õpetuse järele aastal 1875. Kuulge, mis nemad ütlewad:

„1875 (algades okt. 1874 pr. Kr.) on aastaarw ülesseadmise algusest ja seepärast aastaarw, millest wõime teada, et taewas enam mitte ei warja meie Issandat... Need ajajärgud õpetawad, ... et suur juubeliaasta ... on alganud, ja et meie kõik oleme milleeniumi kodus." — Sealsamas, lhk. 201.

Nende ütluste järele peab Kristus seega olema tulnud, ja järeldawasti peawad „surnud Kristuses" olema üles tõusnud. Ja see peab olema sündinud aastal 1878. Selleks loeme „Millenniets Daggry's", 3. köide, lhk. 279:

„Ja kuna koguduse ülestõusmine peab aset leidma ühel wõi teisel ajal selle „otsa" wõi „lõikuse"-ajajärgu kestwusel, ... arwame meie, et see on wäga wõimalik oletus ja täielikus kokkukõlas kõikide Issanda plaanidega, et kõik pühad apostlid ja kõik ewangeeliumiwõitjad, kes magasid Seesuses, äratati üles waimulikkude olewustena, nagu nende Issand ja Õpetaja, kewadel 1878."

Aastal 1914 pidi pühade lunastamine aset leidma. Meie loeme:

„Et pühade lunastamine ühel wõi teisel ajal 1914 aasta kestwusel aset leiab, on selge." — Seesama, lhk. 272.

„Pühade lunastamise" asemel saime hirmsa ilmasõja aastal 1914.

Eneselt mõista põhjenewad need wäited ainult pingutatud ja taltsutamata ettekujutusele ja neil pole tõega midagi tegemist, mida aasta 1914 küllaldaselt on tõendanud.

Ülestõusmisega seisab või langeb ewangeelium. „Aga kui ei ole surnute ülestõusmist, siis ei ole ka Kristus üles äratatud. Aga kui ei ole Kristus üles äratatud, siis on meie jutlus tühine, aga teie usk on ka tühine. Ja meid leitakse ka kui Jumala waletunnistajad olewat, et meie Jumalast oleme tunnistanud, et ta Kristuse on üles äratanud, keda tema ei ole üles äratanud, kui surnuid üles ei äratata, siis ei ole ka Kristus üles äratatud. Aga kui Kristus ei ole üles äratatud, siis on teie usk tühine; siis olete teie alles oma pattude sees. Siis on ka need, kes Kristuse sees on läinud magama, hukka läinud." 1. Kor. 15, 13—18.

Need, „kes Kristuse sees on läinud magama", ei wõinud ju olla kadunud, isegi kui ei olnud ülestõusmist, sest et nemad juba taewas olnud. Ja Paulus on nii kindel oma asjas, et ta ütleb otsekohe: „Kui surnuid üles ei äratata, (siis) sõögem ja joogem, sest homme sureme ära." 32. salm.

Kristus äratab surnud üles.

Kristus äratab surnud üles: „Tund tuleb, millal kõik, kes haudades on, peawad tema healt kuulma." Temal on surma wärawa wõtmed. Ilm. 1, 18. Nagu tema üles tõusis, tõuseme ka meie üles. „Sest kui meie temaga oleme istutatud tema surma sarnaduseks, siis peame meie ka tema ülestõusmise sarnatsed olema." Room. 6, 5.

Püha Waimu läbi äratas Jumal Kristuse üles. Room. 8, 11. Sel päewal, mil ta üles tõusis, läksid naised haua juure teda wõidma. „Aga nemad leidsid kiwi haua pealt ära weeretatud olewat. Ja kui nemad sisse läksid, ei leidnud nemad Issanda Jeesuse ihu mitte." Kui nemad seal seisid, olles kahewahel ja kohkunud, nägid nad kahte meest, kes neile jutustasid, et Jeesus on üles tõusnud. „Ei ta ole siin, waid ta on üles tõusnud", ütlesid nemad, neile meele

tuletades, mis Jeesus ühel waremal juhusel neile ses suhtes oli öelnud. Luuk. 24, 1—6.

Kuhu sai see ihu, mis Nikodeemus ja Joosep hauda panid? Wastus kõlab: „Ta tõusis üles!" Seega oli siis surelik ihu, mis hauda pandi, see, mis üles tõusis, suurematusega kaetud, eks ole? See on tõsiasi, mida ükski, kes usub Issanda sõna, ei saa salata. Kuidas tõuseme siis meie üles? Paulus wastab: „Sest meie elu on taewas, kust meie ka ootame Õnnistegijat, Issandat Jeesust Kristust, kes meie halwa ihu tahab muuta, et see tema äraseletatud ihu sarnatseks peab saama, seda wäge mööda, miska tema ka kõik asjad wõib enese alla heita." Wil. 3, 20. 21. Meie ihud muudetakse ümber, et nad olekſid tema „äraseletatud ihu" sarnatsed. Seda just wõib Kristus teha. See, kes wanasti moodustas inimese mullapõrmust, wõib ka kokku koguda meie põrmu, olgugi et see on laiali pillutatud kõigi tuulte poole ja tuhanded aastad maa põues lebanud. „Sest Jumala juures ei ole midagi wõimata."

Jumal walmistas Aadama, „kes põrm on mullast, ja puhus tema ninasse elawat õhku: nõnda sai inimene elawaks hingeks." Nii sündis see tol ajal, ja ülestõusmise aulisel hommikul moodustab Jumal meid jälle wõi äratab meid üles mullapõrmust oma loomisjõul.

Ülestõusmine esitati prohwet Esekielile. Issanda Waim wiib teda alla orgu, mis näikse olewat täis surnute luid. Issand küsib temalt: „Inimese poeg, kas needsinatsed luud küll peaksid jälle saama elama? ja ma ütlesin: Issand Jehoowa, sina tead seda." Esek. 37, 3. Seepeale käskakse teda prohweti wiisil rääkida: „Teie ärakuinud luud, kuulge Jehoowa sõna! Nõnda ütleb Jehoowa nende luudele: Waata, ma saadan teie sisse waimu, et teie peate elawaks saama. Ja ma annan sooned teie külge, ja lasen teie peale liha kaswada ja panen naha teie ümber, ja annan teie sisse waimu, et teie peate elawaks saama." Salmid 4—6. Luud aseta-

takse kokku, neile tõmmatakse üle sooned, liha ja nahk. Ehk waim puhutakse jälle nende sisse, „ja nemad hakkasid elama ja seisid oma jalgade peal, üks päratu suur wägi." Loe salmid 7—10.

Selle nägemuse siht on meile näidata, kuidas Issand ülestõusmise hommikul kogub oma rahwa taewase Kanaanimaale. „Ja tema ütles mu wastu: Inimese poeg, need luud, need on kõik Israeli sugu; waata, nemad ütlewad: Meie luud on ära kuiwanud, ja meie ootus on hukas, iseeneste poolest oleme meie kui ühest ära leigatud!" Salmid 12. ja 13.

Küsimuse peale, kuidas surnud üles tõusewad, wastab Paulus: „Kuidas peawad surnud üles tõusma? Ja missuguse ihuga tulewad nemad? Rumal! mis sa külwad, ei saa elawaks, kui tema ei sure." 1. Kor. 15, 35. 36. Kui huwitaw ja õpetlik! Kui näiteks kartul kewadel maha pannakse, kaswab selleft uus kartul. „Ja kui sa külwad, ei külwa sa seda ihu, mis peab sündima, waid palja iwa, olgu nisu ehk teistsugu wili. Aga Jumal annab temale ihu nõnda kui ta tahab, ja igaühe seemnele oma ihu." Salmid 37 ja 38.

Nüüd on see meil selge. Meie ei leika mitte seda wilja, mida külwame, waid teist samasugust. Külwatud otradest ei saa meie mitte teist wiljasorti, waid jällegi otre. See on looduse seadus, ja kuna Jumal on annud selle seaduse, siis annab tema nende wiljateradele „ihu, nõnda kui ta tahab" — nagu tema seda oma tarkuses määranud. Seesama põhimõte on maksew ka ülestõusmise kohta. Selles saame täielikuks igas suhtes, ja meie ihud saawad surematuks.

Nagu on olemas mitmet seltsi seemneid, nii on ka mitmesuguseid ihusid — „taewalikke ihusid ja maapealseid ihusid." Loe salmid 39—55.

Ülestõusmisega algab uus ja auline aeg Jumala laste jaoks. Siis häwitatakse wiimne waenlane — surm. 1. Kor.

15, 26. Siis tuleb esimest korda kokku terwe lunastatud hulk. Wanemad ja lapsed, abielumehed ja -naised, sugulased ja sõbrad näewad üksteist, et kunagi enam lahkuda. Suurematusega kaetuna laulab lunastatud hulk wõidulaulu surma ja haua üle! Auline koosolek! Aidaku Jumal, et meie wõiksime seal kokku tulla ühes teistega!

34. loeng.

Jumalakartmatute nuhtlus.

Kas jumalakartmatud põlewad ja waewlewad igawesti?

„Waata, kõik hinged, need on minu päralt; minu päralt on need; niihästi isa hing, kui poja hing, hing, mis pattu teeb, seesama peab surema." Esek. 18, 4.

Meie aja suurte usuliste küsimuste hulgast leidub waewalt ühte, mis määrib rohkem meie tähelepanu kui see, mida siin käsitame. Kui püha Kiri tõepoolest õpetab, et jumalakartmatud põlewad ja waewlewad igawesti, et nende piin kunagi ei lõpe, siis tuleb meil sellesse asjasse süweneda, nii et wõime kaitseda seda õpetust asjalikult ja järjekindlalt. Aga kui selle küsimusega on lugu samuti kui õpetusega suremata hingest, et see on ainult wäljamõeldud teooria, mis ei põhjene Issanda sõnale, siis on weel tähtsam, et meie seda teame; sest sel juhusel esitawad ju need, kes niisugust õpetust jutlustawad, Jumalat tumedas ja ebaõiges walguses.

Palju mõtlewaid mehi on komistanud selle õudse õpetuse üle ja nende usu laew on hukkunud. Teised on wälja mõelnud teise teooria, millel näikse eesmärgiks olewat, abiks olla õpetusele igawesest põrgupiinast, nimelt on see õpetus ümberpöörmisest pärast surma.

Nuhtluse aeg.

Nagu oleme näinud, ei saa kõik inimesed mitte õndsaks. Need, keda Jeesus oma aulisel ilmumisel ära wiib, saawad õndsaks, kuna need, kes ei ole walmis tema tulekul, peawad „nuhtlust kannatama, igawest hukatust, ära heidetud Issanda palgest ja tema wäe aust.“ 2. Tess. 1, 9. Nende „osa peab tule ja wäämwliga põlewas järwes olema, see on teine surm.“ Ilm. 21, 8. Nuhtlus leiab seega aset pärast teist ülestõusmist — tuhande aasta lõpul.

Nuhtluse iseloom.

Jumalakartmatutele ütleb Issand: „Aga sina kogud iseeneselle oma kanguse ja patustpöörmata südamega wiha otsekui waranduse wiha ja Jumala õige kohtu ilmutamise päewaks; kes igaühele maksab tema tegude järele.“ Room. 2, 5. 6. Kui kokkukõlaline ja õiglane! Jumal „on ühe päewa seadnud, millal ta maailma peale tahab kohut mõista õiguses.“ Ap. t. 17, 31. Õiglased niihästi kui jumalakartmatud esitatakse Kristuse kohtujärje ette, kus nende peale tegude järele kohut mõistetakse. „Sest meie peame kõik awalikuks saama Kristuse kohtujärje ees, et igaüks peab sedamööda saama kui tema ihus on teinud, olgu see hea ehk kuri.“ 2. Kor. 5, 10.

Meie peale mõistetakse kohut meie tegude ja selle walguse järele, mida Jumal meie teele lasknud paista. „See sulane, kes oma isanda tahtmist teadnud, ja ei ole ennast mitte walmistanud, ega tema meele pärast teinud, see peab palju haawu saama. Aga see, kes ei ole mitte teadnud, ja haawade wäärt teinud, peab pisut haawu saama.“ Luuk. 12, 47, 48.

See on mõistatus, kuidas mõningad nende tähtsate kirjakohtade kiuste wõiwad kestwalt kinni hoida õpetusest,

et jumalakartmatud heidetakse, niipea kui nad surewad, põlewasse põrgu, kus neid piinatakse kohtupäewani, siis tõusewad nad üles, et wastu wõtta enda nuhtlust, mis meie lapseeas saadud õpetuse järele seisab lõputa põrgutule piinas.

Jumalakartmatuid nuheldakse surmaga.

„Hing, mis pattu teeb, seesama peab surema, ja poeg ei pea midagi kandma isa ülekohust, ja isa ei pea midagi kandma poja ülekohust; õige õigus olgu tema peal, ja hõela hõelus olgu tema peal.“ Esek. 18, 20. Siin kannatawad lapsed wanemate pattude all. Joodiku lapsed peawad kannatama isa looduseküskudest üleastumise tagajärjel. Seesama maksab ka paljudel teistel juhustel. Isade patud nuheldakse laste kätte. Aga Issand seletab kindlalt, et nii ei ole lugu mitte lõpuliku nuhtlusega.

Kohtus „peab igaüks meist iseenese eest Jumalale aru andma.“ Room. 14, 12. „Poeg ei pea midagi kandma isa ülekohust, ja isa ei pea midagi kandma poja ülekohust;“ „hing, mis pattu teeb, peab surema“. Nagu näha, asetab Jumal surma elu wastandina. „Heitke enesest ära kõik oma üleastumised, miska teie üle astunud, ja tehke enestele üks uus süda, ja üks uus waim, sest miks teie tahate surra, sa Israeli sugu?“ Esek. 18, 31. 32. See siin nimetatud surm peab olema teine surm; sest esimesest ei ole peasemist, isegi siis mitte, kui ümber pöördakse.

Nii tõesti kui pühitsetud elu wiib „igawesesse ellu,“ nii tõesti wiib patune elu „surma“. „Sest surm on patu palk, aga igawene elu on Jumala armuand Kristuse Jeesuse, meie Issanda, sees.“ Room. 6, 21—23. Siglaste tasu on igawene elu, ja jumalakartmatute nuhtlus on igawene surm. „Sest kui teie liha järele wõtate elada, siis peate teie surema; aga kui teie Waimu läbi ihu teod wõtate suretada, siis peate teie elama.“ Room. 8, 13. „Pärast kui himu ennast

wastu saanud, siis toob tema pattu ilmale, aga kui patt saab täiesti tehtud, siis sünnitab tema surma." Jak. 5, 20. Neid kirjakohti ei saa walesti mõista. Nemad räägiwad lõpulikust tasust ja nuhtlusest pärast surma — „teisest surmast." Ilm. 2, 11. Need, kellel osa esimesest ülestõusmisest, pärïwad igawese elu; nende üle ep ole teisel surmal mitte meelewalda." Ilm. 20, 6.

Nuhtluse kestwuse suhtes ei anna püha Kiri mingit selgitust peale selle, et igaüks oma tegude järele saab. Meie ei taha siin määrata kindlaid piire nuhtluse jaoks. Seda wõime rahulikult jätta õige Kohtuniku hoolde.

Kui Issand wanasti oma rahwa wastu ütles: „Waata, ma panen teie ette elutee ja surmatee" (Jer. 21, 8), siis mõtles ta seda, mida ütles; sest järgnewast salmist loeme: „Kes siia linna jääb, see sureb mõõga läbi ja nälga ja katku, aga kes wälja läheb ja heidab Kaldea rahwa alla, kes teie linna all on, see jääb elusse, ja temale saab tema hing saagiks." See kirjakoht räägib maisest elust; kuid neis kirjakohtades, kust oleme lugenud tulewase nuhtluse kohta, räägitakse igawesest elust ja igawesest surmast. Otsekui need, kes tol korral jäid linna, surid mõõga läbi, kuna need, kes läksid üle Kaldealaste juure, peastsid enda elu, nii surewad jumalakartmatud teist surma, kuna õiged saawad igawese elu.

See, kes usub Kristust, temale järgides, saab igawese elu, kuna see, kes teenib pattu, sureb teist surma. „Sest meie oleme Jumalale üks hea Kristuse hais nende seas, kes õndsaks saawad ja nende seas, kes hukka lähewad. Neilesinatsile küll üks surmahais surmaks; aga teistele üks eluhais eluks." 2. Kor. 2, 15. 16. Et Paulus siin mitte käesolewa, waid igawese elu peale tähelpanu juhib, oleks ülearune tähendada.

Jüngrite ütlusele: „Seleta meile tähendamise sõna umbrohust põllul", wastas Jeesus: „Kes head seemet külwab, on inimese Poeg. Aga põld on maailm, hea seeme on ku-

ningriigi lapsed; aga umbrohi on tigeda lapsed. Waenlane, kes seda külwab, on kurat; aga leikus on maailma lõpetus; leikajad on inglid. Otsegu nüüd umbrohi kogutakse ja tulega ära põletatakse, nõnda peab see ka seesinatse maailma aja lõpetusel olema. Inimese Poeg läkitab oma inglid, ja nemad peawad koguma kõik pahanduséd tema kuningriigi seest, ja neid, kes teewad käsu wastu. Ja peawad neid tulise ahju heitma; seal peab olema hulgumine ja hammaste kiristamine. Siis peawad õndsad paistma kui päike oma Isa kuningriigis." Matt. 13, 36—43. Leikuse ajal koguwad leikajad „umbrohu wihkudesse, et neid ära põletada", nisu seewastu kogutakse Jumala aita.

Jumalakartmatud häwitatakse ära „tulises ahjus" wõi „tulejärwes". Otsekui umbrohi ära põletatakse, nii põletatakse ka neid ära. Meie loeme: „Sest waata, päew tuleb, mis põleb kui ahi, ja kõik uhked, ja kõik, kes hõelat tööd teewad, peawad olema kui kõrs; ja päew, mis tuleb, kõrwetab neid ära kui tuleleek, ütleb wägede Jehoowa; see ei jäta neile mitte juurt ega oksa. Aga teile, kes teie mu nime kardate, peab õiguse päike tõusma ja parandamine tema tiibade all; ja teie peate wälja minema ja lihawaks saama kui nuumwasikad. Ja teie peate neid, kes hõelad on, ära tallama, sest nemad peawad põrm olema teie jalgade taldade all sel päewal, mis mina walmistan, ütleb wägede Jehoowa." Mal. 3, 19—21. Neile ei jäeta juurt ega oksa. Nemad „peawad olema kui kõrs; ja päew, mis tuleb, kõrwetab neid ära kui tuleleek." Kuidas wõis Issand sel wiisil rääkida, kui jumalakartmatuid põletatakse ja piinatakse igawesti? Kas wõiwad, näiteks, „tuhaks" põletatud lilled ja rohi edasi kaswada?

Kurat, tema inglid ja kõik jumalakartmatud häwitatakse tulejärwes. Selle järele loob Issand uue taewa ja uue maa. Seal elawad õndsad igawesti. Jumalakartmatud hukuwad ühes wana maaga, mis sulatatakse ja puhastatakse

ja milleſt uus maa tekib. Kui ſee ſünnib, ſiis wõidakſe õiguſega öelda, et jumalakartmatud on ſaanud tuhaks õiglaste „jalgade taldade“ all.

Jumalakartmatute häwituſeſt kirjutab Joannes: „Ja nemad tulid maa laiuſe peale ja piiraſid pühade leeri ja armastatud linna ümber, ja tuli langes taewaſt maha Jumalaſt ja ſõi neid ära.“ Ilm. 20, 9. Siin „ſüüakſe ära“ wõi häwitatakſe jumalakartmatud, ja ſeega tõdeneb prohwet Obadja ettekuulutus: „Seſt Jehoowa päew on ligi kõigi paganate wastu, otſegu ſina teinud, nõnda peab ſulle tehtama, ſu pea peale peab jälle ſaama, mis ſa wäärt oled. Seſt otſegu teie olete mu püha mäe peal joonud, nõnda peawad kõik paganad alati jooma, ja nemad peawad jooma ja alla neelama ja peawad olema, kui ep oleks neid iial olnud.“ Obad. ſalmid 15 ja 16.

Jumalakartmatud häwitatakſe nii täielikult, „kui ep oleks neid iial olnud.“ Jſſand „kaotab“ ja „häwitab“ nad ära, nad „lüüakſe ümber, et neid ei ole teps.“ Õp. ſ. 12, 7. Häwitus on nende mõõdapääſematu ſaatus. „Mis teie mõtlete Jehoowa wastu? tema teeb otſa peale; ahastus ei pea mitte kaks korda tõusma. Seſt otſegu kibuwitſad, mis ristati ja põigiti kaswanud, ja kui need, kes endid täis lakkunud ja joobnud maas on; nõnda peawad nemad ſaama ära lõpetatud kui kuiw kõrs üleüldſe.“ Nah. 1, 9. 10.

Kuidas wõib keegi neid kirjakohti kokkukõlla wiia õpetuſega, et jumalakartmatuid piinatakſe ja põletatakſe igawesti? Kas peab mõõda mindama Jſſanda ſelgeteſt ſõnadeſt ja hoitama wäljamõeldud arwamiste poole, mis ainult ſelleks kaaſa mõjub, et Jſſandat walewalguſes eſitada?

Et õpetus lõpmata piinaſt ei ole kaaſa mõjunud ſelleks, et wiia inimeſi Jumala ja Kristuſe ligemale, ſellele tarwitſen waewalt tähelpanu juhtida. Ristiuſk iſe kinnitab ſeda. Katoliku kirik on ſelle õpetuſe enda programmi üles wõtnud; tema preeſtrid on ſeda kuulutanud ja tema liik-

med on seda uskunud; kuid on ta teinud neid paremaiks inimesteks? Mõtelge kõige selle jumalakartmatuse ja kurjuse peale, mis seespool seda kirikut harjutatud, alates preestriseisusest kuni kõige lihtsama liikmeni! Ja kuidas on lugu seespool ülejäänud ristiusku? Mida on õpetus alalõpmata põlewast põrgust suutnud teostada? Seisukord, nagu see seespool ristiusku (kristlikku ilma) wälja arenenud, jutustab paremini kui miski muu, et see põrgupiina õpetus ei oma mingit wõimu inimeste parandamiseks.

Ainult üks asi suudab wiia inimest ümberpöörmisele, ja see on Jumala ja Kristuse armastus. Suur apostel küsib: „Wõi põlgad sa tema helduse, ja kannatuse, ja pikameele rikkust? Eks sa ei tea, et Jumala heldus sind meeleparandamisele saadab?“ Room. 2, 4. Kui meie pilk õieti awaneb Jumala headusele, kannatusele ja pikameelele, siis wast igatseme Issandat teenida. Kui „Kristuse armastus ajab meie peale“ (2. Kor. 5, 14), siis teenime sõnakuulelikult Jumalat. Tõeline ja elaw usk Kristusesse saab oma alguse armastusest. Ükski ei wõi Issandat teenida nuhtlusekartusel. Niisugune teenistus nimelt ei kesta kaua. „See on Jumala armastus, et meie tema käsusõnu peame,“ ütleb armastuse apostel. 1. Joan. 5, 3. Sama apostel kirjutab ka: „Kartust ei ole armastuses, waid täis armastus ajab kartuse wälja, sest kartusel on walu; aga kes kardab, see ei ole mitte täieks saanud armastuses. Armastagem teda, sest ta on meid enne armastanud.“ 1. Joan. 4, 18, 19.

See walitseja ei ole weel mitte sündinud, kes mõõga abil on suutnud sundida oma alamaid armastusele. Ei mingi muu wõim suuda seda teha, kui ainult armastus. Mooses kuulus nende hulka, kes wõisid öelda: „Armastagem teda, sest ta on meid enne armastanud.“ Seepärast oli temal kerge ära ütelda Egiptuse kroonist.

Mida enam meie waatleme Jumala armastust, sellesse süwenedes, seda enam armastame meie teda. Mõte seepeale, mis tema meie eest teinud ja mis ta edaspidi tahab teha — et meie ükskord saame teda näha ja tema juures olla — annab meile uut julgust läbikatsumise tunnil ja kihutab meid edasi ruttama. „Jumala heldus wiib sind ümberpöörmisele.“ „Kristuse armastus ajab meie peale.“

Issand ei häwitanud wana maailma Noa ajal seepärast, et ta tahtis inimestele kätte maksta, waid seepärast, et nemad patuga wõimatuseni rikutud olid. Nende „südame mõtete mõtlemised“ olid „üsna kurjad igapäew“, ja „maa oli täis wägiwalda saanud.“ 1. Moos. 6, 5. 11. Samasugune lugu on jälle, kui Issand kõik jumalakartmatud häwitab. Kui tema ei saa enam luba peasta inimesi pattudest, mis neid kõlwatuks teeb, siis laseb ta neid hukkuda — ta häwitab ja kaotab nad ära. Nemad peawad leikama seda wilja, mis nad on külwanud ja wõtma selle elu tagajärjed, misjugust nad Issanda armastusrikaste manitsuste kiuste on elanud. Nad peawad tundma sõnade: „Patu palk on surm“ tõdenemist. Otsekui see mees, kes wõtab mürki ja sureb, ise oma surmas süüdi on, nii on ka jumalakartmatud ise süüdi oma surmas.

Kes arwawad, et ewangeelium kaotab oma wäe, kui kõrwaldatakse õpetus igawesti kestwast, põlewast põrgust, need peaksid küll järel mõtlema, kas mitte armastus ei ole tugewam kui kartus. Kristuse ewangeelium on Jumala wägi õnnistuseks igaühele, kes usub; aga asjata waew on otsida Kristuse ewangeeliumis igawesti põlewat walupaika. Igatahes on tähelepandaw, et surmanuhtlust mitte küllalt waljuks ei peeta. Siin selles elus loetakse ju teostatud surmaotsust kõige waljemaks karistuseks.

Saadana, kurjade inglite ja jumalakartmatute häwitamisega lõpeb patt igaweseks. „Ja surma ei pea enam olema

ega leinamist, ega waewa ei pea enam olema; sest et esimesed asjad on ära läinud.“ Ilm. 21, 4.

„Natukese aja päräst ja hõelat ep ole teps; sa wõtad tema aset kuulata, ja ep ole seda kusagi. Aga alandlikud peawad maa pärima ja rõõmu tundma suure õnnistuse päräst.“ Laul 37, 10. 11.

35. loeng.

Nuhtlusekoht ja patu hävitamine.

Sõna „põrgu“ ja n. e.

„Ja ma kuulsin ühe suure heale taewast ütlewat: „Waata, Jumala telk on inimeste juures, ja tema tahab nende juures kui telgi sees elada, ja nemad peawad tema rahwas olema, ja Jumal ise tahab nendega olla, nende Jumal. Ja Jumal tahab ära pühkida kõik weepisarad nende silmist, ja surma ei pea enam olema, ega leinamist, ega kisendamist, ega waewa ei pea enam olema; sest et esimesed asjad on ära läinud.“ Ilm. 21, 3. 4.

Sisendatud ajalugu algab maailma loomisega ja lõpeb maa uueks loomise ja kõigi asjade ülesseadmise kirjeldamisega. Patu tekkimist ja selle hirmsaid tagajärgi, mis temal juba olnud, on täpselt kirjeldatud Issanda sõnas 1. Moosese raamatust kuni Joan. Ilmutamise raamatuni. Sündmuste käiku läbi kõigi aegade kadunud Paradiisist kuni jälle ülesseatud Paradiisini on, nagu oleme näinud, kirjeldatud täpsusega, mis kõrwaldab iga kahtluse Piibli usutawuse kohta. Meieaja pinewad ja rahutud olukorrad jutustawad, mis warsti aset leiab. Ülesehitamisaeg ligineb. Warsti kõrwaldatakse patt jäädawalt.

Nuhtluse koht.

Palju on räägitud ja kirjutatud põrgupiinast, mida kahjuks liiga tihti väga kurbade tagajärgedega tarvitatud hirmutusabinõuna. Usk asjaolusse, et on tõepoolest olemas kestev, põlev põrgu, kus saadan ja tema inglid põletavad ja piinavad õnnetumaid hingi, kes maise eluaja kestvusel olnud tema saagina, õitses iseäraliselt tugevasti pimedal keskajal.

Nüüd vaatame, kuidas ja millises tähenduses pühas Kiri sõna „põrgu" tarvitab. Vanas Testamendis on, nagu juba näidatud, sõna „põrgu" tõlgitud eebreakeelsest sõnast sheol, mis tähendab „surnute riik" või „haud". Mis maksab siin sheol'i kohta, see maksab ka greekakeelse sõna hades'i kohta, missugust vanasti on tõlgitud sõnaga „põrgu", kuid uuemal ajal sõnaga „surmariik" või „surm". Võrdle vanades ja uutes tõlgetes Matt. 11, 23; 1. Kor. 15, 55; Ilm. 1, 18; 6, 8; 20, 13 jne. Sheol esineb 65 korda vanas ja hades 11 korda uues Seaduses, kuid ei tähenda mitte nuhtlusepaika.

Sõna gehenna tähenduse suhtes, missugune sõna kujutab jumalakartmatute lõpulikku nuhtlusepaika, juhin tähelpanu Fr. Nielsen'i kirikulekšikonile „Kirkeleksikon for Norden". Artikkel gehenna all loeme seal järgmist:

„Sõna gehenne on tuletatud arameetikeelse sõna gehinnam'i kaudu eebreakeelsest sõnast ge hinnom s. o. Hinnomi org (Jes. 15, 8; 18, 16; Neem. 11,30),. mida hüütakse ka ge-ben-hinnom (Hinnomi poja org, 2. Kun. 23, 10; 2. Aja r. 33,6). Topograafiliselt oli see üks org Jerusalema lõunapoolsel küljel (vaata art. Hinnomi org). Kuid selle nimetusega on usulises mõistes hakatud tähendama jumalakartmatute piinakohta pärast kohtumõistmist. Selles tähenduses esineb ta ka Kristuse ja apostlite ajal uues Testamendis.

„Et just selle oru nimetus põrgu tähenduse saanud, tekib ajaloolisest asjaolust, et ta kuningate Ahasi, Manasse ja Amoni valitsuse ajal sai kõige elajalikumate ebajumalaohvrite näitelawaks,

kus wanemad ühe altariplatsil, mida nimetati tofet'iks, põletasid enda lapsi ohwriks Molekile (Molok 2. Kun. 16, 3; 21, 6; Jer. 7, 31; 19, 5; 32, 35); see teenistus kestis seniks, kui Josias selle koha roojaseks tegi (2. Kun. 23,10).

Mitmesuguseb asjad näitawad, et see roojane org sai mustuse kogumispaigaks. Juba Jer. 19, 2. salmis hüütakse wärawat, mille ees see org asub, „Karsiti (prügi) wärawaks", ja Jer. 31, 40. salmis (wõib olla hilisema käega kirjutud) räägitakse temast kui „surnukehade ja tuha orust"... See on kokkukõlas sellega, mis rabbi Kimchi palju aega tagasi (aastal 1235 p. Kr.) ütleb, nimelt, et Gehinnom oli põletatud koht Jerusalema juures, kuhu wisati jätiseb ja surnukehad, ja seal põles alaliselt tuli, et ära põletada kõiki neid jätiseid ja luid; seepärast hüütakse jumalakartmatute kohtumõistmist piltlikult „gehinnom'iks". Kas sõna „alaliselt" rõhutada tuleb, on küll küsitaw. Arwatawasti põletati ses jälkustäratawas kohas hukatud kurjategijate korjuseb, kelle karistamiseks teatud juhustel walu suurendamiseks tuld abiks wõeti (wõrdle 1. Mooz. 38, 24; 3. Mooz. 20, 14; 21, 9; Jooşua 7, 15).

„Nordisk Konversationslexikon" annab sarnase seletuse sõna gehenna kohta:

„Gehenna (Eebr. k. Hinnomi org), esialgu kena ja wiljakas org lõunapool Jerusalema. Inimohwerduste näitelawana, keda ohwerdati ebajumala Moolokile, sai ta hiljem jälkuse kohaks, ja pärast wangistust wiisid juudid senna korjuseid ja kõikşugu mustust põletamiseks, ja seks otstarbeks hoiti seal põlemas ebaline riit. See andis põhjust, et juudid nimetust Gehenna põrgu kohta tarwitasid, misşuguses tähenduses ta ka uues Testamendis esineb."

Seda gehenna't, mis asus lõunapool Jerusalemma, ei ole eneseşt mõista enam olemas. Sõna gehenna esineb 12 korda uues Testamendis ja on iga kord tõlgitud sõnaga „põrgu". Gehenna wõi Hinnom'i org ei ole tõepooleşt mitte jumalakartmatute lõpulik nuhtluspaik, waid ainult selle tähenduskuju.

Nagu selgub Ilm. 20, 9. salmist, hukuvad jumalakartmatud tulejärves, mis sünnib seeläbi, et tuli taevast maha langeb. See leiab aset väljaspool „armastatud linna“ — uut Jerusalemma. Ses suhtes vastab Gehenna, mis asus väljaspool vana Jerusalemma, hästi tulejärvele, milline asupaik saab olema Jerusalemma ees. Ja nagu Gehenna org tol ajal hävitas surnukehi ja kõiksugu mustust, nõnda hävitab tulejärv kõik jumalakartmatud.

Kustutamata tuli.

Kui Jeesus Mark. 9, 43. 44. ütleb, et „parem on sulle, et sa vigane elusse lähed, kui et sul kaks kätt on ja pead põrgusse (gehennasse) minema kustutamata tulesse, kus nende uss ei sure, ja tuli ära ei kustu“, siis tähendab ta seega nuhtlust tulejärves. Kuid asjaolu, nagu näitaks ütlus „kustutamata tulesse“, et jumalakartmatud põlevad alaliselt, peab tingimata põhjenema arusaamatusel, mis paljudele ei või olla täitsa teadmata. Kuida seda ütlust tuleb mõista, nähakse kõige paremini, waadeldes sarnaseid ütlusi, milliseid teistes kirjakohtades tarwitatud.

Issanda sõna järele prohwet Jeremia läbi pidi tuli „ära sööma Jerusalemma suured hooned“ ja ei pidanud „mitte saama ära kustutatud“. Loe Jer. 17, 21—27. Siin esineb meile sarnane ütlus, mis puutub suurtesse hoonetesse wanas Jerusalemmas, nagu leiame Mark. 9, 43. 44. salmides jumalakartmatute hävitamise kohta. Nagu kustutamata tuli tol ajal pidi ära sööma suured hooned Jerusalemmas, nii hävitab kustutamata tuli suurel päewal jumalakartmatud.

Nagu näha jutlustusest 2. Aja r. 36, 17—21 salmides, tõdenes Jeremia ettekuulutus umbes 14 aastat pärast seda kui see ette öeldi. Kaldealaste kuningas wallutas Jerusalema, ja „nemad põletasid Jumala koja ära ja kiskusid Jerusalema müüri maha ja põletasid kõik tema suured kojad tulega ära

. . . et Jehoowa sõna Jeremia suust pidi tõeks saama." Issand oli öelnud, et tuli pidi „ära sööma Jerusalema suured hooned" ja ei pidanud „mitte saama ära kustutatud", ja see sündis nii. Aga kas usub keegi, et need suured hooned ikka weel põlewad? Ei, aga nad põlesid nii kaua kui neist midagi järel oli; tuli häwitas nad täiesti, sest ei olnud kedagi, kes oleks wõinud tuld kustutada. Ses suhtes oli tuli kustutamatu. Samuti on lugu selle tulega, mis peab häwitama jumalakartmatud; ükski ei wõi seda kustutada.

Ristija Joannes wõrdleb õigeid nisuga ja jumalakartmatuid haganatega. Ta ütleb: „Tema (Jeesuse) wisklabidas on tema käes, ja tema wõtab oma rehealust pühkida, ja oma nisud aita kokku panna; aga haganad wõtab tema kustutamata tulega ära põletada." Matt. 3, 12. See on kokkukõlas seega, mis Issand Jesaja läbi ütleb: „Ja tugewam peab olema otsegu takud ja tema töö otsegu säde; ja mõlemad peawad ühtlasi põlema, nõnda et ükski ei wõi ära kustutada." Jes. 1, 31.

Nagu näha, ei ole ütlus „kustutamata tuli" kaugeltki mitte wastupidine õpetusele jumalakartmatute häwitamisest, waid seewastu kinnitab seda. Saadan ja kõik tema inglite hulk ja kõik jumalakartmatud seisawad koguni abitult ja ei wõi teha midagi „kustutamata tulele", mis neid peab häwitama. Nemad „peawad olema kui kõrs", nemad „peawad olema otsegu takud", nad põletatakse ära „kustutamata tulega", nemad „peawad põrm olema" jne.

Ütlus „kus nende uss ei sure", kinnitab sama tõde. Lõunapool wana Jerusalemma asuwasse gehennasse wisatud korjused häwitati osalt tulest, osalt ussidest, kes häwitasid ära kõik, mis tulest järele jäi. Niisugune, toonitab Jeesus, saab olema jumalakartmatute häwitus tulejärwes — gehennas. Peaks tulest midagi üle jääma, siis häwitawad ussid selle. Teiste sõnadega: Tuli ei kustu ega uss ei sure, nii

kaua kui weel kõigewähematki järel on häwitada. Nii täielik saab olema häwitus.

Et jumalakartmatud surewad tulejärwes, selgub weel täiesti Jes. 66, 22—24 salmidest, kus prohwet kirjeldab ülekohtuste hukatust, mis, nagu oleme juba näinud, leiab aset tuhande aasta lõpul, mil uus Jerusalem taewast maha tuleb. Sel ajapunktil on õiged uues Jerusalemas, ülekohtused wäljaspool. Siin heidetakse nad tulejärwe, kus nad hukuwad — surewad. Õiged „peawad wälja minema ja nägema nende meeste surnud kehi, kes mu wastu on üle astunud; sest nende uss ei sure mitte ära ja nende tuli ei kustu mitte ära, ja nemad peawad kõige lihale üks jälk ast olema."

Kui kaua ülekohtused elawad, enne kui nad surewad, sellest pole midagi öeldud, aga sel ajapunktil, mille peale prohwet tähendab, on nad surnud. Ei ole sõnagi öeldud, et õiglased wälja minnes näewad suremata hingi, kes waewlewad ja põlewad tulejärwes, waid „surnud kehi". „Oelad saawad hukka ja Jehoowa waenlased saawad otsa kui raswased jäärad, nemad kaowad ära kui suits." (Laul 37, 20) — wastolu õiglastele, kellest loeme: „Ja igawene rõõm on nende pea peal; nemad saawad kätte lusti ja rõõmu, aga kurbtus ja ohkamine põgenewad ära." Jes. 35, 10.

„Igawene tuli" ja „igawene piin". Matt. 25, 41. 46.

Greekakeelne sõna aion, millest sõna „igawene" tõlgitud, tõlgitakse Bergi Greeka-Daani sõnaraamatu järele nii: „Ajajärk, eluaeg, pikk aeg, igawik."

Greenfield'i Inglise-Greeka sõnaraamatus tõlgitakse sõna aion järgmiselt:

„Kestwus, piiratud wõi piiramatu; igawik; ajajärk, möödunud wõi tulewane; aeg, iga, eluaeg; maailm; uniwersum."

Siit on näha, et sõna „igawene" mõiste wõib olla piiratud wõi piiramatu. Mida on öeldud greekakeelsest sõnast aion, see makseb ka eebreakeelse sõnale olam. Mõned näi-

tuſed tõendawad, kuida need ſõnad pühas Kirjas eſinewad: Kui Iſſand 3. Mooſ. 25, 44—46 ütleb, et Iſraeli lapſed pidid hoidma wõõraid teenijatena „igawesti“ — „nende peale wõite teie igawesti tegu panna“ — ſiis nähakſe kohe, et ſõna „igawene“ on piiratud. Wõõrad pidid teenima neid nii kaua kui nad elaſid. „Igawene ſeatud õigus“ ja „igawene kindel ſeadus“, milleſt loeme 4. Mooſ. 18, 19. ſalmis, on ammu ära lõppenud.

„Igawene ſeatud wiis“, milleſt räägitakſe 3. Mooſ. 16, 34. ſalmis, lõppes lewiitiliſe preeſtriametiga. , Seega tähendab ſõna „igawene“ ſiin piiratud ajajärku. Kui Eliiſa ütleb oma teenri Keaſile: „Seepäraſt peab Naamani pidalitõbi ſinu külge ja ſu ſoo külge jääma igawesti“ (2. Kun. 5, 24), ſiis mõistame wäga hästi, et Keaſi ja tema ſuguſelts mitte igawesti pidalitõbine pole, waid et ſee makſew oli ainult nii kaua kui nad elaſid. Kui Jeremias hüüab: „Mispäraſt on mu walu nii igaw (teistes keeltes: igawene)?“ (Jer. 15, 18), ſiis ei mõtle ta kindlasti mitte, et ſee kunagi ei lõpe. 1. Sam. 1, 22 järele pidi Samuel tegema teenistuſt Iſſanda jaoks „igawesti“, kuid 28. ſalmi järele makſis ſee teenistus ainult nii kaua kui ta elas. „Igawene ſeatud wiis“, milleſt loeme Eſek. 46, 14. ſalmis, lõppes risti peal. Paulus kirjutas Wilemonile oma teenri Oneſimuſeſt: „Seſt tema on ehk ſeepäraſt mõneks ajaks ſinuſt ära lahutatud olnud, et ta igawesti ſinu juure pidi jääma“ (Wilem. 15. ſalm) — nii ſiis kuni üks neiſt ſuri. Selleſt waatepunktiſt wälja minnes on Matt. 25, 41 kokkukõlas ülejäänud kirjakohtadega, mida ülekohtu nuhtluſe ſuhtes käſitaſime.

Kui Jeeſus ſel ſuurel päewal ütleb jumalakartmatuile: „Minge ära minuſt, teie äraneetud, igaweſe tulesſe, mis walmiſtatud on kuradile ja tema inglitele,“ ei tarwitſe ſee ſugugi tähendada, et ſee igawesti põleb.

Nüüd tuleme 46. ſalmi juure. Siin ütleb Jeeſus: „Ja needſinatſed lähewad igaweſe walusſe, aga õiged igaweſe

elusse." Mõne keele tõlkes kõlab see salm nii: „Ja needsinatsed lähewad ära igawese nuhtlusesse (karistusesse), aga õiged igawese elusse."

Greekakeelne sõna „kolasis" ei tähenda mitte walu, waid nuhtlust. Nuhtlus on ses mõttes igawene ka piiramata kujul, nagu on seda igawene surm, ja mis puutub ütelusesse „igawene tuli", siis on selle tagajärjed ka igawesed, sest ta häwitab jumalakartmatud, kes kannatawad „igawest hukatust, ära heidetud Issanda palgest ja tema wäe aust." 2. Tess. 1, 9. „Igawest tuld" ja „igawest nuhtlust" wõidakse sama õigusega nimetada igawesteks nagu kuulutust Ilm. 14, 6. 7. salmides nimetatakse „igawesteks ewangeeliumiks". Igaüks teab, et see ewangeelium lõpeb, kui armuuks sulutakse. Seewastu on tema tagajärjed igawesed.

„Aga," küsib mõni, „kuidas on siis wõimalik otsustada, millal „igawene" on piiratud ja millal tema on piiramata?" Ja edasi: „Kas wõib olla siis kindel, et sõna „igawene" mitte ei ole piiratud, kui kõne on igawesest elust." Mõtlew lugeja ei satu kunagi raskusesse esimese küsimuse suhtes. Issanda sõna otsustab seda, mida juba esiletoodud kirjakohad kinnitawad. Teise küsimuse suhtes ei ole meie mitte ärarippuwad sõnast „igawene", et seda asja otsustada. Selleşt riigist, misuguse Jeesus warsti üles seab, ja millisest saame osa kaaspärijatena, loeme: „Ja tema kuningriigil ei pea otsa olema" (Luuk. 1, 33), ja Joannes ütleb selgesti, et surm ära lõpeb. Ilm. 21, 4. Need, „kes wäärt on arwatud teist maailma saama", „nemad ei wõi mitte enam ära surra." Luuk. 20, 35. 36.

Ilm 14. 11. salmis seisab uuemates tõlgetes nendest, kes kummardawad metsalist, et „nende walu suits tõuseb üles igawikkude igawikkudeks," ja midagi sarnast loeme Ilm. 20, 10. salmis kuradist, metsalisest ja waleprohwetist, keda „peab waewatama ööd ja päewad igawikkude igawikkudes". See tõlge on õige ja kinnitab seda, millele mina juba tähel-

panu juhtinud, nimelt, et sõna „igawene" on piiratud. Kui igawik kunagi ei lõpeks, kuidas saaks siis neil juhustel rääkida paljudest „igawikkudest?"

Lähtekoha nendele awaldustele leiame Jes. 34, 8—10 salmides ja huwitaw on tähele panna, et Jesaja tarwitab sarnast kõnekäänet kirjeldades maad, mis, nagu juba oleme näinud, saab olema tühi ja paljas tuhande aasta kestwusel. 9. ja 10. salmi järele saab maa põlema ja „ei pea ööd ega päewa ära kustuma, igawesti tõuseb tema suits; põlwest põlweni jääb ta paljaks, ei ükski käi ial sealt läbi ei elades." Niisugusena näeb wälja maa tuhande aasta jooksul. Ükski ei wõi kustutada tuld, mis põleb päewad ja ööd, „põlwest põlweni". Kuid 35. peat. järele muudetakse kõrwed ja põudsed maad pärast paradiisiks — ueks maaks. Need igawikud, millest 34. peatükis räägitakse, on seega piiratud. Seesama makšab ka Ilm. 14, 11. ja 20; 10. kohta.

Patu lõpulik kaotamine.

Umbes kuustuhat aastat on maad wintsutanud patt ja wiletsus. Saadan on patu algataja; temast on see kõigi maailma elanikkudesse lewinenud. Need, kes Issanda sõna ei usu, kahetsewad tihti, et Jumal patu tekkimist pole takistanud.

Patu tekkimisest wõib igaüks arwata, mida tahab, kuid üks asi on kindel: Maailm on suur hädaorg. Kuhu ka pöörda pilk, haigutab igal pool patt oma hirmsate tagajärgedega wastu. Patt on wajutanud oma pitsari nii inimeste, loomade kui taimede peale. See, kes kindel arwamises, et patt ei ole wõinud tulla maailma püha Kirjas kirjeldatud wiisil, peab siiski aga kinnitama, et ta on olemas. Kust on tema siis tulnud?

Jumal on pattu lubanud, sest et tema oma targas juhatuses nägi, et see terwe uniwersumi (maailmkonna) heaks

tuleb. Selle asemel, et purustada saadanat ühel hoobil, andis Issand aega. Oleks ta ilma pikema jututa saadana hävitanud, siis oleks see ainult põhjust annud uueks mässuks. Universum (maailmkond) koosneb paljudest taevakehadest, kes oma lugematu elanikkudega Jumalat kummardavad. Nemad teevad seda vabatahtlikult, mitte sunnitult.

Väevõimuga poleks Jumal patu tekkimist takistada võinud, sest see oleks olnud ühetähendusline sellega ära võtta loodolevustelt nende vabadus ja seega ühes nende õnn; vabaduseta pole nimelt tõeline õnn mõeldav. Seepärast ei võinud Jumal seda teha, mida paljude arvates Jumal oleks pidanud tegema — takistada patu tekkimist väevõimul; see oleks tähendanud röövida inimeselt tema täielik vabadus ja tahe.

Kauges minevikus leiame patu tekkimise taevast. Kadestaw mõte, tingitud eneseülendusest, pesitses ühes nendest ülendatud olevustest, keda Jumal loonud. Saadan ja need inglid, kes teda endale juhiks valisid, tõstsid Jumala ja Kristuse vastu mässu. Selle tagajärjel pidi Jumal saadana ja tema inglid taevast kõrvaldama. 2. Peetr. 2, 4; Ilm. 12, 7—9.

Asjaolu, et saadanal õnnestas osa inglid oma poole võita, näitab tema suurt mõjuvõimu taevas; et ta enda mõju on katsunud ka teiste taevakehade peale laiutada, on üsna loomulik.

Et veenata (uskuma panna) terwet universumi asjaolus, et saadan on hoopis teistsugune kui see, kelleks ta end välja näitas, pidi Jumal temale andma võimaluse näidata, kes tema tõepoolest on. Kuid oletame, et Issand selle asemel teda oleks hävitanud, mis siis? Kust oleks siis kurjuse tundemärke saadud? Ja neid just Jumal tahtiski. Sarnast tegewiisi tarwitas Kristus Juudase kohta, kes seisis oma kohal apostlite ridades, kuni ta ise end paljastas. Oleks Jeesus teda välja tõuganud waraseemal ajapunktil, siis oleks

Juudas kindlasti wõitnud teiste jüngrite kaastunde, kahjuks neile ja terwele tööle.

Nende 4000 aasta kestwusel, mis möödusid patulangemisest Kristuse ristisurmani, paljastas saadan end nii põhjalikult, et teised maailmad jäädawalt temast jälkusega ära pidid pöörma. Siis wõidi õigusega öelda, mida loeme Joan. 12, 31. salmis: „Nüüd lükatakse seesinatse maailma würst wälja.“ Sellest ajast peale on iga saadana katse saawutada mingisugust mõju wäljaspool seda maailma olnud asjata.

Ainus koht terwes uniwersumis, kus saadanat weel mitte täiesti pole paljastatud, on see maailm. Siin on temal kahjuks weel suur wõim ja mõju, ja siin wõitleb ta wiimast meeleheitlikku wõitlust; sest „temal on suur wiha, sest ta teab, et temal pisut aega on.“ Ilm. 12, 12.

Sellest ajast peale, kui patt maailma tuli, on see maa olnud sõjawäljaks, kus Kristuse ja saadana wahel wõitlust peetud. Siin tuleb otsustada, kellel õigus, ja otsustamine ligineb kiiresti. Saadana tunninäitaja on warsti maha jooksnud, ja nagu tema umbes 1900 aasta eest lõpulikult ja jäädawalt taewast wälja heideti, heidetakse ta lühikese aja pärast sellest maailmast wälja. Tema kuratlik töö on warsti lõppenud. Tema on näidanud kes tema on ja mida ta tahab. Tema paljastab end warsti nii põhjalikult, et terwe uniwersum jäädawalt kõrwale pöörab temast kui ka nendest, kes paremaks pidanud temale järgida.

Aadama ja Eewa sõnakuulmatuse läbi sattus see maailm saadana wõimu ja wäe alla. Sest ajast peale on arutu patuta olewuste pilgud olnud pöördud selle maailma poole. Siin peab lunastustöö teonema ja need asjad ilmnema, „kuhu sisse ka inglid igatsewad kummarkile waadata“. 1. Peetr. 1, 12. Meie oleme, nagu apostel tähendab, „silmaimeks saanud maailmale, ja inglitele, ja inimestele.“ 1. Kor. 4, 9. Sel põhjusel on terwe uniwersum meist huwitatud. Jumal

andis oma Poja meie eest, ja Kristus jättis need ühekssakümmend ja ühekss õiget maha, et peasta seda üht, kes kadunud.

Puhas universum.

„Ja kõik loomad, mis taevas on ja maa peal, ja maa all, ja mis meres on, ja kõik, mis nende sees on, kuulsin ma ütlevat: Sellele, kes aujärje peal istub, ja Tallele olgu kiitus ja austus ja au ja vägi igavesti igaveseks ajaks!" Ilm. 5, 13. Kui kõik patt ja kõik patused jäädavalt hävitatud, saab terve maailmade kõiksus (universum) osa võtma sellest kiidulaulust, missugust Joannes siin kirjeldab.

Jumala plaan (eelkava) õnnestub! Terve maa saab täidetud patuta inimestega, kes on lubanud end Jeesusel lunastada patu ja surma võimusest. Maa ei saa mitte üksnes puhtaks ja pühaks, nagu ta esimest korda välja tuli Looja käest: ta saab Jumala telgiks (eluasemeks). Ilm. 21, 3.

Kristus seab üles oma aujärje selle maa peale kui meie Kuningas ja Jumal. Ümbritsetuna tema armastusest, aust ja hiilgusest, saadame mööda lõputa igaviku ühes temaga. Seal ei saa ükski pisar voolama, ja surm ei tule sinna kunagi. Elanikud ei tunne kurvastust, kisendamist pole kuulda iialgi, ja valu ei ole enam. Ilm. 21, 4. Siis algab see aeg, missugust Laulja nägi, kui ta palus: „Lõppegu patused maa pealt ära, ja õelad ärgu olgu enam teps. Kiida, mu hing! Jehoowat, Halleluuja!" Laul 104, 35.

„Issanda Jeesuse Kristuse arm, ja Jumala armastus ja püha Vaimu osasaamine olgu teie kõikidega!" 2. Kor. 13, 13.